

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Κυριακή 1 Οκτωβρίου 2023 • Έτος 15^ο • Αρ. φύλλου 787

Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

ΜΙΛΟΥΝ ΣΤΗΝ «Κ»

Μαρίνος Σιζόπουλος

πρόεδρος ΕΔΕΚ

Ανελέντο πόλεμο δέχεται η ΕΔΕΚ

Δεν υπάρχει συρρίκνωση στην ΕΔΕΚ δηλώνει ο Μαρίνος Σιζόπουλος και τονίζει ότι το κόμμα δεν πρόκειται να φιμωθεί. **Σελ. 8**

Δόξα Κωμοδρόμου

τέως αν. κυβερνητική εκπρόσωπος

Το Προεδρικό θα μπορούσε να παρέμβει

Σελ. 9

Μαργαρίτης Σχοινάς

αντιπρόεδρος Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Διακινητές, Τουρκία και η «κουρελού»

Σελ. 19

Αρμντουλάχ Γκιουλ

πρώην πρόεδρος της Τουρκίας

Να κάνουμε το Αιγαίο
πηγή συνεργασίας

Σελ. 18

Στίβεν Ντάνμπαρ Τζόνσον

πρόεδρος The New York Times Co.

Ο νέος αστερισμός
της ενημέρωσης

Σελ. 23

ΒΙΟΜΕΤΡΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Αλαλούμ σε υπουργεία, ουρές στα αεροδρόμια

Η δυσaréσκεια και οι συνεχείς προειδοποιήσεις των Βρυξελλών

Οι σημαντικές καθυστερήσεις που παρατηρούνται στην υλοποίηση και λειτουργία του προγράμματος ασφάλειας eu-Lisa της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκαλούν δυσaréσκεια στις Βρυξέλλες, αλλά και συνωστισμό στα σημεία ελέγχου των αεροδρομίων. Αιτία της μη υλοποίησης είναι οι

διαφωνίες μεταξύ του υπουργείου Δικαιοσύνης και του υπουργείου Εσωτερικών για το ποιο θα αναλάβει την ανάπτυξη μιας δράσης του προγράμματος. Για την Κύπρο η ανάπτυξη και λειτουργία του συστήματος θα έδινε πολύτιμες λύσεις και στο θέμα περιορισμού και ελέγχου της

παράνομης μετανάστευσης, ένα θέμα που τα τελευταία χρόνια έχει πάρει διαστάσεις. Ταυτοχρόνως, με βάση την εμπειρία άλλων χωρών ενισχύεται η ασφάλεια και απλουστεύονται οι έλεγχοι Ευρωπαίων πολιτών που ταξιδεύουν και μειώνονται οι καθυστερήσεις. **Σελ. 6**

ΕΠΕΤΕΙΟΣ

Κυπριακή Δημοκρατία ετών 63

Η Κυπριακή Δημοκρατία γιορτάζει σήμερα, εκ μεταθέσεως, τα 63 χρόνια ύπαρξής της. Μία νεαρά ακόμα δημοκρατία, που σε πολλά ζητήματα εμφανίζει συμπτώματα εκνηπίωσης. Σίγουρα η Κυπριακή Δημοκρατία δεν αγαπήθηκε όσο έπρεπε, δέσμια περίπλοκων ιστορικών διαδρομών, «έπασχε δεινώς» από τα γεννοφάσκια της, έμελλε όμως να ζήσει, έστω και κολοβωμένη, και χρέος όλων -και κυρίως των πολιτικών- είναι να την προφυλάξουν από πολιτικό πνιγμό και να κατορθώσουν να ενώσουν τα διεστώτα προς όφελος όλων των Κυπρίων.

ΤΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΕΝΟΣ ΔΥΣΚΟΛΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

Στην κάλπη με νέα στοιχήματα

Οι δοκιμασίες από τις φυσικές καταστροφές, αλλά και η επεισοδικά διαδοχή στην ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ, αλλάζουν το πολιτικό περιβάλλον μέσα στο οποίο θα στηθούν οι κάλπες για την αυτοδιοίκηση την επόμενη Κυριακή. Σε αυτές θα μετρηθεί εάν η Ν.Δ. διατηρεί την πλήρη ηγεμονία στο πολιτικό σκηνικό. **Σελ. 20**

Ο ΣΥΡΙΖΑ ΜΕΤΑ ΤΗ ΔΙΑΔΟΧΗ

Ο πυρήνας και το νέο κόμμα

Μια ομάδα έμπιστων συνεργατών εργάστηκε για την εκστρατεία που έφερε τον Στέφανο Κασσελάκη στην προεδρία του ΣΥΡΙΖΑ. Η «Κ» φωτίζει στιγμιότυπα του παρασκηνίου της μεγάλης εκπληξης. Τώρα ο νέος πρόεδρος έχει να αντιμετωπίσει τις πρώτες ρωγμές που απειλούν τη συνοχή του κόμματός του. **Σελ. 21**

ΤΑΓΙΠ ΕΡΝΤΟΓΑΝ

Θέλει ν' αρπάξει και εδάφη μέσα στην Αρμενία

Ενίσχυση του ρόλου της Τουρκίας στην περιοχή του Καυκάσου και όχι μόνο, με προσάρτηση εδαφών και μέσα στην Αρμενία επιδιώκει ο Ταγίπ Ερντογάν. Κεφαλαιοποιεί το Καραμπάχ για ενίσχυση της Γαλάζιας Πατρίδας που συνθέτει η κατοχή εδαφών στη Συρία, το Ιράκ και την Κύπρο. **Σελ. 4**

TEMAXIO 12

Αδιέξοδο με Chevron

Παρατείνονται, εν μέσω ρευστότητας στην Ανατολική Μεσόγειο, οι διαπραγματεύσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας με τη Chevron για το αναπτυξιακό πλάνο της «Αφροδίτης» στην κυπριακή ΑΟΖ. **Σελ. 5**

ΓΡΑΦΟΥΝ ΣΤΗΝ «Κ»

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ **Σελ. 4**

✓ Περὶ ποδοσφαίρου και άλλων αθλημάτων

ΧΑΡΙΔΗΜΟΣ Κ. ΤΣΟΥΚΑΣ **Σελ. 5**

✓ Πώς εξηγείται η νίκη Κασσελάκη;

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Παιδεία και βία

Στην Επιτροπή Παιδείας την περασμένη εβδομάδα συζητήθηκε με πολύ έντονο τρόπο το μάθημα της γυμναστικής και πώς αυτό διδάσκεται. Διαστάσεις δε, πήρε και τυπογραφικό λάθος σε εγκύκλιο του υπουργείου Παιδείας. Σίγουρα όμως αυτά δεν είναι τα πραγματικά προβλήματα των σχολείων μας. Θα ήταν φρονιμότερο τόσο η κοινωνία όσο και οι θεσμικοί φορείς να έδιναν μεγαλύτερη σημασία σε πιο καίρια θέματα που απασχολούν την εκπαιδευτική κοινότητα και τα μέλη της, που δεν είναι παρά μέρος του κοινωνικού συνόλου. Η έξαρση της σχολικής βίας, για παράδειγμα, θα πρέπει να ιεραρχηθεί πέρα και πάνω απ' όλα.

Προσωπική
και αξιόπιστη εξυπηρέτηση
myeurolife portal

Προσωπικά Συμβόλαιο

Έγγραφα & Έντυπα

Απαιτήσεις & Πληρωμές

Προσωπικό Προφίλ

Σχέδιο Επιβράβευσης ourlife

Κάνε την εγγραφή σου στο portal.eurolife.com.cy

eurolife

Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΥΜΗΣ ΣΤΗΝ «Κ»

Οδεύουμε προς νέο ρεκόρ εσόδων

Η αύξηση πέραν του 30% των εσόδων από τον τουρισμό, πολύ πιθανό να οδηγήσει σε νέο ρεκόρ εσόδων, τονίζει ο υφυπ. Τουρισμού Κώ-

στας Κουμής. Αναφέρεται μεταξύ άλλων στην εθνική στρατηγική για τον τουρισμό και τα ανοίγματα σε νέες αγορές. **Οικονομική, σελ. 4**

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Ο Θεόδουλος Γρηγορίου στην «Κ»

Με αφορμή την έκθεσή του στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης - ΜΝΑΚ Βουκουρεστίου με τίτλο «Νοπτική Γεωγραφία - Αστερισμοί» ο Θεόδουλος Γρηγορίου μιλάει στην «Κ» για την τέχνη. **Τέχνες, σελ. 4**

ΕΡΙΚ ΜΠΑΡΤΟΝ

«Αιχράλωτος του εαυτού μου»

«Η κάπως ανώνυμη ύπαρξή μου εδώ στην Ελλάδα με ξεκουράζει. Υπάρχουν ακόμη άνθρωποι που μου λένε “ευχαριστώ για ό,τι έκανες”» λέει στην «Κ» ο τραγουδιστής των Animals, Ερικ Μπάρτον. **Τέχνες, σελ. 1**

ΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΑ / Γράφει ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ο κολοφώνας της δόξας

«**Τα καλά** νέα είναι ότι ο πρόεδρος της Δημοκρατίας έκανε μια εξαιρετική επιλογή για τη θέση του νέου αναπληρωτή κυβερνητικού Εκπροσώπου: τον Γιάννη Αντωνίου. Έμπειρος δημοσιογράφος, σοβαρός και με κύρος. Τα κακά νέα είναι ότι η Δόξα έφυγε και δεν κατάλαβε τίποτε» ανακοίνωσε η Ιουλία στο καρέ. «Γιατί πέρα από τις φαιδρότητες ότι ο θόρυβος που προκλήθηκε στόχευε να πληξεί τον Νίκο Χριστοδουλίδη ενώ βρισκόταν στη Νέα Υόρκη, επανέλαβε και την καραμέλα περί ανθρωποφαγίας».

Το καρέ, πάντως, κατέληξε ομόφωνα ότι πολύ πιο επικίνδυνη για ένα δημοκρατικό πολίτευμα είναι η «χορτοφαγία» –να τρώμε οι πολίτες δηλαδή αδιαμαρτύρητα κουτόχορτο. Κι ας μην μπορεί να το αντιληφθεί αυτό η Δόξα και το πουλέν του Προεδρικού που υπέγραφε τις υπερωρίες της για τη δοξολογία του Επιταφίου και την πορεία Χριστοδούλας. «Σβετλάνα, ποτά!» διέταξε η Ιουλία, βάζοντας οριστικά τελεία στη βαρετή συζήτηση. Πλην όμως, η Ρωσίδα παρέμεινε ακίνητη, κατεβάζοντας απανωτά σφηνάκια βότκας άσπρο πάτο, υπό τους ήχους της μουσικής του Ραχμάνινοφ.

«**Πώς** μας θωρεί ακίνητη; Πού τρέχει ο λογισμός της;» έθεσε το βαθύ φιλοσοφικό ερώτημα η Καλαμαρού. «Κάνει λευκή απεργία» της απάντησε σιγανά η Ιουλία. «Τουτέστιν;». «Τουτέστιν, διαμαρτύρεται γιατί έκοψε η Βουλή τα εξτρά της dame de compagnie της Φιλίππας. Συναδελφική αλληλεγγύη, μάνα μου...». Αυτή βεβαίως ήταν η μισή αλήθεια. Η άλλη μισή ήταν ότι η Σβετλάνα Αλεξάντροβα αναπολούσε τον κολοφώνα της δόξας της, όταν διέπρεπε ως πρώμα μπαλαρίνα στη σκηνή του θεάτρου Μπολσόι, προτού η ανάγκη τη φέρεi σε αυτή την κουτσουλιά που υποδύεται την κανονική χώρα για να εργαστεί ως dame de compagnie μιας θεόμουρλης γριάς.

«**Από πρώμα** μπαλαρίνα στο Μπολσόι, dame de compagnie μιας τρελής γριάς» συλλογίστηκε η Σβετλάνα Αλεξάντροβα και κατέβασε τη βότκα άσπρο πάτο.

Το άστρο της Σβετλάνα γεννήθηκε όταν τα νηία της Σοβιετικής Ένωσης ανέλαβε ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ. Αλλά έμελλε να λάμψει στη σκηνή ανάμεσα στα συντρίμια της κατάρρευσης του σοσιαλιστικού καθεστώτος την αυγή της δεκαετίας του '90. Μέσα στη χλαπαταγή, κάποιοι κριτικός κατάφερε να ψελλίσει ότι: «η ευθραυστότητα της έφερε την αύρα μυθικών μπαλαρίνων όπως η Πλισέτκαγια και η Ουλάνοβα». Η μοίρα όμως της έπαιξε σκληρό παιχνίδι. Ένας βαρύς τραυματισμός την έστειλε στο σπίτι της ώσπου την κατάπιε η μαύρη τρύπα της οικονομικής κρίσης. «Το μόνο που μου απόμεινε είναι να υπερσπίζομαι τη χαμένη τιμή των όπου γης dame de compagnie» μουρμούρισε ελαφρώς ντίρλα από το μεθύσι, καταφέροντας έτσι να συγκινήσει το καρέ.

«**Ας πούμε** κάτι ανάλαφρο, για να ευθυμίσωμεν κοπέλες» πρότεινε η Ιουλία Παλαιολόγου Ουίλσον σε μια προσπάθεια ν' αποφορτίσει κάπως την ατμόσφαιρα. «Ιδού πεδίοι δόξης λαμπρόν για τον ψευδο-ωραίο Τουρκοκύπριο με τον πλούσιο εξωτερικό κόσμο» συμπλήρωσε. Ο λόγος για τον εκπρόσωπο του ψευδοκράτους στον διαγωνισμό Mr International, όπου το βράβυ καθήκον της ψευδο-συμμετοχής ανέλαβε ο ψευδο-κούκλος Sulleyman Mul-

lahasan με τους αξιοσημείωτους ψευδο-κοιλιακούς.

Σε αυτό ακριβώς το σημείο, της απρόσμενης αναλαμπής της λίμπιντο, εισέβαλε στο διαμέρισμα της οδού Κωστή Παλαμά φουριόζος ο Τζάστιν. «Γιατί, χρυσέ μου, ντύθηκες Βαγγέλης Σειληνός σε ταινία του Δαλιανίδη;» ρώτησε η Ιουλία τον γιο της ερωμένης του άντρα της. Ο Τζάστιν, με slim fit κόκκινο πουκάμισο, στενό λευκό παντελόνι και μοκασίνια χωρίς κάλτσες, υπήρξε ετοιμόλογος. «Red is the new blue» απάντησε με παρησία και το καρέ βεβαίως έπιασε αμέσως το υπονοούμενο. Ο τυφώνας Κασσελάκης,

άλλωστε, επηρέασε όπως ήταν φυσικό και την αστική Λευκωσία.

Το καρέ παρακολουθεί με ενδιαφέρον τα τεκταινόμενα στον χώρο της ελληνικής Αριστεράς καθώς πρόκειται αναμφίβολα περί ενός επικοινωνιακού φαινομένου με σοβαρές πολιτικές προεκτάσεις. «Σε αυτή την ιστορία δεν δοκιμάζεται όμως μόνο το μέλλον του ΣΥΡΙΖΑ αλλά και η αξιοπιστία των κάθε λογής αναλυτών. Τίτλοι του τύπου “Υπέρκομπος Τάιλερ εναντίον Μαρέβας”, σε σοβαρό μάλιστα Μέσο, δείχνουν ότι η ελαφρότητα είναι σημείο των καιρών» μοιράστηκε τον προβληματισμό της η αριστερή

(με την καλή έννοια) Κουλλίτσα Κυριακού, ενώ κέρναγε εργολάβους.

«**Για τον δικό** μας Στέφανο» είπε η κόκκινη Κουλλίτσα, επιδεικνύοντας περιχαρής τα αποτελέσματα της έρευνας της IMR και του Reporter, όπου το ΑΚΕΛ καταγράφεται ως πρώτο κόμμα και ο γενικός του γραμματέας με θετικό πρόσημο δημοφιλίας. Το υπόλοιπο καρέ, πάλι, δεν μπορούσε να κρύψει την κατφύγεια του. Ιδιαίτερα οι συμπολιτευόμενες Ρενέ Κυπαρίσις, Θεοπίστη Θεοδούλου και Λητώ Περιστέρη Μουσούπεττη που είδαν έντρομες τα ποσοστά των κομμάτων τους να κατακυλάνε. «Με τον ήλιο τα μπάζω, με τον ήλιο τα βγάζω, τι έχουν τα έρμα και ψοφάνε;» σάρκασε η Ιουλία, ρίχνοντας σαδιστικά θαρρείς λίγο ακόμα αλάτι στην ανοιχτή πληγή.

Είχε περάσει πια η ώρα και το μόνο που έμεινε προτού αποχαιρετιστούν ήταν η απονομή του βραβείου «Το Γελόιον Του Πράγματος» της εβδομάδας που πέρασε. Δύο γεγονότα κυριάρχησαν στη λίστα υποψηφιστών. Το ένα ήταν post της Αστυνομίας Κύπρου, για υπόθεση κλοπής κινητού τηλεφώνου, με τη φωτογραφία μιας θρησκευτικής εικόνας: «Ένα εγκάρδιο ευχαριστώ. Η πιο μεγάλη ανταμοιβή και αναγνώριση για τα μέλη της Αστυνομίας Κύπρου. Η εικόνα, μαζί με την κάρτα, κοσμεί πλέον τον Αστυνομικό Σταθμό Παραλιμνίου» έγραφε η ανάρτηση.

Το δεύτερο ήταν η εγκύκλιος που εστάλη από το υπουργείο Παιδείας και αναφερόταν στα γενονόια Κύπριοι της 28ης Οκτωβρίου... 1821, με την υπογραφή μάλιστα του διευθυντή Μέσης Εκπαίδευσης. «Έχουμε νικητή: Την Αστυνομία Κύπρου, για τη γλαφυρή απεικόνιση του κολοφώνα της δόξας της!» ανακοίνωσε στο καρέ η Ιουλία.

stavros.christodoulou@gmail.com

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

90 χρόνια πριν στην «Κ» 1.10.1933

ΚΟΥΒΑ: Νεώτερα εξ Αβάνας τηλεγραφήματα αγγέλλουν ότι εξερράγησαν εκεί φονικά ταραχαί. Χιλιάδες κομμουνιστών συνεκεντρώθησαν έμπροσθεν του μεγάρου της «Ενώσεως κατά του ιμπεριαλισμού» με διαθέσεις στασιαστικές, ενώ εις τας πλησίον στεγας και τα παράθυρα ήσαν τοποθετημένοι ένοπλοι κομμουνισταί. Πολίται ξένοι προς

την συγκέντρωσιν και υπολογίζμενοι εις 10.000 παρηκολούθουν την συγκέντρωσιν όταν ο στρατός έλαβεν εντολήν να διαλύση διά της βίας τους κομμουνιστάς. Εις άρνησιν των τελευταίων να διαλυθούν, ο στρατός ήρτισε πυροβολών κατά του πλήθους. Επικολούθησε πανικός απερίγραπτος επιταθείς όταν οι επί των στεγών κομμουνισταί ήρχισαν να πυροβολούν και αυτοί. Πολλοί εφρονεύθησαν, άλλοι εποδοπατήθησαν και εξέπνευσαν επί τόπου. Οι κομμουνισταί διελύθησαν δι' επελάσεως του ιππικού. Ακολούθως δι' εφ'όδων κατελήφθησαν και τα κτίρια εκ των οποίων επυροβόλουν οι κομμουνισταί. Εκ της πρώτης ομοβροντίας του στρατού εναντίον του πλήθους εφρονεύθησαν 6 και ετραυματίσθησαν 25. Άλλοι 13 εφρονεύθησαν από σφαίρας μυδραλλιοβόλων. Αυτοί ήσαν τα πρώτα θύματα, τα περισυλλεγέντα εις την πρώτην «εκκαθάρισιν» της πλατείας. Διότι το σύνολον των θυμάτων είναι πολύ μεγαλύτερον, μη δυνάμενον να καθορισθή εισέτι.

ΧΑΣΜΑ: [...] Το απόγευμα εδέχθη τους παλαιοημερολογίτας ο Αρχιεπίσκοπος εις τον οποίον ο Παπαματθαίος ομιλών εξ ονόματος των παλαιοημερολογιτών προέειπεν όπως προς άρσιν των υφισταμένων διενέξουν μεταξύ κλήρου και χριστιανών ακολουθηθή όσον αφορά την εκκλησίαν το Ιουλιανόν εορτολόγιον, όσον αφορά δε τας σχέσεις με την πολιτείαν το Γρηγοριανόν. Ο Αρχιεπίσκοπος ήκουσε τας αντιλήψεις του Παπαματθαίου δηλώσας ότι θα τας μελετήση. Ως πληροφορούμεθα κατά τας συνεδριάσεις της Ιεραρχίας πολλοί μητροπολίται θα προκαλέσουν την συζήτησιν επί του παλαιοημερολογιτικού, καθόσον φρονούν ότι πρέπει να παύση το χάσμα μεταξύ παλαιοημερολογιτών και νεοημερολογιτών και αι διαρκείς αντεγκλήσεις μεταξύ των κληρικών και των χριστιανών.

ΟΜΗΡΟΥ & Σ Ε Β Ε Ρ Η / Γράφει ο ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ

Η μέθοδος των τριών... Κοιμμάτων

Φύγαμε το σφυροδρέπανο και περάσαμε πρώτοι.

η ΕΔΕΚ ίσως μια τέτοια δραματική ανατροπή να είναι αδύνατη.

Ο Σούπερ Μάριο (Καρογιάν) δεν αγχώνεται που ακόμη μια δημοσκοπήσhσhν τον δείχνει με πολύ χαμηλά ποσοστά. Εμείς, είπε σε γνωστό μου, οπαδό της ΔΗΠΑ, μιλάμε πάντα στις εκλογές, ποτέ στις δημοσκοπήσεις. Και πρέπει να ομολογήσουμε πως στο τέλος πάντα κάνει την έκπληξη. Ο Χρίστου ξέρει πως όσο συνεχίζεται η οικονομική ασφυξία των καταναλωτών τόσο θα πληθαίνουν οι αγανακτισμένοι που θα δίνουν την ψήφο τους στο ΕΛΑΜ. Οφείλει σίγουρα ένα μεγάλο ευχαριστώ στον υπουργό Οικονομικών που με τα στοχευμένα μέτρα (στον καφέ και τη ζάχαρη) φρον-

τίζει οι αγανακτισμένοι να γίνονται κάθε μέρα και περισσότεροι.

Είχε να δούμε τόσο αγχωμένο πρίγκιπα απ' τον καιρό που οι Γάλλοι περικύκλωσαν τη Βασίλκα και άρχισαν να στήνουν γκιλοτίνες. Συστήνω ψυχραιμία το our Royal Democratic Party αλλά και να αφουγκραστούν καλύτερα τις αγωνίες του μέσου Κύπριου πολίτη, ώστε να μην ακούσουμε το γνωστό σύνθημα παραποιημένο, σε στυλ «Στο ΔΗΚΟ ανήκει, αυτή η μεγάλη φρίκη (της τέταρτης θέσης)».

Εύχομαι να είμαι η τελευταία που χρησιμοποιείται, δήλωσε η Δόξα μας αφιόνοντας κάποια -ξεκάθαρα- υπονοούμενα πως κάποιοι «ξεκάθαροι»,

στην εξέλιξη του φιάσκου, αντί να τη στηρίζουν την άφησαν εκτεθειμένη. Θεωρητικά ο μικρός -αξίριστος- Νίκος της απάντησε: «Εκφώνησα την καλύτερη ομιλία στον ΟΗΕ και πέρασα απαρατήρητος».

Ο φαλακρός αετός είναι το σύμβολο περφηάνιας της Αμερικής με τον ίδιο τρόπο που ο δικός μας φαλακρός αετός είναι το σύμβολο περφηάνιας της ΚΟΠ. Αν με ρωτήσετε κατά πόσο ευσταθούν οι εις βάρος του κατηγορίες περί Ασυμβιβαστου και όχι μόνο, θα σας απαντήσω πως δεν γνωρίζω. Αν όμως πάρουμε ένα εξάχρονο και του παραθέσουμε τα γεγονότα είμαι σίγουρος πως πολύ εύκολα θα καταλήξει στο αυτονόητο συμπέρασμα: «Έβαλαν την αλεπού να προσέχει τις όρνιθες», όπως έγραψε σε ανύποπτο χρόνο στο twitter ο Χρίστος Τριανταφυλλίδης. Οups, μα αυτός δεν είναι ο δικηγόρος του προέδρου;

Είχαμε και Εθνικό Συμβούλιο, και το ενδιαφέρον ήταν από ποιον θα συνοδευόταν η Ξανθιά Παναγιά πρόεδρος του ΔΗΣΥ. Οι ελπίδες μας όμως εξαερνέμιστκαν, αφού δεν πήρε μαζί της τον τέως πρόεδρο, και οιονει διαπραγματευτή, αφού ήδη διαπραγματεύεται τη λύση του Κυπριακού με τους πρέσβεις. Μh σας πw ότι τη βρήκε ήδη τη λύση. Ο επιτιμος -to be- τέως πρόεδρος ΔΗΣΥ λέγεται πως έχει τη λύση στο τσεπάκι, αλλά θα τη δώσει στον μικρό Νίκο, αν ο τελευταίος τον στείλει για Επίτροπο στην Ε.Ε. Getting closer.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Διευθύνων Σύμβουλος: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΤΤΙΑΝΗΣ • Διευθύντρια: ΜΑΡΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ • Σύμβουλος Εκδόσης: ΑΛΚΗΣ ΑΝΔΡΕΟΥ
Υπεύθυνος Υλης: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ • Υπεύθυνος Ατελιέ: ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

Νικόλαου Σαρτίδολου 2 & Λεωφ. Λυκαβηπού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, αναπαραγωγή, διασκευή ή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Διευθυντής: ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ • Διεύθυνση συντάξεως: ΚΩΣΤΗΣ ΦΑΦΟΥΤΗΣ - ΝΟΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Disneyland
PARIS

official partner

Δημιουργώντας τις δικές
σου μαγικές περιπέτειες:

ανεκτίμητο

Χρησιμοποίησε τις **κάρτες Mastercard®** της **Ελληνικής Τράπεζας**
από **25/09/23 έως 15/10/23** και διεκδίκησε **1 ταξιδιωτικό πακέτο**
για 4 άτομα, για να ζήσεις από κοντά τη μαγική εμπειρία
της Disneyland® Paris όπου τα όνειρα γίνονται πραγματικότητα!

Μάθε πώς στο <https://www.hellenicbank.com/mastercardDisneylandParis>
Ισχύουν Όροι & Προϋποθέσεις.

 HELLENIC BANK

© Disney

Ο Ερντογάν θέλει εδάφη και εντός Αρμενίας

Κεφαλαιοποιεί το Ναγκόρνο Καραμπάχ για ενίσχυση της Γαλάζιας Πατρίδας – Στη «βεντάλια» η Κύπρος, το Ιράκ και η Συρία

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Υπό το αδρανές και αμήχανο βλέμμα της δύσης και της Ε.Ε., ο Ταγίπ Ερντογάν ενισχύει το όραμα της «Γαλάζιας Πατρίδας» επιδιώκοντας να κεφαλαιοποιήσει τη «νίκη» που πέτυχε το καθεστώς του Αζερμπαϊτζάν στον θύλακα του Ναγκόρνο Καραμπάχ. Ο Τούρκος πρόεδρος στάθηκε στο πλευρό του Ιλχάμ Αλίεφ, πανηγυρίζοντας την εθνοκάθαρση που επέβαλαν οι Αζέροι στο Ναγκόρνο Καραμπάχ, οι οποίοι, ενώ γράφονταν αυτές οι γραμμές, είχαν οδηγήσει στην προσφυγοποίηση 90.000 περίπου Αρμενίου από τις 120.000 που ζούσαν στον θύλακα. Σύμφωνα ωστόσο με κοινοτική πηγή, «το μεγάλο ζητούμενο για την Τουρκία υπερβαίνει το Ναγκόρνο Καραμπάχ και εστιάζεται στην εκμετάλλευση της νέας τάξης πραγμάτων που δημιουργείται στην περιοχή, προσβλέποντας στη προσάρτηση εδαφών και εντός της ίδιας της Αρμενίας». Είναι λοιπόν προφανές ότι ο κ. Ερντογάν επιδιώκει να ενισχύσει τον ρόλο της χώρας του στην περιοχή και μαζί και το αφήγημα της Γαλάζιας Πατρίδας, το οποίο ήδη «συνθέτει»

Από την εικόνα των ισχνών αντιδράσεων της Ε.Ε., καθώς και των ΗΠΑ, απουσιάζει παντελώς η Αγκυρα και ο ρόλος που διαδραμάτισε ο Ερντογάν σε συνεργασία με τον Πούτιν στο Ναγκόρνο Καραμπάχ.

η κατοχή εδαφών στη βόρεια Συρία και στο βόρειο Ιράκ που υλοποιήθηκε επί των ημερών του στην ηγεσία της Τουρκίας. Ως επίσης και η κατοχή του βόρειου τμήματος της Κύπρου, που έχει κληρονομήσει από το 1974 και επιχειρεί πλέον να νομιμοποιήσει μέσω της εξασφάλισης καθεστώτος «κυριαρχικής ισότητας», εδραιώνοντας σταδιακά συνθήκες αναγνώρισης του κατοχικού ψευδοκράτος.

Ειδικότερα, ο Τούρκος πρόεδρος προσβλέπει στην «προσάρτηση μη διαφιλονικούμενων εδαφών εντός της Αρμενίας», προκειμένου να ανοίξει τον «διάδρομο» Ζανγκεζούρ και να συνδέσει τον θύλακα του Ναχιτσεβάν (που βρίσκεται ανάμεσα σε Αρμενία-Ιράν και συνορεύει με την Τουρκία) με το υπόλοιπο Αζερμπαϊτζάν, ώστε να διευρύνει τα αζεροτουρκικά σύνορα και να επεκτείνει την επιρροή της Τουρκίας στην περιοχή. Το όλο εγχείρημα εκτιμάται ότι θα επιτρέψει στον Ερντογάν να ελέγχει μέσω του Αζερμπαϊτζάν ένα διάδρομο στην αρμενοϊρανική μεθόριο, που θα συνδέει τις τουρκικές εμπορικές φιλοδοξίες με το Λονδίνο και με το Πεκίνο. Με αποτέλεσμα, η Τουρκία, η οποία «αγγίζει» Αιγαίο και Μαύρη Θάλασσα, να συνδεθεί

και με την Κασπία (μέσω Αζερμπαϊτζάν).

Ενδεικτικό των προθέσεων του κ. Ερντογάν είναι ότι αμέσως μετά την επιχείρηση εθνοκάθαρσης των Αζέρων στο Ναγκόρνο Καραμπάχ, έσπευσε στον θύλακα του Ναχιτσεβάν, όπου συναντήθηκε με τον πρόεδρο του Αζερμπαϊτζάν, Ιλχάμ Αλίεφ. Από τη συνάντηση αυτή, θα μπορούσε κάποιος να κρατήσει τρία στοιχεία:

- Αφενός, την υπόμνηση εκ μέρους του Ταγίπ Ερντογάν ότι η νίκη των Αζέρων στο Ναγκόρνο Καραμπάχ, ενισχύει τη θέση της Τουρκίας στον Καύκασο.

- Αφετέρου, ότι ο ίδιος ο πρόεδρος του Αζερμπαϊτζάν έθεσε, στην κοινή συνέντευξη Τύπου με τον Τούρκο ομόλόγό του, το θέμα του ανοίγματος του διαδρόμου του Ζανγκεζούρ, κάτι που προϋποθέτει την προσάρτηση εδαφών εντός της Αρμενίας.

- Ως επίσης ότι η συνάντηση των δύο, Ερντογάν και Αλίεφ στον θύλακα του Ναχιτσεβάν, σηματοδότησε την επίσημη εκκίνηση της κατασκευής αγωγού φυσικού αερίου Αζερμπαϊτζάν-Τουρκίας που θα μεταφέρει αζερικό φυσικό αέριο στο Ιγκντίρ της Τουρκίας.

Και όλα αυτά στη λογική «δύο

κράτη, ένα έθνος», την οποία επανέλαβε για πολλοστή φορά ο Ταγίπ Ερντογάν.

Αυτό που έχει πάντως ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι η Τουρκία εμφανίζεται να επιχειρεί να καλύψει το «κενό» που άφησε η υποχώρηση της Ρωσίας στην περιοχή, η οποία μόνο τυχαία δεν ήταν. Δημιουργώντας την εντύπωση μιας άτυπης συμφωνίας μεταξύ Ερντογάν - Πούτιν, η οποία περιλαμβάνει την ανάληψη «ενισχυμένου ρόλου» από την Άγκυρα στην περιοχή, με αφετηρία την επιχείρηση εθνοκάθαρσης από τους Αζέρους στο Ναγκόρνο Καραμπάχ. Άλλωστε, η Ρωσία ένιψε τις χείρας της καθώς, παρά το γεγονός ότι διατηρούσε «ειρηνευτική δύναμη» στην περιοχή, επέτρεψε στους Αζέρους να επιβάλουν τον σχεδιασμό τους, για εθνοκάθαρση, με σημείο εκκίνησης το μπλοκάρισμα πριν από μερικούς μήνες του διαδρόμου Λατοίν, που συνδέει την Αρμενία με τον θύλακα του Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Δεν είναι προφανώς τυχαία η τοποθέτηση του πρωθυπουργού της Αρμενίας Νικόλ Πασινιάν, ο οποίος δήλωσε ότι η Ρωσία απέτυχε να παράσχει ασφάλεια στους ομοεθνείς, κάτι που όπως είπε τον υποχρεώνει «να αναπροσαρμόσει τις

συμμαχίες της Αρμενίας». Δίνοντας άμεσο δείγμα γραφής, αντιπροσωπεία των ΗΠΑ επισκέφθηκε την Αρμενία, με τη βοήθē ΥΠΕΞ Γιούρι Κιμ και την επικεφαλής της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Βοήθειας (USAID) Σαμάνθα Πάουερ. Παράλληλα, το Στέιτ Ντιπάρτμεντ επέκρινε τη στάση της Μόσχας, αμφισβητώντας την αξιοπιστία της ως συμμάχου της Αρμενίας.

Αντιδρώντας, το ΥΠΕΞ της Ρωσίας κατηγόρησε την κυβέρνηση της Αρμενίας για καταστροφή των «πολυεπίπεδων» ρωσοαρμενικών δεσμών». Ο εκπρόσωπος του Κρεμλίνου Ντμίτρι Πεσκόφ διατύπωσε τον ισχυρισμό ότι η Ρωσία δεν έχει καμιά ανάμειξη στη «στρατιωτική ήττα» της Αρμενίας. Σε επίπεδο Ε.Ε., οι εταίροι εξαντλούν την αυστηρότητά τους στην υποβολή ενός εγγράφου πιθανών επιλογών/αντιδράσεων (options paper) για την εθνοκάθαρση που επέβαλε το Αζερμπαϊτζάν στο Ναγκόρνο Καραμπάχ. Ωστόσο, από την εικόνα των ισχνών σε κάθε περίπτωση αντιδράσεων της Ε.Ε., καθώς και των ΗΠΑ, απουσιάζει παντελώς η Άγκυρα και ο ρόλος που διαδραμάτισε ο Ερντογάν σε συνεργασία με τον Πούτιν στο Ναγκόρνο Καραμπάχ. Ένα ρόλο, στον οποίο επι-

λέγει να κλείνει τα μάτια η δύση, περιλαμβανομένης της Ε.Ε. Αν και είναι τόσο ευδιάκριτος, ώστε να αναγνωρίζεται απ' όλους. Οδηγώντας ακόμη και σε δημόσιες ευχαριστίες το Αζερμπαϊτζάν και τον Ιλχάμ Αλίεφ, ο οποίος δεν δίστασε να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του για τη στρατιωτική και πολιτική βοήθεια της Τουρκίας, στην έκβαση της επιχείρησης εθνοκάθαρσης, στο Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Παρόλα αυτά, η Ε.Ε. επιθυμεί να αφήσει εκτός κάδρου ευθυνών την Τουρκία, προφανώς και ενόψει και της έκθεσης Μπορέλ - Κομισιόν για τον στρατηγικό προσανατολισμό των ευρωτουρκικών σχέσεων, που μετατέθηκε πλέον για τον Δεκέμβριο. Όπως πληροφορούμαστε, σημαίνοντα κράτη-μέλη και ισχυροί κύκλοι στην έδρα της Ε.Ε. επιδιώκουν την παραχώρηση μιας «ανεωμένου θετικής ατζέντας» προς την Άγκυρα, περιλαμβανομένης και της προοπτικής αναβάθμισης της Τελωνειακής της Ένωσης.

Αναβάθμιση μέσω ΟΗΕ

Μεθοδεύσεις για αναβάθμιση του καθεστώτος των Κατεχομένων, μέσω του ίδιου του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, σηματοδοτεί η υπόδειξη του Συμβουλίου Εθνικής

Ασφαλείας της Τουρκίας (την περασμένη Πέμπτη), για την «ανάγκη να θεθούν οι δραστηριότητες της ειρηνευτικής δύναμης στην ΤΑΒΚ σε νομική βάση μέσω γραπτής συμφωνίας που θα επιτευχθεί με τις αρχές της ΤΑΒΚ ». Σε πρακτικό επίπεδο, η απόφαση του ΣΕΑ της Τουρκίας μεταφράζεται σε επαναφορά του τουρκικού αιτήματος για σύναψη συμφωνίας στρατιωτικού καθεστώτος (SOFA-Status of Forces Agreement) μεταξύ του ψευδοκράτους και του ΟΗΕ, κάτι που ωστόσο προσκρούει στο γεγονός ότι ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών δεν μπορεί να συνομολογήσει τέτοιου είδους συμφωνίες με μη αναγνωρισμένα κράτη.

Σε κάθε περίπτωση, στόχος της Άγκυρας είναι αφενός να καταδειχθεί για μία ακόμη φορά η «αταλάντευτη θέση» της για την εδραίωση καθεστώτος «κυριαρχικής ισότητας» του ψευδοκράτους και αφετέρου «η ενόχλησή» της για τη στάση που υιοθέτησε η ΟΥΝΦΙΚΥΠ στην περιοχή της Πύλας, κατά την πρόσφατη προσπάθεια της τουρκικής πλευράς να ανατρέψει το στάτους κβο και να προχωρήσει στη διάνοιξη δρόμου στη νεκρή

Κύκλοι του ΟΗΕ είχαν επιχειρήσει να καθυποχάσουν τη Λευκωσία στο παρελθόν, διαβεβαιώνοντας ότι δεν τίθεται θέμα συμφωνίας SOFA με το ψευδοκράτος και ότι αναζητούσαν μια «πρακτική λύση».

ζώνη. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στη δήλωση του ΣΕΑ της Τουρκίας, «διαπιστώθηκε ότι η στάση των δύο μέτρων και δύο σταθμών και οι δραστηριότητες της ειρηνευτικής δύναμης των Ηνωμένων Εθνών έναντι της κυριαρχίας της Τουρκικής Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου (ΤΑΒΚ) και κατά των βασικών ανθρωπιστικών αναγκών των Τουρκοκυπρίων, δεν συνάδουν με την υποχρέωση της τήρησης της ουδετερότητας και βλάπτουν το γόνιμο της. Στο πλαίσιο αυτό, αναδείχθηκε για άλλη μια φορά η ανάγκη να θεθούν οι δραστηριότητες της ειρηνευτικής δύναμης στην ΤΑΒΚ σε νομική βάση μέσω γραπτής συμφωνίας που θα επιτευχθεί με τις αρχές της ΤΑΒΚ », αναφέρει το ΣΕΑ της Τουρκίας, δίνοντας σαφές στίγμα προθέσεων γύρω από την επιδιωκόμενη λύση του Κυπριακού, ανεξαρτήτως διορισμού απεσταλμένου από τον ΟΗΕ. Υπενθυμίζεται ότι κύκλοι του ΟΗΕ είχαν επιχειρήσει να καθυποχάσουν τη Λευκωσία (επί προηγούμενης κυβέρνησης), διαβεβαιώνοντας ότι δεν τίθεται θέμα «συνομολόγησης» συμφωνίας SOFA με το ψευδοκράτος και ότι αναζητούσαν μια «πρακτική λύση».

ΑΡΘΡΟ / Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Περί ποδοσφαίρου και άλλων αθλημάτων

Κάποιες φορές αξίζει να πιστώσουμε και λίγο το Κοινοβούλιο και ας ευλογούμε τα γένια μας. Όσα είδαμε αυτή τη βδομάδα στη δημοσιότητα είναι αποτέλεσμα των όσων λέχθηκαν ενώπιον της Επιτροπής Θεσμών σε δύο συνεδριάσεις στις 24 Μαΐου και στις 14 Ιουνίου σε απευθείας θέμα που ενέγραψε το ΑΚΕΛ εξ αφορμής δηλώσεων του τώας προέδρου της Επιτροπής Δεοντολογίας και Προστασίας του Αθλητισμού και Προστασίας του Αθλητισμού κ. Ανδρέα Παπακαράλμπους στο podcast Legal Matters του Χριστόφορου Χριστοφί που μεταδόθηκε στις 3 Μαΐου. Ο κ. Παπακαράλμπους ισχυρίστηκε πως ο τώας πρόεδρος της Δημοκρατίας Νίκος Αναστασιάδης παρενέβη στο έργο του, τηλεφωνώντας του για να μην προχωρήσει κόκκινους φακέλους. Αυ-

τός ήταν και ο λόγος και ο τίτλος του θέματος. Βεβαίως, στις συνεδριάσεις προέκυψαν δύο άλλα μεγάλα ζητήματα, για τα οποία η Επιτροπή Δεοντολογίας και Προστασίας του Αθλητισμού διόρισε επιτροπές δικηγόρων για να διερευνηθούν. Προφανώς και οι καταγγελίες του κ. Παπακαράλμπους πέρασαν σε δεύτερη μοίρα. Το πρώτο ζήτημα, και η πρώτη απευθείας έρευνα αφορά ένα έγγραφο που περιλαμβάνει στοιχεία για 16 κόκκινους φακέλους που δεν είδαν ποτέ το φως της δημοσιότητας. Το δεύτερο ζήτημα από το οποίο προέκυψε και η δεύτερη έρευνα αφορά το ενδεχόμενο σύγκρουσης συμφέροντος από τον πρόεδρο της ΚΟΠ. Αυτά είναι τα γεγονότα που συνέβησαν το δίμηνο Μαΐου - Ιουνίου. Τα καταγράφω για να φρε-

σκάρω τη μνήμη όσων παρακολουθούν τα ζητήματα χωρίς μεγάλη ένταση.

Προφανώς και δεν πρόκειται να στήσουμε λαϊκά δικαστήρια και να αποφασίσουμε και να καταδικάσουμε. Ούτε από αυτή τη στήλη, ούτε από το Κοινοβούλιο. Βλέπουμε όμως την αντίδραση των δικηγόρων της ΚΟΠ και του προέδρου της για το πόρισμα που παραδόθηκε και αφορά το ζήτημα της ενδεχόμενης σύγκρουσης συμφέροντος του κ. Κούμα. Είναι αντίδραση που εμένα προσωπικά με ξενίζει. Η καλύτερη απόδειξη της αθωότητας οποιουδήποτε είναι η ολοκλήρωση της διαδικασίας των ανακρίσεων, που με βάση τις δηλώσεις των δικηγόρων δεν θα προκύψει το σιδηρόπτε. Αν προσωπικά ήμουν ο δικηγόρος της ΚΟΠ και

του προέδρου της, ή ο επικοινωνιολόγος του, αυτό θα πρότεινα. Θα προέτρεπα δηλαδή τον γενικό εισαγγελέα να προχωρήσει την υπόθεση στην αστυνομία και σε ανακρίσεις κι εκεί να δικαιωθεί πανηγυρικά.

Πιστεύω πως η τροπή που παίρνει το όλο ζήτημα δεν αφήνει άλλη επιλογή. Με την καχυποψία που υπάρχει στην κοινή γνώμη, για το ανέλεγκτο του γενικού εισαγγελέα, αν αφήσει αυτή την υπόθεση στα συρτάρια της Νομικής Υπηρεσίας, θα γιγαντώσει απλώς την αντίδραση. Το ποδόσφαιρο είναι ένα κεφάλαιο με μεγάλο ενδιαφέρον. Είναι κομμάτι της κοινωνίας μας. Αλίμονο αν για λόγους δημοσίου συμφέροντος σταλεί αυτό το πόρισμα στις καλέςδες. Θα είναι η χειρότερη υπηρεσία που θα προ-

σφερθεί και στο ποδόσφαιρο και στα πρόσωπα που ελέγχονται. Εμείς στο Κοινοβούλιο θα παρακολουθούμε και θα λειτουργήσουμε για να επικρατήσει η διαφάνεια. Και η διαφάνεια επικρατεί, όταν εξαντλούμε όλα τα μέσα διερεύνησης που έχουμε στη διάθεσή μας.

Βεβαίως στο ποδόσφαιρο και στα άλλα αθλήματα πρέπει να γίνουν και πολλά άλλα. Τα μελίσσια που γεννούν την οπαδική βία ξέρουμε πολύ καλά πού είναι. Και εμείς, αλλά και η αστυνομία. Είναι οι συνδέσμοι των οργανωμένων φιλάθλων. Δεν μπορεί να κατανοήσω την έλλειψη βούλησης για να μπορούμε να αστυνομία ταυτόχρονα σε αυτά. Από αυτά που ακούγονται θα προκύψουν τόσα προβλήματα που δεν θα έχουν άλλη επιλογή από το να τα κλείσουν

εκείνη την ώρα. Είναι επίσης κοινό μυστικό πως η οπαδική βία δεν είναι η μόνη παραβίαση που γεννιέται σε αυτούς τους χώρους.

Χρειάζεται να κατανοήσουμε πως ο αθλητισμός είναι πολύ περισσότερο από ένα παιχνίδι 90 λεπτών κάθε βδομάδα. Είναι ο μόνος τρόπος, ο υγιής αθλητισμός, για να κρατήσουμε τα παιδιά μας μακριά από εξαρτήσεις. Χρειάζεται λοιπόν να θεωράσουμε πως αυτό θα γίνεται, θα απομονώσουμε και θα σκοτώσουμε όλα τα άλλα που γίνονται για χάριν της δόξας και του κρήματος, και θα κρατήσουμε αυτά που μετρούν, αυτά που έχουν αξία.

*Βουλευτής Λευκωσίας ΔΗΣΥ | Πρόεδρος Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Θεσμών. dmdemetriou.com

Του ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

Μπορεί στο περιθώριο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη οι πρόεδροι Χριστοδουλίδης και το υψηλόβαθμο στέλεχος της Chevron, Clay Neff, να συμφωνήσαν για τη σημασία ανάπτυξης του τεμαχίου «12» («Αφροδίτη») επί της κυπριακής ΑΟΖ, ωστόσο ακόμη ένας γύρος διαπραγματεύσεων μεταξύ της Λευκωσίας και της κοινοπραξίας του τεμαχίου (Chevron, Shell, NewMed) που έλαβε χώρα την περασμένη εβδομάδα δεν οδήγησε σε συμφωνία. Όπως ανέφερε η «Κ» σε παλιότερο της ρεπορτάζ, η Chevron κατέθεσε τον περασμένο Μάιο νέο αναπτυξιακό πλάνο (FDP, Field Development Plan) για την εξόρυξη του «Αφροδίτη», το οποίο απορρίφθηκε από το υπουργείο Ενέργειας –με επιστολή στις 25 Αυγούστου. Ακολούθως, η Λευκωσία έδωσε προθεσμία 30 ημερών για να επανέλθει η Chevron με νέα βελτιωμένη πρόταση. Ωστόσο, οι διαφορές δείχνουν να υφίστανται παρά τις συνομιλίες των δύο πλευρών, καλή τη πίστει, και όπως είναι σε θέση να γνωρίζει η «Κ» οι δύο πλευρές θα επανέλθουν στις 5 Νοεμβρίου προκειμένου να δουν αν μπορεί να βρεθεί λύση.

Τεχνικές διαφορές

Το πλάνο ανάπτυξης της «Αφροδίτης», το οποίο κατέθεσε η Chevron τον περασμένο Μάιο είναι αισθητά διαφοροποιημένο από αυτό του 2019 –όταν η Noble Energy, πριν αποχωρήσει από την κοινοπραξία, είχε καταθέσει αντίστοιχη πρόταση, δεδομένου ότι η δέσμευση για εξαγωγή ποσοτήτων φυσικού αερίου προς την Αίγυπτο παραμένει. Η Chevron έχει καταθέσει μια πρόταση σαφώς μικρότερου κόστους (μικρότερη από 3,6 δισ. δολάρια), με παραγωγή φυσικού αερίου από 3 τπγάρδια (έναντι 5) και μικρότερο αγωγό όδευσης (390 χλμ. έναντι 480 χλμ.) προς τις εγκαταστάσεις WDDM (West Delta Deep Marine) της Shell ανοικτά της Αιγύπτου και του τερματικού σταθμού στο Ίνγκου –που δεν αλλάζει ως προς την τελική εξαγωγή της «Αφροδίτης». Η Chevron πέραν της στήριξης που λαμβάνει, σε πολιτικό επίπεδο, από τις ΗΠΑ, δείχνει να βασίζεται τη φιλοσοφία της στο ότι ένα τέτοιο πλάνο ανάπτυξης είναι κεφαλαιακά αποδοτικό και με μικρότερο κόστος. Στον αντίποδα, η Λευκωσία δείχνει να έχει ενστάσεις ως προς τρεις πτυχές:

- **Πως** η απουσία, όπως στο αρχικό πλάνο, πλωτής μονάδας παραγωγής (Floating Production Unit, FPU) θα μειώσει τα επίπεδα παραγωγής και κατ' επέκταση τα κέρδη όπως και την οικονομική βιωσιμότητα του κοιτάσματος.

- **Πως** η μείωση των πηγαιδιών από 5 σε 3 θα μειώσει τη δυναμική απόδοση της «Αφροδίτης» ιδίως μετά από ένα εύλογο διάστημα παραγωγής (2η φάση «ζωής» του κοιτάσματος) και
- **Το πλάνο**, όπως προτάθηκε, μειώνει τα κρατικά έσοδα από την εκμετάλλευση του κοιτάσματος.

Υπενθυμίζεται πως στο «Αφροδίτη» ολοκληρώθηκαν τον περασμένο Ιούλιο εργασίες επιβεβαιωτικής γεωτρήσης (Α3) για σκοπούς χαρτογράφησης του κοιτάσματος που ανακαλύφθηκε το 2011. Σύμφωνα με ασφαλείς πληροφορίες της «Κ», οι συνολικές ποσότητες επί του τεμαχίου «12» ενδέχεται να είναι ελαφρώς μειωμένες σε σχέση με την αρχική εκτίμηση περί 4,5 τρις. κυβικών ποδιών (tcf) φυσικού αερίου –που εκτιμήθηκαν μετά την κήρυξη του τεμαχίου ως εμπορικά αξιοποιήσιμου, μετά το 2015. Σε κάθε περίπτωση η διαπραγμάτευση παραμένει δύσκολη παρά τη win-win προσέγγιση που διατηρούν τα δύο μέρη, και τον

Τον Νοέμβριο θα διαφανεί αν οι δύο πλευρές θα βρουν τη χρυσή τομή συναίνεσης ή τα πράγματα για το αναπτυξιακό πλάνο της «Αφροδίτης» θα εισέλθουν σε αχαρτογράφητα νερά.

Νοέμβριο θα διαφανεί αν οι δύο πλευρές θα βρουν τη χρυσή τομή συναίνεσης ή τα πράγματα για το αναπτυξιακό πλάνο της «Αφροδίτης» θα εισέλθουν σε αχαρτογράφητα νερά.

Νοέμβριο θα διαφανεί αν οι δύο πλευρές θα βρουν τη χρυσή τομή συναίνεσης ή τα πράγματα για το αναπτυξιακό πλάνο της «Αφροδίτης» θα εισέλθουν σε αχαρτογράφητα νερά –όπου δεν αποκλείεται μέχρι και το σενάριο περαιτέρω καθυστέρησης της έλευσης του φυσικού αερίου από το «12» πέραν του ορίζοντα 2027-2028, που έθεσε προ μηνών ο υπουργός Ενέργειας, Γιώργος Παπαναστασίου.

Ανατολική Μεσόγειος

Η καθυστέρηση ανάπτυξης της «Αφροδίτης», που παραμένει εδώ και μια δωδεκαετία ανεκμετάλλευτη, αναδεικνύει όχι μόνο αντικειμενικές δυσκολίες ως προς τα τεχνοοικονομικά δεδομένα της εκμετάλλευσης των υδρογονανθρά-

κων αλλά και πόσο ρευστή παραμένει η μεγάλη εικόνα της γεωπολιτικής της ενέργειας στην Ανατολική Μεσόγειο. Η ίδια η διαπραγμάτευση με τη Chevron –που δραστηριοποιείται και στα μεγάλα κοιτάσματα του Ισραήλ, «Λεβιάθαν» και «Ταμάρ»– καταδεικνύει πως η Λευκωσία αναζητεί να διασφαλίσει ρόλο στην περιοχή, ιδίως σε μια περίοδο που η Ανατολική Μεσόγειος προβάλλεται ως εναλλακτική για την ενεργειακή ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπό το βάρος του συνεχιζόμενου πολέμου στην Ουκρανία.

Μεταξύ Κύπρου, Ισραήλ, Αιγύπτου, Ελλάδας και Τουρκίας δείχνουν να διαμορφώνονται ορισμένες δυναμικές που υπό το βάρος των μετασχηματισμών στην πε-

ριοχή θα αναδείξουν τη ρόλο θα διαδραματίσει κάθε χώρα σε πιθανές οδύσεις μεταφορής ενέργειας που θα σχεδιαστούν σε σχέση με την συνεργασία της Ανατολικής Μεσογείου σε διμερές ή πολυμερές επίπεδο, τα επόμενα χρόνια. Η Αίγυπτος δείχνει να υπάρχει στον σχεδιασμό όλων των εμπλεκόμενων μερών λόγω της γεωπολιτικής της σημασίας, των υπάρχοντων υποδομών (δύο τερματικοί σταθμοί σε Ίνγκου και Νταμιέτα) αλλά και του τεράστιου κοιτάσματος «Ζορ» που βρίσκεται στην κορυφή της παραγωγής του. Για το Ισραήλ μετά την αποκατάσταση των σχέσεων με την Τουρκία επανέρχονται τα σενάρια:

- **Κοινων** γεωτρήσεων με την Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο –πράγμα που προανήγγειλε ουσιαστικά ο Τούρκος πρόεδρος Ταγίπ Ερντογάν μετά τη συνάντησή του με τον Νετανιάχου στη Νέα Υόρκη και που δεν έχει διαψευστεί ακόμη από την ισραηλινή πλευρά.

- **Ηλεκτρικής** διασύνδεσης με την Κύπρο και εξαγωγής μέρους του «Λεβιάθαν» μέσω της κυπριακής επιλογής.

- **Απευθείας** εξαγωγής μέρους του «Λεβιάθαν» προς την Τουρκία μέσω του τερματικού σταθμού του Τσεϊκάν –προσέγγιση που έχει επανέλθει.

Η Κύπρος τα επόμενα χρόνια πέραν του «Αφροδίτη» πρέπει να δει πώς θα προχωρήσει με τα τεμάχια «5» και «10», στα οποία δραστηριοποιείται η Εχxon, ενώ σημασία τη διετία 2024-2025 έχει και το πώς θα κινηθεί ως προς τις έρευνες και τα πλάνα ανάπτυξης η κοινοπραξία της Total/ENI, δεδομένων των συμβατικών τους υποχρεώσεων στα τεμάχια «6», «3» και «7», με την κοινοπραξία να μην επανέρχεται για γεώτρηση στο «3» μετά την παρεμπόδιση της από την Τουρκία το 2018. Τέλος, σε σχέση με την τελευταία, δεν πρέπει να θεωρείται πως το κεφάλαιο του φυσικού αερίου στην περιοχή δεν θα τύχει εργαλειοποίησης είτε στο καλό σενάριο μιας κινητικότητας προς την κατεύθυνση επανέναρξης των συνομιλιών, εντός του 2024, ως διαπραγματευτικού μάλιστα κεφαλαίου, είτε στο –πιο πιθανό– κακό σενάριο της παράτασης του αδιεξόδου στο Κυπριακό όπου η Τουρκία θα μπορούσε να επανέλθει με ένδομες γεωτρήσεις εντός της κυπριακής ΑΟΖ όπως την περίοδο 2019-2020 ή με συνέργειες με άλλα κράτη της περιοχής που θα έστειναν, προς τη Λευκωσία, πολιτικά σινάλα συγκεκριμένων φύσης για την συνεργασία στην Ανατολική Μεσόγειο και το ζήτημα του αποκλεισμού ή της συμπεριληπτικότητας της Τουρκίας.

ΑΡΘΡΟ / Του ΧΑΡΙΔΗΜΟΥ Κ. ΤΣΟΥΚΑ

Πώς εξηγείται η νίκη του Κασσελάκη;

Στο δημοψήφισμα για το Brexit, τον Ιούνιο 2016, οι αντισυμβαλλόμενοι παίκτες κέρδισαν με βραχεία κεφαλιά (51,9% έναντι 48,1%). Επρόκειτο για ένα αναπάντεχο, κολοσσιαίας σημασίας αποτέλεσμα. Ως συνήθως, αμέσως μετά, άρchiσαν οι αναλύσεις για την ερμηνεία του.

Ποιο ήταν το κύριο χαρακτηριστικό των αναλύσεων; Η εκλογική τους: με δεδομένο το αποτέλεσμα, οι σχολιαστές αναζητούσαν τι έκαναν σωστά οι νικητές, τι έκαναν λάθος οι ηττημένοι. Το πρόβλημα, όμως, είναι ότι το «σωστό» και το «λάθος» ορίζονταν αναδρομικά με βάση το αποτέλεσμα. Η γνωσιακή μεροληψία είναι εμφανής. Είναι σαν να ενώνεις επιλεκτικά τελείες για να σχηματίσεις μια φιγούρα που υπάρχει ήδη στο μυαλό σου. Συμπεριφορές που, υπό την οπτική γωνία της ήττας, θα φαίνονταν επιζήμιες (π.χ. η λεκτική ακρότητα του Φάρατζ ή ο γελωτοποιητικός λόγος του Τζόνσον), υπό την οπτική γωνία της νίκης φάνταζαν ευρηματικές. Αν, όμως, μόλις 635.000 αντισυμβαλλόμενοι ψήφοι είχαν αλλάξει κατεύθυνση ή αν η αποχή ήταν μικρότερη, θα κέρδιζε η φιλοευρωπαϊκή πλευρά. Οι αναλύσεις, τότε, θα ήταν ακριβώς αντίστροφες.

Συμπέρασμα: η δημοκρατία είναι, μεταξύ άλλων, παιχνίδι αριθμών. Ένα αριθμητικά ευνοϊκό αποτέλεσμα δεν αναδεικνύει μόνο τον νικητή αλλά επιβάλλει και τους

όρους ερμηνείας της επιτυχίας του. Η εκλογική νίκη μετατρέπεται σε ερμηνευτική νίκη.

Αν η εκλογική τους είναι αναπόφευκτη, πώς διαμορφώνουμε εύλογες ερμηνείες; Καταρχάς, θα πρέπει να πάψουμε να θέτουμε α-νόητα ερωτήματα, συμβουλευόμαστε τον Βίτγκενσταϊν. Το σύγχρονο (επιστημονικό) μυαλό, γράφει ο φιλόσοφος, «λατράει τη γενικότητα» –έχει την ακατανίκητη τάση να «θέτει [όλα τα] ερωτήματα με τον τρόπο που τα θέτει η επιστήμη». «Να πει κάτι παραπάνω», να διατυπώσει τις πραγματικές αιτίες που υποτίθεται ότι βρίσκονται πίσω από ένα φαινόμενο.

Στις κοινωνικές διεργασίες, όμως, δεν μπορούμε να κάνουμε ελεγχόμενα πειράματα. Απροσδόκητα συμβάντα έχουν μια μοναδικότητα που διαφεύγει του επιστημονικού τρόπου σκέψης. Δεν χρειάζεται τόσο επιστημονικότητες εξηγήσεις, όσο διαυγείς περιγραφές. Όλα είναι μπροστά μας –το τυχαίο και το συστηματικό– η ενδεχομενικότητα των γεγονότων και το μοτίβο των συμπεριφορών. Δεν υπάρχουν «βαθύτερα αίτια» που να εξηγούν την αναπάντεχη νίκη Κασσελάκη. Υπάρχει αυτό που βλέπουμε –αυτό που αποκαλύφθηκε. Δηλαδή τι;

Πρώτον, το προφανές: ο Κασσελάκης κέρδισε επειδή, απλώς, μπόρεσε να είναι υποψήφιος σε

Ο Κασσελάκης κέρδισε τις εκλογές επειδή, απλώς, μπόρεσε να είναι υποψήφιος σε ένα διάτρητο κόμμα.

ένα διάτρητο κόμμα. Ακόμα και ένα μη μέλος μπορεί να θέσει υποψηφιότητα για το ανώτατο κομματικό αξίωμα! Από την Κερκόπορτα μπήκε ένας περαστικός που έτυχε, κάποια στιγμή, να συναντηθεί με τον Τσίπρα και όχι με τον Μητσοτάκη!

Δεύτερον, η εμπέδωση της κυρίαρχης, πλέον, αξίας των «ανοιχτών διαδικασιών», δηλαδή της εκλογής προέδρου από ένα, εν μέρει, περιστασιακό εκλογικό σώμα (παλαιά μέλη συν μέλη μιας χρή-

σης), στην εποχή των social media και της κοινωνικής ρευστότητας, καθιστά το αποτέλεσμα απρόβλεπτο. Καθότι οι υποψήφιοι απευθύνονται σε ένα ευρύ εκλογικό σώμα, σε συνθήκες αδιαμεσολάβητης επικοινωνίας, το μήνυμά τους συμπύκνωση το γενικόλογα πολιτικό με το σαγηνευτικά προσωπικό –η αυτοσκηνοθετημένη εικόνα τους έχει απήχηση, ιδιαίτερα σε μια αποϊδεολογικοποιημένη εποχή με τάσεις συγκρητισμού και κακεκτικώς συλλογικές ταυτότητες. Αν η εκπέμ-

όμενη εικόνα αντανάκλα τις προσδοκίες των παραληπτών, ο υποψήφιος συντονίζεται μαζί τους.

Αυτός ο συντονισμός δεν είναι γνωστός εκ των προτέρων. Στην πολιτική (όπως και στην επιχειρηματικότητα) δεν γνωρίζουμε α priori τι ακριβώς έλκει τους πολίτες. Το μαθαίνουμε εκ των υστέρων. Γι' αυτό η πολιτική (όπως η επιχειρηματικότητα) είναι πρωτίστως διαίσθηση και διακινδύνευση.

Ιδανικά, μια πολιτική ή επιχειρηματική πρόταση μορφοποιεί αυτό που θέλουν οι αποδέκτες της, χωρίς ούτε οι ίδιοι να γνωρίζουν σαφώς τις επιθυμίες τους. (Γι' αυτό ο Σπβ Τζορμπ υποτιμούσε τις έρευνες αγοράς: οι πολλοί συνειδητοποιούν τις ανάγκες τους μόνο όταν αυτές μορφοποιηθούν από τους λίγους ριψοκίνδυνους). Όταν οι αποδέκτες αναγνωρίσουν τις ανάγκες τους σε αυτό που τους προτείνεται, ανταποκρίνονται θετικά.

Τι ανάγκες τους αναγνώρισαν οι εκλογείς του ΣΥΡΙΖΑ στον Κασσελάκη; Το είπαν οι ίδιοι («Κ», 19/9/2023): απέχθεια για τη συστηματική πολιτική, κοινότοπη επιβεβαίωση, εικαζόμενη αυθεντικότητα, θάρρος για την υπεράσπιση της σεξουαλικής διαφορετικότητας, φρεσκάδα, επανέκδοση του μεσανικνού Τσίπρα, επιτυχημένο κοσμοπολίτη ικανό να αντιπαρατεθεί νικηφόρα στον σύγχρονο Μητσοτάκη. Εν ολίγοις, διέκριναν

(σωστά ή όχι, αδιάφορο) αναζωογονητική ελπίδα, υποβοηθούμενη από ανεπιγνώστη σαγήνη.

Οι εκπληκτικοί γραφειοκράτες του ΣΥΡΙΖΑ αμήχανα αποφεύγουν να απαντήσουν αναστοχαστικά στο κρίσιμο ερώτημα, τι είδαν πάνω από τους μισούς εκλογείς, στον Κασσελάκη που δεν είδαν στους κομματικούς υποψήφιους; Προτιμούν, εμμέσως, το βολικό επιχείρημα της πλάνης του ψηφοφόρου, αλλά είναι σαθρό: αφενός γιατί είναι αυτοεξυπηρετικό (μόνο το κομματικό ιερατείο διαθέτει πραγματική γνώση), αφετέρου γιατί ισχύει και προς τις δύο κατευθύνσεις: αν πλανήθηκαν οι ψηφοφόροι τώρα, γιατί δεν πλανήθηκαν το 2015, όταν οδήγησαν τον ΣΥΡΙΖΑ στην εξουσία;

Δεν γνωρίζω τι θα διαλυθεί πρώτα (ο ΣΥΡΙΖΑ ή ο Κασσελάκης), αλλά η εκλογή Κασσελάκη μάς θυμίζει ότι μόνο οι τολμηροί παράγουν γεγονότα. Αντιθέτως, οι βολεμένοι ψευδο-ρίζοσπαστες της κομματικής γραφειοκρατίας ενεργούν όπως οι κλασικοί συντηρητικοί: καταγγέλλουν, νοσταλγούν το οικείο παρελθόν και θρηνούν για τον ρόλο που έχασαν (μερικοί και για τη δουλειά τους).

Ο Κ. Χαρίδημος Τσούκας είναι καθηγητής στο Πανεπ. Κύπρου και ερευνητής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Warwick. www.htsoukas.com

Αλαλούμ με τα βιομετρικά δεδομένα

Σημαντικές καθυστερήσεις στην υλοποίηση και λειτουργία του προγράμματος ασφάλειας eu-Lisa της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ

Μια διαμάχη μεταξύ του υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης και του υπουργείου Εσωτερικών για τη Λειτουργική Διαχείριση Συστημάτων ΤΠ Μεγάλης Κλίμακας (eu-Lisa) της Ε.Ε. έχει προκαλέσει σοβαρές καθυστερήσεις με αποτέλεσμα η Κυπριακή Δημοκρατία να κινδυνεύει να βρεθεί αντιμέτωπη με ποινές από πλευράς Ε.Ε. και όχι μόνο. Το σύστημα eu-Lisa, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές των Βρυξελλών, θα έπρεπε να είχε αναπτυχθεί και να είχε τεθεί σε λειτουργία εδώ και αρκετά χρόνια. Ωστόσο, η ανάπτυξη του στην Κύπρο έχει καθυστερήσει σημαντικά λόγω των διαφωνιών που υπήρχαν μεταξύ του Δικαιοσύνης και του Εσωτερικών για το ποιο υπουργείο θα αναλάβει την ανάπτυξη μιας δράσης του προγράμματος. Το πόσο σοβαρή είναι η ανάπτυξη του συγκεκριμένου συστήματος προκύπτει από την παρουσίαση που έχει γίνει από την ανάδοχο του έργου σε ευ-

Μπαλάκι μεταξύ δύο υπουργείων η δικαιοδοσία και η ευθύνη εφαρμογή τους στην Κύπρο. Δυσaréσκεια στις Βρυξέλλες, οι οποίες προειδοποιούσαν με βαριές καμπάνες την Κυπριακή Δημοκρατία.

ρωπαϊκό επίπεδο. Το σύστημα eu-Lisa παρέχει τεχνολογική υποστήριξη στις προσπάθειες των χωρών της Ε.Ε. να καταστεί η Ευρώπη ασφαλέστερη:

- Διατηρείται η εσωτερική ασφάλεια των χωρών Σένγκεν.
- Επιτρέπει στις χώρες Σένγκεν να ανταλλάσσουν στοιχεία σχετικά με τις θεωρήσεις.
- Καθορίζει ποια χώρα της Ε.Ε. είναι αρμόδια για την εξέταση μιας συγκεκριμένης αίτησης ασύλου.
- Βοηθά να εξασφαλιστεί η ελεύθερη διακίνηση των Ευρωπαίων εντός της Ε.Ε., χωρίς να διακυβεύεται η ασφάλεια της Ευρώπης.

Για την Κύπρο η ανάπτυξη και λειτουργία του συστήματος θα έδινε πολύτιμες λύσεις και στο θέμα περιορισμού και ελέγχου της παράνομης μετανάστευσης, ένα θέμα που τα τελευταία χρόνια έχει πάρει διαστάσεις.

Κρατάει χρόνια

Οι διαφωνίες μεταξύ του Δικαιοσύνης και Εσωτερικών για το ποιο υπουργείο θα αναπτύξει το eu-Lisa στην Κύπρο χρονολογούνται, τουλάχιστον, από το 2018. Μάλιστα, όπως είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε, τον περασμένο χρόνο η κατάσταση είχε φθάσει στο απροχώρητο με τις Βρυξέλλες να στέλνουν τελεσίγραφο στη Λευκωσία για βαριά καμπάνια, εάν δεν ξεκολλούσε η ανάπτυξη του έργου. Όπως είναι σε θέση να γνωρίζει η «Κ», τα δύο υπουργεία προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να αποφύγουν την ανάληψη του έργου.

Το μεν υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης υποστήριζε

πως το ΥΠΕΣ έπρεπε να αναλάβει την ανάπτυξη του eu-Lisa, επειδή τα θέματα εισόδου και εξόδου προσώπων από την Κύπρο εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Τμήματος Αρχείου Πληθυσμού και Μετανάστευσης, το δε ΥΠΕΣ έδειχνε το Δικαιοσύνης, επειδή οι έλεγχοι στις πύλες εισόδου της Δημοκρατίας πραγματοποιούνται από μέλη της αστυνομίας και όχι από λει-

τουργούς του Τμήματος Μετανάστευσης.

Το σύστημα

Το eu-Lisa στην ουσία είναι ένα πακέτο συστημάτων διαχείρισης (προγράμματα ομπρέλα) των συνόρων της Ε.Ε., «Έξυπνα Σύνορα», με απώτερο σκοπό οι πολίτες της Ε.Ε. να μπορούν να ταξιδεύουν ελεύθερα και με ασφάλεια εντός

της Ε.Ε. Εμπλεκόμενα υπουργεία είναι τα υπουργεία Εξωτερικών, Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης, Εσωτερικών και η αστυνομία ως ανεξάρτητος φορέας. Περιλαμβάνει τέσσερις διαφορετικές δράσεις: Την συνεργασία με την Ιντερπόλ για την εγκληματικότητα, τα βιομετρικά δεδομένα (δακτυλικά αποτυπώματα), το θέμα των θεωρήσεων των ταξιδιωτικών εγγράφων και οι έλεγ-

χοι στις πύλες εισόδου της Δημοκρατίας. Οι τεχνοκράτες του υπουργείου Εσωτερικών υποστήριζαν και επί προηγούμενης κυβέρνησης πως και οι τέσσερις δράσεις ανήκουν στην αστυνομία κάτι που πεισματικά δεν αποδεχόταν το υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης, το οποίο αρνείτο να αναλάβει την ανάπτυξη της τέταρτης δράσης για τις πύλες εισόδου.

Η δράση του προγράμματος eu-Lisa που αφορά τους ελέγχους θα μπορούσε να επεκταθεί και στην εσωτερική αστυνόμευση για ζητήματα ασφάλειας και εγκληματικότητας. Στο δε κομμάτι της παράνομης μετανάστευσης, η χρήση των βιομετρικών δεδομένων θα περιορίζει σημαντικά τις πλαστογραφίες εγγράφων.

«Έξυπνη αστυνόμευση στο εσωτερικό»

Η ανάπτυξη και λειτουργία του προγράμματος eu-Lisa, το οποίο διαχειρίζεται το υφυπουργείο Έρευνας, Καινοτομίας και Ψηφιακής Πολιτικής θα μπορούσε να εφαρμοστεί και σε ζητήματα εσωτερικής αστυνόμευσης με στόχευση τον έλεγχο όσων εισέρχονται παράνομα στα εδάφη που ελέγχει η Δημοκρατία, αλλά και την πάταξη της εγκληματικότητας. Ήδη στην Ελλάδα έχει ξεκινήσει

το στήσιμο της ψηφιακής υποδομής προκειμένου η αστυνομία να είναι σε θέση να πραγματοποιεί επιτόπιους ελέγχους με τη χρήση βιομετρικών δεδομένων (σάρωση προσώπου και λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων) με φορητές συσκευές, οι οποίες συνεργάζονται ασύρματα με τις βάσεις δεδομένων σε Ελλάδα και άλλες χώρες της Ε.Ε. Το πρόγραμμα είναι συνολικής δαπάνης

€4,5 εκατ. με το 75% να χρηματοδοτείται από το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα πιστεύεται πως θα εκμηδενίσει το φαινόμενο των πλαστογραφημένων εγγράφων, μιας και η ταυτοποίηση θα γίνεται με βιομετρικά δεδομένα. Εργαλείο σημαντικό όπως εκτιμάται στην Ελληνική Αστυνομία για την παράνομη μετανάστευση.

Οι επιπτώσεις

Με βάση την εμπειρία από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η λειτουργία του eu-Lisa σε αεροδρόμια και λιμάνια είχε ως αποτέλεσμα: Πρώτον την ενίσχυση της ασφάλειας της χώρας από τρομοκράτες, δεύτερον την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης, τρίτον την απλούστευση των ελέγχων Ευρωπαίων πολιτών που ταξιδεύουν και τέταρτον τη μείωση των καθυστερήσεων στους ελέγχους ταξιδιωτικών εγγράφων σε αεροδρόμια και λιμάνια. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των ελλείψεων που προκαλεί η απουσία του eu-Lisa είναι η πρακτική που εφαρμόζεται στα κυπριακά αεροδρόμια με το σκανάρισμα διαβατηρίων της Ε.Ε. από τους ταξιδιώτες (εκτύπωση χάρτινης απόδειξης) για σκοπούς ελέγχων και καταγραφής των δεδομένων του ταξιδιώτη, την ώρα που σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες ο έλεγχος γίνεται με τη χρήση βιομετρικών δεδομένων (σάρωση προσώπου ή δακτυλικό αποτύπωμα) του ταξιδιώτη. Αν λάβουμε υπόψη μάλιστα τις πληροφορίες που υπήρχαν παλαιότερα για πέρασμα από την Κύπρο ύποπτων προσώπων με τρομοκρατικές διασυνδέσεις, εύκολα μπορεί να συμπεράνει κάποιος τη χρησιμότητα του συστήματος ασχέτως αν η Κυπριακή Δημοκρατία δεν είναι στη συνθήκη Σένγκεν. Επιπλέον το eu-Lisa θα μπορούσε να είναι ένα αποτελεσματικό εργαλείο για έλεγχο της παράνομης μετανάστευσης, κάτι το οποίο σχεδιάζει να χρησιμοποιήσει η Ελλάδα με το πρόγραμμα «Έξυπνη αστυνόμευση». Ωστόσο, οι διαφωνίες μεταξύ δύο υπουργείων δημιουργούν και πολιτικά ζητήματα στο εσωτερικό αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η Κύπρος για ένα τόσο σοβαρό ζήτημα εμφανίζεται ουραγός στην Ευρώπη δημιουργώντας όχι και την καλύτερη εικόνα.

Η χρυσή τομή

Και ενώ η Κύπρος κινδύνευε να βρεθεί υπόλογη στα ευρωπαϊκά όργανα και όταν ο κόμπος έφθασε στο χτένι, η προηγούμενη κυβέρνηση λίγο πριν από την ολοκλήρωση της θητείας της, μετά από πρόταση του τότε ΥΠΕΣ Νίκου Νουρή, έδωσε μια ενδιάμεση λύση στο πρόβλημα που είχε προκύψει. Μετά από γνωμάτευση της Νομικής Υπηρεσίας αποφάσισε όπως το πρόγραμμα για τις πύλες εισόδου να ανατεθεί στο ΥΠΕΣ διοικητικά μόνο και το υπόλοιπο κομμάτι, η λειτουργία του, στην αστυνομία. Λύση που όπως υποστηρίζεται δεν προκαλούσε προβλήματα με τα προσωπικά δεδομένα, τα οποία εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του ΥΠΕΣ. Η παρούσα κυβέρνηση, σύμφωνα με πηγές από το υπουργείο Δικαιοσύνης, φαίνεται να διαφοροποίησε την προηγούμενη απόφαση, κρίνοντας ανάδοχο του προγράμματος το υπουργείο Εσωτερικών, επιλογή που ενδεχομένως να δημιουργήσει ζητήματα, δηλαδή το υπουργείο από τη μια να έχει υπό την αρμοδιότητά του το κομμάτι των Προσωπικών Δεδομένων αλλά και εμπλοκή στη χρήση Προσωπικών Δεδομένων. Από το υπουργείο Εσωτερικών υποστηρίζεται πως το πρόγραμμα του οποίου θα είναι ανάδοχος θα προχωρήσει τάχιστα και πως θα αντληθεί τεχνογνωσία από γερμανικής πλευράς.

Κυπριακές Αξίες,
Παγκόσμιας Αποδοχής

1880 εργαζόμενοι παγκοσμίως	22 γραφεία παγκοσμίως	πωλήσεις σε 110 χώρες	29% των κυπριακών εξαγωγών

Αγώνας δρόμου για τη μετανάστευση

Διαβουλεύσεις στο παρασκήνιο της συνάντησης ΥΠΕΣ στις Βρυξέλλες – Έκανε πίσω η Γερμανία, αντιδρά τώρα η Ιταλία

Του ανταποκριτή μας στις Βρυξέλλες
ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ

Προς την κατεύθυνση της συμφωνίας κινούνται τα κράτη-μέλη για τον επίμαχο κανονισμό για τις καταστάσεις κρίσης στη μετανάστευση, μετά από εντατικές διαβουλεύσεις που είχαν ως αποτέλεσμα αλλαγές στο προσχέδιο που ικανοποίησαν ορισμένες ανησυχίες της Γερμανίας, και άνοιξαν τον δρόμο για επίτευξη ειδικής πλειοψηφίας σε μια από τις επόμενες συναντήσεις των πρέσβων των 27 κρατών-μελών (COREPER) στις Βρυξέλλες.

Η συμφωνία ήρθε μετά από διαδοχικές διαβουλεύσεις της ισπανικής προεδρίας που διήρκεσαν μέχρι και τις πρώτες ώρες της συνάντησης των υπουργών Εσωτερικών στις Βρυξέλλες την περασμένη Πέμπτη, ειδικά σε σχέση με ορισμένα ζητήματα που αφορούν τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των αιτητών ασύλου ακόμα και όταν θα υπάρχουν καλωρύσεις στις υποχρεώσεις των χωρών της πρώτης γραμμής σε περίπτωση αυξημένων ροών.

Ωστόσο, όταν ο Ισπανός ΥΠΕΣ Φερνάντο Μαργάσκα και η αρμόδια Επίτροπος Έλβα Γιόχανσον έδωσαν συνέντευξη Τύπου μετά τη σύνοδο, δεν μπόρεσαν να ανακοινώσουν πως τα εμπόδια ξεπεράστηκαν, εκφράζοντας όμως αισιοδοξία πως αυτά που μένει να συμφωνηθούν είναι μικρές μεν, σημαντικές δε λεπτομέρειες.

Αν και απέφυγαν επιμελώς να πουν περισσότερα, ο λόγος ήταν οι αντιρρήσεις της Ιταλίας η οποία θέλει πιο αυστηρές πρόνοιες κατά ανθρωπιστικών οργανισμών που συμμετέχουν στη διάσωση μεταναστών από ναυάγια στη Μεσόγειο,

Γερμανία και Ιταλία έχουν ένα κοινό σημείο, αφού η πρώτη αντιμετωπίζει αυξημένες αφίξεις σε ορισμένες περιοχές, κυρίως μέσω των συνόρων με την Πολωνία και την Τσεχία.

πρακτική η οποία για την ιταλική κυβέρνηση ενθαρρύνει τις αφίξεις και ενισχύει τους διακινητές.

Επόμενες ημέρες

Η προσπάθεια συνεχίζεται τις επόμενες ώρες και ημέρες, με τους μόνιμους αντιπροσώπους των κρατών-μελών να καλούνται να διευθετήσουν τις τελικές λεπτομέρειες ώστε τα 27 κράτη-μέλη να συμφωνήσουν την κοινή τους θέση γι' αυτή την κρίσιμη πρόταση κανονισμού, κάτι που μπορεί να γίνει σε επίπεδο COREPER πριν από την επόμενη προγραμματισμένη συνάντηση των υπουργών στα τέλη Οκτωβρίου.

Πάντως, διπλωματικές πηγές επιμένουν πως η Ιταλία δεν μπλόκαρε τη συζήτηση, αλλά ζήτησε

χρόνο για εξέταση του κειμένου της συμφωνίας. Προς αυτή την κατεύθυνση ήταν και οι δηλώσεις που έκανε δημόσια την ίδια ημέρα ο Ιταλός ΥΠΕΣ Αντόνιο Ταγιάνι, σε συνέντευξη Τύπου με τη Γερμανίδα ομόλογό του Αναλένα Μπέρμποκ στο Βερολίνο.

Πέρα από τις διαφορές Πολωνίας και Ουγγαρίας με τις χαλαρώσεις για τις χώρες της πρώτης γραμμής (της αλληλεγγύης δηλαδή μέσω μετεγκαταστάσεων μεταναστών ή χρηματικής συνεισφοράς στη διαχείριση των αφίξεων, ως αντάλλαγμα για την επίδειξη ευθύνης από τις χώρες άφιξης στη νότια Ευρώπη), η στροφή της Γερμανίας από την αποχή στην έγκριση εδραίωνει μια ευρεία πλειοψηφία για έγκριση με ειδική πλειοψηφία. Υπεν-

θυμίζεται πως Πολωνία και Ουγγαρία είχαν ψηφίσει εναντίον της κοινής θέσης σε κρίσιμη συνάντηση της COREPER τον Ιούλιο, ενώ η Γερμανία μαζί με ορισμένες άλλες χώρες είχαν τηρήσει αποχή.

Ορίζοντας ο Φεβρουάριος

Στις Βρυξέλλες είναι εν πολλοίς αντιληπτό ότι οι συζητήσεις επί συζητήσεων για τις λεπτομέρειες είναι εν μέρει εικονικές (και ίσως για εσωτερική πολιτική κατανάλωση στα κράτη-μέλη), καθώς η επίτευξη πολιτικής συμφωνίας σε κοινή θέση δεν είναι το τέλος της διαδικασίας αλλά μόνο η αρχή του τέλους. Βάσει της θέσης στην οποία θα καταλήξουν οι 27, θα ξεκινήσει μια νέα διαπραγμάτευση μεταξύ Συμβουλίου και Κοινοβουλίου για την τελική

μορφή της νομοθεσίας, η οποία είναι μόνο μία από αρκετές που αποτελούν το Νέο Πακέτο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο για επικαιροποίηση της ενοποιημένης πολιτικής σε επίπεδο Ε.Ε.

Η προσπάθεια να ολοκληρωθεί το Νέο Πακέτο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, το οποίο προτάθηκε για πρώτη φορά από την Κομισιόν τον Σεπτέμβριο του 2020,

Συμβούλιο και Κοινοβούλιο έχουν ήδη αρχίσει τις διαβουλεύσεις για τρεις κρίσιμους κανονισμούς: για τη διαχείριση της μετανάστευσης, τις διαδικασίες ασύλου και τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα.

έχει ως χρονοδιάγραμμα τις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τον επόμενο Ιούνιο. Όχι μόνο στο πλαίσιο της προσπάθειας πολλών κυβερνήσεων για περιορισμό της Ακροδεξιότητας στην κάλπη, αλλά και λόγω του ότι αν το πακέτο δεν προχωρήσει, το αδιέξοδο αναμένεται να εδραιωθεί όταν την βελγική προεδρία του Συμβουλίου (α' εξάμηνο του 2024) διαδεχθούν η ουγγρική και η πολωνική (β' εξάμηνο του 2024 και α' εξάμηνο του 2025), οι οποίες διαφωνούν με κεντρικές πρόνοιες του πακέτου.

Συμβούλιο και Κοινοβούλιο έχουν ήδη αρχίσει τις διαβουλεύσεις για τη διαχείριση της μετανάστευσης, τις διαδικασίες ασύλου, και τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα.

Η καθυστέρηση που προκαλούσε η διαφωνία στο Συμβούλιο στην έναρξη διαβουλεύσεων για τον κανονισμό για τις καταστάσεις κρίσης (τον οποίο θέλουν τα κράτη πρώτης γραμμής), ήταν η αφορμή για την απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να παγώσει τις διαβουλεύσεις με τα κράτη-μέλη για τον κανονισμό για τους ελέγχους, και ακόμα έναν σημαντικό κανονισμό για μεταρρύθμιση της βάσης δεδομένων για τα δακτυλικά αποτυπώματα.

Πιέσεις και εντός

Αν, πάντως, Γερμανία και Ιταλία έχουν ένα κοινό σημείο αναφοράς, είναι πως πλέον εκτός από την Ιταλία, και η Γερμανία αντιμετωπίζει αυξημένες αφίξεις σε ορισμένες περιοχές, κυρίως μέσω των συνόρων με την Πολωνία και την Τσεχία. Η τάση αυτή είχε ως αποτέλεσμα και την ανακοίνωση των Αρχών των τριών χωρών την Παρασκευή της έναρξης κοινών περιπολιών των αστυνομικών δυνάμεων για αντιμετώπιση των δικτύων διακινητών.

Παράλληλα με τις μεταναστευτικές πιέσεις, η γερμανική κυβέρνηση αντιμετωπίζει και πολιτικές πιέσεις όπως την αύξηση των ποσοστών της ακροδεξιότητας «Εναλλακτικής για τη Γερμανία», ενώ αντίστοιχες ανησυχίες για την άνοδο του εξτρεμισμού αντιμετωπίζουν και αρκετές άλλες χώρες της Ε.Ε.

Συμπεριλαμβανομένης της προεδρεύουσας Ισπανίας, όπου η ανέλιξη της Ακροδεξιότητας σε κυβερνητικό συνασπισμό αποτράπηκε προς το παρόν από τις περιορισμένες –σε σχέση με τις προσδοκίες– εκλογικές επιδόσεις του Vox, αλλά και της Κύπρου όπου η κακοδιαχείριση της μετανάστευσης την περασμένη δεκαετία εξέθρεψε εξτρεμιστικά φαινόμενα.

ΚΛΕΙΣΤΕ ΤΟΥΣ ΔΙΑΚΟΠΤΕΣ

μόλις τους ανάψουν τα παιδιά

FLY BETTER

Θα χαρείτε να μάθετε ότι έχουμε περισσότερα από 250 παιδικά κανάλια στις πτήσεις μας. Απολαύστε χαλάρωση και ξεκούραση όσο ανακαλύπτουν κόσμους με μάγους, ήρωες και εξωγήινους. Με παιχνίδια που παίρνουν μαζί τους και επιπλέον δωράκια, μπορείτε να ρυθμίσετε το κάθισμά σας σε θέση ανάκλισης και να αφήσετε την ψυχαγωγία στα χέρια μας. Πετάξτε σε περισσότερους από 130 προορισμούς, μεταξύ άλλων το Ντουμπάι, η Μάλτα και η Ταϊλάνδη, και απολαύστε το ταξίδι όσο και τον προορισμό.

Emirates

Μαρίνος Σιζόπουλος,

πρόεδρος του Κινήματος Σοσιαλδημοκρατών ΕΔΕΚ

«Η ΕΔΕΚ δεν έχει καμία σχέση με το ΕΛΑΜ»

Κινούμαστε προς την κατεύθυνση του σοσιαλισμού γι' αυτό ήρθαμε σε σύγκρουση με οικονομικά κατεστημένα

Συνέντευξη στην
ΟΡΙΑΝΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

«Δεν μπορώ να πω ότι υπάρχουν θέματα που μας προκάλεσαν δυσάρεσκα ή μας ενόχλησαν στο κυβερνητικό έργο. Υπάρχουν όμως θέματα που χρήζουν βελτίωσης» δηλώνει σε συνέντευξή του στη «Κ» ο πρόεδρος του Κινήματος Σοσιαλδημοκρατών ΕΔΕΚ Μαρίνος Σιζόπουλος. Προσθέτει ότι η ΕΔΕΚ δεν δέχτηκε καμία πίεση για συνεργασία με τον ΔΗΣΥ ενόψει δημοτικών εκλογών ωστόσο παρακολουθεί τις διεργασίες που εξελίσσονται με μεγάλη προσοχή. Όσον αφορά τις ευρωεκλογές ο κ. Σιζόπουλος σημειώνει ότι «αν οι πολίτες θέλουν η χώρα να εκπροσωπείται στην Ευρωβουλή σε ένα ακροδεξιό κόμμα και να στιγματιστούμε ως κράτος, αυτοί θα το αποφασίσουν και θα το επιλέξουν».

–Πόσο διαφέρει η ΕΔΕΚ του σήμερα από το κόμμα που παραλάβατε το 2015;

–Διαφέρει σε πολλούς τομείς. Το κόμμα λειτουργεί πλέον συντεταγμένα, στη βάση του καταστατικού και με απόλυτη διαφάνεια. Συνέρχονται τα συλλογικά όργανα με ανοιχτές διαδικασίες, δεν υπάρχουν αμφιλεγόμενες θέσεις, με ό,τι αυτό συνεπάγεται, ακόμη και με πολιτικό κόστος που μπορεί να προκύψει. Το πιο σημαντικό είναι ότι έχουμε εξορθολογήσει τα οικονομικά. Έχουμε απαλλάξει το κόμμα από το τεράστιο χρέος του 1,2 εκατ. που υπήρχε τον Δεκέμβριο του 2014.

–Δεν πιστεύετε ότι το κόμμα διανύει μία από τις δυσκολότερες περιόδους από την ίδρυσή του, αν συνηγορήσει κανείς ότι συρρικνώνεται;

–Αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει συρρίκνωση και είναι σκόπιμο να γίνεται σύγκριση στη βάση πραγματικών δεδομένων. Να υπενθυμίσω ότι στις εκλογές του 2014, σε συνεργασία με τους Οικολόγους η ΕΔΕΚ κατέγραψε 7,6 %, με το ποσοστό της να κυμαίνεται κοντά ή κάτω από το 5%. Παρόλη την πο-

λεμική που δεχτήκαμε στις βουλευτικές του 2016 το ποσοστό ήταν στο 6,2% και στις βουλευτικές του 2021 που ο πόλεμος ήταν ακόμη μεγαλύτερος, στο 6,72%. Ως εκ τούτου λοιπόν, θεωρώ ότι το κόμμα παρά τις δυσκολίες κατάφερε να επιβιώσει.

–Νιώθετε ωστόσο ότι έχετε απομακρυνθεί από τα πιστεύα και τους λόγους ύπαρξης ενός σοσιαλδημοκρατικού κινήματος, όπως κάποιοι σας κατηγορούν;

–Αυτά είναι κατηγορίες που δεν έχουν επιβεβαιωθεί. Αντίθετα τα τελευταία εφτά χρόνια η ΕΔΕΚ έχει κεφαλαιοποιήσει, αν και αντιπολίτευση, σημαντικές κοινωνικές προτάσεις προς όφελος των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού. Να υπενθυμίσω ότι για το 2021, για να υπερψηφίσει τον προϋπολογισμό, 13 προτάσεις της για κοινωνικές παροχές υιοθετήθηκαν και υλοποιήθηκαν από την κυβέρνηση. Σε αυτό επίσης θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε τη συνταξιοδότηση ατόμων με μεσογειακή αναιμία στο πεντηκοστό έτος, την παραχώρηση σύνταξης χρείας στους άνδρες, επέκταση της άδειας μητρότητας, επιδότηση βρεφονηπιακής φροντίδας, το επίδομα μετακίνησης εργαζομένων, την αύξηση του ποσού επιδότησης απόκτησης στέγης όπως και την αύξηση της κατώτατης σύνταξης. Είναι μερικές από τις προτάσεις, στο πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής, που η ΕΔΕΚ κατόρθωσε να πετύχει τα τελευταία οκτώ χρόνια.

–Κάποιοι σας κατηγορούν και για το ότι φιγουράρετε ως σοσιαλδημοκρατικό κόμμα αλλά η ρητορική και η εν γένει συμπεριφορά του κόμματος κλίνει προς την Ακροδεξιά.

–Ο καθένας μπορεί να λέει ό,τι θέλει. Εμείς κινούμαστε προς την κατεύθυνση της πραγματικής σοσιαλιστικής ιδεολογίας, για αυτό ήρθαμε πολλές φορές σε σύγκρουση με οικονομικά κατεστημένα και όχι μόνο. Κάποιοι θέλουν ουσιαστικά να μας απαξιώσουν μέσα από αυτή τη διαδικασία. Πραγματικά θα ήθελα αυτοί που μας κατηγορούν

Για την ΕΔΕΚ είναι σημαντικό η όποια λύση του Κυπριακού να περιλαμβάνει τις τέσσερις αρχές που συμφώνησε με τον πρόεδρο. Για την επίτευξη του στόχου επαφίεται στον ίδιο να αποφασίσει την τακτική που θα ακολουθήσει.

Για την ΕΔΕΚ είναι σημαντικό η όποια λύση του Κυπριακού να περιλαμβάνει τις τέσσερις αρχές που έχουν συμφωνήσει το κόμμα με τον πρόεδρο, λέει ο Μαρίνος Σιζόπουλος.

να παραθέσουν στοιχεία που αποδεικνύουν ότι έχουμε απομακρυνθεί από τη σοσιαλιστική μας ιδεολογία. Αντίθετα με αυτά που έχουμε πετύχει, όλο αυτό το χρονικό διάστημα, αν και βρισκόμαστε στην αντιπολίτευση, θεωρώ ότι έχουμε ενισχύσει ακόμη πιο πολύ την ιδεολογία μας προς όφελος κυρίως των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού που αντιμετωπίζουν και τα μεγαλύτερα κοινωνικά προβλήματα.

–Δεν σας ξενίζει που ο λόγος και οι θέσεις σας ταυτίζονται πολλές φορές με το ακροδεξιό κόμμα ΕΛΑΜ;

–Εάν από την πλευρά του το ΕΛΑΜ για τους δικούς του λόγους υιοθετεί θέσεις της ΕΔΕΚ, αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να μετακινήσουμε ή και να αλλοιώσουμε τις δικές μας. Δεν θα έρθουμε ως κόμμα να αναρρόσουμε θέσεις αρχών, γιατί ενδεχομένως άλλο κόμμα οποιασδήποτε πολιτικής προέλευσης θέλει να υιοθετήσει ή επικειρεί να ταυτιστεί, για τους δικούς του λόγους με κάποιες από τις θέσεις μας. Είναι προφανές ότι η ΕΔΕΚ δεν έχει καμία σχέση με το ΕΛΑΜ, ούτε πρόκειται

να έχει με ένα κόμμα το οποίο αποτελεί την ιδεολογική και πολιτική συνέχεια της χούντας των Αθηνών που κατέστρεψε την Κύπρο. Υπενθυμίζω ότι η ΕΔΕΚ ήταν το μόνο κόμμα που οργανωμένα αντιστάθηκε στη χούντα των Αθηνών.

–Στην περίπτωση της Χλώρακας υπάρχει ταύτιση θέσεων με το ΕΛΑΜ;

–Εμείς βρεθήκαμε εκεί για να συμπαρασταθούμε στα δίκαια αιτήματα των πολιτών. Σε μια συγκέντρωση που συγκάλεσε το Κοινοτικό Συμβούλιο που αποτελείται από το σύνολο κομμάτων. Εάν υπήρξαν ομάδες ΕΛΑΜιτών ή άλλων που προσπάθησαν να αξιοποιήσουν αυτή τη συγκέντρωση για να προχωρήσουν σε ακραίες ρατσιστικές συμπεριφορές και ενδεχομένως σε ενέργειες, που εμάς μας βρίσκουν αντιθέτους, δεν είναι δική μας ευθύνη αλλά της αστυνομίας.

–Πιστεύετε πως θα έπρεπε να υπάρξουν παρατάσεις για λάθος χειρισμούς όπως π.χ. της υπουργού Δικαιοσύνης μετά τα γεγονότα σε Χλώρακα και Λεμεσό;

–Αντιλαμβάνεστε ότι τα θέματα των παρατάσεων άπτονται προσωπικών ζητημάτων, ευθυνών και ευαισθησιών. Στην προκειμένη περίπτωση δυστυχώς δεν υπήρξε η άμεση και ορθή παρέμβαση της αστυνομίας.

–Πώς κρίνετε μέχρι αυτή την ώρα το έργο της διακυβέρνησης Χριστοδουλίδη;

–Παρά τα τεράστια προβλήματα που κλήθηκε να διαχειριστεί η διακυβέρνηση, έχει θετικό πρόσημο. Αυτό βέβαια δεν μπορεί σε καμία

περίπτωση να δημιουργεί επανάπαυση. Μπορεί και πρέπει να υπάρξει βελτίωση, να αντιληφθεί το κυβερνητικό έργο η κοινωνία ούτως ώστε να στηριχτεί και η προοπτική των επόμενων χρόνων για να υλοποιηθούν οι στόχοι του κυβερνητικού προγράμματος, όπως αυτό διαμορφώθηκε πριν από τις προεδρικές εκλογές.

–Εκφράζετε τις θέσεις σας στον πρόεδρο, υπάρχει επικοινωνία μαζί του;

–Για σοβαρά ζητήματα υπάρχει και ενημέρωση και ανταλλαγή απόψεων όμως σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει ότι εμείς έχουμε την ευθύνη να επιβάλουμε στον πρόεδρο της Δημοκρατίας το πώς θα χειριστεί και το πώς ενδεχομένως θα προωθήσει ορισμένα ζητήματα. Όπως τονίσαμε και στον ίδιο, η δική μας εποικοδομητική στάση συνίσταται με τις προτάσεις που καταθέτουμε, και επαφίεται στον ίδιο να τις αξιολογήσει, να αποφασίσει ποιες θα υιοθετήσει και ποιες θα απορρίψει.

–Κάνετε δεύτερες σκέψεις σε σχέση με τη στήριξη της υποψηφιότητας Νίκου Χριστοδουλίδη όσο περνάει ο καιρός;

–Όλοι μας κρινόμαστε από το αποτέλεσμα των πράξεών μας. Είχαμε μία θετική συμβολή στη διαμόρφωση του κυβερνητικού προγράμματος σε θέματα κυρίως οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής και βάση αυτών όπως και στα όσα συμφωνήσαμε για το Κυπριακό εμείς θα αξιολογούμε το κυβερνητικό έργο και ανάλογα θα κάνουμε προτάσεις και εισηγήσεις για το πώς εμείς αντιλαμβανόμαστε ότι

θα πρέπει να τύχουν χειρισμού τα διάφορα θέματα. Δεν μπορώ να πω ότι υπάρχουν θέματα που μας προκάλεσαν δυσάρεσκα ή μας ενόχλησαν. Υπάρχουν όμως θέματα που χρήζουν βελτίωσης.

–Ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης εργάζεται για λύση διζωνική, δικονομική ομοσπονδία, θέση με την οποία διαφωνεί η ΕΔΕΚ. Τον στηρίζετε και σε αυτό;

–Θα πρέπει να διευκρινίσω ότι όσον αφορά το Κυπριακό, ο ίδιος ανέλαβε δημόσια δέσμευση σε τέσσερις συγκεκριμένες θέσεις που έδωσε η ΕΔΕΚ. Το ότι η οποιαδήποτε λύση θα πρέπει να περιλαμβάνει άμεσα τον τερματισμό των εγγυήσεων και ότι πριν από την έναρξη της υλοποίησης της οποιας συμφωνημένης λύσης θα πρέπει να υπάρξει αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων από την Κύπρο. Τρίτο σημείο είναι ότι θα πρέπει να εφαρμοστεί σε όλη την επικράτεια το ευρωπαϊκό κεκτημένο χωρίς παρεκκλίσεις και τελευταία δέσμευση μέσα από τη μορφή λύσης να κατοχυρωθούν οι τέσσερις βασικές ελευθερίες (διακίνηση, απόκτηση περιουσίας, εγκατάσταση και εργασία) για όλους τους νόμιμους κατοίκους της Κυπριακής Δημοκρατίας.

–Αν τηρήσει τη συγκεκριμένη δέσμευση θα τον στηρίζετε σε όποια μορφή λύσης ο ίδιος προτείνει;

–Για την ΕΔΕΚ είναι σημαντικό η όποια λύση να περιλαμβάνει τις τέσσερις αρχές που έχουμε συμφωνήσει. Για την επίτευξη του στόχου επαφίεται στον ίδιο να αποφασίσει την τακτική που θα ακολουθήσει.

Όταν είσαι σε μάχη δέχεσαι και το λάβωμα

–Πώς σχολιάζετε την προσπάθεια για νέα κοινωνική πλατφόρμα, από πρώην στελέχη της ΕΔΕΚ;

–Ο καθένας έχει δικαίωμα να πράξει και να λειτουργήσει όπως θέλει. Από εκεί και πέρα εμείς επιφυλασσόμαστε του δικαιώματος, την ώρα που θα το κρίνουμε αναγκαίο, να μιλήσουμε δημόσια και να τεκμηριώσουμε τις απόψεις μας στη διάδειστων στοιχείων. Μέχρι στιγμής έχουμε σιωπήσει. Επιδείξαμε συνέπεια που σε πολλές περιπτώσεις παρεξηγήθηκε γιατί κάποιοι θεωρούν ότι η σιωπή δεν είναι υπευθυνότητα αλλά αδυναμία. Εμείς θα αποφασίσουμε πότε θα μιλήσουμε και πάντα στη βάση αποδεικτικών στοιχείων για να αποδημήσουμε όλες αυτές τις ανυπόστατες κατηγορίες που εκτοξεύονται σε βάρος του κόμματος, γιατί ενδεχομένως κάποιοι για τους δικούς τους προσωπικούς και οικονομικούς λόγους θεώρησαν ότι θα πρέπει να κινηθούν προς αυτή την κατεύθυνση.

–Τα όσα προηγήθηκαν πιστεύετε

πως λάβωσαν την ΕΔΕΚ και πιθανώς αποδυνάμωσαν το κόμμα ενόψει δημοτικών και ευρωεκλογών;

–Όταν είσαι σε μάχη δέχεσαι και το λάβωμα. Εμείς μπήκαμε σε μάχη το 2015 με στόχο να ανορθώσουμε το κόμμα και να ενισχύσουμε την αξιοπιστία του. Μέσα από αυτή την προσπάθεια συγκρουστήκαμε με προσωπικά και οικονομικά συμφέροντα ατόμων, καθώς και με κατεστημένα. Ως εκ τούτου λοιπόν, δεν τρέφουμε αυταπάτες. Δεχόμαστε έναν ανελέητο πόλεμο καθημερινά. Είναι πολλοί αυτοί που θέλουν να φιμώσουν την ΕΔΕΚ. Θα αντισταθούμε με όλες μας τις δυνάμεις.

–Ποιο αποτέλεσμα θα ικανοποιεί την ΕΔΕΚ ενόψει των επικείμενων εκλογών;

–Όσον αφορά τις ευρωεκλογές στόχος είναι η εκλογή ευρωβουλευτή και όσον αφορά τις δημοτικές η εκλογή ενός κοινοπολιτικού αριθμού δημοτικών συμβουλών, αντιδημάρχων και δημάρχων. Δεν αγνοούμε το γεγονός ότι στην ουσία ψηφίστηκε μια νομοθεσία για δόθεν με-

Δεχόμαστε έναν ανελέητο πόλεμο καθημερινά. Είναι πολλοί αυτοί που θέλουν να φιμώσουν την ΕΔΕΚ. Θα αντισταθούμε με όλες μας τις δυνάμεις.

ταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, η οποία στο τέλος θα αποδειχθεί ότι θα την απορρυθμίζει. Δεν είναι τυχαίο ότι η ΕΔΕΚ ήταν το μόνο κόμμα που την καταψήφισε. Πιστεύουμε ότι είναι σκοπίμως λανθασμένη για να ευνοήσει τα μεγάλα κόμματα.

–Πώς θα απαντούσατε σε μια πρόταση συνεργασίας με το ΕΛΑΜ σε μία εκλογική αναμέτρηση;

–Δεν υπάρχει τέτοια πιθανότητα, ούτε να το συζητάτε!

–Τέσσερα χρόνια πριν στις ευρωεκλογές του 2019 υπήρχε μια κινητικότητα για εκλογή υποψηφίου της ΕΔΕΚ και όχι του ΕΛΑΜ. Πιστεύετε πως κάτι τέτοιο είναι εφικτό για τις εκλογές του 2024;

–Οι συνθήκες κάθε εκλογικής αναμέτρησης είναι διαφορετικές, ως εκ τούτου διαφορετική πρέπει να είναι και η τακτική. Η αποτελεσματικότητα της θα φανεί από το αποτέλεσμα. Εμείς θα καταβάλουμε κάθε δυνατή προσπάθεια. Από εκεί και πέρα αν οι πολίτες θέλουν η χώρα μας να εκπροσωπείται στην

Ευρωβουλή σε ένα ακροδεξιό κόμμα και να στιγματιστούμε ως κράτος, αυτοί θα το αποφασίσουν και θα το επιλέξουν. Εμείς δεν πρόκειται να ποδηγετήσουμε την ψήφο των πολιτών. Θα διεκδικήσουμε αυτό που θεωρούμε αυτονόητο. Θα δώσουμε τη μάχη μας και θα αποδεχθούμε το οποιοδήποτε αποτέλεσμα στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής συμπεριφοράς και κοινωνικής ευπρέπειας που πρέπει να μας χαρακτηρίζει.

–Σε σχέση με τις δημοτικές εκλογές υπάρχει μία ευρύτερη προσπάθεια για συνεργασία κυρίως ΔΗΣΥ-ΔΗΚΟ, γιατί σας αφήνουν εκτός;

–Ο καθένας μπορεί να αξιολογεί τις όποιες κινήσεις γίνονται με τον δικό του τρόπο. Εμείς θα καταβάλουμε κάθε προσπάθεια για διαμόρφωση συνεργασίας με τα κόμματα που στηρίζαν τον πρόεδρο εκεί και όπου οι συνθήκες το επιτρέπουν.

–Δεχτήκατε πιέσεις για να συνεργαστείτε με τον ΔΗΣΥ;

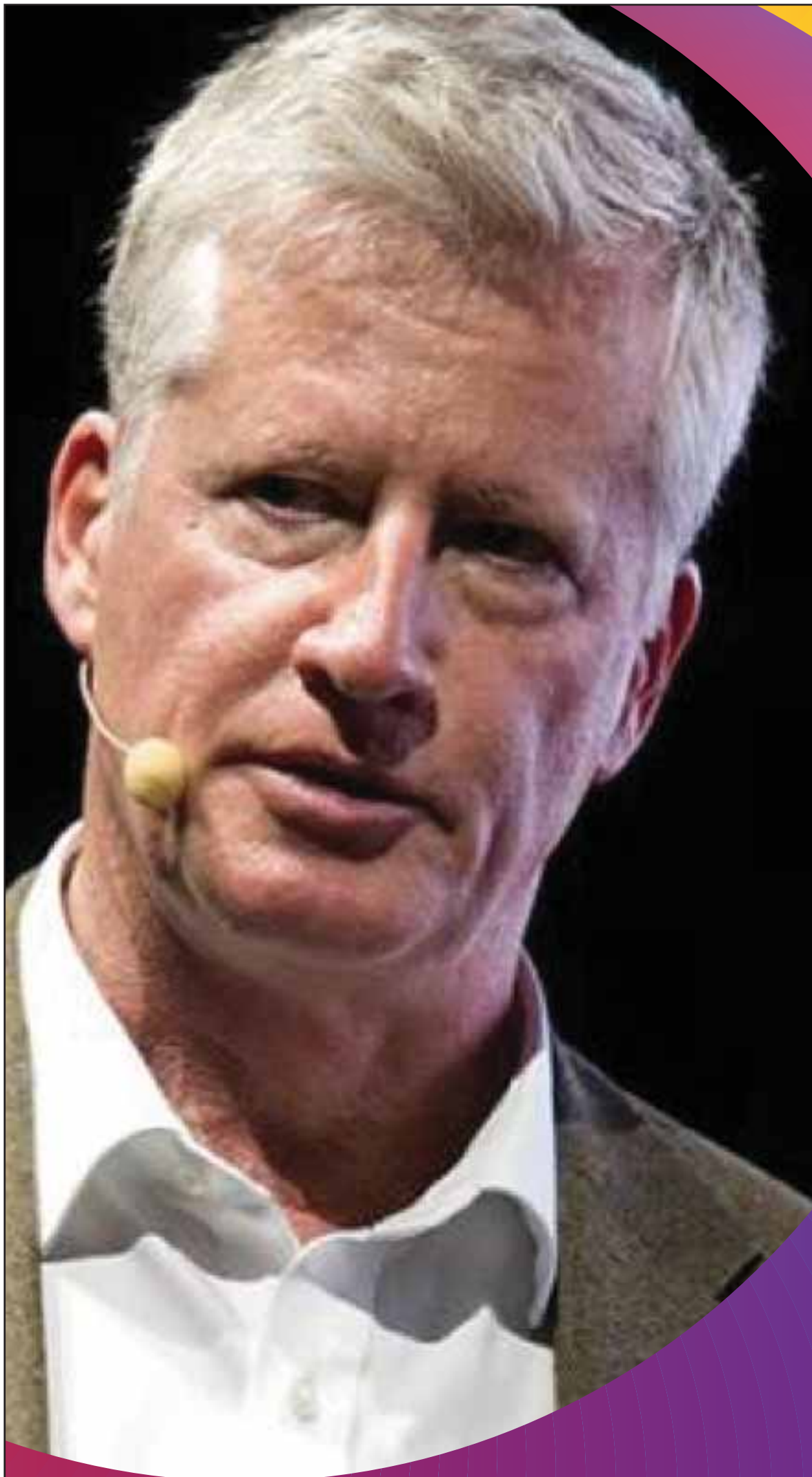
–Η ΕΔΕΚ παρακολουθεί τα όσα

εξελίσσονται με μεγάλη προσοχή. Δεν δεχτήκαμε καμία πίεση για συνεργασία. Εμείς λειτουργούμε με τον δικό μας τρόπο. Είναι αυτό που έλεγε ο αείμνηστος Ανδρέας Παπανδρέου, πως όταν είσαι το αδύναμο μέρος σε μία συνεργασία δεν πρέπει το άλλο μέρος να γνωρίζει ποτέ ποιο θα είναι το επόμενο σου βήμα. Στο μυαλό μας υπάρχουν πολλά εναλλακτικά σενάρια. Τις αποφάσεις μας θα τις πάρουμε τη στιγμή που θα κρίνουμε ότι είναι κατάλληλη.

–Και το δικό σας μέλλον στην πολιτική σκηνή του τόπου;

–Βρίσκομαι στη δεύτερη και τελευταία θητεία μου στην προεδρία του κόμματος και προφανώς και στην τελευταία μου ως βουλευτής. Από εκεί και πέρα ιδωμέν. Ένα άτομο που βρίσκεται στην πρώτη γραμμή από την ηλικία των 17 χρόνων δεν είναι εύκολο να την εγκαταλείψει. Εξάλλου η πολιτική έχει πολλές μορφές δράσης εξίσου ενδιαφέρουσες και πολύτιμες για την πατρίδα μας.

CALUM CHASE

Best-selling writer
and sought-after
speaker on
artificial intelligence

digital
agenda
CYPRUS SUMMIT

MAIN **STAGE**

OCTOBER 17, 2023

BOOK TICKET
digitalagency.com

POWERED BY

SUPPORTERS

PARTNERS

A PROJECT ENDORSED BY

Συνέντευξη στον
ΑΝΤΡΕΑ ΚΗΜΗΤΡΗ

«**Όταν ξέσπασε** το όλο θέμα, εισπληγήθηκα να μην αποσυρθεί το αίτημα για το κονδύλι από τη Βουλή και να εξηγήσουμε ότι εμπίπτει στη σχετική νομοθεσία που διέπει τις απολαβές και τα ωφελήματα των δημοσίων υπαλλήλων» δηλώνει σε συνέντευξή της στην «Κ» η τέως αναπληρώτρια κυβερνητική εκπρόσωπος Δόξα Κωμοδρόμου, μετά τον σάλο που ξέσπασε για το ζήτημα των υπερωριών και οδήγησε στην παραίτησή της. Η εισήγησή μου, λέει, δεν έγινε αποδεκτή και τελικά το αίτημα αποσύρθηκε. Εκ των υστέρων, αναφέρει, πως έπρεπε, με την υποστήριξη της Νομικής Υπηρεσίας, να αντιμετωπιστούν έγκαιρα οι θέσεις που εκφράστηκαν στη Βουλή, καθώς και οι θέσεις του γενικού ελεγκτή. «Βλέπει» πολιτικές σκοπιμότητες πίσω από το όλο ζήτημα και τονίζει ότι στην επίμαχη συνεδρία της Βουλής η αντιπολίτευση ξεκίνησε το δικό της επικοινωνιακό παιχνίδι. Εκφράζει τη θέση ότι το Προεδρικό μπορούσε να παρέμβει προτού το όλο θέμα με τις υπερωρίες πάρει τέτοια τροπή. Πιστεύω, σημείωσε, ότι λόγω της απουσίας του προέδρου στη Νέα Υόρκη το θέμα αφέθηκε να αντιμετωπιστεί σε μεταγενέστερο χρόνο. Παραδέχεται ότι ήταν λάθος η καταγραφή της παρουσίας της στην πορεία Χριστοδούλας στο έντυπο των υπερωριών και δηλώνει πως δεν υπήρξε καμία εικονική καταχώρηση.

–**Ποιου ιδέα ήταν το θέμα των υπερωριών;**
–Ό,τι έγινε, έγινε νόμιμα. Αποσπάστηκε στην Προεδρία της Δημοκρατίας σύμφωνα με γνωμάτευση της Νομικής Υπηρεσίας και με σχετική απόφαση της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας στο πλαίσιο

—
Στην επίμαχη συνεδρία της Βουλής, η αντιπολίτευση ξεκίνησε το δικό της επικοινωνιακό παιχνίδι.

του νόμου περί απόσπασης δημοσίων υπαλλήλων και οργανισμών δημοσίου δικαίου. Άρα, δεν ήμουν στο Προεδρικό μετά από «σολομωνική» του γενικού ελεγκτή, όπως είπε βουλευτής του ΔΗΣΥ, αλλά ως δημόσιος υπάλληλος για εκτέλεση ειδικών καθηκόντων. Σημειώνεται ότι το Σύνταγμα κάνει σαφή διαχωρισμό μεταξύ πολιτειακού αξιωματούχου και υπαλλήλου, και ως εκ τούτου δεν μπορεί το ίδιο πρόσωπο να κατέχει και τις δύο ιδιότητες. Επίσης, υπάρχει γνωμάτευση του γενικού εισαγγελέα, επί προηγούμενης κυβέρνησης, που κα-

ταλήγει ότι υπάλληλος που αποσπάστηκε στην Προεδρία από οργανισμό δημοσίου δικαίου δεν ήταν πολιτειακός αξιωματούχος, μια γνωμάτευση που έχει υπόψη του ο γενικός ελεγκτής. Σε αυτό το πλαίσιο, η καταβολή υπερωριών σε οποιονδήποτε δημόσιο υπάλληλο προβλέπεται από σχετική νομοθεσία. Προς αυτή την κατεύθυνση, σε επιστολή της Προεδρίας προς το Συμβούλιο του Πανεπιστημίου Κύπρου, την οποία υπογράφει η προϊστάμενη της διοίκησης της Προεδρίας, αναφέρεται ότι σε σχέση με την κυρία Κωμοδρόμου έχει προκύψει

ανάγκη για υπερωριακή απασχόληση εκτός του κανονικού ωραρίου εργασίας. Γι' αυτό συμπληρώνα το σχετικό έντυπο υπερωριών που υπέγραφε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, πιστοποιώντας ότι επρόκειτο για πραγματικά γεγονότα και όχι εικονικά. Στη συνέχεια το έντυπο παραδιδόταν στο λογιστήριο του Προεδρικού, το οποίο το προωθούσε στο Πανεπιστήμιο Κύπρου για την καταβολή του ποσού. Τις απολαβές του υπαλλήλου που αποσπάται μπορεί να τις καταβάλλει είτε η Δημόσια Υπηρεσία στην οποία έχει αποσπαστεί είτε ο Ορ-

γανισμός Δημοσίου Δικαίου στον οποίο ανήκει η οργανική του θέση. Επομένως, η αναφορά σε διπλοπόρτι, αφήνοντας να αιωρείται ότι λάμβανα διπλό μισθό, δεν ισχύει. Οι απολαβές μου καταβάλλονταν από το Πανεπιστήμιο Κύπρου μέχρι η Προεδρία να είναι έτοιμη να πληρώσει η ίδια τις απολαβές μου. Οι πληρωμές από την προεδρία μπορούσαν να γίνουν είτε από τον ήδη εγκεκριμένο προϋπολογισμό 2023 ομάδα «Μισθοί Αξιωματούχων», είτε από εξασφάλιση νέου κονδυλίου ομάδα «Αντιμισθία», μετά από έγκριση της Βουλής. Συνεπώς, γ'

ακόμη μία φορά η προεδρία ενήργησε θεωρώντας ότι δεν είμαι πολιτειακός αξιωματούχος.
–**Ο λόγος καταβολής υπερωριών ήταν για να αυξάνεται ο μισθός σας στο επίπεδο των απολαβών της θέσης της αναπληρώτριας κυβερνητικής εκπροσώπου;**
–Όχι, ποτέ δεν είχε συζητηθεί κάτι τέτοιο. Ούτε διεκδίκησα άλλα ωφελήματα που δικαιούμουν όπως οδοιπορικά ή άλλα επιδόματα. Δεν έχω καταχραστεί ούτε ένα σεντ από τον φορολογούμενο πολίτη.
–**Ποιος χειρίστηκε το θέμα των υπερωριών;**

–Η προϊστάμενη της διοίκησης της Προεδρίας χειρίστηκε το θέμα των υπερωριών. Υπάρχει σχετική αλληλογραφία μεταξύ της Προεδρίας, του Πανεπιστημίου Κύπρου και της Δημόσιας Υπηρεσίας. Ακολουθήθηκε η πορεία που προβλέπεται για κάθε υπάλληλο που έχει αποσπαστεί.

–**Η διαδικασία αυτή έγινε και για άλλα άτομα που είναι αποσπασμένα στην προεδρία;**

–Θεωρώ ότι αυτές οι διαδικασίες εφαρμόζονται για αρκετούς υπαλλήλους που εργάζονται στην Προεδρία, μετά από σχετική απόφαση.
–**Και λαμβάνουν υπερωρίες;**

–Ναι.

–**Πόσα άτομα;**

–Δεν γνωρίζω τον ακριβή αριθμό.

–**Ο κ. Λετυμπιώτης ήξερε ότι υπέγραφε για υπερωρίες;**

–Ο ίδιος έχει προβεί σε σχετικές δηλώσεις.

–**Ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης γνώριζε τι συνέβαινε;**

–Δεν γνωρίζω. Μάλλον όχι.

–**Αισθανθήκατε ότι αφεθήκατε μόνη σε όλο αυτό και ότι συνάδελφοί σας στο Προεδρικό δεν σας στήριξαν;**

–Θεωρώ ότι το Προεδρικό θα μπορούσε να παρέμβει προτού το όλο θέμα πάρει αυτή την τροπή. Πέραν τούτου, λυπάμαι να παρατηρήσω ότι κανένας δημοσιογράφος για δέκα μέρες δεν με πήρε ένα τηλέφωνο να ζητήσει και τη δική μου θέση, κι έτσι το θέμα παρουσιαζόταν μονόπλευρα. Πιστεύω ότι λόγω της απουσίας του προέδρου στη Νέα Υόρκη αφέθηκε το θέμα να αντιμετωπιστεί σε μεταγενέστερο χρόνο. Δεν τον ενόχλησα όσο ήταν στις ΗΠΑ και περίμενα να επιστρέψει.

–**Ο κ. Στεφάνου λέει ότι αναλάβατε ρόλο Ιφιγένειας για να διαγραφούν οι ευθύνες αυτών που έλαβαν τις αποφάσεις στο θέμα των υπερωριών. Αισθάνεστε ότι πήγατε θύμα σε αυτή την υπόθεση;**

—
Η προϊστάμενη της διοίκησης της Προεδρίας χειρίστηκε το θέμα των υπερωριών.

–Δεν θεωρώ τον εαυτό μου θύμα ή Ιφιγένεια. Εύχομαι να είμαι η τελευταία που βιώνει κάτι τέτοιο εξαιτίας πολιτικών σκοπιμοτήτων.
–**Αναφέρεστε σε πολιτικές σκοπιμότητες. Είχατε πει επίσης ότι στήθηκε ένα σχέδιο σε βάρος του προέδρου, ενώ αυτός έδινε αγώνα στη Νέα Υόρκη για το Κυπριακό. Όμως το θέμα προέκυψε πριν φύγει ο πρόεδρος. Και ποιος εννοείτε ότι το έστησαν;**
–Αναφέρομαι στην επίμαχη συνεδρία της Βουλής, όπου η αντιπολίτευση ξεκίνησε το δικό της επικοινωνιακό παιχνίδι.

Εισογήθηκα να μην αποσυρθεί το αίτημα για το κονδύλι από τη Βουλή

–**Υπάρχουν ευθύνες για ό,τι συνέβη;**

–Εκ των υστέρων και όπως βλέπω σήμερα τα πράγματα, θεωρώ ότι έπρεπε, με την υποστήριξη της Νομικής Υπηρεσίας, να αντιμετωπιστούν έγκαιρα οι θέσεις που εκφράστηκαν στη Βουλή, καθώς και οι θέσεις του γενικού ελεγκτή. Υπάρχει αλληλογραφία μεταξύ Προεδρίας, Πανεπιστημίου Κύπρου και Δημόσιας Υπηρεσίας. Αυτό που πρέπει να διορθωθεί και για μελλοντικές παρόμοιες περιπτώσεις είναι οι διαδικασίες και οι χειρισμοί για κάθε υπόθεση ξεχωριστά. Δεν μπορεί το Σύνταγμα και οι «είκελες» δικαιώματα να τοποθετείται λέγοντας ότι «είχε δικαίωμα υπερωριακής απασχόλησης», αν κτυπούσε κάρτα ή αν συμπλήρωνε έντυπο άφιξης και αναχώρησης από την εργασία. Δεν μπορεί να είσαι και αξιωματούχος και λειτουργός ταυτόχρονα. Όλη αυτή η ασάφεια επιτρέπει στον καθένα να τοποθετείται όποτε και όπως συμφέρει στο κόμμα του προς άγρην ψήφων. As ανοίξει επιτέλους

έναν σοβαρό διάλογο και as ληφθούν τελεσίδικες αποφάσεις.

–**Αφού όλα έγιναν νομότυπα, όπως λέτε, γιατί παραιτηθήκατε και δεν βγήκατε να εξηγήσετε ότι δεν υπάρχει κάτι μεμπίτο;**

–Όταν ξέσπασε το όλο ζήτημα, εισπληγήθηκα να μην αποσυρθεί το αίτημα για το κονδύλι από τη Βουλή και να εξηγήσουμε ότι εμπίπτει στη σχετική νομοθεσία που διέπει τις απολαβές και τα ωφελήματα των δημοσίων υπαλλήλων. Η εισήγησή μου δεν έγινε αποδεκτή και τελικά το αίτημα αποσύρθηκε. Επομένως, παρόλο που δεν έχω κάνει κάτι μεμπίτο, μετά τη διαπίστευση και τον διασυρμό του ονόματός μου δεν επιθυμούσα να παραμείνω. Θεώρησα σωστό να απομακρυνθώ για να προστατεύσω και τον πρόεδρο της Δημοκρατίας.

–**Μπορούσε ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης να βγει μπροστά, να το πάρει πάνω του και να εξηγήσει τι έγινε, αν όντως είναι τόσο καθαρά τα πράγματα όπως λέτε;**

–Θεωρώ ότι η απουσία του στο εξωτερικό δεν του επέτρεψε να το κάνει.

–**Γιατί δεν το έπραξε, όταν επέστρεψε;**

–Εξήγησα στον πρόεδρο ότι είχα αποφασίσει και ότι θέλω να αποχωρήσω. Είχα ήδη ενημερώσει και τον πρύτανη του Πανεπιστημίου Κύπρου για την πρόθεσή μου να

«**Έπρεπε** να εξηγήσουμε ότι (το κονδύλι) εμπίπτει στη σχετική νομοθεσία που διέπει τις απολαβές και τα ωφελήματα των δημοσίων υπαλλήλων. Η εισήγησή μου δεν έγινε αποδεκτή» λέει η κ. Δόξα Κωμοδρόμου.

—
Επρεπε, με την υποστήριξη της Νομικής Υπηρεσίας, να αντιμετωπιστούν έγκαιρα οι θέσεις που εκφράστηκαν στη Βουλή, καθώς και οι θέσεις του γεν. ελεγκτή.

επιστρέψω στα καθήκοντά μου.

–**Είναι ηθικά σωστό κάποιος να είναι στο κυβερνητικό σχήμα και ταυτόχρονα να διατηρεί θέση**

π.χ. στο Πανεπιστήμιο Κύπρου;

–Θεωρώ πως ναι, κάθε δημόσιος υπάλληλος έχει δικαίωμα βάσει της νομοθεσίας που διέπει τις αποσπάσεις, να υπηρετήσει οποιονδήποτε θεσμό και μετά να επιστρέψει πίσω στη θέση του.

–**Θα ήταν καλύτερα να είχατε υποβάλει παραίτηση για να αναλάβετε τη θέση στο κυβερνητικό σχήμα;**

–Έπραξα ό,τι μου επέτρεπε η νομοθεσία.

–**Τι ήταν τα χειρόγραφα που είδαν το φως της δημοσιότητας;**

–Αφορούσαν προσωπικά στοιχεία και τις δραστηριότητές μου

μετά τις τέσσερις το απόγευμα τις καθημερινές και τις δραστηριότητές μου τα Σαββατοκύριακα.
–**Υπήρξε ενόχληση για το γεγονός ότι οι υπερωρίες αφορούσαν φιλανθρωπικές εκδηλώσεις, μην-μόσυνα, ομιλίες κλπ. Ήταν σωστό να δηλωθούν τέτοια πράγματα για υπερωρίες;**

–Αντίλαμβάνομαι πλήρως ότι κάποιες αναφορές ενόχλησαν και προκάλεσαν το δημόσιο αίσθημα. Εκφράζω τη λύπη μου και απολογούμαι γι' αυτό. Οι εν λόγω αναφορές καταγράφονταν για να αποδεικνύεται ότι όντως ανταποκρινόμουν στα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις μου. Ουδέποτε σκέφτηκα τα χρήματα. Αυτό φαίνεται από το ότι αμείβομαι στην κλίμακα Α8 και όχι στην κλίμακα της θέσης της αναπληρώτριας κυβερνητικής εκπροσώπου, που αντιστοιχεί στην Α13. Ούτε διεκδίκησα άλλα ωφελήματα όπως οδοιπορικά. Σύμφωνα με στοιχεία που έχω, οι δικές μου απολαβές συμπεριλαμβανομένων και της υπερωριακής αποζημίωσης για ολόκληρη τη θητεία των πέντε ετών θα ήταν κατά 100 χιλιάδες ευρώ περίπου λιγότερα από τις απολαβές ενός διορισμένου πολιτειακού αξιωματούχου σε αυτή τη θέση.

–**Υπήρξε έντονη αντίδραση για την πορεία Χριστοδούλας...**

–Ήταν Κυριακή και έφυγα από το σπίτι μου και πήγα στη Λάρνακα

γύρω στις εννέα το πρωί κι επέστρεψα μετά το μεσημέρι. Όπως όλες οι δράσεις του Σαββατοκύριακου έτσι και η συμμετοχή αυτή καταγράφηκε στο σχετικό έντυπο για σκοπούς επιβεβαίωσης ότι όντως έλαβα μέρος. Αποδέχομαι ότι ήταν λάθος η καταγραφή αυτής της δραστηριότητας στο έντυπο των υπερωριών, γιατί έτσι κι αλλιώς θα παρευρισκόμουν σε αυτή και χωρίς το καπέλο της αναπληρώτριας κυβερνητικής εκπροσώπου.

–**Γίνεται ακόμη λόγος για εικονικές καταχωρήσεις υπερωριών.**

–Δεν υπήρξε καμία εικονική καταχώρηση. Δεν το έχω κάνει ποτέ. Αντιθέτως έχω εργαστεί εκατοντάδες ώρες στη ζωή μου που δεν πληρώθηκαν ποτέ.

–**Τίθεται ως παράδειγμα η ολιγόλεπτη συνάντηση με τον κ. Χριστοφίδη στο Προεδρικό.**

–Θυμάμαι ότι εκείνη τη μέρα παρέμεινα στο γραφείο τακτοποιώντας διάφορες εκκρεμότητες μέχρι τις 18:00-18:30 οπότε έγινε η παραλαβή του σχετικού υπομνήματος για το στεγαστικό από τον κ. Χριστοφίδη και αργότερα τακτοποιήθηκε όπως συνθίξεται σε παρόμοιες περιπτώσεις.

–**Το ποσό που λάβατε ως υπερωρίες θα το επιστρέψετε;**

–Βεβαίως. Εξάλλου το ποσό που αντιστοιχεί σε τρεις μήνες είναι μικρό.

Ψηφιακή Μετάβαση και Επαγγελματική Ασφάλεια και Υγεία

Της δρος **ΟΛΓΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ**

Η **ψηφιακή** ανάπτυξη προχωρά και εισέρχεται στην καθημερινότητά μας και στο εργασιακό μας περιβάλλον με ασύλληπτα γοργούς ρυθμούς. Τα ευρήματα της ευρωπαϊκής έρευνας ESENER 2019, η οποία πραγματοποιήθηκε από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό για την Ασφάλεια και Υγεία στην Εργασία (EU-OSHA), καταδεικνύουν ότι πέρα από το 90% των επιχειρήσεων έχει πλέον ενσωματώσει την ψηφιακή τεχνολογία στις διεργασίες τους. Ρομπότ, δρόνοι (drones), φορητοί υπολογιστές, έξυπνα τηλέφωνα, αυτοματισμοί, καθώς και νέες μορφές εργασίας όπως είναι η τηλεργασία και η εργασία σε ψηφιακές πλατφόρμες, αποτελούν σήμερα καθοριστικό και αναπόσπαστο κομμάτι των εργασιακών διαδικασιών.

Πόσο έτοιμο είναι όμως το εργασιακό περιβάλλον να υποδεχθεί και να μεταβεί ομαλά στη νέα ψηφιακή εποχή, αξιοποιώντας ταυτόχρονα στον μέγιστο δυνατό βαθμό τις ευκαιρίες που προκύπτουν, καθώς και τις προκλήσεις που δημιουργούν οι νέοι και αναδυόμενοι κίνδυνοι, και πού μπορεί να επηρεάσουν την ασφάλεια, την υγεία και την ευημερία των εργαζομένων;

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δεσμευτεί να προετοιμάσει τα κράτη-μέλη, μέσα από την ενδυνάμωση των πολιτών και των επιχειρήσεων, να βιώσουν ομαλά τον ψηφιακό μετασχηματισμό, διασφαλίζοντας την αξιόπιστη ανάπτυξη της τεχνολογίας και την εφαρμογή καινοτόμων πρακτικών. Απώτερος στόχος μέσα από μια ανοικτή και δημοκρατική κοινωνία να ευνοηθεί η δυναμική και βιώσιμη οικονομία, συμβάλλοντας στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και στην επίτευξη της πράσινης μετάβασης. Παράλληλα, η ψηφιοποίηση στον χώρο εργασίας, πέρα από τη διευκόλυνση των διαδικασιών και τη διασφάλιση της ανθρώπινης ασφάλειας και υγείας και της παραγωγικότητας, παρέχει και σημαντικά εργαλεία για την καλλιέργεια και διατήρηση θετικής κουλτούρας ασφάλειας και υγείας, μέσα από μια πιο διαδραστική και τελεσφόρα επικοινωνία μεταξύ της διοίκησης και του εργατικού δυναμικού. Διευκολύνει τη διαδικασία διαβούλευσης και την εμπλοκή των εργαζομένων στη λήψη σημαντικών αποφάσεων για τη διασφάλιση ενός ασφαλούς και παραγωγικού εργασιακού περιβάλλοντος. Επιπλέον, η ψηφιοποίηση έχει θετική επίδραση στην καινοτομία και τη δημιουργικότητα, συνδυάζοντας την αποτελεσματικότητα των μηχανών και τις δημιουργικές δεξιότητες των ανθρώπων. Οι σημαντικές ευκαιρίες που παρέχει η ψηφιοποίηση συνοδεύονται

ταυτόχρονα και από καίριες προκλήσεις, οι οποίες προκύπτουν από τη συνύπαρξη του ανθρώπου και των ψηφιακών συστημάτων στο εργασιακό περιβάλλον. Γι' αυτό ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη τεχνολογικών εφαρμογών επιβάλλεται να έχει ως επίκεντρο τον άνθρωπο, συντείνοντας στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την ευημερία των εργαζομένων. Συνάμα, ο εντοπισμός και η ταυτοποίηση των νέων και αναδυόμενων κινδύνων (σωματικών και ψυχοκοινωνικών), αποτελεί το σημαντικότερο εργαλείο πρόληψης των εργατικών ατυχημάτων, των επαγγελματικών ασθενειών και άλλων συμβάντων που μπορεί να διαταράξουν τις εργασιακές διεργασίες.

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια και Υγεία στην Εργασία, αξιοποιώντας τα ευρήματα των ερευνών του και σε συνεργασία με τα κράτη-μέλη, προχώρησε στον σχεδιασμό της νέας Ευρωπαϊκής Εκστρατείας για Ασφαλείς και Υγείς Χώρους με θέμα, «Επαγγελματική Ασφάλεια και Υγεία στην Ψηφιακή Εποχή», η επίσημη έναρξη της οποίας θα γίνει στις 25 Οκτωβρίου 2023. Η εκστρατεία προβλέπει στην ενημέρωση, διαφώτιση και ευαισθητοποίηση σε σχέση με την επίδραση της ψηφιακής τεχνολογίας στο εργασιακό περιβάλλον και συνεπώς στην επαγγελματική ασφάλεια και υγεία των εργαζομένων στην Ευρώπη. Ο Συνδεσμός Ασφάλειας και Υγείας Κύπρου (ΣΑΥΚ), στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του και θέλοντας να συνδράμει στην υλοποίηση των στόχων της νέας Ευρωπαϊκής Εκστρατείας του EU-OSHA, διοργανώνει το 12ο Διεθνές Συνέδριο CyOSH 2023, με θέμα «Occupational Safety and Health – Digitalization and New Forms of Work». Το συνέδριο, θα διεξαχθεί στις 19 Οκτωβρίου 2023, στο Σιακόλειο Εκπαιδευτικό Κέντρο στη Λευκωσία και απευθύνεται σε επαγγελματίες στον τομέα της Ασφάλειας και Υγείας, λειτουργούς ασφάλειας, αρχιτέκτονες, μηχανικούς, επιθεωρητές, παρόχους Εξωτερικών Υπηρεσιών Προστασίας και Πρόληψης, μέλη των Επιτροπών Ασφάλειας, φοιτητές, κ.ά.

Το CyOSH 2023 τελεί υπό την αιγίδα του υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και αποτελεί μέρος της προσπάθειας του ΣΑΥΚ για ευαισθητοποίηση και ανάπτυξη θετικής κουλτούρας ασφάλειας και υγείας.

Περισσότερες πληροφορίες και δήλωση συμμετοχής στο CyOSH 2023, στην ιστοσελίδα του ΣΑΥΚ, <https://www.cysha.org.cy/CyOSH2023>

Η δρ Όλγα Νικολαΐδου είναι ερευνήτρια στην Επαγγελματική Ασφάλεια & Υγεία, συντονίστρια Οργανωτικής Επιτροπής CyOSH 2023.

ΜΝΗΜONEYΟΝΤΑΣ

Οι αγνοούμενοι ήταν ένα κεφάλαιο της ζωής του

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ**

Δ**εν δίσταζε** να αναμοχλεύει το παρελθόν. Ο ανθρωπολόγος Ξενοφών Καλλής, βραχύσωμος και γλυκομίλητος, γύριζε για χρόνια την Κύπρο και την Ελλάδα, έχοντας επωμιστεί μια δύσκολη αποστολή. Προσπαθούσε να δώσει στους νεκρούς την ταυτότητά τους. Δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που σοροί αγνοουμένων και πεσόντων της τουρκικής εισβολής είχαν τοποθετηθεί άναρχα σε κοιμητήρια και ομαδικούς τάφους, ή οι οικείοι τους είχαν παραλάβει οστά που ανήκαν σε άλλους. Ως επικεφαλής της Υπηρεσίας Αγνοουμένων προσπαθούσε με εντατική δουλειά να διορθώσει αυτά τα λάθη. «Αυτό για εμάς είναι σημαντικό, να έχουν έναν τάφο, να ξέρουν οι οικογένειες και οι κοινότητες πού βρίσκεται αυτό το παιδί, έστω και νεκρό, για να κλείσει ένα επώδυνο κεφάλαιο», έλεγε. Στις 26 Σεπτεμβρίου ο Καλλής κηδεύτηκε στο Δάλι, έπειτα από πολυετή μάχη με τον καρκίνο. Ήταν 72 ετών.

Ο Καλλής δεν ξεχώριζε μόνο για την επιμονή και την προσήλωσή του, για το πόσο μεθοδικά θα αναζητούσε στοιχεία και μαρτυρίες ή θα προσέγγιζε μια ανασκαφή σε έναν ομαδικό τάφο. Ξεχώριζε και για την ευαισθησία του. Ερχόταν σε επαφή με τις οικογένειες αγνοουμένων στην Κύπρο και την Ελλάδα και μπορούσε να μπει στη θέση τους, να αντιληφθεί τα πολυετή βάρη που κουβαλούσαν, την πίκρα ή την καχυποψία τους. Προσπαθούσε να κερδίσει την εμπιστοσύνη τους, διόλου εύκολο όταν έπειτα από δεκαετίες ζητούσε δείγματα γενετικού υλικού, εκταφή οστών ή έπρεπε να τους ενημερώσει για τα μοιραία λάθη που είχαν γίνει στο παρελθόν.

«Την πρώτη φορά που είδα ομαδικούς τάφους και οστά, το 1999, έκανα μήνες να κοιμηθώ. Δεν ήμουν εξοικειωμένος με τους σκελετούς και το χάος που υπάρχει σε ομαδικούς τάφους», είχε δηλώσει ο Καλλής σε συνέντευή του στην εφημερίδα «Φιλελεύθερος» τον Αύγουστο του 2010. «Συλλέγουμε στοιχεία για τον κάθε αγνοούμενο, ξέρουμε όλο το ιστορικό του, την οικογένειά του, ξέρουμε τις συνθήκες εξεφάνισης και τις συνθήκες θανάτου του. Ταυτιζόμαστε με αυτό το άτομο, είτε είναι Ελληνοκύπριος είτε Τουρκοκύπριος. Υπάρχουν περιπτώσεις που ίσως ξέρουμε περισσότερα από ό,τι η ίδια η οικογένεια. Γίνεται ένα κομμάτι της ζωής μας».

Το 1999, έχοντας δυνατότητα πλέον της αξιοποίησης της τεχνολογίας DNA, αποφασίστηκε να γίνουν οι πρώτες εκταφές στα κοιμητήρια Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης και Λακατάμιας στην Κύπρο, όπου το 1974, όπως εξηγούσε ο Καλλής, είχαν ταφεί πολλοί ως άγνωστοι από λάθη και παραλείψεις. Τότε ορίστηκε μέλος της ομάδας που θα αναλάμβανε τις εκταφές.

Αρκετά χρόνια αργότερα, σε μια από τις πολλές αποστολές του, ο Καλλής βρέθηκε σε ένα χωριό της κεντρικής Ελλάδας. Ζήτησε να παραλάβει τα οστά ενός καταδρομέα που είχαν δοθεί σε συγγενείς του

Ο ανθρωπολόγος Ξενοφών Καλλής (1951-2023) ανάμεσα σε φέρετρα με οστά στρατιωτών του μοιραίου «Νοράτλας», που ταυτοποιήθηκαν ύστερα από πολυετείς έρευνες και τις επίπονες προσπάθειές του.

και υπήρχαν υποψίες ότι δεν ήταν τα σωστά. Όταν πήγαν στο νεκροταφείο του χωριού, του δόθηκε από τον αδερφό του καταδρομέα και ένα οστό της μητέρας του, για να εξαχθεί από αυτό DNA και να προχωρήσει η έρευνα. Συγχωριανοί που παρακολουθούσαν τη διαδικασία ρωτούσαν τον αδερφό εάν είναι σίγουρος γι' αυτό που κάνει. «Τα είχαμε εμείς για 30 χρόνια, θα τα πάρουν αυτοί και θα τα δώσουν σε κάποιον άλλον για τα επόμενα 30 χρόνια», είπε εκείνος, δύσπιστος για το αποτέλεσμα. Αυτά τα λόγια στοιχείωσαν τον Καλλή, αισθάνθηκε ότι ήταν χρέος του, ότι είχε μια προσωπική δέσμευση απέναντι σε αυτόν τον συγγενή για να δώσει απαντήσεις. Του είπε ότι θα έκανε μια σοβαρή προσπάθεια, ότι θα έβρισκαν τον αδερφό του, όπως τελικά έγινε.

«Το κράτος, η πολιτεία, ασέληγσε πάνω σ' αυτούς τους ανθρώπους, διότι τους κακομεταχειρίστηκε. Εχασαν τους δικούς τους στην Κύπρο και τους φόρτωσαν την προδοσία και την τραγωδία της Κύπρου. Και παρ' όλα αυτά, μας έδωσαν μαθήματα ανθρωπιάς και μεγαλοσύνης. Τους ευχαριστώ. Πήρα τα πιο σημαντικά μαθήματα της ζωής μου από αυτές τις οικογένειες», είχε πει ο Καλλής το 2016 όταν τον είχαμε συναντήσει στη Λευκωσία για τον επαναπatriσμό 16 πεσόντων του αεροσκάφους Νοράτλας «Νίκη 4».

Ο εντοπισμός και η ταυτοποίηση των καταδρομένων του «Νίκη 4» ήταν μια από τις πιο δύσκολες αποστολές που είχε αναλάβει. Τον Ιούλιο του 1974 το αεροσκάφος της ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας κατarrίφθηκε στη Λευκωσία δεχόμενο φίλια πυρά. Η άτρακτος και οι σοροί που είχαν εγκλωβιστεί σε αυτό θάφτηκαν πρόχειρα με τα πυρομαχικά τους και τα προσωπικά

τους αντικείμενα στον λόφο της Μακεδονίτισσας. Λίγα χρόνια αργότερα, αρκετές από τις οικογένειες των πεσόντων παρέλαβαν οστά άλλων στρατιωτικών και τα θρήνησαν σαν δικά τους. Στο σημείο της συντριβής ανεγέρθηκε ένα μνημείο, το οποίο το 2015 ξηλώθηκε ώστε να γίνουν ανασκαφές και να εντοπιστούν το αεροσκάφος και τα λείψανα των πεσόντων. Ήταν μια επιχείρηση με πολιτικό κόστος και μεγάλη πίεση, καθώς υπήρχε το ενδεχόμενο οι έρευνες να αποβούν άκαρπες. Υπερίσχυσε, όμως, το αίσθημα ευθύνης απέναντι στις οικογένειες.

Μέχρι να εντοπίσουν τα πρώτα οστά, ο Καλλής έλεγε ότι ζούσαν κάθε ημέρα «ένα μαρτύριο αβεβαιότητας». Τελικά κατάφεραν να συλλέξουν 268 σκελετικά δείγματα, το 91% των οποίων ταυτοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Νευρολογίας και Γενετικής Κύπρου. Έπειτα σε κάθε συγγενή δόθηκε φάκελος με τα δεδομένα των γενετικών εξετάσεων και χάρτης με τα ακριβή σημεία όπου εντοπίστηκαν τα οστά κάθε πεσόντος στον τύμβο.

«Πάντοτε σε αυτές τις περιπτώσεις υπάρχουν δύο σχολές: η μία είναι η σχολή που τα βάζεις όλα κάτω από το χαλί και προχωράς με ένα τεράστιο κόστος για την ιστορική αλήθεια – και ειδικά για τις οικογένειες που υποφέρουν και ζουν αυτό το μαρτύριο της αβεβαιότητας. Η δεύτερη σχολή είναι η διαφάνεια, η αναζήτηση της αλήθειας. Κι εκεί που έγιναν λάθη, ως πολιτεία και ως άτομα, λες ένα μεγάλο συγγνώμη. Εγώ είμαι της δεύτερης σχολής», μας έλεγε τότε ο Καλλής. «Το τι κάνουμε εδώ, έστω ετεροχρονισμένα, είναι να ανταποδώσουμε τις υποχρεώσεις που έχουμε ως πολιτεία σε αυτές τις οικογένειες, σε αυτά τα παιδιά. Είναι καθήκον μας».

ΑΥΘΟΡΜΗΤΩΣ / Γράφει ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ

Αλλού μας τρώει...

Το λάθος στην εγκύκλιο του υπουργείου Παιδείας έγινε αφορμή για όλους και όλες να μιλήσουν για την οπισθοδρομική μας παιδεία, τα λάθη και τις παραλείψεις του δημοσίου σχολείου, και φυσικά να βρεθεί στο στόχαστρο και ο διευθυντής Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης του ΥΠΑΝ Κυπριανός Λούης και δεν του αξίζουν τα υποτιμητικά σχόλια στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Σαφώς και είναι ένα λάθος που δεν έπρεπε να φύγει, πόσο μάλλον από το υπουργείο Παιδείας, αλλά να μην τρελαθούμε κιόλας, βγάζοντας το λαθόμετρό μας. Το θέμα που πρέπει να τεθεί επί τάπητος και να γίνει σοβαρή συζήτηση είναι πώς διδάσκεται το μάθημα της ιστορίας στα σχολεία μας σήμερα, και όχι το λάθος σε μία προκάτ εγκύκλιο. Και το ενδιαφέρον είναι πώς κατανέμονται οι φωνές που έψεξαν το λάθος, άλλοι μίλησαν για εθνικιστική παιδεία, για επετείους που δεν αφορούν τη χώρα και άλλοι για το ότι κανόμαστε ως έθνος, δεν ξέρουμε πλέον ούτε τα βασικά. Αλλά για να σοφρευτούμε, η διδασκαλία της ιστορίας είναι μία πολύ σοβαρή υπόθεση, και στα σχολεία μας ακόμα διδάσκεται όπως θα τη δίδασκε ο Κωνσταντίνος Παπαρηγόπουλος. Αυτά να συζητάμε και όχι ένα λάθος που σε μία εβδομάδα θα έχει ξεχαστεί.

Διά του επιτηδείου διδασκάλου
Και μιας και πιάσαμε τα διδασκαλικά, «Τους δε παίδας των σχολείων απαλλάξωμεν των απειριριθμυν ογκωδών βιβλίων και τετραδίων και των τεσσάρων ξηρών τοίκων του σχολείου, εντός των οποίων είνε κεκλεισμένοι. [...] Ιδρύσωμεν γυ-

Σύγχρονη γλυπτική και ιστορίες...

μναστήρια εν τοις σχολείοις και καταστήσωμεν το μάθημα της γυμναστικής υποχρεωτικόν και βοθμολογούμενον ισοβαμίως μεταξύ των δευτερευόντων λεγομένων μαθημάτων.» ή «Αμφότεροι οι γυμναστικοί είναι άξιοι πολλών επαίνων διά την επιτελεσθείσαν υπ' αυτών εργασία». Τέτοια και άλλα πολλά ενδιαφέροντα έργα

φραν οι εφημερίδες κάποτε για το μάθημα της γυμναστικής. Σημαντικό μάθημα λοιπόν, αλλά εμείς θαυμάσαμε όσα έγιναν την περασμένη εβδομάδα στην Επιτροπή Παιδείας της Βουλής, όπου έγινε το αλάι-μαλάι -συγκωρήστε μου την έκφραση, για το ότι δασκάλες διδάσκουν γυμναστική με τακούνια, όπως ανέφερε

ο προϊστάμενος του τομέα αθλητισμού του υπουργείου Παιδείας, Σπύρος Αντινέλλος. Πάντως, δεν θέλω να πιστεύω πως και τη γυμναστική τη διδάσκουμε όπως παλιά... όπως γίνεται με άλλα μαθήματα. Η Επιτροπή έγινε γήπεδο, εκατέρωθεν βολές και για ακόμη μία φορά τα πραγματικά προβλήματα των σχολεί-

ων μας πέρασαν σε δεύτερη μοίρα.

Το 1%... και πολύ!
Και ας πιάσουμε τα πολιτιστικά και αυτόν τη νομοθεσία για τον εμπλουτισμό δημοσίων κτιρίων με έργα τέχνης, τον Νόμο 57(Ι) 2009, αυτόν που μιλάει για υποχρεωτικό εμπλουτισμό των δημόσιων κτιρίων με έργα τέχνης αξίας ίσης με το 1% του συνολικού κόστους του έργου. Ποια άλλα κτίρια, εκτός από τον ΘΟΚ εφαρμόζουν τον νόμο; Ποιοι διαγωνισμοί έχουν προκηρυχθεί; Υπάρχει πρόβλεψη για να εμπλουτιστεί με ένα έργο τέχνης το Προεδρικό; Η Βουλή των Αντιπροσώπων; Εφαρμόζεται ο νόμος; Αν ναι, πώς εφαρμόζεται; Υπάρχει πρόβλεψη για το αν δεν εφαρμόζεται; Για παράδειγμα τα νέον του γλυπτού με τίτλο «Κλειψύδρα» του Θεοδούλου Γρηγορίου ανάβουν στο κτίριο της Ελεγκτικής Υπηρεσίας; Αν δεν ανάβουν, γιατί δεν ανάβουν, υπάρχει δημοσιονομικός λόγος ή απλώς δεν αρέσει το έργο, άρα δεν τα ανάβουν; Οφείλει η Ελεγκτική Υπηρεσία να συντηρεί και να δίνει στο κοινό το όλον του έργου; Ποιος ελέγχει τους φύλακες; Εκτός και αν είναι αρκετή η πατάτα/γλυπτό της Ευλοφάγου και ο βρακάς της Λεμεσού για να λέμε πως έχουμε δημόσια τέχνη.

Και μιας και λέμε για δημόσια τέχνη, με το πάρκο γλυπτικής στην τάφρο, στη Λευκωσία, τι γίνεται; Είναι πάρκο γλυπτικής ή απλώς υπάρχουν γλυπτά για να την ομορφαίνουν; Το Πολιτιστικό Χωριό Λέμπας θα παραδοθεί έως το τέλος του χρόνου, και πώς προτίθεται να το αξιοποιήσει το υφυπουργείο σε συνεργασία με την κοινότητα;

Οι εχθροί του προέδρου

Της ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ

Φεύγοντας από το Προεδρικό η κ. Κωμοδρόμου δήλωσε πως θεωρεί ότι «ενορκη-στρώθηκε ένα πολύ καλοστημένο σχέδιο για να πλήξει τον πρόεδρο Χριστοδουλίδη, την κρίσιμη ώρα που ο ίδιος έδινε μάχη στη Νέα Υόρκη για το Κυπριακό». Μήπως ήρθε η ώρα αυτό το σύνδρομο να το κοιτάζουν εκεί πάνω στο Λόφο –και αυτοί που μένουν και αυτοί που φεύγουν; Ότι δηλαδή πίσω από την κάθε αστοχία του προέδρου Χριστοδουλίδη και των πέριξ του κρύβεται ένα καλοστη-μένο σχέδιο εκείνων που μάχονται να τον πλήξουν; Αρκετά δεν φλομώνθηκε ήδη η κοινωνία των πολιτών μ’ αυτό το τροπάρι που θέλει τον πρόεδρο θύμα μιας πλε-κτάνης παλαιών και νέων κομματαρχών, οι οποίοι δεν χάνεψαν τη νίκη του και προσπαθούν με κάθε τρόπο να τον διαλύσουν επειδή είναι εξωκομματικός; Ακόμα κι αν όντως υπάρχουν παλιοί και νέοι κομματάρχες που επι-δίδονται νυχθημερόν σ’ αυτό το «σπορ», δηλαδή την πο-λεμική εναντίον του προέδρου, τότε ακριβώς θα πάψει αυτό να χρησιμοποιείται ως δικαιολογία για την κάθε κυβερνητική τσαπατσουλιά και προχειρότητα; Ποιος μπορεί να πειστεί ότι αυτή είναι η αιτία για την ανεπαρκή διαχείριση των κρίσεων ή ο λόγος που η μέχρι τώρα δια-κυβέρνηση κινείται πολύ πιο κάτω από τον πήχη που έθεσε ο κ. Χριστοδουλίδης προεκλογικά;

Το αφήγημα που θέλει τον πρόεδρο να αγωνίζεται για το καλό της πατρίδας και το σάπιο κατεστημένο με τους καρεκλοκένταυρους του να μην τον αφήνουν να αγιάσει, βάζοντας συνεχώς τρκλοποδιές, στο μυαλό του σκεπτό-μενου πολίτη μεταφράζεται πλέον ως ένας άλλου είδους λαϊκισμός, και μάλιστα πιο ύπουλος από εκείνο που έμαθε να διακρίνει. Πώς είναι δυνατόν κάθε φορά που ένα κυ-βερνητικό ατόπημα (επεικής ο χαρακτήρισμός) βλέπει το φως της δημοσιότητας να μετατίθενται βολικά οι ευθύνες στους υπόγειους εχθρούς σε μια προσπάθεια αποπροσανατολισμού από την ουσία; Ας σοβαρευτούμε επιτέλους. Ο κόσμος έχει σοβαρά προβλήματα να αντι-μετωπίσει στην καθημερινότητά του, και το να επικα-λούνται οι κυβερνώντες κάθε λίγο και λιγάκι τα καλο-στημένα σχέδια που συμβαίνουν στο παρασκήνιο εναντίον του προέδρου είναι –το λιγότερο– ασέβεια στις καθημερινές δυσκολίες του πολίτη και στην ανασφάλειά του που κα-θημερινά εντείνεται.

Διότι ακόμα και αν συμβαίνουν αυτές οι παρασκηνιακές δολοπολκίες, δεν είναι πρόβλημα των πολιτών αλλά του ίδιου του προέδρου, ο οποίος οφείλει να βρει τρόπους διαχείρισής τους και μάλιστα να τους βρει κεκλιμένων των θυρών. Το πρόβλημα των πολιτών δεν είναι λοιπόν οι εχθροί και τα φαντάσματα αλλά το ότι με πρόσχημα τους εχθρούς και τα φαντάσματα τίποτα δεν επιλύεται όπως έπρεπε να επιλυθεί και η νέα υποσχόμενη πολιτική κουλτούρα μοιάζει όλο και περισσότερο σαν όνειρο απα-τηλό. Φεύγει π.χ. η Δόξα Κωμοδρόμου και κανένας δεν αναλαμβάνει την ευθύνη για το φιάσκο των υπερωριών, ούτε και κανένας μπαίνει στον κόπο να μας εξηγήσει πώς συνέβη αυτό το φιάσκο και πώς κολλάει στη «νέα εποχή».

Συμβαίνουν διάφοροι άκυροι διορισμοί στο Προεδρικό και ο πολίτης πρέπει να τους δει με επιείκεια, ώστε να μην κατηγορηθεί πως παρασύρεται από τον «κανιβαλισμό και την ανθρωποφαγία» της εποχής που ζούμε, les και αυτό είναι το θέμα μας και όχι η διαφάνεια. Ασκείται κριτική στον πρόεδρο για τα πεπραγμένα των 100 ημερών και εκείνος απαντά πως έχει αποκτήσει αντισώματα στην κριτική les και η κριτική είναι μεταδοτικός ιός. «Περιμένετε τίποτα άλλο; Γιατί εγώ δεν περίμενα», θυμίζω πως είτε τότε ο κ. Χριστοδουλίδης στους δημοσιογράφους σχο-λιάζοντας τις επικρίσεις που δέχτηκε από τα δύο μεγάλα κόμματα.

Συμπερασματικά λοιπόν, όσες φορές κλήθηκε μέχρι σήμερα ο πρόεδρος και ο περίγυρός του να τοποθετηθούν ευθαρσώς για τα φιάσκα και τις αστοχίες τους αντί να σταθούν στο ύψος της αξιοκρατίας, της διαφάνειας και της λογοδοσίας που υποσχέθηκαν, προσπαθούν να δι-καιολογούν στην αδικαιολόγητα, μετατοπίζοντας τις ευ-θύνες στους υπόγειους εχθρούς. Αυτό λογαριάζεται ως νέο πολιτικό ύψος και ήθος; Ειλικρινής η απορία.

elenixenou11@gmail.com

Μέλη της ομάδας ακτιβισμού για το κλίμα «Τελευταία Γενιά» μπλοκάρουν δρόμο στο Βερολίνο της Γερμανίας για να διαμαρτυρηθούν για την έλλειψη περιβαλλοντικού σχεδίου της κυβέρνησης και γι’ αυτό που ισχυρίζονται ότι είναι «παραβίαση του νόμου» στην κλιματική κρίση.

Το e-kalathi έχει κουράσει

Της ΜΑΡΙΑΣ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ

Είναι αλήθεια ότι η συζήτηση για το νομοσχέδιο περί καταγραφής και παρακολούθησης τιμών λιανικής πώλησης προϊόντων στην Επιτροπή Εμπορίου της Βουλής έχει κουράσει. Το θέμα εξελί-σεται σε πεδίο αντιπαραθέσεων και πολιτικής διαμάχης, μικροπολιτικών σκοπιμοτήτων, και δεν προσεγγίζεται στην ουσία του. Ούτε αυτό το καλάθι αλλά ούτε και το προηγούμενο. Υπενθυμίζουμε τι περιλαμβάνει η παρούσα πρόταση, για όσους δεν κατάφεραν να πα-ρακολουθήσουν τη συζήτηση στη Βουλή ή έχουν χαθεί μέσα στην πληθώρα δηλώσεων και αντιδηλώσεων για το θέμα.

Το e-kalathi, όπως και στην Ελλάδα το e-katanalotis, αφορά την καθημερινή καταγραφή των τιμών προϊόντων στις υπεραγορές και την ανάρτησή τους καθημερινά σε ψηφιακή πλατφόρμα ώστε ο καταναλωτής να είναι σε θέση να γνωρίζει εκ των προτέρων σε ποια υπεραγορά θα μπορεί να τα εξασφαλίσει στην καλύτερη τιμή. Η προηγούμενη πρόταση αφο-ρούσε το Καλάθι του Νοικοκυριού. Και πάλι επρόκειτο για πρόταση βασισμένη στο πα-ράδειγμα της Ελλάδας και αφορούσε στη δι-μιουργία μιας λίστας από βασικά αγαθά που θα επιλέγονται από το αρμόδιο υπουργείο, προκειμένου να συγκρατούνται οι τιμές σε 50 κωδικούς προϊόντων προς όφελος του κα-ταναλωτή. Τελικά αυτό δεν προχώρησε και τελικά προωθήθηκε η νέα πρόταση για το e-kalathi. Όταν ακούμε, λοιπόν, από εκείνους που δεν ήθελαν να περάσει το Καλάθι του Νοικοκυριού, να το χρησιμοποιούν τώρα ως επιχείρημα για να μην ευνοούν την εφαρμογή και τη λειτουργία του ηλεκτρονικού καλάθιού, είναι τουλάχιστον προκλητικό.

Είναι απαράδεκτο να επιχειρείται από το 2022 να προωθηθεί ένα εργαλείο για τον κα-ταναλωτή με το οποίο είτε άμεσα (Καλάθι Νοικοκυριού) είτε έμμεσα (e-kalathi) να μπορεί να αντιμετωπίζει τον παρατεταμένο πληθω-ρισμό τροφίμων και όμως τίποτα να μην προ-χωρά. Αν λοιπόν δεν μπορούμε να περιμένουμε από πλευράς των υπεραγορών ή των προμη-θευτών για παράδειγμα να συναινέσουν εύκολα στην εφαρμογή των πιο πάνω, δεν πρέπει να

έχουμε απαιτήσεις από τους βουλευτές; Όταν επί μία ώρα στην τελευταία συνεδρία της Επι-τροπής Εμπορίου της Βουλής συζητούσαν για τον ορισμό των επιχειρήσεων που θα αναρτούν τις τιμές των προϊόντων τους, τότε μπορούμε να καταλάβουμε ότι η συζήτηση όλων των άρθρων του νομοσχεδίου δεν θα είναι απλή υπόθεση.

Διαφορετικά και αλλεπάλληλα προσκόμματα προβάλλονται συνεχώς, με αποτέλεσμα η συ-ζήτηση να παραμένει στάσιμη και ατελέσφορη. Το ερώτημα είναι: σε ποιο κοινό απευθύνονται οι βουλευτές; Ποιο το ζητούμενο των διαφω-νιών τους και πού αποσκοπούν; Την ώρα που ο πληθωρισμός στο λιανικό τροφίμων αυξά-νεται, την ώρα που οι τιμές των καυσίμων καλπάζουν, ανεβαίνουν τα επιτόκια και νέες αυξήσεις αναμένονται στους επόμενους λο-γαριασμούς των ηλεκτρικού ρεύματος, στη Βουλή ροκανίζουν τον χρόνο για ένα ψηφιακό εργαλείο ενημέρωσης των καταναλωτών. Πρώτο βιολί στις διαφωνίες ο Συναγερμός, που παίζει τον αντιπολιτευτικό του ρόλο, αν και το e- kalathi ξεκίνησε ουσιαστικά επί δια-κυβέρνησης Νίκου Αναστασιάδη.

Ίσως το μόνο εύλογο επιχείρημα είναι η ανησυχία ότι το e-kalathi θα πλήξει τους μι-κρούς και τα μικρά σουπερμάρκετ. Εξακολουθώ όμως να πιστεύω ότι αυτή η κατηγορία κα-ταστημάτων έχει το κοινό που τα προτιμά, και τα προτιμά όχι για το φθηνότερο καλάθι που θα πληρώσουν στο ταμείο αλλά είτε γιατί είναι κοντά το σπίτι τους, είτε γιατί είναι εκείνη τη στιγμή στον δρόμο τους, είτε γιατί προτιμούν να στηρίξουν τις μικρότερες επι-χειρήσεις, είτε γιατί προτιμούν χώρους με λι-γότερο κόπο, είτε γιατί τους αρδσει η εξυ-πηρέτηση κοκ. Η επιλογή εναπόκειται στον καθένα και δεν κατευθύνεται από ένα παρα-τηρητήριο των τιμών. Και στην τελική, υπάρ-χουν πιο φλέγοντα θέματα να ασχοληθούν οι αρμόδιοι, τα οποία καίνε την τσέπη του καταναλωτή και επηρεάζουν σημαντικά την καθημερινότητά του. Τιμές καυσίμων, κόστος ρεύματος, κόστος στέγασης, αυξήσεις στα επιτόκια. Αυτά προέχουν.

eracleousm@kathimerini.com.cy

Τα πηλίνα πόδια

Του ΣΤΑΥΡΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Η πρόσφατη δημοσκόπηση του Reporter και της IMR αποτυπώνει ενδιαφέρουσες όψεις του πολιτικού τοπίου εφτά μήνες μετά τις προεδρικές εκλογές. Τα ποσοστά που ανα-διαμορφώνουν τον κομματικό χάρτη συγκεν-τρώνουν, όπως είναι φυσικό, και το μεγαλύτερο ενδιαφέρον: με το ΑΚΕΛ, έπειτα από μια μακρά πτωτική περίοδο, να κερδίζει την πρωτιά (20%) και τον ΔΗΣΥ να είναι στη δεύτερη θέση (18%), ως αποτέλεσμα του εσωτερικού διχασμού που προέκυψε μετά την εκλογή του Νίκου Χρι-στοδουλίδη. Το ΕΛΑΜ εμφανίζεται πλέον ως η τρίτη πολιτική δύναμη με διψήφιο μάλιστα ποσοστό (12%) με μια συντη-ρητική εθνικιστική ατζέντα που δεν περιορίζεται μόνο στο μεταναστευτικό. Για τα υπόλοιπα κόμματα το εντυπωσια-κότερο δεν είναι η κατάταξη (τέταρτο το ΔΗΚΟ με 7% και πέμπτο κόμμα οι Οικολόγοι με 4%), αλλά τα ισχνά ποσοστά των ουραγών (ΕΔΕΚ 2% και ΔΗΠΑ 1%), τα οποία δεν εμπίπτουν καν στο στατιστικό λάθος. Αναρωτιέμαι λοιπόν: αν αυτή είναι η εικόνα, πώς θα αντέξει η κυβέρνηση με τέτοια στυ-ρίγματα; Βλέποντας μάλιστα και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των αρχηγών των συμπολιτευόμενων κομμάτων, δεν θα ήταν υπερβολή αν λέγαμε ότι η κυβερνητική συμμαχία σπ-ρίζεται σε πηλίνα πόδια. Τόσο εύθραυστα, που, αν συνεχίσει αυτή η κατηφορική πορεία, θα κινδυνεύσει σοβαρά να γκρε-μοτσακιστεί.

Συνοπτικά: Ο Νικόλας Παπαδόπουλος καταγράφει 32% θετικές απόψεις - 63% αρνητικές, ο Μάριος Καρογιάν 20% θετικές - 73% αρνητικές και ο Μαρίνος Σιζόπουλος 18% θετικές απόψεις - 76% αρνητικές. Για τον πρόεδρο της ΕΔΕΚ τα πράγματα είναι ακόμα χειρότερα, αφού μόλις ένας στους τέσσερις παραδοσιακούς ψηφοφόρους του κόμματος έχουν θετική άποψη για τον πρόεδρό τους. Εδώ δεν μιλάμε για αναμενόμενη κυβερνητική φθορά αλλά για πανωλεθρία. Αν θέλουμε δε να είμαστε στοιχειωδώς ρεαλιστές θα πρέπει να δεχτούμε ότι μια διακυβέρνηση που δεν έκλεισε ένα χρόνο ζωής είναι αδύνατον να προκαλέσει αυτού του είδους τις παράλληλες απώλειες. Κάτι άλλο συμβαίνει λοιπόν, και αυτό το κάτι πρέπει να το ερμηνεύσουμε όχι με πολιτικούς αλλά με υπαρξιακούς όρους: τα κόμματα του Κέντρου, ιδιαίτερα η ΔΗΠΑ και η ΕΔΕΚ, δεν πείθουν πλέον για την αναγκαιότητα ύπαρξής τους. Είναι κόμματα αμιγώς πελα-τειακά, απαξιωμένα στη συνείδηση των πολιτών. Για ένα ιστορικό κόμμα όπως η ΕΔΕΚ αυτό είναι τραγικό, καθώς φαίνεται ότι ο Μαρίνος Σιζόπουλος με τις αλλοπρόσαλλες θέσεις του έχει τοποθετήσει την ταφόνηλακα πάνω από το κόμμα που ίδρυσε ο Βάσος Λυσσαρίδης.

Τούτων δοθέντων, εύλογα προκύπτει το ερώτημα εάν ο Νίκος Χριστοδουλίδης θα μπορέσει να ανοίξει τον κυβερνητικό βηματισμό, κουβαλώνοντας αυτά τα βιβρίδια και περπατώντας με αυτά τα πηλίνα πόδια. Σύμφωνα με το κυβερνητικό ρε-πορτάζ αυτός είναι ο λόγος που ο πρόεδρος έχει στραμμένο το βλέμμα προς τον Δημοκρατικό Συναγερμό. Και γι’ αυτό δεν προχωρά σε ανασχηματισμό, αν και αντιλαμβάνεται το επικείμενο κόστος κάποιων επιλογών του, γιατί προσ-δοκά σε αλλαγή στάσης του ΔΗΣΥ το 2024. Για την επίτευξη αυτού του στόχου βοηθούν και πρωτοκλάσστα στελέχη του κόμματος, όπως π.χ. ο Ευθύμιος Δίπλαρος, οι οποίοι φερ-τάρουν ανοιχτά με το Προεδρικό, ενώ επίσημα ασκούν «υπεύθυνη αντιπολίτευση».

Το πρόβλημα, τόσο για τον Νίκο Χριστοδουλίδη όσο και για τους υποστηρικτές του στον ΔΗΣΥ, είναι ότι όλα αυτά δεν συμβαίνουν σε κενό πολιτικό χρόνο. Ο πρόεδρος ακόμα έχει την πολυτέλεια να καταναλώνει από το προσωπικό του πολιτικό κεφάλαιο, αλλά αυτό δεν είναι ανεξάντλητο. Η πρώτη επέτειος της διακυβέρνησής του θα τον βρει μέσα στην καρδιά μιας προεκλογικής περιόδου όπου θα κριθούν πολλά: από τις υποσχέσεις για το νέο ύψος εξουσίας που έταξε και απογοήτευσε (π.χ. υπόθεση υπερωριών Δόξας Κωμοδρόμου) ή τις προσδοκίες για μια καλύτερη ποιότητα ζωής κι ένα καλύτερο αύριο (π.χ. ακρίβεια, στέγη κ.ά.). Με ποιους αλήθεια θα δώσει τη μάχη για να κερδίσει ξανά την εμπιστοσύνη της κοινής γνώμης; Με τον απαξιωμένο Κα-ρογιάν, τον ανύπαρκτο Σιζόπουλο ή τον επισφαλές Νικόλα, ο οποίος ηγείται ενός κόμματος που φυλλοροεί; Αν οι τάσεις που καταγράφονται στη δημοσκόπηση της IMR σταθερο-ποιηθούν τους επόμενους μήνες, θα είναι ένας δύσκολος χειμώνας για το κυβερνητικό στρατόπεδο.

stavros.christodoulou@gmail.com

Χρόνια πολλά στην ωραία πολιτική οικογένειά μας!

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Εάν ένας κυβερνητικός συ-νασπισμός, σε κράτος που επιθυμεί να θεωρείται ευ-ρωπαϊκό, υπέπιπτε σε τόσο λάθος και παραλείψεις, όσα «έχει κατορθώσει να πετύ-χει» η κυβέρνηση Χριστοδουλίδη, σε ένα μόνο εξάμηνο, τότε θα βρισκόταν αντιμέ-τωπος με μια πολύ πειστική αντιπολίτευση. Μια αντιπολίτευση που απαιτείται σε κάθε δημοκρατικό πολίτευμα, ώστε η όποια κυ-βέρνηση να τυγχάνει ελέγχου και να πει-θαναγκάζεται να λειτουργεί με ευνομία και με προσανατολισμό των προάσπιση των συμφερόντων του κράτους. Όχι με λογική νεποτισμού. Και σίγουρα όχι με την πρακτική ενός μονίμου παραμυθιά-σματος επί παντός επιστητού, ακόμη και για ζητήματα που αγγίζουν και αυτή την επίλυση του κυπριακού προβλήματος.

Η κυβέρνηση που είναι αυτή που είναι. Ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης υπεξείρασε την ομιλία Κασουλίδη και εξέλεξε με σημαία τον διορισμό ισχυρής πολιτικής προσω-πικότητας από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

και τη διασύνδεση των ευρωτουρκικών ντισοιέ και δη της αναβάθμισης της Τελω-νειακής Ένωσης με το Κυπριακό, γνωρί-ζοντας ότι δεν θα υλοποιηθούν ποτέ. Οι υπουργοί του είναι επίσης γνωστοί. Η υπουργός Δικαιοσύνης Άννα Κουκκίδη Προκοπίου που τα έκανε θάλασσα στη δια-χείριση των αντιδράσεων γύρω από το με-ταναστευτικό, στη Χλώρακα και στη Λε-μεσό. Η υπουργός Υγείας Πόπη Κανάρη που θεωρεί ότι το κυπριακό σύνταγμα έχει ραφτεί στα μέτρα της και της επιτρέπει να υποκαταστήσει τις αρμόδιες αρχές του κράτους, ώστε να προβεί σε έρευνες για τη γννσιότητα των πιτυχιών της γενικής της διευθύντριας. Ο υφυπουργός Τουρισμού Κώστας Κουμής που επέλεξε παράτυπα μια 19χρονη ως συνεργάτιδά του, η οποία όλως τυχαίως συμμετείχε στην προεκλογική εκστρατεία του Νίκου Χριστοδουλίδη. Ο υφυπουργός Καινοτομίας Φίλιππος Χατζη-ζαχαρίας που δεν έχει σχέση με το καρτο-φυλάκιο που του ανατέθηκε, ενώ σε αυτούς θα πρέπει να προσθέσουμε τον Μιχάλη Χατζηγιάννη που παραιτήθηκε από το

υφυπουργείο Πολιτισμού και τη Δόξα Κω-μοδρόμου που επίσης παραιτήθηκε από τη θέση της αναπληρώτριας κυβερνητικής εκπροσώπου, μετά τη γνωστοποίηση των υπερωριών που λάμβανε ακόμη και για να παραστεί σε φιλανθρωπικές εκδηλώσεις. Να μη λησμονήσουμε όμως και τον κυ-βερνητικό εκπρόσωπο Κωνσταντίνο Λε-τυμπιώτη που υπέγραφε τις υπερωρίες και την εξίσου αξέχαστη αντιδημοκρατική υπόδειξη του ότι δεν κρατούμε «επιτυχιό-μέλους» και συνεπώς, κατά την άποψή του, δεν έχουμε δικαίωμα να ασκήσουμε κριτική στους υπουργούς.

Αν λοιπόν όλα αυτά γίνονταν σε ένα άλλο κράτος-μέλος της Ε.Ε., σε ένα μόλις εξάμηνο, η καρέκλα του κυβερνητικού συ-νασπισμού δά έτριζε. Οι εταίροι της κυ-βέρνησης θα διακώριζαν τη θέση τους σε τέτοιο βαθμό, ώστε ακόμη και ο αντίστοιχος Μάριος Καρογιάν (ενός άλλου κράτους-μέλους), θα πήγαινε σπίτι του. Έστω κι αν θα χρειάζονταν να κάνει τον κόπο και να φωτογραφηθεί στην εξέδρα του επόμενου νικητή των προεδρικών εκλογών. Ομοίως

θα αποχωρούσε και ο αντίστοιχος Νικόλας Παπαδόπουλος, παίρνοντας μαζί του και την ατάκα που είπε στον Νίκο Χριστοδου-λίδη ότι «εάν δεν έβαζες υποψηφιότητα θα έπρεπε να σε είχαμε εφεύρει».

Μεγάλη βεβαίως είναι και η ευθύνη της αντιπολίτευσης, η οποία σε ένα άλλο κρά-τος-μέλος δεν θα κοιμόταν όρθια. Ο αντί-στοιχος Στέφανος Στεφάνου θα ξυπνούσε και θα τολμούσε να υπερβεί τις καταστα-τικές ρήτρες του ΑΚΕΛ, προβαίνοντας σε ανοίγματα προς την κοινωνία των πολιτών και προσφέροντας ένα σύγχρονο, ανοι-κτόμυαλο αριστερό κόμμα, το οποίο σήμερα απουσιάζει από το πολιτικό σύστημα του τόπου. Με προτάσεις που υπερβαίνουν κομματικές αγκυλώσεις και φαινόμενα Μαυρογιάννη. Και που οδηγούν σε πραγ-ματικό εκσυγχρονισμό.

Στην περίπτωση πάντως της Αννίτας Δημητρίου, η αλήθεια είναι ότι η αφύπνιση δεν είναι αρκετή. Απαιτούνται φροντιστήρια και δη ταχυρρυθμα, ώστε η πρόεδρος του ΔΗΣΥ και της Βουλής (με τη στήριξη και του ΕΛΑΜ) να αντιληφθεί ότι για να μπο-

ρέσει να αρθρώσει πολιτικό λόγο, θα πρέπει πρώτα να διαβάσει. Πολύ φοβάμαι όμως, ότι τα λογοτεχνικά βιβλία της Χρυσίδας Δημουλίδου, δεν είναι διαφωτιστικά ούτε στο Κυπριακό, ούτε στα ευρωτουρκικά, όπου η κ. Δημητρίου εμφανίζει τέτοια κενά και αδυναμίες, σε βαθμό που προσβάλλουν την εικόνα του κόμματος, του οποίου ηγεί-ται. Κατά τα λοιπά, στην Κυπριακή Δημο-κρατία, που γιορτάζει σήμερα, έχουμε μια πολύ ωραία πολιτική οικογένεια! Χρόνια πολλά!

Σημείωση: Ο εταίρος του προέδρου Χριστο-δουλίδη, Μαρίνος Σιζόπουλος, ο οποίος πρό-τεινε στο κράτος να παραβιάσει την ευρω-παϊκή νομοθεσία (που υπερτερεί του κυ-πριακού συντάγματος) και να επιβάλει πρό-στιμο 500 ευρώ σε όσους γεμίσουν τα οχή-ματά τους με καύσιμα από τα κατεχόμενα, θα μπορούσε να διεδικήσει τη θέση του υπουργού Δικαιοσύνης (σε αυτή την κυβέρ-νηση, σε άλλη θα έτρωγε πόρτα).

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Διδάγματα από τον Καύκασο

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

Υπό το βάρος των εξελίξεων στον Νότιο Καύκασο και του πολέμου, ουσιαστικά 24 ωρών, του Αζερμπαϊτζάν στο αποσχιστικό κρατίδιο του Αρτσάχ, η συνειδητοποίηση του τι συμβαίνει σε αυτήν τη γωνιά του μετασσοβιετικού χώρου οφείλει και να μας διδάξει κάτι αλλά και να μας υπενθυμίσει τη μοίρα των λεγόμενων «frozen conflicts» στον 21ο αιώνα, καθώς και τις βίαιες μετακινήσεις πληθυσμών.

Το Ναγκόρνο Καραμπάχ και η σύγκρουση λίγο πριν από τα τέλη της δεκαετίας του '80 καθώς και οι επιμέρους συγκρούσεις με αποκορύφωμα τον πόλεμο του 2020 –που η Αρμενία και οι αρμενικές καταγωγής πολίτες της περιοχής έχασαν, έχει όλα τα χαρακτηριστικά μιας μακράς μετα-ψυχροπολεμικής σύγκρουσης που δεν αποτέλεσε μόνο μια αναμέτρηση Αρμενίας-Αζερμπαϊτζάν αλλά και μια πολυμερής διπλωματική διαδικασία, η οποία ποτέ δεν επιλύοταν διατηρώντας διάφορα, κατά καιρούς, πεδία υψηλών εντάσεων και ένοπλης σύρραξης. Υπήρξε επίσης ένα πεδίο προσπάθειας της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής στην περιοχή, να μην επιτρέψει στην Αρμενία, μετά το '90, να ακολουθήσει τη μοίρα των κρατών του μετασσοβιετικού κόσμου, ενώ μετά το 2016 η περιοχή υπήρξε και ένα πεδίο κυνικής συναλλαγής μεταξύ Μόσχας και Άγκυρας, με την πρώτη να προσπαθεί να επηρεάσει το Γιερεβάν και τη δεύτερη να θέλει να ενισχύσει τους Αζέρους σύμμαχούς της. Μια ενδιαφέρουσα αναβίωση αναθεωρητικών πολιτικών του «ρωσικού» και «οθωμανικού» που ηγέτες σαν τον Πούτιν και τον Ερντογάν έχουν νοηματοδοτήσει τα τελευταία χρόνια.

Τόσο οι ΗΠΑ όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση, ή οργανισμοί όπως ο ΟΑΣΕ απέντηκαν, ιδίως μετά το 2020, να επιλύσουν το ζήτημα ενώ η διεθνής νομιμότητα της αποσχιστικής οντότητας του Αρτσάχ αποτελούσε, διαχρονικά, μάλλον ένα συναισθηματικό debate –ιδίως στην Ελλάδα και στην Κύπρο– παρά μια ουσιαστική συζήτηση

για την έκβαση και την ειρηνευτική διαδικασία μιας παρατεταμένης σύγκρουσης τριών δεκαετιών και πλέον. Το 2020, όταν οι Αζέροι εισέβαλαν στο Ναγκόρνο, σε έναν πόλεμο διάρκειας ορισμένων εβδομάδων μάλιστα, η ελληνόφωνη ανάλυση τελούσε υπό άρνηση μη κατορθώνοντας να δει ότι αυτήν τη φορά τα πράγματα θα είναι διαφορετικά και όχι υπέρ των Αρμενίων. Και τα γεγονότα, ως προς την ανάγνωσή των, αποτέλεσαν χαρακτηριστικό πεδίο υπερβολικών συναισθηματισμών που απορρέει από τη διάδραση, χαμένη στα βάθη των χρόνων, Αρμενίων, Ελλήνων και Κυπρίων. Κανείς δεν αμφισβητεί πως οι Αρμένιοι, με την πλούσια ιστορία, τον πολιτισμό αλλά και την τραγική εμπειρία της Αρμενικής Γενοκτονίας, από την Τουρκία, στον 20ο αιώνα αποτελούν από τους σημαντικότερους φίλους της Ελλάδας. Στην Κύπρο είναι κάτι παραπάνω από φίλοι, είναι αναπόδοπαστο μέρος της Κυπριακής Δημοκρατίας και της κοινωνίας μας. Συμπολίτες και συνοδοιπόροι. Όλα τα ως άνω βέβαια δεν πρέπει να αποτελούν πεδίο απόκλισης από την ανάλυση, η οποία πρέπει να περιλαμβάνει όχι μόνο το συναισθηματικό πλαίσιο αλλά και την κριτική προσέγγιση καθώς και την άντληση συμπερασμάτων/διδαγμάτων για τη δική μας εθνική υπόθεση. Ούτε φυσικά τον κυνισμό, κυρίως Ελλαδιτών παρατηρητών, αλλά ούτε και τον υπερβολικό συναισθηματισμό –όπως αυτόν διαφόρων, κατά καιρούς, Ελληνοκυπρίων πολιτικών που συνδέθηκαν με το αποσχιστικό κρατίδιο του Αρτσάχ.

Η εικόνα της Εξόδου (με το Ε κεφαλαίο) των Αρμενίων από το Ναγκόρνο προς την Αρμενία οφείλει όχι μόνο να μας συγκινεί αλλά και να μας αφυπνίζει. Εξάλλου οι «frozen conflicts» –και τέτοια είναι το Κυπριακό παρά την έλλειψη συγκρούσεων– μπορεί ανά πάσα στιγμή να επανέλθουν. Όπως και η αδυναμία της διεθνούς κοινότητας να διασώσει τον κόσμο ή να επιληφθεί σοβαρών ανθρωπιστικών καταστροφών. Σε έναν κόσμο που η σύγκρουση –λόγω ουκρανικού– επανέρχεται ως τρόπος επίλυσης διαφορών στο διεθνές σύστημα ξαναγράφοντας την αρχιτεκτονική ασφάλειάς του, η Κύπρος οφείλει να είναι τολμηρή, ενεργητική και έτοιμη. Με ζητούμενο την ουσία.

ioannoug@kathimerini.com.cy
Twitter: @JohnPikpas

Αρμένιες, μία γυναίκα και δύο κορίτσια, από το Ναγκόρνο-Καραμπάχ κάνουν στάση για ξεκούραση στο Γκόρις της Αρμενίας, μετά την εκκένωση περισσότερων από 85.000 κατοίκων της περιοχής.

Μενέντεζ χωρίς «κλειδιά»

Του **ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ**

«Ο κ. Μενέντεζ είναι άνθρωπος αρχών, με χαλύβδινη θέληση, και δεν γνωρίζει από ηθικούς συμβιβασμούς. Στο πρόσωπο

του γεροϋσιαστή υπάρχει αγαστή συνάντηση λόγων και έργων. Καλούμαστε να παραδειγματιστούμε από τη στάση του, να μιμηθούμε τους αγώνες του» – Αρχιεπίσκοπος Γεώργιος, ομιλία σε τελετή για απονομή του «Χρυσού Παράσημου του Αποστόλου Βαρνάβα» στον γεροϋσιαστή Μενέντεζ, 24/8. Τίτλοι από ΜΜΕ για Μενέντεζ: Δειγματοληπτικά μερικοί τίτλοι από τον «Φιλελεύθερο»:

- «Ο Μενέντεζ έκοψε και πάλι τον ταμπουκά του Ερντογάν».
- «Τυφώνας» Μενέντεζ κατά Ερντογάν.
- «Απασφάλισε ο Μενέντεζ κατά Τουρκίας».
- «Κεραυνοί ΗΠΑ και Μενέντεζ κατά του σουλτάνου».

Η είδηση:

«Ο 69χρονος Δημοκρατικός γεροϋσιαστής Μπομπ Μενέντεζ και η 57χρονη σύζυγός του, Ναντίν, βρίσκονται αντιμέτωποι με κατηγορίες για διαφθορά:

- συνωμοσία για διάπραξη δωροδοκίας,
- συνωμοσία για διάπραξη απάτης και
- συνωμοσία για εκβίαση.

Σύμφωνα με το κατηγορητήριο, το ζευγάρι Μενέντεζ πήρε χρήματα από τρεις επιχειρηματίες του Νιου Τζέρσι, ώστε να προωθήσει τα συμφέροντα των επιχειρηματιών αλλά και της κυβέρνησης της Αιγύπτου».

(Πηγή: εφ/δα «Πολίτης», 23/3).

Ο «Φιλελεύθερος» σε ρεπορτάζ για την πιο πάνω είδηση: «Απάντηση-καταπέλτης από τον Ρόμπερτ Μενέντεζ στα νέα ψεύδη: «Κάποιοι προσπαθούν να σκάψουν τον πολιτικό μου τάφο, θα αθωωθώ ξανά και θα στέκομαι πάντα απέναντι σε κάθε δικτάτορα» – 22/9.

Η εξέλιξη: Ο επικεφαλής των Δημοκρατικών στη Γερουσία, Τσακ Σούμπερ, δήλωσε ότι «ο γεροϋσιαστής

Ο Ρ. Μενέντεζ αξιοποιήθηκε στον υπέρτιο βαθμό από το σύστημα Αναστασιάδη (κυρίως το μιντιακό) για να θολώσει τα νερά – διαλύω τις διαπραγματεύσεις, «έχω Μενέντεζ» κ.λπ.

Μπομπ Μενέντεζ θα παραιτηθεί προσωρινά από την προεδρία της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων... μέχρι να επιλυθεί το θέμα». Στην πολιτεία του Νιου Τζέρσι οι επόμενες εξελίξεις: «Αιρετοί αξιωματούχοι της πολιτείας αυτής, μεταξύ των οποίων και ο Δημοκρατικός κυβερνήτης του Νιου Τζέρσι Φιλ Μέρφι, κάλεσαν τον Μενέντεζ να παραιτηθεί. Η απόφασή του να παραμείνει γεροϋσιαστής ενδέχεται να περιπλέξει τις προσπάθειες του κόμματος να διατηρήσει την ισχύη πλειοψηφία (51-49) που διαθέτει σε αυτό το Σώμα. Να σημειωθεί πάντως ότι το

Νιου Τζέρσι δεν έχει εκλέξει Ρεπουμπλικάνο γεροϋσιαστή εδώ και μισό αιώνα, από το 1972. Ο Μενέντεζ παραιτήθηκε προσωρινά από τον ρόλο του προέδρου της ισχυρής Επιτροπής Εξωτερικών Σχέσεων της Γερουσίας. Οι δημοκρατικοί κανόνες της Γερουσίας απαιτούν από κάθε μέλος που κατηγορείται για κακούργημα να παραιτηθεί από την ηγετική του θέση, αν και μπορεί να την ανακτήσει εάν κριθεί αθώο». (Πηγή CNN GR, 25/9)

Το ουσιαστικό ζήτημα: Ο Ρ. Μενέντεζ είναι λομπίστας της Κύπρου στις ΗΠΑ, αυτό σημαίνει ότι «εργάζεται» πάνω στο ζήτημα. Αυτό κάνουν πολλές χώρες, το αμερικανικό σύστημα το επιτρέπει – λ.χ. εβραϊκό λόμπι το πιο διάσημο στις ΗΠΑ. Είναι χρήσιμο για την Κύπρο να κάνει το ίδιο;

Στη δική μου γνώμη δεν είναι χρήσιμο. Γιατί,

- δεν μπορεί η Κύπρος να παίζει με έναν λομπίστα στα 535 μέλη του Κογκρέσου συν τρεις με τέσσερις Ελληνοαμερικανούς βουλευτές.

- Η δύναμη του Ρ. Μενέντεζ πήγαζε από την έως προχθές θέση του –πρόεδρος της επιτροπής εξωτερικών υποθέσεων της Γερουσίας– κυρίως σε σχέση με τις πωλήσεις όπλων στην Τουρκία, βέτο που ο ίδιος κυλόφονε ότι διαθέτει κ.λπ. Ωστόσο, σύμφωνα με το αμερικανικό σύστημα οι πωλήσεις όπλων είναι κάτω από την εξουσία του προέδρου της χώρας. Ο πρόεδρος της Επιτροπής έχει διαδικαστική εξουσία για το τι και πότε πάει στην Επιτροπή, αλλά τα κλειδιά τα κρατά ο Αμερικανός πρόεδρος και κανένας άλλος.

Ο Ρ. Μενέντεζ αξιοποιήθηκε στον υπέρτιο βαθμό από το σύστημα Αναστασιάδη (κυρίως το μιντιακό) για να θολώσει τα νερά – διαλύω τις διαπραγματεύσεις, «έχω Μενέντεζ» κ.λπ. Ως συνήθως χωρίς μέτρο – χρυσό παράσημο του Αποστόλου Βαρνάβα, χρυσό κλειδί της πόλης της Πάφου μπας και δεν καταλάβει κανένας τι ακριβώς κάνει ο γεροϋσιαστής Μενέντεζ.

Οι λομπίστες, ωστόσο, δεν ταυτίζονται κατ' ανάγκη με τα συμφέροντα των χωρών, αλλά με το σύστημα εξουσίας της χώρας που τους έχει επιλέξει και τους διατηρεί. Γι' αυτό και ο γεροϋσιαστής Μενέντεζ δεν έδινε βάρος στην θετική ατζέντα του Κυπριακού, όπως είναι οι αναφορές στα ψηφίσματα των Η.Ε., το Πλαίσιο Γκουτέρες, συνολικά, αδιαφορούσε για την επίλυση και για τις προοπτικές μιας διαιρεμένης για 49 χρόνια χώρας. Ο Ισραηλινός δημοσιογράφος Γεδεών Λεβί το είπε εξαιρετικά: «Έχουμε να κάνουμε με μια διεφθαρμένη φίλια (ΗΠΑ-Ισραήλ), πιστεύω πως αν δεν υπήρχε το εβραϊκό λόμπι, το Ισραήλ θα ήταν ένα καλύτερο μέρος για να ζεις» (2015).

Λοιπόν, δεν μας σώζει ούτε «η χαλύβδινη θέληση» του γεροϋσιαστή, ούτε «η αγαστή συνάντηση λόγων και έργων» του ίδιου. Το καλύτερο «λόμπι» της Κύπρου είναι η επαφή με την πραγματικότητα, είναι η επιδίωξη εφικτών στόχων – επιδίωξη που θα κάνει όλα τα πράγματα μας «ένα καλύτερο μέρος για να ζεις».

www.larkoslarkou.org.cy

Ανεξαρτησία από την αρχή

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ**

Τα χρόνια της Ανεξαρτησίας προστίθενται και αβγατεύουν, όμως ο ιδρυτικός μύθος παραμένει διασπασμένος στα μυαλά και στις καρδιές των Κυπρίων. Πολλοί Ελληνοκύπριοι τη βλέπουν ως αποτέλεσμα προδομένου αγώνα, άλλην ως αναγκαίο συμβιβασμό, άλλην αντιλαμβάνονται την αυτονομία του ρότους στον οποίο ζούμε ως κάτι θετικό. Πολύ λίγοι από εμάς θα την αντάλλαζαν πλέον με μια κυβέρνηση στην Αθήνα, όσο κοντά και αν νιώθουμε, κάποιοι πολιτικά και κάποιοι πολιτισμικά, με την Ελλάδα. Το πράγμα είναι ίσως πιο σύνθετο για τους Τουρκοκύπριους, ίσως και όχι. Δεν νιώθω πως έχω τις κατάλληλες παραστάσεις για να μιλήσω εκ μέρους τους. Και σε αυτή την πλευρά όμως μπορεί κανείς να διακρίνει από τις πολιτικές δηλώσεις, τις συζητήσεις σε ατομικό

επίπεδο, για κάποιους ήταν λύση επιβίωσης απέναντι στην Ένωση, για κάποιους ήταν ενδιάμεσο βήμα προς κάτι άλλο. Κανείς δεν ήταν ευχαριστημένος από αυτό το οποίο εφαρμόστηκε στις 15 Αυγούστου 1960. Και είναι παράδοξο, και κρίμα, γιατί ήταν η πρώτη φορά που ο γεωγραφικός αυτός χώρος είχε την προοπτική της αυτοκυβέρνησης από τους κατοίκους του για τους κατοίκους του, στη σύγχρονη εποχή. Όμως το κρίμα εν πάσ στο κλίμα, και αυτό έφερε η ιστορία και οι συνθήκες.

Το ερώτημα τώρα είναι: τι σημαίνει η ανεξαρτησία, ως πολιτικό καθεστώς και ως έννοια για τους Κύπριους του σήμερα; Από πού πρέπει να την πιάσουμε, αν θέλουμε να την πετύχουμε στο σημείο και ποια είναι η βάση της; Τον χρόνο κατά τον οποίο ξεκίνησε η ανεξαρτησία της Κύπρου, όπως και να ξεκίνησε, ορισμένοι μόνο

Κανείς δεν ήταν ευχαριστημένος από αυτό το οποίο εφαρμόστηκε στις 15 Αυγούστου 1960.

αρθρογράφοι έγραφαν για την ανάγκη οι κοινότητες της χώρας να βρουν κώδικες συνεννόησης και να προχωρήσουν στο μέλλον, υποβαθμίζοντας άλλες επιδιώξεις και άλλους φόβους για χάρη του κοινού οφέλους. Κοιτώντας προς το ποιοι μπορούσαν να είναι στο μέλλον, παρά στο ποιοι θα μπορούσαν να ήταν σε ένα άλλο παρόν, ή ποιοι ήταν στο παρελθόν.

Δεν έπεισαν την πλειοψηφία, και θα μας βοηθούσε αν καταλαβαίναμε γιατί. Ίσως η έλξη του στόχου της όποιας εθνικής ολοκλήρωσης, της δημιουργίας ομοιογενών εθνών κρατών που έφτασε και στην περιοχή μας μετά από αιώνες προσμίξεων, ήταν πολύ ισχυρή, και οι κοινωνίες μας έπρεπε να περάσουν από αυτή τη φάση. Αναζητώντας την ασφάλεια στους όμοιους πέρα από τη θάλασσα, και χωρίς πολύ διάθεση να εστιάζουν στις ομοιότητες με αυτούς που

ήταν δίπλα τους. Ίσως να ήταν η φιλοδοξία των ηγετών μας, που πιάστηκαν – κάποιοι ιδεαλιστικά και κάποιοι για τη δική τους ανέλιξη– να αντλούν δύναμη και εξουσία από την ανάγκη των ομοεθνών τους για ασφάλεια, και εθίστηκαν σε αυτή. Κάποιοι από αυτούς το έκαναν συμβάλλοντας στο να καταδικαστεί η κοινότητά τους σε θύλακες, κάποιοι θέλησαν να κάνουν το κράτος μόνο δικό τους. Ίσως να ήταν τα σχέδια των έξω, που έπαιξαν πόλεμο στο νησί σαν να ήταν σκακιέρα, εκμεταλλευόμενοι κάποιους, εξουδετερώνοντας άλλους. Ή των διεθνών συμφερόντων για τα οποία μια πολυδιασπασμένη χώρα με το χέρι κάθε εγγυητή μέσα της ήταν ένα πολύ βολικό αποτέλεσμα.

Σε αυτές τις σημεινές δυσκολίες εποχές, που η Κυπριακή Δημοκρατία παραμένει κάτι ημιτελές στο οποίο δεν πιστεύουν πολλοί, και

θα το ήθελαν μικρότερο, ίσως είναι ο καιρός να επανέλθουμε στο πώς φαντάστηκαν κάποιοι την Κύπρο ως ανεξάρτητο κράτος, όταν οι πιθανότητες για κάτι διαφορετικό υπήρχαν – μικρές, αλλά υπήρχαν.

Αν ακόμα θέλουμε ένα κράτος, όποια μορφή και να έχει, όπως και να το φαντάζεται ο καθένας, αυτό δεν μπορεί να γίνει, αν δεν επαναδιατυπώσουμε την αφήγηση του 1960 στα θεμέλια του τι μπορεί να είναι το αύριο. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος.

Εκτός και αν αποφασίσουμε πως μας αρκούν τα εθνικά «καθάρ» κρατίδια, ένα αναγνωρισμένο και ένα όχι. Αν το αποφασίσουμε, as σταματήσουμε να λέμε ψέματα στους εαυτούς μας. Αν όμως η σπερμική κατάσταση δεν μας αρκεί, πρέπει να ρωτήσουμε ο ένας τον άλλο τι είναι αυτό που μας λείπει.

ykakouris@gmail.com

Κασσελακισμός

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ

Στο εκκρεμές της ζωής, αλλά και της πολικής, όλα εδώ πληρώνονται. Το όνειρο της αριστερής και δικαίως διακυβέρνησης σμπαραλιάστηκε ακόμη και με τον χαρισματικό Αλέξη Τσίπρα, όπως σμπαραλιάστηκε πριν από μερικές δεκαετίες με τον άλλο χαρισματικό ηγέτη, τον Ανδρέα Παπανδρέου. Οι απελπισμένοι αριστεροί της Ελλάδας, από την οικονομική ανέχεια και τη δεξιοέστρωση πορεία του Αλέξη Τσίπρα, βρήκαν τον τρόπο και τιμώρησαν για δευτέρα και τρίτη φορά το κόμμα τους. Ανέδειξαν στην ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ, του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης, τον εν δυνάμει επόμενο πρωθυπουργό, τον Στέφανο Κασσελάκη, έναν άγνωστο στην πολιτική, ένα ομορφόπαιδο, έναν άνθρωπο με προβληματικά ελληνικά και μάλιστα δεδλωμένο ομοφυλόφιλο, κόντρα στις πατροπαράδοτες αρχές και αξίες. Οι Συριζαίοι τιμώρησαν το κατεστραμένο του κόμματός τους, όπως αυτό προσωποποιήθηκε στην εξαιρετική Έφη Αχτσιόγλου. Τα άλλα, τα πονηρά, ότι πίσω από τον Κασσελάκη κρύβεται ο Αλέξης, για να επανέλθει στην εξουσία, αποτελούν σενάρια τα οποία θα αποδειχθούν ή θα διαψευστούν στο διάβα του χρόνου. Ανάλογα σενάρια ακούγονταν και στην Κύπρο για την Αννίτα Δημητρίου, σενάρια τα οποία διαψεύδονται καθημερινώς, με τον δυναμισμό της προέδρου της Βουλής, η οποία αποδεικνύει ότι «γεμώνει την καρέκλα».

Ο Κασσελάκης ήταν μια λύση. Όπως θα έλεγε και εκ των μεγίστων ποιτών, ο Κωνσταντίνος Καβάφης: «Γιατί μέσα στην Σύγκλητο μια τέτοια απραξία; Τι κάθοντ' οι Συγκλητικοί και δεν νομοθετούν; Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα. Τι νόμους πια θα κάμουν οι Συγκλητικοί; Οι βάρβαροι σαν έλθουν θα νομοθετήσουν... Και τώρα τι θα γενούμε χωρίς βαρβάρους. Οι άνθρωποι αυτοί ήσαν μια κάποια λύσις». Όταν το στομάχι κτυπά «ταμπούρλο», όταν η μοναξιά κτυπά κόκκινο, όταν η χώρα καίγεται και πλημμυρίζει, ξανά και ξανά, όταν οι νέοι δεν μπορούν να αποκτήσουν ένα κεραμίδι πάνω από το κεφάλι τους, όπως μπορούσαν για αιώνες οι πρόγονοί τους, όταν δεν μπορούν να βρουν δουλειά με μισθό επιβιώσης, όταν η διαφθορά βασιλεύει και οι ευπολόγητοι επιδεικνύουν προκλητικά τα πλούτη τους, όταν το αίσθημα της αδικίας και της καταπίεσης πνίγει τους ελεύθερους πολίτες, τότε «γιαία πυρί μιχθάτω» και άστους να «κουρεύονται» στα δώματα της εξουσίας. Όλες οι εκλογές κερδίζονται με την ελπίδα για το αύριο, με την προοπτική ότι θα έλθουν καλύτερες μέρες, και τελικά

με το καλάθι της οικοκυράς. Ο Κασσελάκης αποτελεί μια ελπίδα. Τώρα αν θα κερδίσουν ή όχι, οι φτωχοί και οι καταφρονημένοι, είναι μια άλλη υπόθεση.

Οι σοβαροί πολιτικοί γνωρίζουν πολύ καλά το κοινωνικό φαινόμενο του «μπαλονιού». Όσο πιέζονται και καταπιέζονται οι πολίτες, είτε με φόρους, είτε με αστυνομικά μέτρα, είτε με ρουσφέτια και άλλες αδικίες, είτε με φόβους και απειλές, τότε το «μπαλόνι» φουσκώνει. Αν οι ηγεσίες δεν αντιληφθούν εγκαίρως τον κίνδυνο, τότε το «μπαλόνι» εκρήγνυνται και τότε ξεκινά η βία και οι επαναστάσεις και τελικά η καταστροφή, όπως συμβαίνει σήμερα στη Γαλλία.

Όλα ξεκινούν από τις μακρινές Βρυξέλλες, στις οποίες ζει βασιλικά η ηγεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ένας στρατός χρυσοπληρωμένων τεκνοκρατών, οι οποίοι δεν ξέρουν και δεν θέλουν να ξέρουν για τα «πάθια και τους καπιούς των ανθρώπων». Ο καγκελάριος της Γερμανίας Όλαφ Σόλτς, μιλώντας πρόσφατα στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, επεσήμανε: «Ειρήνη χωρίς ελευθερία λέγεται καταδυνάστευση. Ειρήνη χωρίς δικαιοσύνη λέγεται δικτατορία...». Και θα μπορούσαμε να προσθέσουμε την κλασική ρήση του Μαχάτμα Γκάντι: «Η φτώχεια είναι η χειρότερη μορφή βίας».

Ο άγνωστος Κασσελάκης αποτελεί ένα στοιχείο για τους απελπισμένους πολίτες. Ο χρόνος θα δείξει αν θα μπορέσει να χαράξει μια νέα πορεία, η οποία θα οδηγήσει τον ίδιο και το κόμμα του στην εξουσία, ή αν θα κατακρημνίσει σε μονοψήφια ποσοστά τον ΣΥΡΙΖΑ, όπως ήταν πριν από μερικά χρόνια. Τώρα τα άλλα, ότι τον έστειλαν οι Αμερικανοί για να καταστρέψει την Ελλάδα, ότι η αμερικανική πρεσβεία κατευθύνει ηλεκτρονικά τους ψηφοφόρους, ότι είναι σατανική ενέργεια η εκλογή Κασσελάκη, είναι ζητήματα τα οποία κινούνται στη σφαίρα της παραφιλολογίας και των εύκολων δικαιολογιών ότι για όλα φταίνε οι ξένοι. Το μόνο σίγουρο είναι ότι καθιερώνεται στην Ελλάδα, ίσως και παγκοσμίως, ο «κασσελακισμός» το φαινόμενο ανάδειξης στην εξουσία, ενός άγνωστου, με πυραυλική ταχύτητα. Αν με την ίδια ταχύτητα θα εξαφανιστεί, είναι μάλλον ένα άλλο στοιχείο. Τώρα αν «κασσελακισμός» θα φθάσει και στην Κύπρο, με τον ίδιο ή άλλον τρόπο, είναι κάτι το οποίο θα δούμε το επόμενο διάστημα. Πάντως, οι πολύ δύσκολες οικονομικές συνθήκες και η έλλειψη οράματος για το αύριο, ευνοούν ένα τέτοιο φαινόμενο. Αν θα είναι για το καλό μας, μόνο οι αναντικατάστατοι ξέρουν.

kaparispan@yahoo.gr

Κίνδυνοι από τη χρήση αμιάντου

Του ΑΝΤΡΟΥ Γ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ

Ο σωστότερος τρόπος απαλλαγής από τον αμιάντο είναι η προσεκτική απομάκρυνσή του και η ανακαίνισή των κτιρίων με τη στήριξη της Ε.Ε.

τομύρια τόνους ενώ το 2000 περιορίστηκε στις 40 χιλιάδες τόνους. Τα σπίτια στην Ευρώπη που χτίστηκαν μεταξύ 1960 και 1990 περιείχαν ψηλά ποσοστά, ενώ στην Κύπρο παρατηρείται μια αυξημένη τάση στη χρήση αμιάντου, κυρίως επί Αγγλοκρατίας, μεταξύ 1920 και 1945. Η Κύπρος μαζί με τη Φινλανδία, Δανία, Σλοβακία, Εσθονία, Βέλγιο και Λουξεμβούργο συγκαταλέγονται στις χώρες με αυξημένη χρήση αμιάντου στις κατοικίες, όπως και η Λιθουανία, Λετονία, Τσεχία και Ουγγαρία.

Περιορισμένη χρήση αμιάντου παρατηρείται στην Ελλάδα, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Ιρλανδία, Κροατία, Ρουμανία και Σλοβενία.

Η χρήση αμιάντου στην κατασκευαστική βιομηχανία συνδέεται με ψηλό σεισμικό ρίσκο, καθιστώντας τις κατοικίες πολύ ευάλωτες στις σεισμικές δονήσεις. Ιδιαίτερα στη Νότια Ευρώπη και κυρίως στην Ιταλία και στην Κύπρο, όπου οι σεισμικές δονήσεις αποτελούν συχνό φαινόμενο, η κατάρρευση σπιτιών αποδεσμεύει στην ατμόσφαιρα βλαβερές ίνες και σκόνη αμιάντου, οι οποίες εισπνέονται από τους πολίτες.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία ανέδειξε την ανάγκη προστασίας των κατοίκων από τα κατάλοιπα αμιάντου, αφού λόγω των βομβαρδισμών καταστράφηκαν γύρω στις 250 χιλιάδες κτίρια, αποδεσμεύοντας μεταξύ 5-10 τόνων αμιάντο στην ατμόσφαιρα. Οι τοπικές αρχές επιβαρύνονται με τον εντοπισμό περιοχών που επηρεάζονται από τη σκόνη αμιάντου, θέτοντας έτσι σε κίνδυνο τους δημοτικούς εργάτες, ενώ ταλαιπωρούνται από τις γραφειοκρατικές διαδικασίες για πλήρη αποκατάσταση των ευάλωτων στον αμιάντο περιοχών.

Τα παλιά κτίρια, και κυρίως αυτά που χτίστηκαν πριν το 2001 που αποτελούν το 85% του συνολικού οικιστικού στόλου στην Ε.Ε., δεν εξασφαλίζουν υγιές καταφύγιο στους ένοικους, αφού περιέχουν επικίνδυνα και καρκινογόνα υλικά.

Η έκθεση στον αμιάντο προκαλεί μεταξύ 30 και 90 χιλιάδες θανάτους τον χρόνο στην Ε.Ε., κυρίως από καρκίνο στους πνεύμονες. Παρόλη την απαγόρευση στην Ε.Ε. της χρήσης αμιάντου το 2005, εξακολουθούν να υπάρχουν υπολείμματα στις οικοδομές, οι οποίες αποτελούν σοβαρό κίνδυνο για τη δημόσια υγεία.

Οι φυσικές καταστροφές, όπως οι σεισμοί, οι πλημμύρες, οι ανεμοστρόβιλοι και οι πυρκαγιές συμβάλλουν στην απελευθέρωση επικινδυνών ινών αμιάντου. Ο σωστότερος τρόπος απαλλαγής από τον αμιάντο είναι η προσεκτική απομάκρυνσή του και η ανακαίνιση των κτιρίων με τη στήριξη της Ε.Ε., κάτι που θα συμβάλει στη βελτίωση της ποιότητας των εσωτερικών χώρων των κτιρίων, στη βελτίωση της ανθεκτικότητας των κατοικιών στους σεισμούς, κάτι που θα πρέπει να θέσουν ως προτεραιότητα τους κυρίως οι χώρες της Νότιας Ευρώπης.

Η Κύπρος, παρόλες τις προσπάθειες που καταβάλλονται για απομάκρυνση του αμιάντου από τις οικίες αλλά και το σύστημα υδροδότησης, βρίσκεται στην τρίτη από το τέλος θέση, μπροστά από τη Λιθουανία και τη Λετονία, αφήνοντας έτσι τους πολίτες εκτεθειμένους στις καρκινογόνες ίνες του αμιάντου.

Ο κ. Άντρος Γ. Καραγιάννης είναι δήμαρχος Δερύνειας.

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini.gr

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ / Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ

Τεχνητή νοημοσύνη και ισχύς

Στο βιβλίο του «Ισχύς και απόφαση», ο Παναγιώτης Κονδύλης αναλύει το ανθρώπινο πεδίο εφαρμογής της βούλησης για δύναμη. Σύμφωνα με τον Κονδύλη, κινήτρια δύναμη της ανθρώπινης κοινωνικής και πολιτικής δράσης είναι η επιδίωξη ισχύος, η οποία εκφράζεται μέσω της κατασκευής αξιακών συστημάτων, κοσμοθεωριών ή, σύμφωνα με την ορολογία του Κονδύλη, «αποφάσεων». Σε μακροϊστορικό επίπεδο, παρατηρείται ένας αγώνας για κυριαρχία μεταξύ ιστορικών υποκειμένων, ατόμων, ομάδων ή λαών, μέσω της δημιουργίας κανονιστικών συστημάτων που δίνουν στους εκπροσώπους τους το δικαίωμα να ενεργούν ως ρυθμιστές των ανθρώπινων υποθέσεων.

Το κυρίαρχο κοσμοείδωλο καθορίζει την κοινωνική και πολιτική οργάνωση, τη διαχείριση της θρησκευτικής σφαίρας και τη διευθέτηση των κύριων νομικών και ηθικών ζητημάτων. Επομένως, η επιδίωξη ισχύος ατόμων και λαών γίνεται με την «απόφασή» τους να δημιουργήσουν ή να ενταχθούν σε ένα κοσμοείδωλο ή σε μια κοσμο-

θεωρία. Πώς αλλάζει λοιπόν το κυρίαρχο κοσμοείδωλο σήμερα, στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης; Θα είναι σε θέση οι μηχανές νοημοσύνης να αλλάξουν το κυρίαρχο κοσμοείδωλο ή και να δημιουργήσουν το δικό τους; Θα κυριαρχήσουν πάνω στα ανθρώπινα όντα, όπως κάποιοι φοβούνται; Τι ακριβώς θα είναι οι μηχανές τεχνητής νοημοσύνης στο εγγύς μέλλον; Υποκείμενα στον αγώνα για κυριαρχία ή μέσα στη διάθεση των γνωστών υποκειμένων που ήδη ασκούν εξουσία πάνω στους άλλους και επιδιώκουν να την αυξήσουν; Και πόσο μπορεί η καθημερινότητα του ανταγωνισμού να επηρεαστεί από μια συστηματική και καθημερινή χρήση συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης; Μήπως πρέπει απλά να τα αποκαλούν συστήματα υπεραυξημένων υπολογιστικών ισχύος με ενσωμάτωση μοντέλων αυτόματης μάθησης και γλωσσικών μοντέλων, στα οποία στηρίζεται η τεχνολογία πίσω από το ChatGPT, ή ακόμη και προηγμένων δικτύων νευρωνικής κωδικοποίησης και αποκωδικοποίησης; Η διαφορά στην ονομασία αποτρέπει την ταύτιση ανθρώπινων ή «ζωντανών» υποκειμένων με συστήματα αλγορίθμων,

καθώς είναι μάλλον απίθανο στο εγγύς μέλλον τα συστήματα αυτά να αποκτήσουν αυτοσυνείδηση, ίδια βούληση, προσωπικότητα και την έμφυτη στα έμβια όντα ικανότητα για στοχοθεσία.

As αποκλείσουμε λοιπόν προς το παρόν το καταστροφολογικό σενάριο επιστημονικής φαντασίας ενός πολέμου των μηχανών εναντίον του ανθρώπινου είδους, με μάλλον δυσοίωνη κατάληξη για τους ανθρώπους. As αφήσουμε προς το παρόν στην άκρη και το σενάριο χρήσης τεχνητής νοημοσύνης από διαβολικά πολιτικά υποκείμενα, κράτη ή δικτάτορες, εταιρείες και υποκείμενα μαφιόζικους οργανισμούς. Η μεγαλύτερη επανάσταση των μηχανών «τεχνητής νοημοσύνης» θα είναι στην καθημερινότητά μας, στις συνθήκες ενός καθημερινού και συνηθισμένου ανταγωνισμού, στον χώρο της εργασίας και της αυτοβελτίωσης, των επενδύσεων και των επιλογών μας. Στο συνέδριο Meta Connect την Τετάρτη 27 Σεπτεμβρίου, ο όμιλος Meta παρουσίασε μια σειρά εικονικών βοηθών με ξεχωριστές προσωπικότητες, με τους οποίους οι χρήστες του Διαδικτύου μπορούν να συνομιλούν και

να ζητούν συμβουλές για την καθημερινή τους ζωή. Αυτή η σειρά chatbots είναι η πρώτη επίδειξη των δυνατοτήτων του AI Studio, μιας πλατφόρμας που σύντομα θα επιτρέπει στους προγραμματιστές να δημιουργούν τους δικούς τους εικονικούς βοηθούς, οι οποίοι θα λειτουργούν στα συστήματα ανταλλαγής μηνυμάτων του ομίλου. Αυτό το οποίο διαφαίνεται ως γενική τάση της ανθρωπότητας μέσα από τη γενικευμένη χρήση εξειδικευμένων συμβούλων σε κάθε νοικοκυριό, σε κάθε προσωπικό υπολογιστή, είναι μια ακόμη μεγαλύτερη εκλογίκευση της καθημερινότητάς μας, ένας ακόμη μεγαλύτερος εξορθολογισμός στην υπηρεσία της αποτελεσματικότητας και του κέρδους. Θα επιφέρει δε και μια άλλη, ακόμη πιο δραματική αλλαγή, μια ταυτόχρονη τάση για εξίσωση και εξομίωση της νοημοσύνης των διαφορετικών ατόμων που θα κάνουν χρήση αυτής της τεχνολογίας.

Αν υπάρχει μια φυσική ανισότητα, αυτή δεν είναι άλλη από την ευφυΐα. Δεν γνωρίζουμε απόλυτα αν είναι θέμα χρωμοσωμάτων και κληρονομικότητας ή εμπειρίας και συνθηκών διαβίωσης και ανατροφής,

γνωρίζουμε πάντως ότι όλοι και όλες δεν έχουν τον ίδιο δείκτη νοημοσύνης. Αυτό θα αλλάξει με τους «ευφυείς» μηχανικούς συμβούλους. Δεν θα αυξηθεί βέβαια δραματικά ο δείκτης ευφυΐας των χρηστών, αλλά αν ακούν τις συμβουλές των ανθρωπόμορφων μηχανικών τους φίλων θα παίρνουν ευφυείς αποφάσεις. Ουσιαστικά αυτό που θα επιτευχθεί είναι η βελτιστοποίηση χρήσης των διαθέσιμων μέσων προς επίτευξη των ηθελμένων σκοπών. Μια πρώτη αποτίμηση αυτού του γεγονότος είναι ότι ο ανταγωνισμός στις αγορές θα γίνει ακόμη πιο σκληρός. Τι είναι η επιχειρηματικότητα αν όχι η ορθή και αποτελεσματική διαχείριση των σπάνιων πόρων; Και ποιος μπορεί να διαχειρίζεται καλύτερα τους σπάνιους πόρους αν όχι μηχανές φτιαγμένες για αυτόν τον σκοπό;

Θα είναι σαν δύο παικτές να παίζουν σκάκι κάνοντας κινήσεις που τους υπαγορεύουν υπολογιστές. Σε ένα δεύτερο επίπεδο όμως, θα συμβεί μια άνευ προηγουμένου υποτίμηση της συναισθηματικής και οποιασδήποτε άλλης μορφής νοημοσύνης, οι οποίες αναπτύσσονται κυρίως σε άτομα στα οποία η υπολογιστική

νοημοσύνη και ο ορθολογισμός περιορίζονται από τα υπόλοιπα ταλέντα της συνολικής προσωπικότητάς. Με άλλα λόγια, η γενικευμένη χρήση μηχανών «τεχνητής νοημοσύνης», μέσα από όλα τα πιθανά και δυνατά συστήματα επαυξημένων ικανότητας αυτόματης μάθησης, δεν θα εξανθρωπίσει τις μηχανές. Αντίθετα θα στερήσει από τους ανθρώπινους χρήστες τους τις όποιες έλλογες αλλά μη ορθολογικές επιλογές τους στον καθημερινό τους βίο, ως αποτέλεσμα της «λεπταιοθησίας της κρίσης» (esprit de finesse). Ενώ λοιπόν η δυνατότητα των μηχανών να αποκτάσουν αυτές τις ιδιαίτερες ευφυΐες που συναντά κανείς στα ανθρώπινα και τα έμβια όντα είναι απόλυτα περιορισμένες, η πιθανότητα της υποβάθμισης των χαρακτηριστικών αυτών νοοτροπιών, τρόπων ύπαρξης και συμπεριφορών στον άνθρωπο είναι ένα πολύ πραγματικό σενάριο. Ο άνθρωπος, υπακούοντας σε μηχανές, θα σκέφτεται, θα πράττει και θα αισθάνεται μηχανικά.

Ο κ. Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

«Τα κοινωνικά κινήματα παράγουν αλλαγές»

Η Donatella Della Porta μιλάει στην «Κ» για τα μαζικά κύματα διαμαρτυρίας και τον ρόλο τους

Του **ΠΑΥΛΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ**

Ποιους στόχους διεκδικούν τα κοινωνικά κινήματα στην εποχή μας; Ποια είναι η σημασία τους για τη δημοκρατία; Τι έχει καταγράψει η επιστημονική έρευνα για διαμαρτυρίες κατά του ρατσισμού, όπως αυτές πρόσφατα στην Κύπρο, με αφορμή τα επεισόδια στη Χλώρακα και τη Λεμεσό; Αυτά είναι, μεταξύ άλλων, ερωτήματα, στα οποία απαντά σε συνέντευξη της στην «Κ» η Donatella Della Porta, καθηγήτρια Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών του Scuola Normale Superiore στη Φλωρεντία, με αφορμή την παρουσία της στην Κύπρο για την αναγόρευσή της σε Επίτιμη Διδάκτορα της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών και Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου Κύπρου, την προσεχή Πέμπτη, 5 Οκτωβρίου. Το έργο της αποτελεί σημείο αναφοράς διεθνώς στο πεδίο μελέτης των κοινωνικών κινήματων. Η Donatella Della Porta, ανάμεσα σε άλλα, έχει συμβάλει καθοριστικά στη συγκριτική μελέτη των κοινωνικών κινήματων, της πολιτικής βίας, του υπερεθνικού ακτιβισμού, της πολιτικής διαφθοράς και της σχέσης μεταξύ κομμάτων και κοινωνίας των πολιτών.

—Σε ποια κατάσταση υγείας βρίσκονται τα κινήματα διαμαρτυρίας στην Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο; Τι ρόλο διαδραματίζουν και γιατί είναι σημαντικά για τις δημοκρατίες, ιδιαίτερα στις μέρες μας;

—Από την αλλαγή της κλιματικής, έχουμε δει αρκετά μαζικά κύματα διαμαρτυρίας, που έχουν εξαπλωθεί παγκοσμίως. Αυτό ισχύει για το παγκόσμιο κίνημα δικαιωμάτων, που στις αρχές του 2000 αμφισβητεί τη νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση, με το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Φόρουμ (European Social Forum) να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη σύνδεση των κοινωνικών κινήματων που κινητοποιούνται για διαφορετικά ζητήματα και στην ανάπτυξη οραμάτων για μια «άλλη Ευρώπη», ως μια Ευρώπη των πολιτών και μια κοινωνική Ευρώπη. Στις αρχές της δεκαετίας του 2010, οι διαμαρτυρίες κατά της λιτότητας, ειδικά —αλλά όχι μόνο— στην Νότια Ευρώπη, βάζουν στο στόχαστρο τη διαχείριση των χρηματοπιστωτικών κρίσεων, με βάση τη μείωση των κοινωνικών παροχών και τη συρρίκνωση των μισθών και των συντάξεων, που είχαν ως αποτέλεσμα την περαιτέρω αύξηση των κοινωνικών και εδαφικών ανισοτήτων. Λίγο πριν ξεκινήσει η πανδημία του Covid-19, το έτος 2019 είχε επίσης σε όλες τις ηπείρους μαζικές διαμαρτυρίες, από τις οποίες οι πιο εμφανείς ήταν στην Χίλη και τον Λίβανο, για κοινωνικές διεκδικήσεις, αλλά και στο Χονγκ Κονγκ

και την Καταλονία, για διεκδικήσεις ανεξαρτησίας. Η περίοδος της πανδημίας έχει επίσης χαρακτηριστεί από έντονες, έστω και πιο κατακερματισμένες, μορφές διαμαρτυρίας, με διεκδικήσεις για κοινωνική δικαιοσύνη ενάντια σε ορατά θανάσιμα αποτελέσματα των ανισοτήτων, αλλά και από κινητοποιήσεις της συντηρητικής πλευράς, με τη διάδοση θεωριών συνωμοσίας σε κινητοποιήσεις αντιεμβολιαστών, συχνά καθοδηγούμενες από ακροδεξιούς φορείς. Σε αυτό που έχει ονομαστεί ως περίοδος πολλών κρίσεων, οι εκστρατείες διαμαρτυρίας εξακολουθούν να είναι ορατές για διάφορα θέματα, μεταξύ των οποίων τα δικαιώματα των φύλων και η περιβαλλοντική δικαιοσύνη.

Κατά τη διάρκεια αυτών των κύματων διαμαρτυρίας, προοδευτικά

Κοινωνικά κινήματα έχουν δείξει ικανότητα στο να επηρεάσουν τα κομματικά συστήματα, μέσω των κινηματικών κομμάτων, που μπόρεσαν να ανέρθουν στην εκτελεστική εξουσία (όπως στην Ελλάδα και την Ισπανία).

κοινωνικά κινήματα έχουν προείδαι σε διάφορες μορφές δημοκρατίας, που χαρακτηρίζονται από υψηλό επίπεδο συμμετοχής, αλλά προσφέρουν και χώρους για συναντήσεις και συζητήσεις. Μερικές από αυτές τις ιδέες έχουν διεκδικήσει σε πολιτικούς θεσμούς —ειδικά εκεί που τα κοινωνικά κινήματα ήταν πιο μαζικά. Αυτό συνέβη στην Ελλάδα και την Ισπανία, αλλά και στην Ισλανδία ή τη Χίλη, νέα «κόμματα-κινήματα» έχουν δημιουργηθεί μέσα από τα ίδια τα κοινωνικά κινήματα, προκειμένου να προωθήσουν συγκεκριμένες διεκδικήσεις αλλά και νέα οργανωτικά σχήματα που θεωρείται ότι ανοίγουν περισσότερους χώρους συμμετοχής των πολιτών. Έχουν προωθηθεί νέοι διαύλοι συμμετοχής στη λήψη θεσμικών αποφάσεων, όπως η συμμετοχή των πολιτών στην κατάρτιση του προϋπολογισμού. Επίσης, διαδικασίες συνταγματικών αλλαγών και άμεσες μορφές δημοκρατίας, όπως τα δημοψηφίσματα, έχουν ονομαστεί «από τα κάτω» ('from below').

—Σε παλαιότερή σας συνέντευξη δηλώσατε ότι πρέπει να εκμεταλλευόμαστε μία τρέχουσα κρίση για να αναπτύξουμε την καινοτομία. Τι χαρακτηρίζετε ως καινοτομία;

—Αναφέρομαι στην ικανότητα των κινήματων να παράγουν κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές που συχνά ενσωματώνονται σε νέους θεσμούς. Από ιστορική σκοπιά, τα προοδευτικά κοινωνικά κινήματα ήταν καθοριστικής σημασίας για τη διεύρυνση των ατομικών, πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, δημιουργώντας νέους δημοκρατικούς θεσμούς, καθώς και νέες αντιλήψεις και πρακτικές για τα δικαιώματα του πολίτη. Οι καινοτομίες συνεπείγονται βαθιάς αλλαγής που συμβαίνουν με γοργούς ρυθμούς. Οι κρίσεις, που δείχνουν την αδυναμία των υφιστάμενων ρυθμίσεων στην αντιμετώπιση δραματικών προβλημάτων, δημιουργούν ευκαιρίες για καινοτομίες. Τα κοινωνικά κινήματα, μέσω αυτού που ονόμασα διαδηλώσεις με γεγονότα, μπορούν να προκαλέσουν πολιτική αλλαγή, προσελκύοντας την προσοχή και κινητοποιώντας αυξανόμενους αριθμούς ενάντια στις παλιές δομές. Φυσικά, η μετατροπή μιας στιγμιαίας ρωγμής σε μία μεταμόρφωση μακράς διαρκείας δεν είναι καθόλου εύκολη, καθώς ισχυρά αντισυμφέροντα αντιστέκονται στις αλλαγές, αλλά επεισόδια έντονων κινητοποιήσεων κατά καιρούς πέτυχαν να δημιουργήσουν θεσμικές καινοτομίες, μέσα

από μακροχρόνιες διαδικασίες πτών αλλά και νικών. **—Στην ομιλία σας στο Πανεπιστήμιο Κύπρου θα απευθυνθείτε σε ένα ακροατήριο κυρίως νέων. Κατά καιρούς ακούμε ότι οι νέοι απέχουν από την πολιτική και ότι αδιαφορούν για τα δημόσια θέματα. Πιστεύετε ότι αυτές οι τάσεις είναι πραγματικές ή συμβαίνει κάτι άλλο;**

—Έρευνες σε πολλές χώρες έχουν δείξει ότι οι νέοι κάθε άλλο παρά αδιαφορούν για τα δημόσια ζητήματα. Αντίθετα, ενδιαφέρονται και συχνά αφοσιώνονται σε πρωτοβουλίες αλληλεγγύης. Επίσης έχουν συντριπτικά δηλώσει το παρών τους στη διαμαρτυρία κατά της κλιματικής αλλαγής καθώς και στο νέο φεμινιστικό κύμα των διαμαρτυριών διατομεακότητας (intersectionality) ενάντια στη βία κατά των γυναικών και για τα δικαιώματα των φύλων. Γνωρίζουν τις πολλές προκλήσεις που επηρεάζουν το μέλλον τους, συμπεριλαμβανομένης της εργασιακής επισφάλειας, που συχνά συνεπάγεται επισφαλή ζωή. Ωστόσο, δεν τους έλκουν τα παραδοσιακά πολιτικά σχήματα, που συχνά περιλαμβάνουν τα πολιτικά κόμματα, αλλά και ορισμένες από τις παραδοσιακές μορφές κοινωνικών κινήματων από

προηγούμενες γενιές.

—Πρόσφατα στην Κύπρο κάποια κινήματα διαμαρτυρήθηκαν κατά του ρατσισμού, με αφορμή επιθέσεις κατά αλλοδαπών σε δύο οργανωμένες πορείες για το μεταναστευτικό. Ποια είναι τα κύρια ευρήματα των ερευνών σας σχετικά με τέτοιου είδους διαμαρτυρίες στις μέρες μας;

—Η λεγόμενη «οπισθοδρόμηση» στα κοινωνικά δικαιώματα έχει επίσης επηρεάσει τα πολιτικά δικαιώματα, με μια αυξανόμενη δύναμη των δεξιών κομμάτων που, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, έχουν ριζοσπαστικοποιήσει τη δέσμευσή τους στον αποκλειστικό εθνικισμό (και τον σχετικό ρατσισμό) καθώς και την υποστήριξη των υπερσυντηρητικών αξιών. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, η θεωρία συνωμοσίας QAnon, που ισχυριζόταν ότι ο Ντόναλντ Τραμπ θα έσωζε τον κόσμο από μια σατανιστική κοσμοπολιτική ελίτ, γεφυρώθηκε με τη λεγόμενη συνωμοσία της Μεγάλης Αντικατάστασης, υποστηρίζοντας ότι οι κακές δυνάμεις σχεδιάζουν μια εθνοτική αντικατάσταση με τον εκτοπισμό του χριστιανικού πληθυσμού. Απέναντι σε αυτή την οπισθοδρόμηση, αντιρατσιστικά κινήματα —συμπεριλαμβανομένων συχνά νέων, ακόμη και πολύ νεα-

ρών, ακτιβιστών— έχουν κινητοποιηθεί για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των μεταναστών, αλλά και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικότερα.

—Πώς μπορούν τα κοινωνικά κινήματα να υπερασπιστούν αποτελεσματικά τις πολιτικές ελευθερίες και να προστατεύσουν τις διαμαρτυρίες τους από την αστυνομική βία;

—Τα αποτελέσματα των κοινωνικών κινήματων είναι συχνά έμμεσα και χρειάζονται χρόνο για να αναπτυχθούν. Συχνά, τα κοινωνικά κινήματα είναι πιο ικανά να επηρεάσουν τις πολιτιστικές τάσεις, να καλλιεργήσουν νέες αξίες στις νέες γενιές, παρά να παράγουν άμεσα αποτελέσματα στις δημόσιες πολιτικές. Ταυτόχρονα, ωστόσο, βλέπουμε επίσης ότι τα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα έχουν δείξει ικανότητα στο να επηρεάσουν τα κομματικά συστήματα, μέσω της γρήγορης ανόδου των κινηματικών κομμάτων, που —στο κενό που δημιουργήθηκε από την κρίση των παλαιών κομμάτων— μπόρεσαν να ανέλθουν στην εκτελεστική εξουσία, μπαίνοντας σε κυβερνητικούς συνασπισμούς (όπως στην Ελλάδα και την Ισπανία αλλά και στη Χίλη). Ειδικότερα, πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι τα κοινωνικά κινήματα δεν δρουν μόνο τους, αλλά συμμετέχουν σε πολύπλοκες αρένες. Η ικανότητα οικοδόμησης συμμαχιών, μεταξύ των κινήματων και με άλλους κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες, είναι πολύ σημαντική για την αντιμετώπιση πολλών κρίσεων στις μέρες μας.

—Πόσο δικαιολογημένοι είναι οι φόβοι για το μέλλον της δημοκρατίας, λόγω της εισόδου της τεχνητής νοημοσύνης στη ζωή μας;

—Πολλά και διαφορετικά πράγματα περιλαμβάνονται στον όρο «τεχνητή νοημοσύνη». Όπως και με άλλες τεχνολογικές καινοτομίες, χρήσιμες αρθρώσεις της τεχνητής νοημοσύνης μπορεί να είναι θετικές, μειώνοντας την ανάγκη αφιέρωσης χρόνου και πόρων σε κούραστικές εργασίες και βελτιώνοντας τα αποτελέσματα. Καθώς η επικοινωνία είναι, για παράδειγμα, τόσο σημαντική για τα κοινωνικά κινήματα, η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να τα βοηθήσει να ξεπεράσουν τα γλωσσικά εμπόδια. Ταυτόχρονα, όμως, υπάρχει ο κίνδυνος μιας ταχείας εξελισσόμενης τεχνολογίας, η οποία απαιτεί από μόνη της τεράστιες επενδύσεις, να αυξήσει τη συγκέντρωση της εξουσίας σε ανεύθυνα και ασυνείδητα άτομα και επιχειρήσεις, όπως έχουμε ήδη δει με την ανάπτυξη των τεράστιων εταιρειών που ελέγχουν τις νέες τεχνολογίες επικοινωνίας, επηρεάζοντας τις δημόσιες αποφάσεις παγκοσμίως.

ΑΡΘΡΟ / Του ΠΑΝΟΥ ΛΟΪΖΟΥ ΠΑΡΡΑ

Χαρίζονται αριστερόμετρα

Αριστερόμετρο. Ωραία λέξη, με τεράστια επιτυχία. Πάντα την απολάμβανα στις ατελείωτες πολιτικές συζητήσεις των νεανικών μας χρόνων. Επάνω που άναβε η συζήτηση, πάντα θα πεταγόταν αυτός ο ένας με το αριστερόμετρο στην τσέπη, για να σε στείλει με συνοπτικές διαδικασίες, εφτά μίρες δεξιά. Σήμερα το bullying πέρασε τα αριστερά σύνορα. Έμαθαν την καραμέλα και οι «απέναντι». Γι' αυτούς φυσικά βολέυει να είσαι πάντα «ορθόδοξος», δογματικός, ρομαντικός, ακίνδυνος, στο εκλογικό περιθώριο.

Τα θυμήθηκα όλα αυτά με αφορμή την εκλογή Κασσελάκη στην ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ-ΠΣ. Νέος, επικοινωνικός, με σπουδές στις ΗΠΑ, άφθαρτος στην πολιτική, ξένος στα κομματικά κατατόπια. Ένα τέτοιο βιογραφικό, όμως, είναι αντιφατικό για τον χώρο της Αριστεράς. Για τους «ορθόδοξους» δεν είναι πολύ αριστερός, ενώ για τους υπέρμαχους της διεύρυνσης και της ανάληψης

της εξουσίας αποτελεί βασική προϋπόθεση. Δεν είναι τυχαίο που μέχρι και ο Άδωνις Γεωργιάδης πήρε σβάρνα τα δελτία ειδήσεων με το αριστερόμετρο ανά χείρας, καθώς μία νέα ηγεσία που παίζει μπάλα στο δικό τους γήπεδο, ενδεχομένως να ροκανίσει μεθοδικά και άκρως επικοινωνιακά τη δική τους καρέκλα.

Ασχέτως του ποιος είναι και τι πραγματικά προσβέυει ο Στέφανος Κασσελάκης, αν θα πετύχει ή αν θα αποτελέσει ένα ακόμα απολιτιστικό πυροτέχνημα, η εκλογή του στην ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ στέλνει μηνύματα σε πολλάπλους αποδέκτες.

1) Το απολιτικό ρεύμα της εποχής δεν είναι μη αντιστρέψιμο. Ο κόσμος κινητοποιείται όταν πιστέψει ότι μπορεί να επηρεάσει τους κομματικούς χάρτες και κατά συνέπεια τις πολιτικές που τον αφορούν. Τουναντίον, χάνει εύκολα το ενδιαφέρον του όταν διαπιστώσει πως τα νήματα κινούνται παρασκηνιακά, προβλέψιμα και στηρι-

ζονται σε προσωπικές ατζέντες που στόχο έχουν τη διάσωση πολιτικών καριερών.

2) Το τρεντ του να είσαι νέα και γυναίκα στην πολιτική, όπως να πεις κύμνο, νικήθηκε από το τρεντ του να είσαι νέος και ομοφυλόφιλος στην πολιτική. Αυτό φυσικά στέλνει επιτέλους ηχηρά μηνύματα αποδοχής της διαφορετικότητας και σεβασμού της ισότητας των φύλων. Την ίδια ώρα, επιβεβαιώνει ότι τα πάντα γύρω μας είναι αναλώσιμα. Είμαστε όλοι, η εν δυνάμει βόρα που θα θρέψει το επόμενο τρεντ.

3) Οι πολίτες δεν φαίνεται να ιεραρχούν τις ιδεολογικές προσεγγίσεις ως βασικό κριτήριο για την επιλογή εκπροσώπων,

ούτε τις ερμηνεύουν ως πολιτικό βάθος. Συχνά δε, τις συνδέουν με τον λαϊκισμό. Για δύο δεκαετίες διευρύνεται η ανισότητα και η κοινωνία απαιτεί χειροπιαστές λύσεις τις οποίες σίγουρα δεν θα φέρει ως διά μαγείας καμία ιδεολογία.

4) Η όποια πρόταση με ουσία και βάθος δεν θα ταξιδέψει μόνη της στους ψηφοφόρους. Οπότε τι νόημα έχει να έχει επινοήσει κανείς την καλύτερη πρόταση, αν δεν μπορεί να κατέβει ακόμα και στο TikTok να την επικοινωνήσει. Στους διαδίκτυα τους αυτούς χώρους πλέον συχνάζουν όχι μόνο οι νέοι, αλλά και οι ψηφοφόροι όλων των ηλικιών.

5) Είναι αναμενόμενο «εξ αριστερών» να μειδιούν με ικανοποίηση για την εκλογή ενός «καπιταλιστή» στην ηγεσία ενός κόμματος που θέλει να ονομάζεται «ριζοσπαστικό». Πράγματι ο ΣΥΡΙΖΑ των παραδοσιακών συνθημάτων της «ανταρσίας και της ανυπακοής» αδυνατεί να αναγνωρίσει τον εαυτό του στον καθρέφτη. Όμως η πλειοψηφία των μελών του αποφάσισε κάτι διαφορετικό από αυτό που θα άρμοζε στο φαντασιακό των παραδοσιακών του ψηφοφόρων. Πέταξε στην άκρη τα αριστερόμετρα και έστειλε ξεκάθαρο μήνυμα ότι η αποτελεσματική μάχη για έναν καλύτερο κόσμο δίνεται από θέση εξουσίας. Άλλωστε η εναλλακτική δοκιμάστηκε και εγκλωβίστηκε στο 3%. Το κοντομάνικο μπλουζάκι και το νεανικό χαμόγελο πουλάνε ωραία στον φακό και ήταν ίσως αρκετά για να στρέψουν την προσοχή της κοινωνίας πάνω στον Στ. Κασσελάκη, χαρίζοντάς του την ηγεσία της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Αλλά όσο κι αν νομίζουμε

ότι ζούμε σε απολιτικές εποχές, κανείς στον πολιτικό στίβο δεν κρίνεται από αυτά. Θα κριθεί από τις πολιτικές αποφάσεις που θα κληθεί να πάρει ή να μην πάρει, θα αξιολογηθεί για τις ιδέες του, το έργο του και το τι μπορεί εντέλει να δώσει πίσω στην κοινωνία. Κι αν στην τελική δεν μπορεί, οι δημοκρατικές διαδικασίες θα δώσουν ταχίσια και αναλώσιμα, τη σκυτάλη στον επόμενο.

Το φαινόμενο Κασσελάκη πάντως δεν είναι η αρχή, ούτε το τέλος της Αριστεράς. Είναι η φυσική της εξέλιξη. Κι όπου λείπει το πολιτικό βάθος, οφείλει να το δημιουργήσει. Με ανοικτές διαδικασίες, διαφάνεια, μαζική συμμετοχή που δίνει τον παλμό του εκλογικού σώματος. Με ισχυρές διελθίδες ασφαλείας για την επιλογή προσώπων και τις δαπάνες της καμπάνιας καθώς και ένα δεσμευτικό πλαίσιο αρχών για όλους. Τι έχει να φοβηθεί ο προοδευτικός χώρος από τις διαφανείς δημοκρατικές διαδικασίες και την ακδημόνευτη βούληση των ψηφοφόρων;

17 OCTOBER 2023
TIME: 19:00
NICOSIA MUNICIPALITY
GARDENS

3Th CYPRUS COCKTAIL FESTIVAL

BY
**Difford's
Guide**
FOR DISCERNING DRINKERS

Κύπρος
Rum and Jam
Mr Tippler
Baronymous
Volvèr
Lost + Found Drinkery
Mason
Kleidi
Tria Poulakia
Notes And Spirits
Blurry Lights

Ελλάδα
Line
The Clumsies
Το Λοκάλι
Urupa Erops
The Bar In Front Of The Bar
360 Cocktail bar
Barro Negro
Casablanca Social Club

Ιταλία
Gucci Giardino 25

Ισπανία
Monk Barcelona

Street Food

Serial Griller
Por Favor
The Potbelly
Hungry Deal
Omni Street Eats
Quattrino Autentico Italiano
Tipsy Sticks

digital
agenda
CYPRUS SUMMIT

Where the city
mingles with
the summit

#COCKTAILFESTCY

COCKTAIL
INGREDIENTS BY

αλφαμεγα

CONTACTLESS
PAYMENTS BY

JCC PAYMENT
SYSTEMS

EVENT
SUPPORTER

wizguide

UNDER THE
AUSPICES OF

NICOSIA
The brightest capital of Europe

Αμπντουλάχ Γκιουλ, πρώην πρόεδρος της Τουρκίας

Να γίνει το Αιγαίο πηγή συνεργασίας

Όταν ο ελληνoturκικός διάλογος διεξάγεται με εμπιστοσύνη και καλή θέληση, φέρνει αποτελέσματα

Συνέντευξη στον ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΚΑΤΣΙΚΙΔΗ

«Η Τουρκία και η Ελλάδα είναι δύο γείτονες που το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον τους είναι αναμφισβήτητα συνυφασμένα», αναφέρει στην αποκλειστική του συνέντευξη ο πρώην πρόεδρος της Τουρκίας Αμπντουλάχ Γκιουλ (η συνέντευξη παραχωρήθηκε στα αγγλικά). Ο πρώην ισχυρός άνδρας της Τουρκίας (πρόεδρος από το 2007 έως το 2014), έχοντας θητεύσει στα ανώτερα κλιμάκια της τουρκικής πολιτικής σκηνής, μεταξύ άλλων ως πρωθυπουργός και υπουργός Εξωτερικών, γνωρίζοντας και συμμετέχοντας στις ελληνoturκικές διαπραγματεύσεις από το 2003, αναφέρει στη συζήτηση για το Κυπριακό πως «μπορεί να δοθεί μια τελευταία ευκαιρία για την επίτευξη μιας δίκαιης λύσης». Υπέρμαχος της ευρωπαϊκής πορείας της Τουρκίας και φίλος της Ελλάδας ο πρ. πρόεδρος Γκιουλ ξεδιπλώνει τα σημεία της ελληνoturκικής φιλίας, αλλά και τα διαχρονικά «αγκάθια» στις σχέσεις των δύο κρατών.

– Πριν από 12 χρόνια δηλώσατε ότι «η Ευρώπη είναι το λίκνο της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», ενώ σε άλλη δήλωσή σας υπογράμμισατε ότι «η Τουρκία δεσμεύεται να γίνει μέλος της Ε.Ε., αλλά όχι «με οποιοδήποτε κόστος». Σήμερα, ύστερα από όλες τις γεωπολιτικές και πολιτικές αλλαγές, εξακολουθείτε να επιμένετε ότι η Τουρκία θα πρέπει να ενταχθεί στην Ε.Ε. και πόσο πιθανό είναι αυτό να υλοποιηθεί;

– Οι γεωπολιτικές και πολιτικές αλλαγές, όποιες και όποτε και αν γίνουν, δεν τροποποιούν τις βασικές αξίες και τις καθιερωμένες πραγματικότητες. Ως εκ τούτου, εξακολουθώ να πιστεύω ότι η Ευρώπη αποτελεί σημαντικό λίκνο σε αυτούς τους αναφερόμενους τομείς. Αυτό πρέπει ασφαλώς να υποστηριχθεί με μια ολοκληρωμένη και χωρίς αποκλεισμούς προσέγγιση. Στο πλαίσιο των προηγούμενων καθηκόντων μου, υπογράμμισα τη σημασία της εκπλήρωσης των απαιτήσεων της Κοπεγχάγης και των κριτηρίων του Μάαστριχτ για την Τουρκία. Τα κριτήρια

Είμαι ικανοποιημένος από τη διαδικασία εξομάλυνσης μεταξύ των χωρών μας με τη βοήθεια της διπλωματίας, της αλληλεγγύης και των αυξημένων επαφών.

Η ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε. θα εξαρτηθεί από μια πολιτική απόφαση που θα ληφθεί και από τις δύο πλευρές.

αυτά διαθέτουν μια δομή που καθιστά κάθε χώρα πιο ανθεκτική από πολιτικές και οικονομικής άποψης. Ως εκ τούτου, η εκπλήρωσή τους έχει βαθύτερο νόημα από το να γίνεις μέλος ή όχι. Πρόκειται για την ανύψωση των προτύπων σε οικογενειακά επίπεδα. Στο τέλος της ημέρας, η ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε. θα εξαρτηθεί από μια πολιτική απόφαση που θα ληφθεί και από τις δύο πλευρές. Ετσι, μπορεί να καταλήξει θετικά ή αρνητικά, ανάλογα με τη συγκυρία. Ωστόσο, η προσαρμογή αυτών των προτύπων θα είναι προς όφελός μας σε κάθε περίπτωση.

Από την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Ε.Ε., η πορεία μας δεν ήταν στην αναμενόμενη τροχιά εξαιτίας διαφόρων λόγων που πηγάζουν και από τις δύο πλευρές. Θα πρέπει να παραδεχτούμε ότι τα τελευταία χρόνια, η Τουρκία πέρασε δύσκολες στιγμές αντιμετωπίζοντας κάποιες εσωτερικές προκλήσεις και μια αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος. Είναι προφανές ότι οι εξελίξεις αυτές μας έδωσαν τα χέρια για να ανταποκριθούμε σε ορισμένα απαραίτητα κριτήρια.

Τώρα, η σημερινή ηγεσία και η κυβέρνηση της Τουρκίας είναι πρόθυμες να προωθήσουν τη θετική ατζέντα με την Ε.Ε. και να αναζωογονήσουν την ενταξιακή διαδικασία. Υποστηρίζω πλήρως ότι αυτή η προσέγγιση πρέπει να αναγνωριστεί και να υποστηριχθεί από την πλευρά της Ε.Ε.

A. PHOTO BURHAN OZEL/IC

«Για την επίλυση όλων των εκκρεμών ζητημάτων στο Αιγαίο, η διπλωματία και το διεθνές δίκαιο πρέπει να υπερισχύουν της λογικής της σύγκρουσης», λέει στην «Κ» ο πρώην πρόεδρος της Τουρκίας, Αμπντουλάχ Γκιουλ.

Ενθυμούμενοι ότι χρειάζονται δύο για να χορέψουν ταγκό, και οι δύο πλευρές πρέπει να επιμεινουν στη θετική ατζέντα, με ένα πραγματικά στρατηγικό όραμα. Ένα τέτοιο αποτέλεσμα θα αποφέρει επίσης ένα ευνοϊκό κλίμα για την ενίσχυση των ελληνoturκικών σχέσεων.

– Οι δύο χώρες μοιράζονται κοινά σύνορα σε ξηρά και θάλασσα, ενώ οι πολιτισμοί μας συνδέονται. Πώς βλέπετε την τρέχουσα κατάσταση των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας;

– Η Τουρκία και η Ελλάδα είναι δύο γείτονες που το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον τους είναι αναμφισβήτητα συνυφασμένα. Αυτή η σύνδεση καθιστά τις ελληνoturκικές σχέσεις πολύ πιο ιδιαίτερες σε επίπεδο κρατών και ανθρώπων. Είμαι ικανοποιημένος από τη διαδικασία εξομάλυνσης μεταξύ των χωρών

μας με τη βοήθεια της διπλωματίας, της αλληλεγγύης και των αυξημένων επαφών. Ως εκ τούτου, υποστηρίζω πλήρως αυτή την πρωτοβουλία που ανέλαβαν ο πρόεδρος Ερντογάν και ο πρωθυπουργός Μπτσοτάκς. Είναι πολύ ελπιδοφόρο το γεγονός ότι συμφωνούν να διατηρήσουν τη θετική δυναμική που επιτεύχθηκε στις διμερείς σχέσεις κατά την τελευταία τους συνάντηση στη Νέα Υόρκη στο περιθώριο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ.

Οι δύο ηγέτες πέρασαν από τις πρόσφατες εκλογές με σημαντική επιτυχία. Έχουν την υποστήριξη των λαών τους καθώς και τον απαραίτητο χρόνο μπροστά τους για να υλοποιήσουν τους κοινούς τους στόχους. Αυτό αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα για την υλοποίηση της τρέχουσας θετικής ατζέντας. Επιπλέον, και στις δύο χώρες, οι πρόσφατα διορισμένοι υπουργοί Εξωτερικών είναι αρκετά έμπειροι ώστε

να σημειώσουν πρόοδο στην επίλυση των υφιστάμενων διαφορών. Θα πρέπει να προσανατολίσουν τις κυβερνήσεις και τους ηγέτες τους αναλόγως.

Οι διμερείς διπλωματικές επαφές που συμφωνήθηκαν να επιταχυνθούν διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση. Οι επαφές αυτές θα πρέπει να πραγματοποιηθούν με αποφασιστικότητα και εντατική φροντίδα. Οι ηγέτες θα πρέπει να παρακολουθούν πολύ στενά τη διαδικασία αυτή, θέτοντάς την μεταξύ των θεμάτων πρώτης προτεραιότητας στην ατζέντα της εξωτερικής τους πολιτικής. Ενώ το κάνουν αυτό, είναι σημαντικό να μην πέσουν στην παγίδα της λαϊκιστικής ρητορικής με εγχώριες ανησυχίες που μπορεί να οξύνει τα διμερή ζητήματα και στις δύο χώρες και να εκτροχιάσει τα επιτεύγματα.

Μια προσέγγιση που βασίζεται στην καλή θέληση, το άνοι-

γμα, την εμπιστοσύνη και την ενσυναίσθηση κάνει πάντα τη διαφορά στην ανάπτυξη των σχέσεών μας. Όταν εφαρμόσα αυτή την πολιτική με τις προηγούμενες ιδιότητές μου με τους Έλληνες ομολόγους μου, πετύχαμε ικανοποιητικά αποτελέσματα. Σε παρόμοιο πνεύμα, τώρα, θα πρέπει να επιμεινουμε στη θετική ατζέντα με στρατηγικό όραμα χωρίς κινήσεις τακτικής. Η πολιτική βούληση, ο χρόνος και οι συνθήκες είναι σίγουρα με το μέρος μας για να εξασφαλίσουμε την πρόοδο στις σχέσεις μας. Ο λαός μας θα είναι σίγουρα ευτυχής για την επίτευξη ενός τέτοιου αποτελέσματος.

– Η Τουρκία και η Ελλάδα έχουν ιστορικές διαφορές αναφορικά με τα θαλάσσια σύνορα στο Αιγαίο Πέλαγος. Ο Έλληνας πρωθυπουργός κ. Μητσοτάκης δήλωσε ότι η επίλυση των ζητημάτων μέσω της Χάγης απαιτεί συμβιβασμό. Κατά την άποψή σας, ποια βήματα πιστεύετε ότι είναι απαραίτητα για την αντιμετώπιση αυτών των διαφορών και την προώθηση της σταθερότητας στην περιοχή;

– Το Αιγαίο Πέλαγος είναι ο κοινός μας θησαυρός. Θα πρέπει να αποτελεί πηγή συνεργασίας και όχι σύγκρουσης. Για την επίλυση όλων των εκκρεμών ζητημάτων στο Αιγαίο, η διπλωματία και το διεθνές δίκαιο πρέπει να υπερισχύουν της λογικής της σύγκρουσης. Τέτοιες προσπάθειες θα ανοίξουν τον δρόμο για μια δίκαιη, διαρκή, συνολική και ισότιμη διεύθυνση των θεμάτων του Αιγαίου, η οποία θα είναι αποδεκτή και από τις δύο πλευρές. Πρέπει να σεβαστούμε τα νόμιμα δικαιώματα και τα ζωτικά συμφέροντα όλων μας εκεί. Η καλιέργεια της ενσυναίσθησης και ελευθερίας της ανοικτής θάλασσας και του εναέριου χώρου πάνω από αυτές δεν πρέπει να θίγονται. Οποιοδήποτε άλλο βήμα θα πρέπει να γίνεται με βάση την αμοιβαία συναίνεση σε ένα δίκαιο και ισότιμο πλαίσιο. Μια τέτοια εποικοδομητική προσέγγιση θα συμβάλει στην προώθηση της σταθερότητας και της ευμερίας στην περιοχή μας.

Το Κυπριακό δεν πρέπει να διαρκέσει για πάντα

– Το Κυπριακό χαρακτηρίζεται ως η ιστορική διαφωνία των ελληνoturκικών σχέσεων. Από το 1974, δεν έχει επιτευχθεί μια τελική λύση που να είναι γόνιμη και για τους δύο πληθυσμούς. Προς ποια κατεύθυνση θα πρέπει να εργαστούν οι δύο χώρες;

– Το Κυπριακό, η αρχή του οποίου χρονολογείται από το 1963, αποτελεί πρόκληση όχι μόνο για την περαιτέρω ανάπτυξη των ελληνoturκικών σχέσεων αλλά και για την απελευθέρωση του πραγματικού δυναμικού της Ανατολικής Μεσογείου. Δυστυχώς χάσαμε πολλές ευκαιρίες για τη διευθέτησή του. Το Σχέδιο Ανάν του 2004, το οποίο προσωπικά ενέκρινα και ηγήθηκα, ήταν μια χαμένη ευκαιρία υπό αυτή την έννοια. Αν το νησί μπορούσε να ενταχθεί στην Ε.Ε. ως σύνολο, δεν θα είχαμε τέτοιο ζήτημα.

Το status quo που συνεχίζει να επικρατεί στο νησί πάνω από μισό αιώνα δεν μπορεί να διαρκέσει για πάντα. Η προσωπική μου εκτίμηση είναι ότι μπορεί να δοθεί μια τελευταία ευκαιρία για περιορισμένο χρονικό διάστημα στα Ηνωμένα Έθνη να μεσολαβήσουν για την επίτευξη μιας

δίκαιης, διαρκούς, βιώσιμης και αμοιβαία αποδεκτής λύσης στο «Κυπριακό» με βάση την υφιστάμενη πραγματικότητα.

Τα ίδια και εγγενή δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων θα πρέπει να γίνουν σεβαστά σε μια τέτοια

Η μουσική μας, το φαγητό μας, οι παραδόσεις μας, οι πολιτιστικές μας αξίες είναι τόσο κοντά η μία στην άλλη που είναι δύσκολο να το καταλάβει ένας ξένος.

πρωτοβουλία. Εάν η τελευταία αυτή πρωτοβουλία αποτύχει και πάλι, τότε οι δύο πλευρές θα πρέπει να ξεκινήσουν διαπραγματεύσεις για τις λεπτομέρειες μιας λύσης που θα διασφαλίζει τη συνύπαρξή τους στο νησί, λαμβάνοντας φυσικά υπόψη την κυριαρχη ισότητα και το ισότιμο διεθνές καθεστώς της άλλης πλευράς. Η επίλυση του Κυπριακού θα συμβάλει στην επίλυση πολλών προβληματικών θεμάτων από τον

ενεργειακό εφοδιασμό, την περιφερειακή ασφάλεια μέχρι τη συνεργασία NATO - Ε.Ε. και θα φέρει ευμερία στη Μεσόγειο. Ετσι, πρέπει να επικεντρωθούμε στο τι μπορούμε όλοι να κερδίσουμε αποφεύγοντας μια μαζιμαλιστική προσέγγιση.

– Ο πόλεμος στην Ουκρανία αναδιαμόρφωσε τη γεωπολιτική σκακιέρα δίνοντας έμφαση στον ρόλο της Ανατολικής Μεσογείου. Ως κράτη-μέλη του NATO, πιστεύετε ότι οι δύο χώρες μπορούν να συνεργαστούν για να διατηρήσουν τη σταθερότητα στην περιοχή και να επιλύσουν κοινά προβλήματα, όπως της μεταναστευτικής κρίσης;

– Ο πόλεμος στην Ουκρανία επανακαθόρισε τη γεωπολιτική τράπουλα στην Ευρώπη και αυτό επηρέασε άμεσα την Ανατολική Μεσόγειο. Οι ενδείξεις δείχνουν δυστυχώς ότι ο πόλεμος στην κοινή μας γειτονιά δεν θα τελειώσει σύντομα. Ως Τουρκία και Ελλάδα θα πρέπει να έχουμε μια συνεκτική προσέγγιση για να προστατευτούμε από τις αρνητικές επιπτώσεις του. Θα πρέπει να είμαστε και οι δύο ξεκάθαροι υπέρ της προστασίας της εδαφί-

κής ακεραιότητας και της κυριαρχίας της Ουκρανίας απέναντι στην επιθετικότητα της Ρωσίας. Θα πρέπει να αναπτύξουμε κοινή στάση στην εξεύρεση τρόπων διευθέτησης αυτού του πολέμου που επηρεάζει αρνητικά τη σταθερότητα στο Αιγαίο. Ως δύο κράτη-μέλη του NATO και δύο γείτονες, αυτό είναι το κοινό μας καθήκον.

Όσον αφορά την παράτυπη μετανάστευση που ξεκίνησε πριν από τον πόλεμο στην Ουκρανία, οι αρμόδιες αρχές της τουρκικής και της ελληνικής πλευράς βρίσκονται ήδη σε επαφή. Υπάρχει πάντα περιθώριο για καλύτερη συνεργασία για τον μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων αυτών της κοινής πρόκλησης. Από αυτή την άποψη, η Συμφωνία της 18ης Μαρτίου (2016) μπορεί να αποτελέσει εργαλείο για εμάς, εάν εφαρμοστεί πλήρως από την Ε.Ε. Η διεθνής κοινότητα θα πρέπει επίσης να δράσει για να βρει επείγοντως λύσεις για την εξάλειψη των βαθύτερων αιτιών αυτών της ανθρωπιστικής κρίσης.

– Η σημασία της οικονομικής συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας τονίζεται πάντα

στις συνεντεύξεις σας, ποιες ευκαιρίες βλέπετε για την ενίσχυση των εμπορικών και πολιτιστικών δεσμών μεταξύ των δύο χωρών;

– Η ενίσχυση των ελληνoturκικών οικονομικών σχέσεων είναι το πιο εύκολο και γρήγορο στοιχείο που μπορεί να υλοποιηθεί στην ατζέντα μας. Ο όγκος των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των χωρών μας απέχει πολύ από το να αντικατοπτρίζει τις πραγματικές δυνατότητές του. Από τα χρηματοοικονομικά μέχρι την ενέργεια, τις μεταφορές, την υγεία και τον τουρισμό, υπάρχει μια ποικιλία τομέων στους οποίους μπορούμε να ενισχύσουμε τη συνεχιζόμενη συνεργασία. Ήμουν πολύ υποστηρικτικός όταν η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος αγόρασε μια εξέχουσα τράπεζα στην Τουρκία το 2006. Με την ιδιότητα του υπουργού Εξωτερικών, υπερασπίστηκα αυτή την αγορά στη Μεγάλη Εθνοσυνέλευση της Τουρκίας για να ξεπεράσω τις αμφισβητήσεις της πλευράς της αντιπλοτεύσεως. Όταν μπορούσαμε να αυξήσουμε τις αμοιβαίες άμεσες επενδύσεις, οι οικονομίες μας θα γίνουν πιο εξαρτημένες. Αυτή η αλληλεξάρτηση θα μας

δώσει τη δυνατότητα να υπερασπιστούμε ο ένας τα συμφέροντα του άλλου στην περιοχή και πέραν αυτής.

Το να μοιραζόμαστε τις δύο πλευρές του Αιγαίου Πελάγους ξεπερνάει κατά πολύ τη γεωγραφική πραγματικότητα. Η μουσική μας, το φαγητό μας, οι παραδόσεις μας, οι πολιτιστικές μας αξίες είναι τόσο κοντά η μία στην άλλη που είναι δύσκολο να το καταλάβει ένας ξένος. Οι άνθρωποι των δύο πλευρών είναι οι πρώτοι που έρχονται να βοηθήσουν τον άλλον σε δύσκολες στιγμές, όπως είδαμε κατά τη διάρκεια των σεισμών του 2022 και του 1999 στην Τουρκία, καθώς και των πυρκαγιών στην Ελλάδα.

Η βαθιά ριζωμένη φιλία μεταξύ Τούρκων και Ελλήνων είναι το πολύτιμο περιουσιακό μας στοιχείο. Αυτό διαφυλάσσεται μαζί με την πολιτιστική κληρονομιά που μοιραζόμαστε στην περιοχή. Ετσι, μπορούμε να προωθήσουμε αυτή την κληρονομιά μέσω κοινών τουριστικών έργων. Συνολικά, πιστεύω πραγματικά ότι η ενδυνάμωση των οικονομικών και πολιτιστικών μας δεσμών θα δώσει σημαντική ώθηση στην επίλυση των πολιτικών διαφορών μεταξύ των χωρών μας.

Μαργαρίτης Σχοινάς

Αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Χρειαζόμαστε ένα νέο ντιλ της Τουρκίας με την Ε.Ε.

Η επόμενη φάση για το μεταναστευτικό

Συνέντευξη στην

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΒΟΥΔΟΥΡΗ

Αδιαμφισβήτητα είναι άνθρωπος «ειδικών αποστολών», και την τελευταία τετραετία στο τιμόνι της αντιπροεδρίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έχει αναλάβει ουκ ολίγες. Βρεθήκαμε λίγες μόνο ώρες μετά την ολοκλήρωση της τελευταίας «κομάντο» αποστολής, που του ανέθεσε πριν από λίγες ημέρες η πρόεδρος της Κομισιόν και αφορά μια κρίσιμη πτυχή της λεγόμενης «μεταναστευτικής διπλωματίας», τις διαβουλεύσεις με τις κύριες χώρες προέλευσης μεταναστών, που καταλήγουν στην Τυνησία και από εκεί στην Ευρώπη. Εν μέσω μιας κρίσιμης συγκυρίας για το μεταναστευτικό, με χαρακτηριστικά που θυμίζουν την κρίση του 2015 –τόσο σε επίπεδο παράτυπων αφίξεων όσο και πολιτικά με τη διαρκή άνοδο ακροδεξιών κομμάτων στην Ε.Ε.–, η συζήτηση με τον Μαργαρίτη Σχοινά πήρε μορφή «απολογισμού» μιας θητείας που στιγματίστηκε από πρωτοφανείς κρίσεις, κάποιες από τις οποίες διαχειρίστηκε ως «πυροσβέστης». Σε καμία περίπτωση, πάντως, δεν βρίσκεται σε «αποδρομή» και, 14 μήνες πριν από τη λήξη της θητείας του, ο αντιπρόεδρος της Κομισιόν δηλώνει στην «Κ» ότι έχει ακόμη «πάρα πολλή δουλειά», με κυριότερη του «αρχιτέκτονα» του πρώτου ολοκληρωμένου Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο της Ε.Ε.

– **Επισκεφθήκατε σε μιάμιση ημέρα τρεις χώρες της Δυτικής Αφρικής, μετά τη σχετική εντολή της πρόεδρου της Κομισιόν. Ποιος ο σκοπός της αστραπιαίας αυτής αποστολής και ποια τα αποτελέσματα;**

– Επρόκειτο για μια αποστολή «κομάντο», καθώς συνδέεται με την τρέχουσα κρίση στο νησί της Ιταλίας, Λαμπεντούζα. Ένα από τα «σημεία δράσης» που ανακοίνωσε η πρόεδρος όταν επισκέφθηκε το νησί ήταν να

εργαστούμε πιο στενά με χώρες της Αφρικής, τις χώρες προέλευσης, αυτές από όπου προέρχεται ο μεγαλύτερος αριθμός αφίξεων στη Λαμπεντούζα: Γουινέα, Ακτή Ελεφαντοστού, Σενεγάλη, τις οποίες επισκέφθηκα ως εκπρόσωπος της Ευρώπης προκειμένου να «κλείσω» δύο ζητήματα και να υποσχεθώ ένα. Ζήτησα να βοηθήσουν ως προς την υποδοχή ειδικών ανθρωπιστικών πιτύσεων επιστροφής πολιτών τους, που δεν έχουν λόγο να είναι στην Ευρώπη, αλλά και να βοηθήσουν ως προς τον έλεγχο των ροών τη στιγμή της αποχώρησής τους, καθώς αρκεί το φεύγουν από εκεί αεροπορικά προς την Τυνησία με προορισμό την Ευρώπη. Και υποσχέθηκα ότι όσο συνεργάζονται στο μεταναστευτικό, η Ευρώπη θα στηρίζει χρηματοδοτικά τις πολύ ειδικές αναπτυξιακές ανάγκες τους. Από τις ηγεσίες των χωρών αυτών εκτιμήθηκε το ότι έγινε συζήτηση σε πολιτικό επίπεδο με μέλος του Κολεγίου, ιδιαίτερα σε δύο χώρες όπου Ευρωπαίος αξιωματούχος δεν είχε πατήσει ποτέ. Αποδείξαμε ότι η «μεταναστευτική διπλωματία» αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα της μεταναστευτικής πολιτικής, να εργαστούμε από κοινού δηλαδή με χώρες προέλευσης και διέλευσης.

– **Χρειάζεται να υπογραφεί ειδική συμφωνία, όπως με την Τυνησία, ένα είδος μνημονίου συνεργασίας;**

– Η απάντηση είναι όχι πάντα. Στις χώρες διέλευσης, όπως η Τουρκία, η Τυνησία, το Μαρόκο, όντως χρειαζόμαστε κάποιου είδους πιο συστηματική διαδικασία, όπου θα περιγράφονται με ακρίβεια οι υποχρεώσεις των δύο πλευρών. Στις χώρες της Αφρικής που επισκέφθηκα δεν χρειάζεται «επισημοποίηση» συμφωνιών, γιατί εκεί έχουμε άλλες συμφωνίες, αναπτυξιακές, χρηματοδοτικές. Εκεί χρειάζεται μια «πολιτική μηνυματοδοσία»: όσο

«Στις χώρες της Αφρικής χρειάζεται μια “πολιτική μηνυματοδοσία”: όσο περισσότερο συνεργάζεστε στο μεταναστευτικό, τόσο θα κερδίζετε από την Ευρώπη. Σε αντίθετη περίπτωση, η βοήθειά μας θα αναπροσαρμόζεται», λέει ο Μαργαρίτης Σχοινάς.

Η συνεννόηση με την Τουρκία δεν λειτουργεί μόνο υπέρ της Ευρώπης, λειτουργεί και υπέρ της Τουρκίας, γιατί και εκεί η κοινή γνώμη έχει φτάσει στα όριά της.

περισσότερο συνεργάζεστε στο μεταναστευτικό, τόσο θα κερδίζετε από την Ευρώπη. Σε αντίθετη περίπτωση, η βοήθειά μας θα αναπροσαρμόζεται.

– **Γιατί απέτυχε έως τώρα η συμφωνία με την Τυνησία; Η Κομισιόν έχει επικριθεί ότι δεν διαβουλευτήκε πρώτα με τα κράτη-μέλη και ότι συνεργάζεται με αυταρχικά καθεστώτα που δεν σεβάζονται την ανθρωπινή ζωή...**

– Η συμφωνία με την Τυνησία έγινε τον Ιούλιο και χρειάστηκε μια διαδικασία «ωρίμανσης», η οποία ολοκληρώνεται τη στιγμή που μιλάμε. Δεν μπορεί κανείς να έχει μια συμφωνία που σε ένα μήνα θα παραγίνει αποτελεσματικά. Αισιοδοξούμε ότι μετά την κρίση στη Λαμπεντούζα τα μηνύματα είναι πλέον σαφή: erga omnes, και προς την Τυνησία και προς τους διακινητές. Η συμφωνία

θα τηρηθεί στο ακέραιο και οι πρώτες χρηματοδοτήσεις ήδη εκτελούνται. Η αλήθεια είναι ότι είχαμε μια χρονική καθυστέρηση, αλλά σε καμία περίπτωση δεν άλλαξε το βασικό ζητούμενο, η συνεργασία της Τυνησίας με την Ευρώπη στη διαχείριση του προσφυγικού.

Όσον αφορά το δεύτερο, αναπαράγω expressis verbis δήλωση του Ζαν-Κλοντ Γιούνκερ, όταν του έκαναν την ίδια ερώτηση. Απάντησε τότε ότι «εάν συνεργάζομασταν μόνο με δημοκράτες στον κόσμο, η εργάσιμη εβδομάδα μου θα τελείωνε Τετάρτη μεσημέρι». Και νομίζω ότι τα λέει όλα.

– **Ποιοι οι λόγοι της νέας έξαρσης της μεταναστευτικής κρίσης στην Ευρώπη;**

– Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η αύξηση της μετανάστευσης στην Ευρώπη είναι μια εξίσωση πολυπαραγοντική και δεν υπάρχει μία εξήγηση. Η εργαλειοποίηση των μεταναστευτικών ροών από αυταρχικούς ηγέτες είναι υπαρκτό φαινόμενο, αλλά όχι μοναδικό. Η κλιματική αλλαγή πιέζει εξαιρετικά τους ανθρώπους να μετακινηθούν, η έλλειψη δημοκρατικών σταθερότητας και προοπτικών, ιδίως για τους νέους στην Αφρική –που είναι τα 2/3 του πληθυσμού–, αποτελεί άλλο κρίσιμο παράγοντα, όπως και οι ολοένα πιο οργανωμένες, και τεχνολογικά πλέον, επιχειρήσεις των δικακινητών. Υπάρχει επίσης κάτι που δεν το συζητάμε, ότι δηλαδή η Ευρώπη είναι το καλύτερο μέρος στον κόσμο να ζεις ως «φάρος» αξιών, δημοκρατίας, καλής διακυβέρνησης και με ευκαιρίες για δυναμική οικονομία. Όλα αυτά θα συνεχίσουν να μας πιέζουν, αλλά η Ευρώπη έχει την υποχρέωση να δώσει λύσεις θεσμικές και λειτουργικές.

– **Την ώρα που η Ευρώπη σκύβει στο πρόβλημα της Ιταλίας, συζητείται παράλληλα η αυξητική πίεση που δέχονται τελευταία τα νησιά του Αιγαίου, λόγω και των ιδιαίτερων συνθηκών που επικρατούν σήμερα στην Τουρκία;**

– Καθόλου δεν ξεχνάμε τη διάσταση του «ανατολικού διαδρόμου». Το γεγονός ότι διαχειριζόμαστε τώρα την κρίση στον λεγόμενο «κεντρικό μεσογειακό διάδρομο» δεν μας κάνει να ξεχνούμε τον ανατολικό, όπου οι αφίξεις παράτυπων μεταναστών συνεχίζονται, αν και με ρυθμούς σαφέστατα μικρότερους από την Κεντρική Μεσόγειο. Η λύση είναι «ανανέωση», το «πέρασμα» στην επόμενη φάση της ευρωτουρκικής συμ-

φωνίας για το μεταναστευτικό του 2016, η οποία, παρά τις δυσκολίες της πανδημίας και του βεβαρημένου γεωπολιτικού κλίματος, λειτουργήσει όπως ακριβώς είχε σχεδιαστεί.

Το επόμενο στάδιο πρέπει να περιλαμβάνει τη συνεχιζόμενη στήριξη της Τουρκίας όσον αφορά τους πρόσφυγες στο έδαφός της, στήριξη σε μια πιο αποτελεσματική διαχείριση των συνόρων της, κυρίως ανατολικά προς Ιράν και Αφγανιστάν, καθώς επιτυχίες έλεγχοι εκεί σημαίνουν λιγότερες βάρκες στο Αιγαίο. Επιπλέον, οπωσδήποτε εφαρμογή της υποχρέωσης υποδοχής όσων πρέπει να επιστρέφονται και καλύτερη, από τη σημερινή, συνεργασία της τουρκικής ακτοφυλακής με το ελληνικό λιμενικό και τον Frontex.

Νομίζω ότι η τωρινή ατμόσφαιρα (σ.σ. στις ελληνοτουρκικές σχέσεις), ειδικά μετά τις συναντήσεις στο Βιλνίου, στη Νέα Υόρκη, αλλά και τις δικές μας ευρωπαϊκές επαφές με την Τουρκία, προκαλεί αισιοδοξία ότι το νέο στάδιο της ευρωτουρκικής συνεργασίας στο μεταναστευτικό θα αποδώσει. Η συνεννόηση με την Τουρκία δεν λειτουργεί μόνο υπέρ της Ευρώπης, λειτουργεί και υπέρ της Τουρκίας, γιατί και εκεί η κοινή γνώμη έχει φτάσει στα όριά της.

Οι διακινητές γνωρίζουν ότι δεν έχουμε ολοκληρωμένη πολιτική

– **Πριν από τρία χρόνια περιγράψατε το Σύμφωνο για τη Μετανάστευση ως ένα «τριώροφο σπίτι». Πώς εξελίσσεται το οικοδόμημα; Και να σταθούμε στον τρίτο όροφο, που αφορά την αλληλεγγύη; Το τελευταίο διάστημα φαίνεται ότι αυξάνονται οι χώρες που κοιτούν μόνο το «του οίκου τους».**

– Κατ’ αρχάς τα τέσσερα αυτά χρόνια που έχω την ευθύνη αυτού του τομέα χρειάστηκε να δουλέψω μαζί με την αρμόδια επιτροπή πιο πολύ σαν πυροσβέστης παρά σαν αρχιτέκτονα, στον Εβρο, στη Λευκορωσία και τώρα στην Αφρική. Αξίζει τον κόπο, γιατί το σπίτι δεν θα χτιστεί ποτέ εάν δεν βεβαιωθούμε για την πυρασφάλειά του. Τώρα ήρθε η ώρα του αρχιτέκτονα και αισθάνομαι πολύ υπεργίφανος για την πρότασή μας για το μεταναστευτικό και το άσυλο. Πιστεύω ότι, έπειτα από δεκαετίες αποτυχιών, η Ευρώπη είναι πιο κοντά στο να εγκαιναίσει αυτό το «σπίτι», όπου έχουμε χτίσει το 75%: ο πρώτος όροφος είναι

η συνεργασία με χώρες προέλευσης και διέλευσης, ο δεύτερος όροφος, η προστασία των εξωτερικών μας συνόρων και ο τρίτος, η αλληλεγγύη. Η δυσκολία έως τώρα είναι ότι τα κράτη-μέλη ήθελαν να πάρουν το ασάνσέρ και να πάνε κατευθείαν στον όροφο που τους ενδιαφέρει. Εχω καταστήσει σαφές ότι αυτό δεν θα συμβεί, καθώς οι τρεις όροφοι θα χτιστούν μαζί, δεσμεύοντας τους πάντες. Μιλήσατε για δυσκολίες στο 25% του οικοδομήματος, που δεν είναι ανυπέρβλητες, καθώς έχουμε σπάσει το «κέλυφος» της αδιαλλαξίας, με εξαίρεση τη Βαρσοβία και τη Βουδαπέστη. Χρειαζόμαστε πλειοψηφία και την έχουμε. Στον τρίτο όροφο δεν υπάρχει, εξάλλου, έξοδος κινδύνου. Όλοι θα συνεισφέρουν στις υποχρεώσεις αλληλεγγύης και θα επιμερίζονται τα βάρη.

– **Εκτιμάτε ότι το μεταναστευτικό μπορεί να αναδειχθεί σε αχίλλειο πτέρνα της Ε.Ε.; Βιώνουμε μια κρίση και πολιτι-**

Αντί ενός ολιστικού συστήματος διαχείρισης της μετανάστευσης στην Ε.Ε., έχουμε μια «κουρελού» ρυθμίσεων.

κές συνθήκες που μοιάζουν με εκείνες του 2015, με άνοδο ακροδεξιών κομμάτων, που στοχεύουν το ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

– Ο,τι μας ενοχλεί σήμερα είναι αποτέλεσμα του ότι δεν έχουμε μια ολοκληρωμένη πολιτική μετανάστευσης. Οι διακινητές επίσης γνωρίζουν ότι απέναντί τους στην Ε.Ε. δεν έχουν ένα σύστημα ολιστικό για τη διαχείριση της μετανάστευσης. Έχουμε μια «κουρελού» –θα έλεγα– ρυθμίσεων, ad hoc προβλέψεων. Είναι το «σπίτι» που θα μας δώσει «ασφάλεια» διοικητική, ρυθμιστική, αυτοματοποιημένες διαδικασίες που θα υπάγονται στον έλεγχο της Κομισιόν. Χρειαζόμαστε την ολοκλήρωση

της συμφωνίας πριν από τις ευρωεκλογές, ακριβώς για να στερεώσουμε από τους ακροδεξιούς και ακροαριστερούς λαϊκιστές το αφήγημα ότι η Ευρώπη είναι ανίκανη να λύσει θέματα αιχμής. Όπως τα καταφέραμε με τα εμβόλια, το Ταμείο Ανάκαμψης, τώρα πρέπει να τα καταφέρουμε με τη μετανάστευση. Δεν πρέπει να προσφέρουμε στους λαϊκιστές μια ακόμη αποτυχία.

– **Πώς σχολιάζετε προτάσεις όπως η τελευταία για «ναυτικούς αποκλεισμούς» ή γενικά κάποιους συγκεκριμένους τρόπους διαχείρισης των ροών και αποτροπής μεταναστών;**

– Από την πρώτη στιγμή που παρουσιάσαμε τις προτάσεις μας για το «σπίτι», το σύμφωνο, καταστήσαμε σαφές ότι στον δεύτερο όροφο θα υπάρχουν εκπρόσωποι του ευρωπαϊκού οργανισμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα που θα καθιστούν σαφή την υποχρέωση σεβασμού των αρχών και αξιών της Ε.Ε.

Στο πλαίσιο, τώρα, της δη-

μόσιας συζήτησης ακούγονται σε πολλά κράτη-μέλη κάποιες ιδέες «εκκεντρικές». Δεν συμμερίζομαι καμία, καμία δεν θα δουλέψει, και κυρίως γιατί συζητούνται ώστε να δρουν καταπραυντικά έναντι εσωτερικών κραυγών. Θα συμβούλευα λιγότερη εκκεντρικότητα στη διαχείριση του μεταναστευτικού και πιο πολύ ρεαλισμό.

– **Είστε αισιόδοξοι για την ολοκλήρωση του Συμφώνου;**

– Χρειαζόμαστε τη συμφωνία... xhes. Είμαστε όμως πιο κοντά από ποτέ για να την αποκτήσουμε και –παρά τις δυσκολίες που έφεραν οι ισπανικές εκλογές στο καλεντάρι της προεδρίας της Ε.Ε.– η μηχανή δουλεύει και έχουμε ασφαλιστική «κάλυψη» με τη βελγική προεδρία, καθώς –όπως ξέρετε– οι Βέλγοι είναι «παγκόσμιοι πρωταθλητές» του συμβιβασμού. Είμαι αισιόδοξος ότι τίποτα δεν μπορεί να μας σταματήσει. Ελπίζω απλώς στο διάστημα που απομένει να μην κλονίζεται το οικοδόμημα

με φωτιές γύρω μας. Είναι κρίσιμη περίοδος, αλλά και η πιο ελπιδοφόρα.

– **Υπήρξε ο πρώτος Έλληνας αντιπρόεδρος στην Κομισιόν, συμπληρώσατε 35 χρόνια συνεχούς παρουσίας στους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Τι έπεται μετά τη λήξη της θητείας σας;**

– Όπως προκύπτει από τη συζήτησή μας έχω πάρα πολλά δουλειά τους επόμενους 14 μήνες. Θα έλεγα, από τους συναδέλφους μου που μπαίνουν ήδη στη φάση της αποδρομής, εγώ έχω ακόμη δουλειά: εκτός από το Σύμφωνο, έχω και το «πακέτο» για τη νόμιμη μετανάστευση, που πρέπει να παρουσιάσω τον Νοέμβριο, μια τελική πρόταση την άνοιξη για ένα ευρωπαϊκό δίπλωμα, ένα πτυχίο ευρωπαϊκό. Όλα αυτά με αναγκάζουν να βλέπω έναν ορίζοντα που σταματάει την 1η Δεκεμβρίου 2024. Καμία άλλη σκέψη δεν μπαίνει στο μυαλό μου για μετά, ίσως γι’ αυτό συνεχίζω να κοιμάμαι καλά. Μετά, θα δούμε.

Στην κάλπη με νέα στοιχεία για όλους

Κραξ τεστ και για το φαινόμενο Κασσελάκη

ΤΟ ΒΑΡΟΜΕΤΡΟ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

Του **Κ.Π. ΠΑΠΑΔΙΟΧΟΥ**

Στις αρχές του καλοκαιριού η αναμέτρηση της προσεχούς Κυριακής για την τοπική αυτοδιοίκηση είχε προεξοφληθεί πως θα προσλάβει χαρακτηριστικά πολιτικής σύγκρουσης μειωμένου ενδιαφέροντος, καθώς η σαρωτική επικράτηση της Ν.Δ. και η εκλογική καθίζηση του ΣΥΡΙΖΑ είναι ακόμη νωπές.

Όμως, οι αλληπάλληλες δοκιμασίες από τις φυσικές καταστροφές του τελευταίου διαστήματος, που έπληξαν πέραν της χώρας και την κυβερνητική εικόνα, αλλά και η αλλαγή φρουράς στην Κουμουνδούρου με τον Στέφανο Κασσελάκη να διαδέχεται τον Αλέξη Τσίπρα, άλλαξαν σε έναν βαθμό τα δεδομένα: την Κυριακή –με τις ιδιαιτερότητες που έχει πάντα η αυτοδιοικητική ψήφος– θα διαφανεί εάν επιβεβαι-

Γαλάζιο και λευκό (λόγω... «ανταρτών») προβλέπουν στη Ν.Δ. τον χάρτη των δεκατριών περιφερειών.

ώνεται σε «πραγματικό χρόνο», δηλαδή στην κάλπη, το τελευταίο κύμα των δημοσκοπήσεων, σύμφωνα με το οποίο η Ν.Δ., παρά τις λογογισμένες απώλειες, διατηρεί την πλήρη ηγεμονία στο πολιτικό σκηνικό. Και επιπροσθέτως εάν η εκλογή Κασσελάκη, επί του παρόντος τουλάχιστον, δεν μεταβάλει ουσιαστικά προς τα πάνω ή προς τα κάτω τη δυναμική του ΣΥΡΙΖΑ, διατηρώντας ανοικτή τη μάχη με το ΠΑΣΟΚ για την επικράτηση στον χώρο της Κεντροαριστεράς. Σε κάθε περίπτωση, «μέτρο» για τα τρία κόμματα θα αποτελέσουν οι επιδόσεις των υποψηφίων τους στις περιφέρειες όπου η ψήφος των πολιτών είναι περισσότερο «πολιτική» και η αντιστοιχία με την εκλογική συμπεριφορά στις εθνικές εκλογές ευκολότερη, υπό το πρίσμα βεβαίως και των συνθηκών μεγάλης «ρευσιτότητας» που διαμορφώθηκαν σε συγκεκριμένες περιοχές, όπως στη Θράκη με τις τεράστιες σε έκταση πυρκαγιές και στη Θεσσαλία με τις καταστροφικές πλημμύρες.

Το μπλε του χάρτη

Στο Μέγαρο Μαξίμου, παρότι δεν αποκλείουν πλήρως και το σενάριο της νίκης ακόμη και σε όλες τις περιφέρειες της χώρας, εκτιμούν με σχετική βεβαιότητα πως η Ν.Δ. θα επικρατήσει από τον πρώτο ή στον δεύτερο γύρο σε έως και οκτώ από τις δεκατρείς συνολικά περιφέρειες. Σε άλλες τέσσερις οι υποψήφιοι με το χρίσμα της Ν.Δ. θα δώσουν μάχη με «γαλάζιους ανταρτές», ενώ μόνο σε μία, στο Ιόνιο, υπάρχει κίνδυνος η υποψήφια της Ν.Δ. Ρόδη Κράτσα να πτιπθεί από τον υποψήφιο του ΣΥΡΙΖΑ Θ. Γαλιταστό. Ως εκ τούτου, αναφέρουν πως μετά και τον δεύτερο γύρο της αναμέτρησης στην αυτοδιοίκηση, στις 15 του μηνός, ο εκλογικός χάρτης θα είναι ουσιαστικά βαμμένος μπλε από τους Νεοδημοκράτες και λευκός από τους «αντάρτες»

περιφερειάρχες. Ειδικότερα, με βάση τις εκτιμήσεις των κομματικών επιτελείων, αλλά και τις τοπικές δημοσκοπήσεις, από τη Ν.Δ. αναμένεται να επικρατήσουν ο Ν. Χαρδαλιάς στην Αττική, ο Απ. Τζιτζικώστας στην Αν. Μακεδονία, ο Γ. Χατζημάρκος στο Νότιο Αιγαίο, ο Φ. Σπανός στη Στερεά Ελλάδα, ο Στ. Αρναουτάκης –που υποστηρίζεται από κοινού με το ΠΑΣΟΚ– στην Κρήτη, ο Ν. Φαρμάκης στη Δυτική Ελλάδα, ο Αλ. Κακριμάνης στην Ηπειρο, ενώ σε Θρίλερ με άγνωστη έκβαση έχει εξελιχθεί η μέχρι πριν από μερικές εβδομάδες και τις μεγάλες καταστροφές σε Καρδίτσα και Βόλο επανεκλογή του Κ. Αγοραστό στην Θεσσαλία. Αντιθέτως, «ντέρμπι» με «αντάρτες» υποψηφίους προδιαγράφεται σε τέσσερις άλλες περιφέρειες, με τα κομματικά στελέχη της Ν.Δ. να θεωρούν πως ο βαθμός δυσκολίας για την επικράτηση των επίσημων υποψηφίων είναι μεγαλύτερος στο Βόρειο Αιγαίο και βαινει σταδιακά μειούμενος σε Δυτική Μακεδονία, Θράκη –παρά την καταστροφή στη Δαδιά– και Πελοπόννησο.

Η μάχη ΣΥΡΙΖΑ - ΠΑΣΟΚ

ΣΥΡΙΖΑ και ΠΑΣΟΚ θα δώσουν μέσω των υποψηφίων τους τη δική τους μάχη, που αποκτά άλλη σημασία μετά το νέο τοπίο που διαμόρφωσε η εκλογή Κασσελάκη. Εξάλλου ο Ν. Ανδρουλάκης είχε εξαρχής επιλέξει να προσδώσει χαρακτηριστικά αναμέτρησης με την Κουμουνδούρου στις αυτοδιοικητικές εκλογές, αποφεύγοντας τη στήριξη κοινών υποψηφίων με τον ΣΥΡΙΖΑ σε όλες τις περιφέρειες, πλην της Δυτικής Μακεδονίας, της Θεσσαλίας και του Βορείου Αιγαίου. Πάντως, όπως αναγνωρίζεται και στα δύο κόμματα, η μάχη των εντυπώσεων δεν θα κριθεί στις άλλες εννέα περιφέρειες, αλλά στην ακανθή Περιφέρεια Αττικής, όπου υποψήφιοι για τον ΣΥΡΙΖΑ είναι ο Γ. Ιωακειμίδης και για το ΠΑΣΟΚ ο Γ. Σγουρός και στον Δήμο Αθηναίων, αναλόγως της πορείας των Κ. Ζαχαριάδης και Χ. Δούκα, που αναμένεται να δώσουν μάχες για εισοδο στον β' γύρο, πίσω από τους Ν. Χαρδαλιά και Κ. Μπακογιάννη αντίστοιχα. Σε κάθε περίπτωση, τα αποτελέσματα της επόμενης και μεθεπόμενης Κυριακής θα αποτελέσουν τον «βατήρα» από τον οποίο Ν.Δ., ΣΥΡΙΖΑ και ΠΑΣΟΚ θα ξεκινήσουν την πορεία προς τη σαφώς κρισιμότερη αναμέτρηση των ευρωεκλογών του Ιουνίου. Παρότι ο πολιτικός χρόνος έως τότε είναι μακρύς, στο Μέγαρο Μαξίμου αναγνωρίζουν πως λόγω της χαλαρότητας της ψήφου, η Ν.Δ. πιθανότατα θα κινηθεί σε χαμηλότερα από τα τρέχοντα ποσοστά, με το 35% να θεωρείται ήδη ένας άκρως ικανοποιητικός πύχινος. Ως εκ τούτου το ερώτημα είναι η πορεία του ΣΥΡΙΖΑ υπό τον κ. Κασσελάκη. Ο νέος πρόεδρος της αξιωματικής αντιπολίτευσης φαίνεται να «κάλυψε» τις μετεκλογικές –δημοσκοπικές– απώλειες του κόμματος, αλλά όπως επισημαίνεται δεν προσέδωσε στον ΣΥΡΙΖΑ κάποια νέα δυναμική, ενώ καταγράφει πολλές για νεοεκλεγέντα αρχηγό αρνητικές γνώμες. Το συναφές ερώτημα είναι αν το ΠΑΣΟΚ θα καταφέρει να αναδειχθεί μέχρι τις ευρωεκλογές ανερχόμενη δύναμη της Κεντροαριστεράς. Η διαφορά μεταξύ ΣΥΡΙΖΑ και ΠΑΣΟΚ δεν είναι μεγάλη, αλλά η Χαριλάου Τρικούπη δεν φάνηκε να επωφελείται ούτε από τα προβλήματα που αντιμετώπιζε η κυβέρνηση κατά τη θερινή περίοδο ούτε από τους ισχυρούς κραδασμούς στον ΣΥΡΙΖΑ.

Το αποτέλεσμα της καταμέτρησης των ψήφων την επόμενη Κυριακή, κυρίως των περιφερειακών εκλογών, θα δώσει μια καθαρή εικόνα της δυναμικής των κομμάτων, έπειτα από ένα δύσκολο καλοκαίρι και με νέο πρόσωπο στην ηγεσία του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

Περιφέρειες που «παίζονται»

ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΙΟΝΙΟ	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ
Οι καταστροφές στην Περιφέρεια έχουν δυσχεράνει τη θέση του μέχρι πρότινος «κυρίαρχου» Κώστα Αγοραστό. Το ερώτημα είναι αν ο Δημήτρης Κουρέτας, που στηρίζεται από τον ΣΥΡΙΖΑ, προλαβαίνει να τον νικήσει.	Ο Δημήτρης Πτωχός προηγείται έναντι του Πέτρου Τατούλη με ντεμαρζ τους τελευταίους δύο μήνες. Η διαφορά ωστόσο δεν είναι μεγάλη, με τον πάλαι ποτέ υπουργό να κρατάει δυνάμεις.	Ο Αλκιβιάδης Στεφανής είναι πιθανό να είναι πρώτος στον α' γύρο. Τη δεύτερη όμως Κυριακή θα πρέπει να πείσει κεντρώους και κεντροαριστέρους ψηφοφόρους για να κόψει πρώτος το νήμα.	Η Ρόδη Κράτσα, νυν περιφερειάρχης, δεν είναι το φαβορί, αλλά το τελευταίο διάστημα επιχειρεί να μικρύνει τη διαφορά από τον προερχόμενο από τη Ν.Δ., πρώην δήμαρχο Κέρκυρας Γιάννη Τρεπεκλή.	Ο νυν «γαλάζιος» Γιώργος Κασσιδής έχει αντίπαλο τον πρώην «γαλάζιο» βουλευτή Γιώργο Αμανατίδη σε μια ενδιαφέρουσα μάχη.

Πλήγματα από φυσικές καταστροφές και ακρίβεια δείχνουν τα γκάλοπ

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Τις πρώτες μετρήσεις μετά τις εκλογές της 25ης Ιουνίου έβαλε στο μικροσκόπιο το Μαξίμου, αναζητώντας τα ίχνη που άφησε η μεγάλη καταστροφή στη Θεσσαλία, αλλά και το «κακό» καλοκαίρι που προηγήθηκε με τις δυσλειτουργίες στην κρατική μηχανή. Το ενδιαφέρον δεν εστιάστηκε τόσο στην πρόθεση ψήφου, η οποία μπορεί να παρουσιάζει προσκαίριες αυξομειώσεις, όσο στα βασικά ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως είναι η δημοτικότητα του πρωθυπουργού και το κρίσιμο ερώτημα πώς αξιολογούν οι πολίτες την κυβέρνηση.

Σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», στις μετρήσεις που έγιναν για λογαριασμό του κυβερνητικού επιτελείου το προηγούμενο διάστημα, η δημοτικότητα του πρωθυπουργού εμφανίζεται σταθερή, καθώς έχει θετικές γνώμες που πλησιάζουν το 47%, όπως ακριβώς συνέβαινε και πριν από τις εκλογές. Αντιθέτως, στο ερώτημα «πώς αξιολογείτε την κυβέρνηση», υπάρχει σημαντική κάμψη της τάξης των 7 μονάδων, καθώς από το 46%-47% οι θετικές γνώμες υποχωρούν στο 39% με 40%. Εμπειροί αναλυτές έλεγαν στην «Κ» πως τα ευρήματα αποτελούν ένα μήνυμα των πολιτών πως εμπιστεύονται τον κ. Μητσοτάκη, θέλουν όμως μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στη διακυβέρνηση, με την ανοχή που υπήρχε την πρώτη τετραετία να έχει πλέον εξανεμιστεί,

καθώς κάθε λάθος θα κοστίζει περισσότερο από ό,τι την περίοδο 2019-2023.

Τα άλλα κόμματα

Στα αξιοσημείωτα των πρώτων κυλιόμενων μετρήσεων που φτάνουν στο Μαξίμου είναι πως μετά τη μεγάλη καταστροφή στη Θεσσαλία, τα υπόλοιπα κόμματα δεν δείχνουν να «τσιμπάνε», με εξαίρεση αυτό της Ζωής Κωνσταντοπούλου, που έχει ανοδική τάση. Αντιθέτως ο ΣΥΡΙΖΑ –ο οποίος ωστόσο δεν είχε εκλέξει

Οι πολίτες θέλουν μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στη διακυβέρνηση, ωστόσο δηλώνουν πως εμπιστεύονται τον κ. Μητσοτάκη.

ακόμη νέο αρχηγό όταν «έτρεξαν» οι μετρήσεις– και το ΠΑΣΟΚ δεν καρπώθηκαν κάτι από την καταστροφή στον κάμπο που έπληξε την κυβέρνηση. Μικρή ανοδική τάση δείχνει και το κόμμα του Κυριάκου Βελόπουλου, η οποία ωστόσο δεν φαίνεται να προέρχεται από τις αστοχίες της κυβέρνησης, αλλά από την πρόσφατη αναταραχή στο κόμμα των Σπαρτιατών, που μετακίνησε κάποιους ψηφοφόρους προς την Ελληνική Λύση. Τέλος, η Νίκη δείχνει να έχει πέσει στο όριο του 3% και να είναι με το ένα πόδι εντός και με το άλλο

εκτός Βουλής. Ίσως το πιο ενδιαφέρον ερώτημα των μετρήσεων για το χρονικό σημείο που βρισκόμαστε, αλλά και ενόψει των αυτοδιοικητικών εκλογών, είναι εκείνο που ζητάει από τους πολίτες να ιεραρχήσουν τα διάφορα θέματα που τους απασχολούν. Πρώτο μετέωρο διαφορά από το δεύτερο θέμα έρχεται η ακρίβεια, η οποία απασχολεί πάνω από το 80% (!) των Ελλήνων πολιτών, που δηλώνουν πως τους δυσκολεύει η αγορά ακόμη βασικών αγαθών. Από εκεί και πέρα –και αυτό είναι κάτι που αποτελεί καινούργιο στοιχείο– τους πολίτες απασχολεί σε ποσοστό άνω του 50% το θέμα των φυσικών καταστροφών. Η ιεράρχηση τόσο ψηλά της κλιματικής κρίσης αποτελεί μια παράμετρο που επηρεάζει αναμφίβολα και τις αυτοδιοικητικές εκλογές, καθώς οι ΟΤΑ αποτελούν σημαντικό βραχίονα της Πολιτικής Προστασίας. Από εκεί και πέρα, τρίτο θέμα έρχεται η εγκληματικότητα, τέταρτο τα ελληνοτουρκικά –που φαίνεται να έχουν υποχωρήσει σε σχέση με το παρελθόν– και πέμπτο το μεταναστευτικό.

Οι επιπτώσεις

Όλα τα παραπάνω μπορούν να επηρεάσουν τις εκλογές της επόμενης Κυριακής, όπου οι πολίτες θα προσέλθουν στις κάλπες για να εκλέξουν δημάρχους και περιφερειάρχες. Η απάντησή είναι «ναι». Στο Μέγαρο Μαξίμου, όπως διαβάζουν τα αποτελέσματα των μετρήσεων, έχουν την ισχυρή πεποίθηση πως η

αντοχή που επιδεικνύει ο Κυριάκος Μητσοτάκης μπορεί να μεταφραστεί και σε στήριξη προς τους υποψηφίους που έχουν το χρίσμα της Ν.Δ. Από την άλλη, δεν υποτιμάται ο κίνδυνος οι φυσικές καταστροφές, που συνεχίστηκαν και αυτή την εβδομάδα, να έχουν αντίκτυπο στους κυβερνητικούς υποψηφίους. Η εξέλιξη αυτή «αναγκάζει» τον Κυριάκο Μητσοτάκη να βγει μπροστά. Ο ίδιος εξάλλου ήταν εκείνος που από το βήμα της ΔΕΘ είχε μιλήσει για πολιτικοποίηση των εκλογών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των παραπληρώσεων είναι η Πελοπόννησος, μια περιφέρεια με μεγάλο συμβολικό βάρος για τη Ν.Δ., όπου ο Δημήτρης Πτωχός είναι μεν μπροστά, αλλά όχι με μεγάλη διαφορά από τον βασικό του αντίπαλο Πέτρο Τατούλη. Γι' αυτόν τον λόγο ο πρωθυπουργός θα βρεθεί αύριο Δευτέρα στην Κόρινθο, ενώ την επόμενη εβδομάδα θα επισκεφθεί και τη Δυτική Μακεδονία, όπου ο εκλεκτός της Ν.Δ. Γιώργος Κασσιδής έχει αντίπαλο τον «αντάρτη» Γιώργο Αμανατίδη. Ακολούθως ο πρωθυπουργός θα βρεθεί στη Θεσσαλονίκη για να στηρίξει την υποψηφιότητα του Κωνσταντίνου Ζέρβα. Η εκτίμηση πάντως που υπάρχει στο Μαξίμου είναι πως οι υποψήφιοι που έχουν το χρίσμα της Ν.Δ. θα καταφέρουν να περάσουν όλοι πρώτοι στον δεύτερο γύρο και ακολούθως, αναλόγως με τα αποτελέσματα, ο πρωθυπουργός σχεδιάζει νέες επισκέψεις, όπως για παράδειγμα στο Βόρειο Αιγαίο και το Ιόνιο.

Ο ΣΥΡΙΖΑ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΛΙΠΗ

Οι τέσσερις και οι ρόλοι

Ο Ευάγγελος Αποστολάκης ήταν από την αρχή «επιβάνης» στο εγχείρημα Κασσελάκη, μαζί με τον Παύλο Πολάκη και τη Θεοδώρα Τζάκρη. Στην πορεία, επιβιβάστηκε και ο Νίκος Παππάς, η πείρα του οποίου στα έγκατα του κόμματος θεωρείται πολύτιμη προκειμένου ο νέος πρόεδρος να σταθεροποιηθεί. Οι προληπτικές αντιδράσεις στο ενδεχόμενο πάντως να δοθεί συντονιστικός ρόλος στον Πολάκη ήταν ένα πρώιμο σήμα προς τον νεοφώτιστο.

Βρασμός για Τσίπρα

Για το ζήτημα της διεξαγωγής του συνεδρίου μέσα στον Νοέμβριο, όπως είχε αποφασιστεί το καλοκαίρι, δεν αποκλείεται να δημιουργηθούν νέες προσδοκίες παρέμβασης του Αλέξη Τσίπρα. Δεν έχουν ωσπάσει, άλλωστε, οι φωνές, οι οποίες αναφερόμενες στον πρώην πρωθυπουργό, υποστηρίζουν σε σχέση με το αποτέλεσμα των εκλογών της Κυριακής πως «δεν γίνονται αυτά τα πράγματα, χωρίς τουλάχιστον την ανοχή του». Οι θεωρίες συνωμοσίας δίνουν και παίρνουν και τα περί υπονόμησης, μεσσιανισμού που είναι η συνέχεια του αρχηγισμού, αλλά και της μεταπολιτικής στοιχειώνουν ακόμα την Κουμουνδούρου. Είναι μια κουβέντα που δεν έχει τελειώσει, καθώς η κάθετη διάφηση του Αλέξη Τσίπρα μέσω Θανάση Καρτερού, περί υπονόμησης του, δεν θεωρήθηκε αρκετή και πολλοί αποδίδουν την επικράτηση του Στέφανου Κασσελάκη στο κλίμα που είχε διαμορφωθεί. Ο τέως πρόεδρος του ΣΥΡΙΖΑ εκτιμάται ότι θα συνεχίσει να κρατάει απολύτως ουδέτερη στάση, καθώς η όποια παρέμβασή του, ακόμα και τώρα, θα βαρύνει καθοριστικά προς τη μια ή την άλλη πλευρά.

Του **ΑΝΤΩΝΗ ΑΝΤΖΟΛΕΤΟΥ**

Θα ξαναγίνει ο ΣΥΡΙΖΑ της μόδας, όπως ήταν τη χρυσή του τριετία 2012-2015; Το επόμενο διάστημα θα φανεί αν ο Στέφανος Κασσελάκης «κάπκε στο ζέσταμα» στην εσωκομματική προεκλογική κούρσα ή έχει ακόμα δυνάμεις. Οι πρώτες δημοσκοπήσεις δεν δείχνουν να προκαλεί τον ενθουσιασμό του «πρωτάρη», όπως ο Νίκος Ανδρουλάκης σχεδόν δύο χρόνια πριν. Αν το «fan club» του περιορίζεται στους περίπου 75.000, που τον ψήφισαν την προηγούμενη Κυριακή, τότε τα πράγματα θα είναι δύσκολα. Ευάγγελος Αποστολάκης, Θεοδώρα Τζάκρη και Παύλος Πολάκης είναι οι τρεις «σωματοφύλακες», που τον στηρίζουν από την πρώτη στιγμή, όμως δεν είναι η ομάδα που μπορεί να κάνει τη διαφορά. Ο «στρατηγός» Νίκος Παππάς μπορεί να τον οδηγήσει σε νίκη στο συνέδριο. Το ζητούμενο όμως είναι η δημοσκοπική ανάκαμψη. Απαιτούνται εκπλήξεις σε πρόσωπα το επόμενο διάστημα και για αυτό δεσμεύτηκε στην πρώτη του μετακλογική συνέντευξη. Ο δικηγόρος Μανώλης Καπνισάκης, που ανέλαβε το πολιτικό του γραφείο, ήταν μια κίνηση που θεωρήθηκε πολύ επιτυχημένη. Ο Μάρκος Χατζησάββας, πρώην συνεργάτης του Παύλου Πολάκη, έχει ήδη αναλάβει καθήκοντα κοντά του.

Ο Στέφανος Κασσελάκης την εβδομάδα που πέρασε, με την παρουσία που είχε στο Κοινοβούλιο έζησε στο «πετσί του» την καθημερινότητα στο κόμμα. Άκουσε τις ανησυχίες πολλών βουλευτών και πήρε μία σαφή πρώτη εικόνα για το πώς μπορεί να δουλέψει η κοινοβουλευτική ομάδα. Λίγοι θυμούνται πως ο Αλέκος Φλαμπουράρης ήταν ο συντονιστής των Επιτροπών Παραγωγής και Ελέγχου του κοινοβουλευτικού έργου του ΣΥΡΙΖΑ από το 2012. Η «μουρμούρα» για την πιθανότητα ο Παύλος Πολάκης να αναλάβει τον συγκεκριμένο ρόλο, ήταν ένα πρώτο καλό «σχολείο» για τον νέο πρόεδρο. Υπολογίζεται πως 18 βουλευτές έχουν συνταχθεί στο πλευρό του και στόχος είναι να αποκτήσει σύντομα την πλειοψηφία στην κοινοβουλευτική ομάδα των «47».

«Think tank» και Μάκμπεθ

Έχοντας τεκνοκρατικά χαρακτηριστικά ο ίδιος, όλοι πιθανολο-

γούν πως ο Στέφανος Κασσελάκης θα συνεχίσει το παράδειγμα του Αλέξη Τσίπρα και θα ανασυγκροτήσει το «think tank» που είχε φτιάξει ο πρώην πρωθυπουργός. Ως «δεξαμενή» θα χρησιμοποιηθεί και η Εκλογική Επιτροπή που φτιάχτηκε λίγο πριν από τις εκλογές του Ιουνίου. Τα λόγια του το βράδυ της εκλογικής νίκης προς τον σύντροφό του, Τάιλερ Μάκμπεθ, πως «έχει να προσφέρει πάρα πολλά στον τόπο μας», έχει ερμηνεύσει στην «Κ» στέλεχος που γνωρίζει πρόσωπα και καταστάσεις από τη νέα προσπάθεια που γίνεται. Ο κ. Μάκμπεθ δεν αποκλείεται να συμβάλει με τις ιατρικές του γνώσεις και την εμπειρία του στις ΜΕΘ στη συνολική πρόταση του κόμματος για την υγεία. Να αναλάβει πρωτοβουλίες και για την LGBT κοινότητα και συνεπώς να αποκτήσει ενεργό ρόλο όχι απαραίτητα στην ομάδα συμβούλων του αρχηγού της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Όλα αυτά μοιάζουν ακόμα μακρινά. Στην Κουμουνδούρου δεν έχει συγκροτηθεί ακόμα η ομάδα του πρώινου καφέ, ενώ και ο Στέφανος Κασσελάκης σύντομα θα πρέπει να επισκεφθεί τις Οργανώσεις

Προτού σβήσει ο απόηχος των εκατέρωθεν συνθημάτων της εκλογικής βραδιάς, στην Κουμουνδούρου εμφανίστηκαν τα πρώτα σύννεφα. Το επόμενο διάστημα, προτεραιότητα της νέας ηγεσίας θα είναι αναγκαστικά η συνοχή του κόμματος.

Μελών ή να συνομιλήσει με τημεντα του κόμματος. Θα είναι το δεύτερο «σχολείο» μετά τη Βουλή, καθώς η παραγωγή πολιτικής στη βάση θέλει δουλειά ακόμα. Στην Κουμουνδούρου τα «σύννεφα» είναι πολλά και είναι εξαιρετικά δύσκολο να αποφευχθούν αποκωρφήσεις στελεχών. Ενδεχομένως να ακολουθήσει και η δημιουργία μιας νέας Αριστερής κίνησης.

Η «τριάδα» της Αχτσιόγλου ίσως κληθεί να αναλάβει ρόλους στο νέο σχήμα. Αρκεί να μη λογοδοτούν στον Πολάκη.

ς, που θα επικαλείται τις αρχές, τις αξίες και τα ιδρυτικά χαρακτηριστικά του ΣΥΡΙΖΑ. Εξελίξεις θα υπάρξουν τόσο αν το συνέδριο αναβληθεί επ' αόριστον, όσο και στην περίπτωση που ολοκληρωθεί με μεγάλη καθυστέρηση. Με απλά λόγια, κομματικές ταυτότητες είναι σχεδόν αδύνατον να μην κατατεθούν. Και ίσως αυτό

να είναι το καλύτερο που μπορεί να συμβεί. Μια κατάσταση παρατεταμένης σύγκρουσης δεν θα ωφελήσει κανέναν. Στη συνέντευξη του στο «STAR Channel» ο Στέφανος Κασσελάκης μπορεί να φάνηκε πως δεν επιθυμεί να μπει σε καμία διαδικασία διαγραφών, ωστόσο είναι γεγονός πως είναι πιο απελευθερωμένος σε αυτό το πεδίο σε σχέση με τον Αλέξη Τσίπρα, καθώς δεν έχει το συναισθηματικό δέσιμο που είχε εκείνος. Συνεπώς τίποτα δεν μπορεί να αποκλειστεί.

Η Αριστερή πτέρυγα

Η εσωκομματική αντιπολίτευση δεν εμφανίζεται «μπετοναρισμένη». Ενώθηκαν για τον δεύτερο γύρο υπό την Εφη Αχτσιόγλου, όμως πλέον κινούνται σε τρεις ταχύτητες. Κατ' αρχάς τα ιστορικά στελέχη, κυρίως ο Νίκος Φίλης, ο Πάνος Σκουρλέτης και ο αντιπρόεδρος της Ευρωκοινοβουλίου Δημήτρης Παπαδημιούλης, έχουν αρχίσει το «σκληρό ροκ». Κάποιοι υποστηρίζουν πως είναι απελευθερωμένοι, αφού δεν είναι βουλευτές. Αυτό που δεν συμφέρει σε καμία περίπτωση την εσωκομματική αντιπολίτευση είναι να γι-

γαντωθεί το κύμα των αποχωρήσεων που εμφανίζεται στη βάση των Οργανώσεων Μελών. Αν η «Ομπρέλα» χάσει τη δύναμή της, τότε δεν θα έχει καμία ελπίδα να ανατρέψει τους συσχετισμούς. Έτσι γίνεται μια προσπάθεια αυτή η εικόνα να αλλάξει. Και να δοθεί κάποιο κίνητρο στον κόσμο να παραμείνει. Για το αν θα μπορούσε το συνέδριο να απαιτήσει την επαναβεβαίωση της εμπιστοσύνης της βάσης στον Στέφανο Κασσελάκη, είναι πολύ νωρίς να ειπωθεί. Πάντως, στα «ραντάρ» της «Κ» φτάνουν πολλά μηνύματα. Η εύλογη κριτική που ασκείται στην εσωκομματική αντιπολίτευση είναι πως δεν έδωσε καμία πίστωση χρόνου στον νέο πρόεδρο και άρxisε κατευθείαν να «πυροβολεί».

Η Εφη Αχτσιόγλου μαζί με την τριάδα των Νάσου Ηλιόπουλου, Αλέξη Χαρίτση και Δημήτρη Τζανακόπουλου δεν αναμένεται να σκώσουν άμεσα τους τόνους. Εκτός και αν συμβεί κάτι απρόοπτο. Θεωρείται πιθανό, εκτός από την πρώην υποψήφια για την προεδρία, να υπάρξει συμμετοχή τους στο νέο διευθυντήριο που θα φτιάξει ο Στέφανος Κασσελάκης. Αρκεί να μη χρειάζεται να λογοδοτήσουν στον Παύλο Πολάκη. Ξεχωριστή κατηγορία αποτελεί ο Ευκλείδης Τσακαλώτος που δεν έχει αποφασίσει πότε θα σπάσει τη σιωπή του. Μαζί με τον πρώην υπουργό Οικονομικών ακόμα τρεις βουλευτές, η Θεανώ Φωτίου, η Μερόπη Τζούφη και ο Γιώργος Ψυχogiός συγκροτούν τις δυνάμεις της «Ομπρέλας» στην κοινοβουλευτική ομάδα.

Η Κεντρική Επιτροπή

Η εξωθεσμική ανακοίνωση για την ημερομηνία σύγκλησης της Κεντρικής Επιτροπής θεωρήθηκε μια πρώτη προσπάθεια «απονομιμοποίησης» της σημερινής Πολιτικής Γραμματείας. Αν επιχειρηθεί στην επόμενη συνεδρίαση του κορυφαίου καθοδηγητικού οργάνου να εκλεγεί νέος γραμματέας, τότε η διχοτόμηση του ΣΥΡΙΖΑ θα είναι ακαριαία. Από την πλευρά των νικητών προβάλλεται η ανάγκη και η αγωνία οι συνεδριάσεις να κλείσουν το σύντομο δυνατόν, αφού ο Στέφανος Κασσελάκης θα πρέπει πολύ σύντομα να εκπληρώσει και τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις.

ΑΠΟΨΗ

Το λάθος θα είναι να υποτιμηθεί

Του **ΕΥΤΥΧΗ ΒΑΡΔΟΥΛΑΚΗ**

Ο κ. Στέφανος Κασσελάκης κέρδισε τις εσωκομματικές εκλογές του ΣΥΡΙΖΑ επειδή έκανε οργανωμένη και δυναμική καμπάνια, σε αντίθεση με τους συνυποψηφίους του. Επειδή με τα ασυνήθιστα χαρακτηριστικά του κέντρισε το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης και των ΜΜΕ. Κυρίως όμως επειδή επένδυσε στο ότι μπορεί να κερδίσει τις επόμενες εκλογές, ακριβώς επειδή είναι ασυνήθιστη υποψηφιότητα. Σε ένα κομματικό ακροατήριο με πεσμένο ηθικό, καλλιέργησε την εντύπωση ότι «αυτός μπορεί να τα καταφέρει». Και μπροστά σε αυτό όλα μπάκαν σε δεύτερη μοίρα.

Η αντίληψη εξάλλου ότι για την κατάκτηση και διατήρηση της εξουσίας «όλα επιτρέπονται», είχε διαποτίσει την πολιτική ταυτότητα του ΣΥΡΙΖΑ από τα χρόνια της πολιτικής ακμής του ακόμα. Εξ ου και δεν αποτέλεσε πρόβλημα για την κομματική πλειοψηφία να επιλέξει ως αρχηγό ένα πρόσωπο που πριν από τέσσερις μήνες δεν γνώριζε καν. Αρκεί που θεώρησαν ότι «μπορεί να κερδίσει». Τα υπόλοιπα δεν είχαν καμία σημασία, όπως δεν είχε ούτε η στροφή του '15, ούτε η συγκυβέρνηση με τους ΑΝΕΛ, ούτε η καρατόμηση

του υπουργού Παιδείας επειδή το ζήτησε ο Αρχιεπίσκοπος, ούτε το να μαζεύει οποιονδήποτε αρκεί να βρίζει τον Μητσοτάκη.

Τέτοιες λογικές ασφαλώς δεν υπάρχουν μόνο στον ΣΥΡΙΖΑ. Η πολιτική δεν είναι χώρος αγγέλων και αναμάρτυρων και όλα τα κόμματα κάνουν σχετικές εκπαιδεύσεις. Στον ΣΥΡΙΖΑ απλώς αποτυπώθηκαν πιο εμφαντικά.

Όσο και αν φαίνεται παράδοξο, λοιπόν, η εκλογή του κ. Κασσελάκη είναι απολύτως συνεπής με την κυρίαρχη αντίληψη του κόμματος τα τελευταία 10-12 χρόνια.

Αυτή η αντίληψη, όμως, ήταν που έπληξε την αξιοπιστία του ΣΥΡΙΖΑ και αποτέλεσε τη βάση του αντι-ΣΥΡΙΖΑ ρεύματος που έκρινε τις εκλογές του 2019 και εν μέρει και αυτές του 2023. Περισσότερο από την υπερφορολόγηση της μεσοκλάσης τάξης, από τα μέτρα του τρίτου μνημονίου, από την τραγωδία στο Μάτι, από τη συμφωνία των Πρεσπών, από τις όποιες διαχειριστικές ανεπάρκειες, τον ΣΥΡΙΖΑ τον έπληξε μια πεποίθηση που—δικαίως ή αδικώς—αποτυπώταν σε focus group παραμονές των εκλογών του 2019: ότι «είναι ικανοί να πουν και να κάνουν τα πάντα για μια χούφτα ψήφους».

Μένει συνεπώς να φανεί αν μια επιλογή ηγεσίας που στα μάτια πολλών υπογραμμίζει αυτό το βασικό «αξιακό» και εντέλει στρατηγικό πρόβλημα του ΣΥΡΙΖΑ, μπορεί να δημιουργήσει συνθήκες επανεκκίνησης του. Όλα αυτά θα τα απαντήσει ο χρόνος και κυρίως ο ίδιος ο κ. Κασσελάκης.

Η αντίληψη ότι για την κατάκτηση και διατήρηση της εξουσίας «όλα επιτρέπονται», είχε διαποτίσει την πολιτική ταυτότητα του ΣΥΡΙΖΑ από τα χρόνια της πολιτικής ακμής του.

Σίγουρα πάντως, με τον νέο του πρόεδρο ο ΣΥΡΙΖΑ βρίσκει έναν πιο «φρέσκο» και πιο αποτελεσματικό πομπό πολιτικής. Ο κ. Κασσελάκης «πουλάει» επικοινωνιακά, ενώ ως πρόσωπο δεν μπορεί να χρειωθεί τη βάρη και την ιστορική φθορά του κόμματος. Ο αρχηγός του ΣΥΡΙΖΑ πλέον θα ακούγεται όταν μιλάει, κάτι που έως πρόσφατα δεν ήταν δεδομένο. Και αυτό επηρεάζει όλο το πολιτικό τοπίο. Η Ν.Δ. αποκτά αντίπαλο. Το ΠΑ-

ΣΟΚ και τα κόμματα της ευρύτερης Αριστεράς αντιμετωπίζουν μια απειλή, που γίνεται όμως (ιδίως για το ΠΑΣΟΚ) και μοναδική ευκαιρία αν ξεφουσκώσει.

Το τι θα συμβεί θα εξαρτηθεί από μια σειρά ερωτημάτων που τίθενται, όχι μόνο για τον ΣΥΡΙΖΑ και τον πρόεδρό του αλλά και για τους αντιπάλους του.

Θα μπει ο κ. Κασσελάκης στα «βαθιά νερά» της πολιτικής ή θα μείνει στα «ρηχά» μέχρι να νιώσει έτοιμος; Θα επιδιώξει την άμεση είσοδό του στη Βουλή, την πρόσωπο με πρόσωπο πολιτική αντιπαράθεση με πολιτικούς αρχηγούς και ΜΜΕ ή θα περιορίζεται σε σκηνοθετημένες και ασφαλείς πολιτικές παρεμβάσεις; Θα λειτουργήσει ως πραγματικός αρχηγός με δικό του στίγμα ή θα δημιουργηθεί η αίσθηση ότι ο ίδιος είναι η (έγκυστη) βιτρίνα αλλά κουμάντο κάνουν άλλοι; Θα συνεχίσει να κινείται στο ίδιο υψηλό επικοινωνιακό τέμπο ή θα αναδιπλωθεί; Η υπερέκθεση φθείρει, αλλά οι προσδοκίες πλέον είναι υψηλές...

Το βασικό λάθος που δεν πρέπει να κάνουν τα υπόλοιπα κόμματα είναι να αφήσουν τον κ. Κασσελάκη να απαντήσει με την άνεσή του στα παραπάνω ερωτήματα. Να στήσει

ανενόχλητος το δικό του αφήγημα, όπως έκανε στις εκλογές του ΣΥΡΙΖΑ. Αλλά να επιδιώξουν να τον φέρουν στο δικό τους πεδίο πολιτικής αντιπαράθεσης.

Το βασικότερο ερώτημα όλων πάντως είναι αν η εσωτερική κατάσταση στον ΣΥΡΙΖΑ αποτελεί αντανάκλαση της χώρας συνολικά. Σήμερα η απάντηση είναι σαφώς αρνητική. Αν οι αρνητικές ειδήσεις ωστόσο συνεχιστούν, αν επικρατήσει μια συλλογική κατάρθεια, τότε ένας υποψήφιος με τα χαρακτηριστικά του κ. Κασσελάκη αποκτά πεδίο δράσης. Αν, αντιθέτως, η αίσθηση ότι «τα πράγματα έχουν μπει σε μια σειρά» είναι ισχυρή—όπως συνέβαινε την προηγούμενη τετραετία—τότε το βασικό πρόβλημα αφηγήματος θα το έχει ο νέος αρχηγός.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, έναν υποψήφιο που μέσα σε 40 μέρες «ήλθε, είδε, νίκησε» δεν μπορείς να τον υποτιμήσεις ή να τον αγνοήσεις. Ούτε να επιχειρήσεις να τον απαξιώσεις. Το επιχειρήσε και ο ΣΥΡΙΖΑ αυτό με τον κ. Μητσοτάκη προ του 2019 και δεν του βγήκε σε καλό.

Ο κ. Ευτυχής Βαρδουλάκης είναι σύμβουλος στρατηγικής και επικοινωνίας.

Του ΠΑΥΛΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Το 1993 ένας Αμερικανός κουβανικής καταγωγής, που δεν είχε ακόμη πατήσει τα 40, μέλος της ομοσπονδιακής Βουλής των Αντιπροσώπων στην Ουάσιγκτον, έκανε μια ομιλία για την τουρκική εισβολή και την κατοχή της Κύπρου που εντυπωσίασε όσους την άκουσαν – με πρώτους τους Κυπρίους και τους Έλληνες της Αμερικής. Γιατί; Γιατί αυτός είναι ο χαρακτήρας του. Τριάντα χρόνια μετά, ο Μπομπ Μενέντεζ, φιλέλληνας και (μέχρι πρότινος) πρόεδρος της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της Γερουσίας, κατηγορείται ότι συνέβαλε στην απειρλοκή περίπου του 10% της ετήσιας οικονομικής βοήθειας προς την Αίγυπτο, δηλαδή μόλις καμιά ογδονταριά εκατομμύρια δολάρια (που είχε δεσμεύσει προσωρινά η αμερικανική κυβέρνηση λόγω ελλειπούς σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από το Κάιρο).

Υποτίθεται πως έπειτα από αυτή την κίνηση (που είχε ουκ ολίγους γερουσιαστές ως υποστηρικτές) ένας Αιγύπτιος επιχειρηματίας και φίλος της τωρινής (δεύτερης) συζύγου του, ο Γουέλ Χάνα, έσπευσε να προσφέρει στους Μενέντεζ μία Mercedes C300, μετρητά και ράβδους χρυσού. Για τους φίλους του η υπόθεση «μπάζει» από παντού. Αν ο Μενέντεζ ήθελε να τα «πιάσει», θα είχε πάρει άλλες αποφάσεις (π.χ. δεν θα είχε στυλώσει τα πόδια εναντίον της συμφωνίας για τα πυρηνικά με το Ιράν, ούτε θα είχε μπλοκάρει τις χρυσές δουλειές με την Τουρκία που κάνει η αμερικανική στρατιωτική βιομηχανία). «Οποιος τον κατη-

«Οποιος τον κατηγορεί ότι πουλάει τις θέσεις του δεν γνωρίζει ούτε τις θέσεις του ούτε τον ίδιο», λέει ο Εντι Ζεμενίδης, εκτελεστικός διευθυντής του Συμβουλίου Ελληνοαμερικανικής Ηγεσίας.

γορεί ότι πουλάει τις θέσεις του δεν γνωρίζει ούτε τις θέσεις του ούτε τον ίδιο», λέει στην «Κ» ο Εντι Ζεμενίδης, εκτελεστικός διευθυντής του Συμβουλίου Ελληνοαμερικανικής Ηγεσίας (HALC).

Για κάποιους άλλους ο Μενέντεζ μάλλον παρασύρθηκε από την ψηλή και δυναμική σύζυγό του, τη σύμβουλο επιχειρήσεων Ναντίν Αρσλανιάν. Η Ναντίν με τη σειρά της μπορεί να εξαπατήθηκε από κάποιους πελάτες της. Άλλοι, οι πιο καχύποπτοι, λένε πως ο ερωτοχτυπημένος γερουσιαστής έκανε τα στραβά μάτια. Οι κατήγοροι αναφέρουν ότι ο ίδιος έψαξε στο Ιντερνετ για την τιμή του χρυσού. Έχουν δεκατρία χρόνια διαφορά. Η πρόταση γάμου έγινε στο προαύλιο του Ταζ Μαχάλ της Ινδίας τον Οκτώβριο του 2019. Της τραγούδησε το «Never enOUGH» (Ποτέ αρκετά) από το μιούζικαλ «Greatest showman», που μιλάει για τα όνειρα που γίνονται πραγματικότητα. Ο γάμος τους έγινε στην αρμενική εκκλησία των Αγίων Μαρτύρων στο Κουίνς της Νέας Υόρκης στις 3 Οκτωβρίου 2020. Η δεξίωση έγινε σε μια αυλή σε σπίτι φίλων.

Η Ναντίν, με δύο παιδιά από τον πρώτο γάμο της και ένα μάστερ στη Γαλλική Φιλολογία, είχε αρκετά οικονομικά προβλήματα, που λύθηκαν μετά το 2020, όταν δούλεψε ως σύμβουλος του Χάνα. Πρόκειται για τον 40άρη επιχειρηματία στον οποίο η αιγυπτιακή κυβέρνηση έδωσε το 2019 το μονοπώλιο για να πιστοποιεί ότι το κρέας χαλά που εξάγεται από τις ΗΠΑ στην Αίγυπτο παρασκευάζεται με βάση τον ισλαμικό νόμο. Δολάρια και χρυσός με τα δακτυλικά αποτυπώματα συνεργατών του Χάνα βρέθηκαν στο σπίτι των Μενέντεζ, αλλά η υπεράσπιση υποστηρίζει ότι είναι νόμιμες αμοιβές (που ενσωματώθηκαν σε συμπληρωματικές δηλώσεις «πόθεν έσχες» του ζεύγους) και δεν έχουν προφανώς σχέση με το ζήτημα της αποδέσμευσης του συγκεκριμένου ποσοστού της αμερικανικής βοήθειας προς την Αίγυπτο. Όμως, οι εντυπώσεις δεν είναι ευνοϊκές.

Αρκετοί γερουσιαστές έχουν ζητήσει την παραίτηση του

Ρόμπερτ Μενέντεζ

Το West Side Story του πιο ισχυρού φιλέλληνα

Ο γερουσιαστής, που έχει μπλεχτεί σε ένα κουβάρι κατηγοριών με τη σύζυγό του, έχει βαθιά σχέση με την Ελλάδα, που τον είχε φέρει έως τα Κατεχόμενα

Μενέντεζ. Οι φίλοι του όμως υπογραμμίζουν ότι το κατηγορητήριο έχει νομικά κενά και υπενθυμίζουν ότι το αμερικανικό κράτος προσπάθησε να τον στριμώξει με ένα παρόμοιο, αν και ελαφρύτερο, κατηγορητήριο το 2015. Του καταλόγισαν ότι έκανε αφειδώς ρουσφέτια στον Σάλομον Μέλγκεν, έναν πάμπλουτο οφθαλμίατρο από τη Φλόριντα με αντάλλαγμα ταξιδάκια αναψυχής και οβολούς ενισχύσεων. Στη δίκη που έγινε το φθινόπωρο του 2017 αθώωθηκε από τους ενόρκους με ψήφους 12-2 και το 2018 επανεξελέγη στη Γερουσία με 54%.

«Είμαι σίγουρος ότι θα αθωθεί και τώρα», λέει στην «Κ» ο Τάσος Ζαμπάς, χρηματιστηριακός σύμβουλος στην τράπεζα Γουέλς Φάργκο και αντιπρόεδρος της Παγκόσμιας Συντονιστικής Επιτροπής Κυπριακού Αγώνα (ΠΣΕΚΑ). Πρόκειται για τον πιο στενό φίλο και σύμμαχο του Μενέντεζ στο Νιου Τζέρσεϊ, χάρη στον οποίο ο πολιτικός έμαθε για τα δικάια της Ελλάδας και της Κύπρου και έγινε σταθερός υποστηρικτής των ελληνικών θέσεων. Η φιλία του Μενέντεζ με τον Ζαμπά έχει γράψει ιστορία, αλλά προτού αναφερθούμε στην ιστορία αυτή έχουν σημασία ορισμένα βιογραφικά στοιχεία που αποκαλύπτουν τον χαρακτήρα του γερουσιαστή.

Μια ζωή, δυο ζωές

Ο Μενέντεζ ανήκει σε εκείνους που ζουν δυο ζωές μέσα σε μία. Γεννήθηκε στη Νέα Υόρκη το 1954 από γονείς Κουβανούς μετανάστες, αλλά μεγάλωσε στο Γιούνιον Σίτι του Νιου Τζέρσεϊ.

Η μητέρα του, Εβαντζελίνα, ήταν μοδίστρα και ο πατέρας του, Μάριο, ξυλουργός. Ο μικρός Μπομπ μεγαλώνει στη φτωχογειτονιά και γίνεται σκληρό καρύδι και δουλευταράς. Μοιάζει σαν να βγαίνει από το μιούζικαλ «Γουέστ Σάιντ Στόρι» (1957) των Ρόμπινς, Μπερνστάιν, Σοντχάιμ (πέρυσι το έκανε ριμέικ ο Στίβεν Σπίλμπεργκ). Δεν είναι εύκολο παιδί. Πότε γίνεται απότομος και αυστηρός, πότε παθιασμένος και ορμητικός. Έχει το πείσμα του μετανάστη για ανάδειξη και αποδοχή. Τη δεκαετία του '70 σπουδάζει, εργάζεται και μπαίνει στην πολιτική – όλα σχεδόν ταυτόχρονα. Το πρώτο πτυχίο του είναι στις πολιτικές επιστήμες από το Κολέγιο του Σεντ Πίτερ στο Τζέρσεϊ Σίτι. Το 1974 εκλέγεται στο Συμβούλιο Εκπαίδευσης του Γιούνιον Σίτι, ενώ παράλληλα εργάζεται ως σύμβουλος του δημάρχου Γουίλιαμ Μούστο. Το 1976 παντρεύεται τη δασκάλα Τζέιν Τζέικομπσεν και αποκτούν δύο παιδιά, την Αλίσια Μενέντεζ, που σήμερα εργάζεται στο κανάλι MSNBC, και τον Ρομπ Μενέντεζ, που εκλέχθηκε πρόσφατα μέλος της ομοσπονδιακής Βουλής των Αντιπροσώπων.

Το 1980 πήρε το πτυχίο του στις νομικές επιστήμες από το Πανεπιστήμιο Ρούτγκερς. Το 1982 τα έπασε με τον δήμαρχο Μούστο (ο οποίος κατηγορήθηκε για διαφθορά) και κατέβηκε στις εκλογές εναντίον του. Έχασε, αλλά το 1986 δοκίμασε ξανά και κέρδισε. Έμεινε δήμαρχος του Γιούνιον Σίτι έως το 1992. Παράλληλα με τα δημαρχιακά του καθήκοντα, το 1987 εκλέ-

χθηκε στην πολιτειακή Βουλή των Αντιπροσώπων, όπου παρέμεινε έως το 1991, όταν έγινε μέλος της πολιτειακής Γερουσίας (στην Αμερική κάθε πολιτεία έχει τη δική της Βουλή και τη δική της Γερουσία). Το 1993 έσπασε το φράγμα της επαρχίας, εκλέχθηκε στην ομοσπονδιακή Βουλή των Αντιπροσώπων και το 1995 στη Γερουσία.

Ο Μενέντεζ όταν πιστεύει σε ένα σκοπό δεν διστάζει να συγκρουστεί με όλους, επιβεβαιώνουν στην «Κ» πηγές στην Αθήνα που παρακολουθούν τη διαδρομή του. Είναι αταλάντευτα Δημοκρατικός σε όλα, εκτός από τα αμυντικά και εξωτερικά θέματα που από την αρχή βρέθηκε πιο κοντά στους Ρεπουμπλικανούς. Ήταν υποστηρικτής των παρεμβάσεων των ΗΠΑ στο Κόσοβο και στο Αφγανιστάν, αλλά όχι στο Ιράκ. Με δυο λόγια, ο Μπομπ Μενέντεζ δεν είναι ο πιο εύκολος άνθρωπος στον κόσμο γιατί δεν θέλει να θεωρείται δεδομένος. Έγινε όμως οικειοθελώς «δεδομένος» και θερμός υποστηρικτής της Ελλάδας και της Κύπρου γιατί πίστεψε ότι η Κύπρος και η Ελλάδα έχουν δίκαιες θέσεις που η Αμερική αξίζει να υποστηρίξει. Κι αυτό οφείλεται εν πολλοίς στη φιλία του με τον Τάσο Ζαμπά.

«Μαζί θα πάμε»

Ο Ζαμπάς κατάγεται από το Πραστείο Μόρφου. Ο πατέρας του ήταν αγρότης και έμπορος εσπεριδοειδών που καταστράφηκε οικονομικά με την εισβολή. Τον Αύγουστο του 1975 ο Τάσος ήταν 15 ετών και έφυγε από την Κύπρο για το Νιου Τζέρσεϊ των ΗΠΑ, όπου είχε ένα θείο,

τον Μιχάλη Αναστασίου. Μια από τις δασκάλες του στο γυμνάσιο ήταν η Τζέιν Τζέικομπσεν, η πρώτη σύζυγος του Μενέντεζ. Η δασκάλα αυτή δίδαξε πολλά παιδιά της οικογένειας Ζαμπά και ήταν εκείνη που μίλησε πρώτη στον άνδρα της για την τραγωδία της Κύπρου. Ο Μενέντεζ ευαίσθητοποιήθηκε, γνωρίστηκε με τους Ζαμπάδες και ταυτίστηκε με τους Κυπρίους γιατί και ο ίδιος αισθανόταν μέσα του Κουβανός πρόσφυγας. Μια μέρα το 1993, όταν μπήκε επιτέλους στο Κογκρέσο, πέρασε από το σπίτι του Τάσου.

Μενέντεζ: Τι θέλεις να κάνω για σένα;

Ζαμπάς: Θέλω να ξαναπάω στο χωριό μου.

Μενέντεζ: Θα πάμε.

Ζαμπάς: Μην υπόσχεσαι. Δεν μπορούμε να περάσουμε στα Κατεχόμενα.

Μενέντεζ: Μην αμφιβάλλεις. Μαζί θα περάσουμε. Και ο λόγος μου είναι συμβόλαιο.

Το καλοκαίρι του 1995 το «συμβόλαιο» τηρήθηκε. Ο Μενέντεζ πήρε τον Τάσο, την αδελφή του, Τούλα Ζαμπά, και τον ξάδελφό τους, Στάθη Ζαμπά, και έφθασαν στα Κατεχόμενα. Οι Τούρκοι προσπάθησαν να τους εμποδίσουν. Στο Λήδρα Πάλας απαιτήσαν να τους σφραγίσουν τα διαβατήρια, σαν να πρόκειται για είσοδο σε κράτος, αλλά ο Μενέντεζ αρνήθηκε. «Σφράγισαν μόνο μια λευκή κόλλα χαρτί που μετά την πετάξαμε», λέει σήμερα ο Ζαμπάς. Εφθασαν στο χωριό και πήγαν στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου. Ο Τάσος άνοιξε την πόρτα. Στην μέση του ναού βρισκόταν ένα μπιλιάρδο. Οι εικόνες είχαν κλαπεί και οι τοίχο-

Το 2007, όταν αποχώρησε ο Πολ Σαρμπάνης από τη Γερουσία, είπε για τον Μενέντεζ ότι πλέον αυτός θα είναι «ο πιο ισχυρός Έλληνας στη Γερουσία».

γραφίες ήταν κατεστραμμένες. Συγκινημένος έβγαλε από την τσάντα του κεριά και τα άναψε στην Αγία Τράπεζα. Μετά πήγαν στο σπίτι του, όπου πλέον έμενε μια οικογένεια Τουρκοκυπρίων. Του επέτρεψαν να μπει, αλλά η τουρκική ασφάλεια του ζήτησε να μη φωτογραφίσει. Επιστρέφοντας στη Λευκωσία ο Μενέντεζ έδωσε συνέντευξη Τύπου. «Ήταν πιο εύκολο να περάσει η κεφαλή ενός ελέφαντα από ένα βελόνι παρά εμείς στα Κατεχόμενα». Μέσα στα επόμενα χρόνια άνοιξε όλες τις πόρτες της Ουάσιγκτον στους Κυπρίους και στους Έλληνες. Όταν αποχώρησε ο Πολ Σαρμπάνης από τη Γερουσία, το 2007, είπε για τον Μενέντεζ ότι πλέον αυτός θα είναι «ο πιο ισχυρός Έλληνας στη Γερουσία». Ο Μενέντεζ θα ξεπερνούσε κάθε ελληνική προσδοκία. Είναι εκείνος που έδωσε μάχη για να γίνει πραγματικότητα η ενισχυμένη ελληνοαμερικανική αμυντική συνεργασία (Σούδα, Αλεξανδρούπολη, F-35 κ.ά.) καθώς και η στρατηγική EastMed που συνδυάζει την τριεθνή συνεργασία στην ασφάλεια και στην ενέργεια (Ελλάδα - Κύπρος - Ισραήλ). Έδωσε μάχη για την άρση του αμερικανικού εμπάργκο πώλησης όπλων στην Κύπρο και για το παράλληλο μπλοκάρισμα της Τουρκίας από τα F-16 και τα F-35 (λόγω της αγοράς των ρωσικών S-400). Ο Ερντογάν ήδη δήλωσε ικανοποίηση από την προσωρινή αποχώρηση του Μενέντεζ από την Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων.

Στο μάτι του κυκλώνα εδώ και δέκα μέρες, ο γερουσιαστής δεν το βάζει κάτω. «Όταν τελειώσει αυτή η ιστορία θα έχω παραμείνει γερουσιαστής», δήλωσε εμφαντικά. Όπως λέει ο στίχος του Σοντχάιμ από το «Γουέστ Σάιντ Στόρι», «Life can be bright in America/ if you can fight in America» (Η ζωή στην Αμερική μπορεί να είναι λαμπερή/ αν δινεις μάχη στην Αμερική). Ο Μενέντεζ, ένας Λατίνος που έχτισε μόνος του το μέλλον του, θα δώσει άλλη μια μάχη γιατί, όπως βεβαιώνουν οι φίλοι του, αυτός είναι ο χαρακτήρας του.

Στίβεν Ντάνμπαρ Τζόνσον, President, International of The New York Times Company

Ο νέος αστερισμός της δημοσιογραφίας

Πώς μια παραδοσιακή εφημερίδα καταφέρνει να ενσωματώνει τις νέες τεχνολογίες και να παραμένει κερδοφόρος

Συνέντευξη στον **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Οι προφητείες για το τέλος των εφημερίδων είναι πια πιο παρωχημένες από τις ίδιες τις εφημερίδες, που σιγά σιγά βρίσκουν τρόπους να επιζούν στο χαώδες ψηφιακό περιβάλλον. Υπόδειγμα τέτοιας ανάπτυξης είναι οι New York Times, με τους οποίους η «Κ» έχει «αδελφοποιηθεί» στην αγγλική της έκδοση εδώ και ένα τέταρτο του αιώνα. Έχει μεσολαβήσει μια κοσμογονία στα media από την έναρξη εκείνης της συνεργασίας. Και αυτή την κοσμογονία δοκιμάσαμε να χαρτογραφήσουμε με τον άνθρωπο που διευθύνει τις διεθνείς δραστηριότητες της The New York Times Company, τον Στίβεν Ντάνμπαρ Τζόνσον, στο περιθώριο της παρουσίασης του στην Αθήνα για το Athens Democracy Forum

— Έχουν περάσει 25 χρόνια από τότε που ξεκινήσαμε το εγχείρημα (της αγγλικής έκδοσης της «Κ» σε συνεργασία με τους New York Times). Τι έχει αλλάξει στη δημοσιογραφία αυτά τα 25 χρόνια; — Χθες, όταν πετούσα προς Αθήνα, σκεφτόμουν αυτά τα 25 χρόνια. Ξεκινήσαμε αυτή τη σχέση την ίδια χρονιά που ιδρύθηκε η Google. Νομίζω έξι χρόνια πριν από την ίδρυση του Facebook, εννέα χρόνια πριν από το πρώτο iPhone και 12 χρόνια πριν από το πρώτο iPad. Οπότε, απαντώντας στην ερώτησή σας, βιώσαμε ίσως την πιο ταραχώδη περίοδο που υπήρξε ποτέ για τη βιομηχανία των μέσων ενημέρωσης. Τα πάντα έχουν αλλάξει. Ανατράπηκαν τα επιχειρηματικά μοντέλα στα οποία στηριζόμασταν όλοι μας για να παράγουμε τη δημοσιογραφία μας. Ωστόσο, μας δόθηκε ταυτόχρονα πρόσβαση σε περισσότερους αναγνώστες από ποτέ άλλοτε. Έτσι, το γεγονός ότι αντέξαμε —εξακολουθούμε να έχουμε ένα έντυπο προϊόν—, η σχέση μας, η συνεργασία μας άντεξε μέσα σε όλα αυτά, είναι απόδειξη της —θα το πω με στόμφο— υψηλής ποιότητας δημοσιογραφίας και των δεσμεύσεων τόσο της οικογένειας Αλαφούζου όσο και της οικογένειας των New York Times για υψηλής ποιότητας δημοσιογραφία. Βεβαίως, είναι μια περίοδος βαθύτατων αλλαγών, όπου έπρεπε να σκεφτούμε πώς θα κάνουμε τη δημοσιογραφία να λειτουργεί σε όλες τις πλατφόρμες στις οποίες οι χρήστες πλέον καταναλώνουν αυτή τη δημοσιογραφία. Από τη δική μας οπτική γωνία, σε μια εποχή πραγματικής ανατα-

Εξακολουθούμε να διατηρούμε μεγάλο μέρος των εντύπων, επειδή αποφέρουν, ειλικρινά, πολλά έσοδα. Ομως, στην αντίληψή μας, τα ψηφιακά προϊόντα προηγούνται των εντύπων.

ραχής, υπάρχουν τρεις φάροι βάσει των οποίων μπορεί κανείς να πλεύσει. Ο μεγαλύτερος φάρος είναι η υψηλής ποιότητας δημοσιογραφία, η επένδυση στη δημοσιογραφία. Διότι, χωρίς αυτήν, δεν υπάρχει προϊόν. Ο πειρασμός, όταν τα επιχειρηματικά μοντέλα απειλούνται, είναι να κάνει περικοπές και, δυστυχώς, αυτό έχει συμβεί κατά κόρον. Πιστεύουμε, όμως, ότι πρέπει να επενδύουμε στη δημοσιογραφία. Δεύτερος φάρος είναι η ξεκάθαρη ενσωμάτωση της τεχνολογίας. Στην αρχή αυτής της περιόδου, πολλοί από εμάς πολεμούσαμε την τεχνολογία και προσπαθούσαμε να την αποφύγουμε. Αλλά πρέπει να την αποδεχθούμε και να κατανοήσουμε τη σημασία της και τις ευκαιρίες που μας παρέχει. Και ο τρίτος φάρος, ίσως από πολλές απόψεις ο πιο δύσκολος για τις παλαιές ειδησεογραφικές εκδόσεις, είναι το πώς θα κατανοήσουμε τον αναγνώστη, επειδή μέχρι τώρα ήταν σε μεγάλο βαθμό μια μονόπλευρη διαδικασία. Δημοσιογραφίες μια εφημερίδα, την έθετες σε κυκλοφορία και αυτό ήταν όλο. Δεν λάμβανες πολλά σχόλια από τον αναγνώστη. Τώρα, με την ανάλυση δεδομένων, μπορείς να καταλάβεις τα πάντα γι' αυτόν και πώς να τα χρησιμοποιήσεις απο-

«Η εμπειρία του έντυπου προϊόντος εξακολουθεί να έχει δυναμική. Οπότε η δημοσιογραφία δεν είναι δυαδική. Όλες οι πλατφόρμες έχουν ρόλο», λέει ο Στίβεν Ντάνμπαρ Τζόνσον, ο οποίος διευθύνει τις διεθνείς δραστηριότητες της The New York Times Company, στον Αλέξη Παπαχελά.

τελεσματικά. Έτσι, όλα αυτά άλλαξαν δραματικά και έπρεπε να προσαρμοστούμε. — Η συντακτική ομάδα και ο τρόπος με τον οποίο συγκεντρώνονται οι ειδήσεις άλλαξαν τις ειδήσεις; — Η συντακτική ομάδα έχει αλλάξει αισθητά, καθώς είναι νεότερη, πιο ποικιλόμορφη, με περισσότερες τεχνικές γνώσεις. Σε μια δημόσια συζήτηση που είχαμε στη Νέα Υόρκη πριν από λίγο καιρό, ήταν τρεις από τους διεθνείς ανταποκριτές μας στο βήμα, όλοι κάτω των 40 ετών, πραγματικά εξαιρετικοί δημοσιογράφοι, και τους έκανα την ερώτηση «διαβάζει κανείς από εσάς το περιεχόμενό του σε έντυπη μορφή;». Ούτε ένας! Όλοι τους χρησιμοποιούν τα τηλέφωνα τους, και αυτό είναι σημαντικό γιατί έτσι καταλαβαίνουν το κοινό. Η διεθνής εφημερίδα τα πηγαίνει πραγματικά πολύ καλά και υπάρχει γνήσια επιθυμία για το έντυπο. Διαπιστώσαμε ότι η εμπειρία του έντυπου προϊόντος εξακολουθεί να έχει δυναμική. Οπότε η δημοσιογραφία δεν είναι δυαδική. Οι πλατφόρμες δεν είναι δυαδικές. Το έντυπο έχει τον ρόλο του. Το κινητό τηλέφωνο έχει τον ρόλο του. Όλες οι πλατφόρμες έχουν ρόλο.

— Το στερεότυπο για τους New York Times και την «Καθημερινή» ήταν ότι είμαστε κάτι σαν τις γριούλες της δημοσιογραφίας. Στον ψηφιακό κόσμο, προφανώς, πρέπει να το αντιμετωπίσουμε αυτό. Πώς το αντιμετωπίσαν οι Times; Πώς προσεγγίζετε διαφορετικά κοινά; — Εξακολουθούμε να διατηρούμε μεγάλο μέρος των εντύπων, επειδή αποφέρουν, ειλικρινά, πολλά έσοδα. Ομως, στην αντίληψή μας, τα ψηφιακά προϊόντα προηγούνται των εντύπων. Με αυτό εννοώ ότι όλη η δημοσιογραφία μας μπαίνει καθημερινά σε έναν μεγάλο πνευματικό κουβά. Και από εκεί και πέρα, ό,τι υπάρχει εκεί, το αντιμετωπίζουμε με την ψηφιακή έννοια του όρου. Πώς θα παίξει σε όλες τις διαφορετικές πλατφόρμες. Το κλητικό υλικό είναι ένα παράδειγμα της αλλαγής. Το podcast μας —το The Daily— είναι πλέον παγκόσμιο και φτάνει σε εκατομμύρια ανθρώπους κάθε ημέρα. Έχει φτάσει στο ένα δισεκατομμύριο λήψεις. Αυτό δίνει πρόσβαση στους New York Times και στη δημοσιογραφία μας με τρόπους που δεν θα μπορούσαμε να φανταστούμε πριν από 5-6 χρόνια. Ή, για παράδειγμα, το Modern Love, μια στήλη των New York Times που υπάρχει εδώ

και πάρα πολύ καιρό, που τώρα έχει γίνει τηλεοπτική σειρά με μεγάλη επιτυχία. Κάνουμε επίσης op-docs (ντοκιμαντέρ μικρού μήκους). Πραγματικά, θέλουμε να κερδίσουμε ένα Όσκαρ για ένα από τα op-docs μας. Αν κάνεις καλή δημοσιογραφία σε όλο το φάσμα, μπορεί να λειτουργήσει σε κάθε πλατφόρμα. Αυτό ανακαλύψαμε. Αυτή την ελευθερία μάς δίνει η τεχνολογία. Ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι χρησιμοποιούν την τεχνολογία είναι πραγματικά συναρπαστικός όσον αφορά το πώς μπορούμε να μεταφέρουμε τη δημοσιογραφία μας στα μάτια, στα αυτιά και στο μυαλό των ανθρώπων σε όλο τον κόσμο. Η πολυτέλεια του να κάθεσαι ένα Σαββατοκύριακο με ένα έντυπο και να ξαπλώνεις πίσω στην καρέκλα σου και να απολαμβάνεις τη στιγμή με ένα φλιτζάνι καφέ είναι υπέροχη. Όπως και η εμπειρία τού να σκύβεις στο κινητό σου, το επείγον, η αμεσότητα, ο χρόνος που μπορείς να περάσεις στο γυμναστήριο ακούγοντας καλή δημοσιογραφία στο τηλέφωνό σου, στο podcast σου, όλες αυτές οι υπηρεσίες έχουν σημασία. Και ειλικρινά, είναι και αυτοί τρόποι με τους οποίους μπορούμε να βγάλουμε χρήματα.

— Υπάρχουν πράγματα, όπως το Wirecutter ή το Cooking, που έχουν επεκτείνει πραγματικά το πεδίο εφαρμογής. Ποιος τα σκέφτηκε και πόσο επιτυχημένα είναι από οικονομικής άποψης; — Αναδύονται κατά κάποιον τρόπο οργανικά. Θα σας δώσω ένα παράδειγμα με το Cooking. Οι New York Times έχουν παράδοση στο να δημοσιεύουν συνταγές εδώ και χρόνια. Αν κοιτάξετε στα αρχεία 100 χρόνια πίσω, θα δείτε συνταγές στους New York Times. Είναι μέρος του DNA τους. Έτσι, καθώς αρχίσαμε να σκεφτόμαστε ψηφιακά, ξεκινήσαμε με αυτό που ήδη είχαμε. Και κάποιο λαμπρό μυαλό είπε: «Νομίζω ότι μπορούμε να κάνουμε τη μαγειρική επιχείρηση, να φτιάξουμε μια εφαρμογή για μαγειρική». Προφανώς, υπήρχαν αρκετοί αρνητές που έλεγαν ότι αυτό δεν πρόκειται ποτέ να λειτουργήσει, ότι είναι πολύ ανταγωνιστικό, ότι μπορείς να βρεις συνταγές παντού, αλλά στο άτομο που το σκέφτηκε δόθηκε η ελευθερία να το υλοποιήσει. Και τότε είδαμε ότι έκαναν ένα προϊόν beta, λειτούργησε αρκετά καλά, ήταν όλο βασισμένο στο περιεχόμενό μας, το κάναμε μάλιστα δωρεάν, το επισκέφθηκαν περισσότεροι από ένα εκατομμύριο άνθρωποι, και μετά είπαμε, «εντάξει, δεν βγάζει χρήματα, κάτι πρέπει να γίνει γι' αυτό τώρα». Πώς θα γίνει; Ξεκινήσαμε να ζητάμε από τον κόσμο να πληρώσει γι' αυτό. Τώρα έχουμε πάνω από ένα εκατομμύριο συνδρομητές γι' αυτό το προϊόν. Τα σταυρόλεξα αποτελούσαν πάντα ένα θεμελιώδες κομμάτι του DNA των New York Times, οπότε βασιστήκαμε σε αυτό, βάζοντάς τα σε ψηφιακή μορφή και δίνοντας σε περισσότερους ανθρώπους πρόσβαση σε αυτά. Το Wirecutter ήταν η εξαγορά μιας εταιρείας που έκανε δοκιμές και δημοσιογραφικές κριτικές. Εξέταζαν σχολαστικά διάφορα προϊόντα και κατέληγαν σε ένα συμπέρασμα σχετικά με το ποιο ήταν το καλύτερο. Θεωρήσαμε ότι αυτό ήταν ενδιαφέρον, βασίζονταν στην ποιότητα και στην αυστηρότητα της δημοσιογραφίας τους, η οποία πιστεύουμε ότι αντανακλούσε τις αξίες μας, γι' αυτό και αγοράσαμε αυτό το προϊόν. Πολλοί άνθρωποι έρχονται σε εμάς μέσω αυτών των θυρών. Η Μέρεντιθ Κόππ Λέβιεν, η διευθύνουσα σύμβουλός μας, συνηθίζει να μιλάει για έναν «αστερισμό» όπου οι New York Times βρίσκονται στη μέση και γύρω υπάρχουν όλα αυτά τα διαφορετικά προϊόντα που αποτελούν μέρος του οικοσυστήματος.

Ποτέ δεν ήταν πιο επικίνδυνο να είσαι δημοσιογράφος

— Υπήρξαν κριτικές ότι, ίσως, κατά την περίοδο Τραμπ, οι Times έχασαν μέρος της αντικειμενικότητάς τους, ίσως και υπό την επιρροή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Τι πιστεύετε γι' αυτό; — Θεωρώ ότι πρόκειται για μια πρόκληση στην ψηφιακή εποχή, διότι, στην έντυπη μορφή, τα άρθρα ανέφεραν σαφέστατα τη λέξη «γνώμη» και έτσι τα εκλάμβαναν οι αναγνώστες. Η πρόκληση στον ψηφιακό κόσμο είναι ότι συχνά αυτή η γνώμη συγχέεται με την ειδηση. Υπάρχει λοιπόν κάποιο άρθρο με έντονη άποψη, και ο κόσμος θα πει «αυτή είναι η θεώρηση της ειδήσεως». Αυτό αποτελεί πρόκληση για εμάς, διότι οι New York Times και οι αμερικανικές εκδόσεις έχουν γενικά μια πολύ σαφή γραμμή μεταξύ γνώμης και ειδήσεων. Στο μυαλό μας υπάρχει καθαρός διαχωρισμός, αλλά για τους περισσότερους αναγνώστες, τα δύο αυτά συγχέονται. Γι' αυτό προσπαθούμε συνεχώς να βάζουμε ξεκάθαρες επισημάνσεις. Ομως, κατά βάση, παρά τα όσα λένε, θεωρώ ότι οι New York Times απλώς έκαναν ρεπορτάζ κατά τη

διάρκεια της εποχής Τραμπ, η οποία ήταν πολύ ξεχωριστή. Προσπαθούσαμε πάντα να φτάνουμε στην αλήθεια και να κάνουμε ρεπορτάζ. Και αυτό δεν άρεσε σε ορισμένους ανθρώπους. Οι χαρακτηρισμοί «fake news media» και «failing New York Times» είναι, παρεμπιπτόντως, εξαιρετικά, εξαιρετικά επιζήμιοι. Ποτέ δεν ήταν πιο επικίνδυνο να είσαι δημοσιογράφος. Νομίζω ποτέ. Και σήμερα, δημοσιογράφοι δολοφονούνται ακόμη και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πολλά μέρη του κόσμου, ειδικά για τις γυναίκες δημοσιογράφους, είναι εξαιρετικά επικίνδυνα. Και αυτού του είδους η ρητορική ήταν πολύ, πολύ επιζήμια.

Εχουν χαθεί περισσότερες θέσεις εργασίας στη δημοσιογραφία στις ΗΠΑ απ' ό,τι στους ανθρακωρύχους, από τις αρχές του αιώνα. «failing New York Times» είναι, παρεμπιπτόντως, εξαιρετικά, εξαιρετικά επιζήμιοι. Ποτέ δεν ήταν πιο επικίνδυνο να είσαι δημοσιογράφος. Νομίζω ποτέ. Και σήμερα, δημοσιογράφοι δολοφονούνται ακόμη και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πολλά μέρη του κόσμου, ειδικά για τις γυναίκες δημοσιογράφους, είναι εξαιρετικά επικίνδυνα. Και αυτού του είδους η ρητορική ήταν πολύ, πολύ επιζήμια.

— Δηλαδή, κάποιοι ένιωθαν πραγματικά να απειλούνται; Ακόμη και στις ΗΠΑ; — Ναι. Οι δημοσιογράφοι απειλούνται από αυτήν τη ρητορική και τον δικασμό που προκαλεί. Υπάρχουν απειλές ανάντο προς δημοσιογράφους σε μόνιμη βάση στις ΗΠΑ και παντού στον κόσμο. Οχι μόνο σε εμάς. Ποτέ δεν ήταν πιο επικίνδυνο να είσαι δημοσιογράφος σε πολλά μέρη του κόσμου από ό, τι σήμερα, γεγονός που είναι πολύ ανησυχητικό. — Για πόσο ακόμη πιστεύετε ότι θα επιβιώσουν οι έντυπες εκδόσεις; — Εδώ υπάρχουν δύο απαντήσεις: Όσο ο κόσμος θέλει να διαβάζει έντυπα και όσο τα οικονομικά λειτουργούν. Αυτά τα δύο είναι συνδεδεμένα, διότι αν καταφέρει να δείξεις ότι εξακολουθείς να έχεις ένα απαιτητικό κοινό στον έντυπο Τύπο και επομένως μπορείς να προσελκύσεις έσοδα, διαφημίσεις και αναγνώστες, νομίζω ότι ο έντυπος Τύπος θα υπάρχει για πολύ καιρό. Βλέπουμε συνεχώς έντυπα να σταματούν την

κυκλοφορία τους. Πιστεύω, όμως, ότι κάποια έντυπα υψηλής ποιότητας, που έχουν και πάλι ένα απαιτητικό, πιστό κοινό, θα βρουν τρόπους ώστε να επιβιώσουν για κάποιο χρονικό διάστημα. Δεν ξέρω για πόσο· δέκα χρόνια; Εκατό χρόνια; Δεν γνωρίζω. — Ωστόσο, υπάρχει μέλλον για την υψηλής ποιότητας δημοσιογραφία, ακόμη και πέρα από την έντυπη; — Και πάλι, δεν είναι δυαδικό. Όταν κάποιος λένε «μην ασχοληθείς με τη δημοσιογραφία, είναι μια φρικτή βιομηχανία», το καταλαβαίνω γιατί το υπόβαθρο έχει μιαν αλήθεια. Έχουν χαθεί περισσότερες θέσεις εργασίας στη δημοσιογραφία στις Ηνωμένες Πολιτείες απ' ό,τι στους ανθρακωρύχους, από τις αρχές του αιώνα. Είναι αλήθεια ότι τα περιφερειακά τοπικά μέσα ενημέρωσης έχουν ξεφουσκώσει στην Αμερική. Και αυτό συμβαίνει σε όλο τον κόσμο. Σήμερα βρισκόμαστε εδώ σε ένα Φόρουμ για τη Δημοκρατία και δεν πιστεύω ότι μπορεί να υπάρξει αληθινή ελευ-

θερη δημοκρατία χωρίς δυναμικά, ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης. Αυτά τα δύο είναι αλληλεξαρτώμενα. Ομως είμαι αγνωστικιστής, δεν με νοιάζει και τόσο πολύ (επιζήσει το έντυπο). Με νοιάζει να μας διαβάσει ο κόσμος ή να μας ακούει ή να μας βλέπει σε όποια πλατφόρμα προτιμά. Η δουλειά μου και η δουλειά των συναδέλφων μου στην επιχειρηματική πλευρά είναι να σκεφτόμαστε διαρκώς πώς θα διατηρήσουμε τη δημοσιογραφία μας και πώς θα βρούμε τρόπους να το κάνουμε αυτό να λειτουργήσει, οικονομικά, σε όλες αυτές τις διαφορετικές πλατφόρμες. Αυτό που μπορώ να πω για τη διεθνή έντυπη επιχείρησή μας είναι ότι φέτος θα είμαστε πιο κερδοφόροι από ό, τι ήμασταν πριν από την πανδημία. Έχουμε δει μεγάλη εμπιστοσύνη από τους διαφημιστές μας, που έρχονται σε εμάς επειδή αναγνωρίζουν ότι εμείς, στον έντυπο Τύπο, εξακολουθούμε να έχουμε πολλούς αναγνώστες που είναι διαμορφωτές της κοινής γνώμης και απαιτητικοί καταναλωτές. Και η διαφήμισή μας ήταν πολύ ισχυρή φέτος. Δεν έχω ιδέα αν αυτό θα ισχύει σε

πέντε χρόνια. Εκείνο, πάντως, για το οποίο έχω μια ιδέα είναι ότι θα εξακολουθούμε να βγάζουμε αρκετά χρήματα για να συντηρούμε τη δημοσιογραφία μας. — Ερχεστε στην Ελλάδα εδώ και πολύ καιρό. Κατά τη γνώμη σας, πώς έχει αλλάξει η χώρα; — Το σκεφτόμουν και αυτό στο αεροπλάνο. Το σκεφτόμουν περισσότερο στο πλαίσιο του πότε ξεκίνησε το Athens Democracy Forum, πριν από 11 χρόνια. Και θυμάμαι ότι πραγματικά η Ελλάδα βρισκόταν σε μια δύσκολη περίοδο τότε. Ήταν κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και είδα τις δυσκολίες που χρειάστηκε να περάσει αυτή η χώρα. Ουσιαστικά, το «τολμήστε να ελπίζετε» είναι το θέμα εδώ. Τώρα η Ελλάδα βγαίνει από αυτή τη δυσκολία και νομίζω ότι η οικονομία της αναπτύσσεται με διπλάσιο ρυθμό από την Ευρωπαϊκή Ένωση, επίσης ορισμένες αξιολογήσεις πιστοληπτικής ικανότητας δίνουν επιδυνητική βαθμίδα. Αυτή είναι μια τεράστια διαφορά από το κλίμα που επικρατούσε πριν από μερικά χρόνια.

Champions League: Ενιαίο πρωτάθλημα με 36 ομάδες

Αλλάζουν μορφή και μεγαλώνουν οι 3 ευρωπαϊκές διοργανώσεις από τη νέα σεζόν

Από την επόμενη σεζόν 2024-2025 πολύ μεγάλες αλλαγές θα συντελεστούν στον τρόπο διεξαγωγής τόσο του Champions League όσο και των άλλων δύο ευρωπαϊκών διοργανώσεων, του Europa League και του Conference League.

Αυτή τη φορά πρόκειται να γίνουν δομικές αλλαγές που αλλάζουν όλον τον τρόπο διεξαγωγής των ευρωπαϊκών διοργανώσεων. Δεν θα είναι υπερβολή αν πούμε ότι θα έχουμε ένα μεγάλο, ενιαίο πρωτάθλημα όλης της Ευρώπης με 36 ομάδες και άλλα δύο μικρότερα με επίσης 36 ομάδες στο κάθε ένα, για το Europa και το Conference League. Η αντικατάσταση του format των ομίλων με το νέο (ελβετικό) σύστημα διεξαγωγής των ευρωπαϊκών διοργανώσεων, ανατρέπει όλα τα μέχρι σήμερα δεδομένα και δημιουργεί εντελώς νέες συνθήκες.

Πού πάνε τα 4 νέα εισιτήρια;

Οι ομάδες του Champions, λοιπόν, γίνονται 36 –αυξάνονται κατά τέσσερις. Η UEFA ήθελε πολύ να στηρίξει τις χώρες που την στηρίζαν στην κόντρα με την European Super League, αλλά να δώσει και ένα ακόμη μεγαλύτερο παράθυρο στους μικρούς. Το ένα λοιπόν από τα τέσσερα επιπλέον εισιτήρια θα πάει σε «μικρό» και τα άλλα τρία σε «μεγάλους». Τα δύο εισιτήρια από τα επιπλέον 4 θα πηγαίνουν στις χώρες που την αμέσως προηγούμενη χρονιά (και μόνο σε αυτή τη μία σεζόν) οι ομάδες τους συγκέντρωσαν τους περισσότερους βαθμούς. Στην τελευταία πενταετία η Αγγλία είναι πάντα μέσα στις δύο πρώτες χώρες. Άρα επί της ουσίας –πλην απίθανου απρόοπτου– το ένα εισιτήριο θα πηγαίνει μονίμως στους

Η UEFA ήθελε πολύ να στηρίξει τις χώρες που την στηρίζαν στην κόντρα με την European Super League, αλλά να δώσει και ένα ακόμη μεγαλύτερο παράθυρο στους μικρούς.

Άγγλους. Το δεύτερο εισιτήριο πηγαίνει επίσης σε μεγάλο ευρωπαϊκό πρωτάθλημα (Ισπανία ή Γερμανία συνήθως είναι οι δύο χώρες που μαζεύουν πολλούς βαθμούς). Τέλος, ξεκάθαρα ευνοημένη είναι και η Γαλλία η οποία θεωρείται η πλέον αδικημένη, ως 5η χώρα της ειδικής βαθμολογίας της UEFA (σήμερα βάζει δύο ομάδες απευθείας στους μίλους) και με το νέο format θα βγάζει τρεις, αρκεί φυσικά να παραμένει στην 5η θέση της κατάταξης.

Ο πρωταθλητής Κύπρου

Όσο για το τέταρτο εισιτήριο που πάει στους «μικρούς» –και αυτό αφορά και το κυπριακό ποδόσφαιρο– αυτό θα γίνει μέσω των προκριματικών (πλήρ οφ) των πρωταθλητών. Μέχρι σήμερα λοιπόν, από αυτούς τους προκριματικούς έφταναν στους ομίλους τέσσερις ομάδες, πλέον θα φτάνουν πέντε και άρα, θεωρητικά πάντα, για τον πρωταθλητή μας τα πράγματα θα είναι κάπως καλύτερα.

Ενιαίο πρωτάθλημα

Οι όμιλοι λοιπόν καταργούνται και μένει μόνο ένας όμιλος στον οποίο μετέχουν και οι 36 και μία ενιαία βαθμολογία. Πώς θα παίξουν όμως, αφού προφανώς δεν μπορούν όλοι με όλους; Οι 36 θα σχηματίζουν τέσσερα γκρουπ

δυναμικότητας των εννέα ομάδων με βάση την ειδική βαθμολογία της UEFA. Το γκρουπ των ισχυρών, το δεύτερο πιο δυνατό, το τρίτο και το τέταρτο. Η κάθε ομάδα σε όποιο γκρουπ κι αν ανήκει θα παίζει 8 αγώνες με 8 ομάδες από τα τέσσερα γκρουπ (δύο από το κάθε ένα).

Με λίγα λόγια αν είσαι στο δεύτερο γκρουπ δυναμικότητας θα παίζεις οκτώ ματς: με δύο ομάδες από το πρώτο, δύο από το δεύτερο, δύο από το τρίτο και δύο από το τέταρτο γκρουπ. Ένα εντός και ένα εκτός με την ομάδα από τα κάθε γκρουπ ώστε

στο τέλος να έχεις παίξει 4 ματς εντός έδρας (από ένα με εκπρόσωπο του κάθε γκρουπ) και 4 ματς εκτός έδρας (επίσης από ένα με εκπρόσωπο του κάθε γκρουπ).

Ενιαία βαθμολογία

Όταν θα τελειώνουν και οι 8 αγωνιστικές θα σχηματίζεται μία ενιαία βαθμολογία και για τις 36 ομάδες με βάση τα αποτελέσματά τους. Οι πρώτες οκτώ ομάδες θα προκρίνονται απευθείας στη φάση των 16 της διοργάνωσης. Οι ομάδες από τη θέση 9-16 θα αντιμετωπίζουν σε διπλά νοκ-

Περισσότερα έσοδα

Με το νέο format η UEFA προσδοκά και είναι δεδομένο ότι θα εκτοξεύσει τα έσοδά της και άρα και τα χρήματα που θα μοιράζει στις ομάδες. Αυτό θα συμβεί και για τους επιπλέον αγώνες που προσθέτει και φυσικά από τα έσοδα που θα προκύψουν από αυτές και τα τηλεοπτικά δικαιώματα. Πλέον το Champions League από τον Σεπτέμβριο μέχρι τον Δεκέμβριο θα είναι σχεδόν κάθε εβδομάδα στις οθόνες όλου του πλανήτη, αφού οι έξι αγωνιστικές των ομίλων γίνονται οκτώ και επιπλέον προστίθεται και η ενδιάμεση φάση με άλλες δύο αγωνιστικές. Με λίγα λόγια έχουμε επιπλέον τέσσερις Τρίτες, Τετάρτες και Πέμπτες μέσα στη σεζόν και κυρίως στο πρώτο μισό της, όπου θα υπάρχουν αγώνες των διασυλλογικών ευρωπαϊκών διοργανώσεων. Άρα 12 επιπλέον βραδιές που οι τηλεοπτικοί πάροχοι θα δείχνουν ποδόσφαιρο. Αυτό είναι το νέο format των τριών ευρωπαϊκών διοργανώσεων που φιλοδοξεί να ικανοποιήσει και τους «μεγάλους» αλλά και τους «μικρούς».

ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ

Σκηνές απείρου κάλλους: Σκηνές απείρου κάλλους με τις διαφωνίες Ομόνοιας-Εθνικού Άχνας για το θέμα του Μάριου Ηλία. Όσο κωμικοτραγικό ήταν το «πριν», άλλο τόσο είναι και το «μετά». Κανείς όμως δεν είναι υποχρεωμένος να πιστέψει κανέναν από τους δύο.

Ομόνοια και ενίσχυση: Όλοι όσοι ανήκουν στο στρατόπεδο της Ομόνοιας –παίκτες, αθλητικός διευ-

θυντής, εκπρόσωπος Τύπου– λένε ότι η ομάδα πάει για πρωτάθλημα. Η ενίσχυση της ομάδας όμως δεν ταιριάζει με τα λεγόμενα.

Ο Μάριος Ηλία: Κανείς ποδοσφαιριστής δεν θα ήθελε να είναι στη θέση του Μάριου Ηλία. Τράβηξε τα πάνδεινα, χωρίς να φταίει σε τίποτα, και στο τέλος έμεινε με την επιθυμία να κάνει ένα βήμα στην καριέρα του. Κρίμα πάντως για ένα παιδί που έδειξε

δυνατότητες και προοπτική. Πολύ κρίμα. Γιατί πλήρωσε τους εγωισμούς και τις ματαιοδοξίες άλλων.

Δύο διακοπές σε εφτά αγωνιστικές: Σε εφτά αγωνιστικές –την έβδομη θα τη συμπληρώσουμε την επόμενη αγωνιστική– έχουν σημειωθεί ήδη δύο διακοπές λόγω εθνικών ομάδων. Όλοι καταλαβαίνουν ότι έχει παραγίνει το κακό αλλά κανείς δεν κάνει τίποτα. Για ευνόητους λόγους.

ΑΠΟΦΕΙΣ

Περί ηθικής ο λόγος

Του **ΧΡΙΣΤΟΥ ΖΑΒΟΥ**

Κατανού πλήρως ότι ν' αναφέρεται κανείς στην ηθική ή και γενικότερα στην αξιολόγηση των ανθρώπινων πράξεων σε μια κοινωνία όπως η σύγχρονη κυπριακή, μοιάζει ωσάν να συζητάς με Εσκιμώο την απόδοση ή και την χρησιμότητα του κλιματιστικού (air-condition) κατά το καλοκαίρι. Εντελώς δηλαδή αδιάφορο.

Θέλοντας και μη, προσπαθώντας όμως να διατηρήσουμε τον κώδικα αξιών, να ξανά ορίσουμε τι είναι σωστό και τι λάθος σε τούτη την κοινωνία, κάποιοι θα πρέπει να υπενθυμίζουμε ότι πέραν των υλικών επιδιώξεων ή και της κοινωνικής καταξίωσης, υπάρχει και η παράμετρος της ηθικής.

Παράμετρος που περιλαμβάνει διαφορετικών ειδών αρετές που δεν εξαγοράζονται ούτε και κοστολογούνται σε κανένα χρηματιστήριο ανά τον πλανήτη. Αρετές όπως η αξιοπρέπεια, ακεραιότητα και φυσικά η τιμιότητα, που ο καθένας πρέπει να διατηρεί ως μέλος της κοινωνίας των πολιτών, τηρώντας έτσι τους άγραφους κανόνες της.

Τούτη ακριβώς η πτυχή δεν έχει καθόλου επισημανθεί στην υπόθεση του Γιώργου Κούμα έτσι όπως διαμορφώθηκε έπειτα από τη δημοσιοποίηση του πορίσματος της Επιτροπής Δεοντολογίας που καταλήγει στην παραβίαση του ασυμβίβαστου εκ μέρους του προέδρου της Ομοσπονδίας.

Ανάμεσα στο δικηγορικό show που εκτυλίσσεται μεταξύ των νομικών του κύριου Κούμα και των μελών της Επιτροπής Δεοντολογίας, ο πρόεδρος της ΚΟΠ για μια ακόμη φορά βρίσκεται στο κάδρο δημοσιευμάτων που τον φέρουν να εμπλέκει την επιχειρηματική του δράση με την ιδιότητά του και μάλιστα τούτη τη φορά έχουν ως πηγή πληροφοριών έρευνα από τους θεσμούς του κράτους.

Η «βρώμα» και οι φήμες που υπάρχουν γύρω από τον Κούμα, δεν είναι ούτε πρόσφατες, ούτε έχουν απασχολήσει πρότινος τον κόσμο του ποδοσφαίρου. Αντιθέτως, πριν ακόμη αναλάβει την προεδρία της ΚΟΠ, το 2018, οι μύθοι, τα ψέματα ή και οι αλήθειες που συνόδευαν τη φήμη του λάμβαναν τεράστιες διαστάσεις.

Ο ίδιος ποτέ δεν φρόντισε να καθαρίσει το όνομά του, ούτε μπήκε στον κόπο να απαντήσει ευθαρσώς και με ειλικρίνεια όσα του καταλογίζουν. Αντιθέτως, όλα αυτά τα χρόνια, λειτουργώντας μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας, φέρεται να συσσωρεύει ολοένα και μεγαλύτερη εξουσία, χωρίς να δείχνει ότι επηρεάζεται ή ενοχλείται από φήμες ή και από τις αντιδράσεις του κόσμου που στην συντριπτική του πλειοψηφία δεν τρέφει και τις καλύτερες των εντυπώσεων σχετικά με τη δράση του.

Ο κύριος Κούμας δεν δείχνει να νοιάζεται να βελτιώσει το προφίλ του ανάμεσα στην κοινή γνώμη, πολύ περισσότερο, δε, να δώσει απαντήσεις ξεκάθαρες σε σχέση με το τι του καταλογίζουν.

Περί της ηθικής ο λόγος λοιπόν, τούτη η διάσταση στο όλο θέμα ποτέ δεν συζητήθηκε, μάλλον γιατί και ο ίδιος –αλήθεια– ποτέ δεν νοιάστηκε ν' αναδείξει.

Κρίση (διαιτητική) και νοημοσύνη...

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΑΝ**

Ακόμη και στην εποχή του VAR, έστω και μετά από πολλές προσπάθειες απλούστευσης κάποιων κανονισμών διατησίας, το σωστό ή λάθος σε σχέση με την απόφαση ενός διαιτητή ποτέ δεν θα φθάσει σε επίπεδο άσπρου ή μαύρου. Από τη στιγμή που καμία αλλαγή ή τροποποίηση σε κανονισμούς, κανένα σύστημα τεχνολογίας δεν μπορούν να αφαιρέσουν εντελώς και απ' όλους τους κανονισμούς την κρίση του διαιτητή στην αξιολόγηση και πριν σφυρίξει ή δεν σφυρίζει σε μια φάση, οι απόψεις θα διίστανται.

Ο κάθε ένας λοιπόν, εμπλεκόμενος στο ποδόσφαιρο, δικαιούται να έχει άποψη. Σεβαστή και κατανοητή, για όλα όμως υπάρχουν όρια. Άλλο, για παράδειγμα, η διαφορετική άποψη ως προς τη φυσική ή όχι θέση του χεριού, με βάση τη στάση του σώματος ή την κίνηση του ποδοσφαιριστή και άλλο μια διαφορετική άποψη, είτε από άγνοια κάποιων κανονισμών είτε απλά γιατί θα πρέπει να αποδοθεί αλλού η ευθύνη για μια αποτυχία, να δημιουργηθούν εντυπώσεις, να... πορωθεί ο οπαδός, να πιεστεί ο διαιτητής της επόμενης αγωνιστικής. Σεβαστή η διαφορετική άποψη, εκεί και όπου μια φάση και μια απόφαση επιδέχεται αμφισβήτηση ή διαφορετικής ερμηνείας, όχι όμως και η απομύηση της νοημοσύνης μας. Και δυστυχώς, κατά καιρούς δηλώσεις, αναρτήσεις ή ανακοινώσεις, δημιουργούν ξεκάθαρα την εντύπωση αυτή. Τα πρώτα τέτοια σημάδια έκαναν την εμφάνισή τους και στο φετινό πρωτάθλημα.

Υπάρχει, ωστόσο, μια διαφοροποίηση σε σχέση με το σκηνικό αρκετών προηγούμενων χρόνων. Διαφοροποίηση που δίνει μια ελπίδα, έστω μικρή. Στην εποχή λοιπόν που ζούμε, κυρίως από πλευράς τεχνολογίας, ο φιλάθλος κόσμος έχει τη δυνατότητα να διαμορφώνει πολύ πιο ξεκάθαρη άποψη. Έχει τη δυνατότητα να ενημερώνεται και να γνωρίζει τα περί κανονισμών διατησίας. Μιλάμε βέβαια, για μια νέα γενιά φιλάθλων, αυτών που δεν αποδέχονται τα πάντα, δεν υιοθετούν ό,τι μπορεί να τους... σερβίρουν απλά και μόνο επειδή προέρχεται από την ομάδα τους. Για τους υπόλοιπους, στου κουφού την πόρτα...

Καλό θα είναι λοιπόν να συμβαδίσουν με αυτό και οι αρμόδιοι παράγοντες των ομάδων μας. Τα γενικά και αόριστα παράπονα για τη διατησία, το να μην ο κανονισμός αλλά εμείς αυτό πιστεύουμε, καλό θα ήταν να αλλάξει, να... εκσυγχρονιστεί. Η τηλεόραση, ο ολόενας και καλύτερος τρόπος κάλυψης και βέβαια το VAR δίνουν τη δυνατότητα σε όσους θέλουν, και την ίδια ώρα, αφαιρούν εκτεθειμένους ανεπανόρθωτα, όσους τα αγνοούν...

Μεταβολές εβδομάδας		Dow Jones	Nasdaq	Nikkei	Dax	FTSE 100		ΕΜ. ΜΑΚΡΟΝ	Πετρέλαιο	€/ \$
	Χ.Α.Κ. -0,95%							Υπόκειται έλεγχο τιμών στην ενέργεια μέσα στο 2023 Σελ. 10		
	Χ.Α. -3,20%	-1,54%	-0,16%	-1,76%	-1,59%	-1,00%			1,84%	-0,64%

ΔΙΑΒΑΣΤΕ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

Ξόδεψαν περισσότερα, πήραν λιγότερα αγαθά

Ξόδεψαν περισσότερα για να αγοράσουν λιγότερα βασικά είδη διατροφής τα ελληνικά νοικοκυριά το 2022. Σύμφωνα με έρευνα, τα ελληνικά νοικοκυριά πλήρωσαν πέρυσι περισσότερα χρήματα για γάλα, λάδι και ψωμί, ενώ οι ποσότητες που κατανάλωσαν ήταν λιγότερες σε σύγκριση με το 2021. **Σελ. 8**

ΠΑΝΑΚΡΙΒΗ Η ΑΘΗΝΑ

Στα ύψη τα ενοίκια για φοιτητικά σπίτια

Εξαιρετικά δύσκολη είναι η ενοίκιαση φοιτητικής στέγης στις πόλεις της Ελλάδας με τη μεγαλύτερη ζήτηση. Η Γεωχίς καταγράφει μέση ετήσια αύξηση των τιμών των ενοικίων κατά 18,7%, συγκριτικά με πριν από δέκα χρόνια. Στην Αθήνα καταγράφεται αύξηση των τιμών κατά 23,7%. **Σελ. 12**

NUROFEN

ΑΦΗΣΤΕ ΤΟΝ ΠΟΝΟ ΣΕ ΕΜΑΣ

NUROFEN

EXPRESS 120

Ενδοφλέβια 120mg

100 Περιποιητικές Δόσεις

Συμβουλευτείτε τον γιατρό ή τον φαρμακοποιό σας. Διαβάστε προσεκτικά το φύλλο οδηγιών χρήσης.

Απόδοση δεκαετών ομολόγων		
	Απόδοση	Εβδομαδιαία αλλαγή
Κύπρος	4,19%	0,21%
Γερμανία	2,93%	0,20%
Γαλλία	3,51%	0,23%
Ιταλία	4,86%	0,33%
Ισπανία	4,02%	0,23%
Ιρλανδία	3,25%	0,12%
Ελλάδα	4,43%	0,32%
Ην. Βασίλειο	4,44%	0,19%

Βαθμολογία από οίκους αξιολόγησης		
Οίκος Αξιολόγησης	Μακρο-πρόβλεψη Χρέος	Προοπτικές (outlook)
DBRS	BBB	Σταθερή
Fitch	BBB	Σταθερή
Moody's	Ba1	Θετική
S&P	BBB	Σταθερή

Προς ρεκόρ τουριστικών εσόδων

Κώστας Κουμής: Σημαντική αύξηση των αφίξεων – Η εθνική στρατηγική και το άνοιγμα σε νέες αγορές

Εχει καλυφθεί αριθμητικά το κενό της ρωσικής αγοράς, ενώ καταγράφεται σημαντική αύξηση τόσο στις αφίξεις –σε σχέση με πέρσι– όσο και στα έσοδα τονίζει ο υφυπουργός Τουρισμού Κώστας Κουμής. Επισημαίνει μάλιστα ότι η αύξηση πέραν του 30% των εσόδων, πολύ πιθανό να οδηγήσει σε νέο ρεκόρ. Για το θέμα της επέκτασης της τουριστικής περιόδου αναφέρει ότι χρειάζεται ολοκληρωμένος σχεδιασμός που περιλαμβάνει λύσεις για το εργασιακό και την ενίσχυση της αεροπορικής σύνδεσης. Στο μεταξύ, η διαδι-

κασία επικαιροποιήσους της Εθνικής Στρατηγικής για τον τουρισμό τρέχει και αναμένεται να ολοκληρωθεί τους επόμενους μήνες. Σε συνέντευξη στην «Κ» ο υφυπουργός Τουρισμού αναφέρθηκε σε στοιχεία που μπορούν να εμπλουτίσουν την προβολή της Κύπρου

Συνέντευξη
υφυπουργού
Τουρισμού
στην «Κ»

στο εξωτερικό, ενώ περιέγραψε ενέργειες στις οποίες προχωρά το υπουργείο, οι οποίες συμμορφώνονται και στο φετινό μήνυμα της Παγκόσμιας Ημέρας Τουρισμού για στόκευση στην πράσινη μετάβαση και τις πράσινες επενδύσεις. **Σελ. 4**

Σε κομβικό σημείο ο νέος Δρόμος του Μεταξιού

Το φθινόπωρο του 2013, στο πλαίσιο επίσκεψής του στο Καζακστάν, ο Κινέζος πρόεδρος Xi Τζινπίνγκ παρουσίαζε το δαιδαλώδες σχέδιό του για τον νέο Δρόμο του Μεταξιού, όπως ονομάστηκε το δίκτυο υποδομών που έθεσε σε εφαρμογή η Κίνα για να συνδέσει 150 χώρες σε Ασία, Αφρική και Ευρώπη. Το φιλόδοξο σχέδιο έχει έκτοτε υλοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό. Σήμερα, καθώς το εκτεταμένο αυτό σχέδιο επενδύσεων σε οδικά δίκτυα, σιδηροδρομικές συνδέσεις, λιμάνια και μεγάλους αυτοκινητοδρόμους εισέρχεται στη δεύτερη δεκαετία του, έρχεται αντιμέτωπο με μια ραγδαία αλλαγή των συνθηκών. **Σελ. 9**

ΑΝΑΛΥΣΗ / Του ΜΠΕΝ ΓΟΥΙΝΚ / REUTERS BREAKINGVIEWS

Κίνδυνος «λουκέτου» στην Ουάσιγκτον

Το γεγονός ότι τα δύο Σώματα του αμερικανικού Κογκρέσου διοικούνται από διαφορετικά κόμματα εγγυάται ότι κανένα από τα δύο δεν θα λάβει όσα θέλει. Ωστόσο, οι συντηρητικοί βουλευτές της Βουλής των Αντιπροσώπων καταβάλλουν ούτως ή άλλως την προσπάθειά τους για τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό. Εντούτοις θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα αιτήματά τους είναι τόσο ακραία, ώστε δεν υπάρχει καμία πιθανότητα να ψηφισθούν από τη Γερουσία, την υπό τον έλεγχο των Δημοκρατικών. Κάτι τέτοιο είναι απαιτούμενο για να μη διακοπεί η λειτουργία του κρατικού μηχανισμού. Κι ενώ θα ήταν δυνατόν να αποφευχθεί η εξέλιξη

αυτή ή έστω να είναι βραχύβια, μια ευρύτερη παύση λειτουργίας δείχνει αναπόφευκτη. Σήμερα, ως εκ τούτου, τα δύο Σώματα καταβάλλουν μια ύστατη προσπάθεια να μην επέλθει το κλείσιμο πριν από την προθεσμία της Κυριακής. Γερουσιαστές των Ρεπουμπλικανών και των Δημοκρατικών είναι έτοιμοι να λάβουν μέτρα για να εξασφαλίσουν πίστωση χρόνου, διατηρώντας εν ενεργεία την κυβέρνηση και έχοντας περιθώριο να συνεχίσουν τις επί του προϋπολογισμού διαπραγματεύσεις. Βέβαια, στην Βουλή των Αντιπροσώπων οι Ρεπουμπλικανοί έχουν υποσχεθεί να φέρουν κωλύματα. Ο Ρεπουμπλικανός πρόεδρος της Κέβιν Μακάρθι,

Σκληροπυρηνικοί Ρεπουμπλικανοί καθυστερούν τη συμφωνία προβάλλοντας ζητήματα που οικονομικά είναι αμελητέα.

εν τω μεταξύ, θα προσπαθήσει να προωθήσει τις προτάσεις δαπάνών του κόμματός του για το σύνολο του έτους με έμφαση στην άμυνα, στην εσωτερική ασφάλεια, στη γεωργία και στην κρατική και ξένη βοήθεια. Εάν ψηφισθούν τα ανωτέρω σχέδια, κάτι απαραί-

πτο, τότε θα αποφευχθεί η διακοπή λειτουργίας του Σαββατοκύριακο. Ωστόσο, οι προτάσεις νομοσχεδίων των Δημοκρατικών πιθανώς με τις παρεμβάσεις των Ρεπουμπλικανών να μην προχωρήσουν, οπότε και να μην καταλήξουν σε ψηφοφορία – θα πρόκειται, βεβαίως, για μια πραγματικά ασυνήθιστη κίνηση από μόνη της, δεδομένου ότι τα νομοσχέδια υποβάλλονται από τον αρχηγό του κόμματός τους. Το θέμα συνίσταται στο ότι μια ευάριθμη ομάδα σκληροπυρηνικών συντηρητικών κωλυσιεργεί σκοπίμως με άκρως πολιτικοποιημένο τρόπο. Η εκπρόσωπος Μάρτζορι Τέιλορ Γκριν δήλωσε συγκεκριμένα την Κυριακή ότι αντιτίθεται σε

δαπάνες 300 εκατ. δολαρίων με στόχο την εκπαίδευση των ουκρανικών στρατευμάτων, ποσό που αντιστοιχεί στο 0,02% του συνολικού προϋπολογισμού του 1,5 τρις. δολαρίων. Αλλά μέλη της Βουλής ζητούν να απορριφθεί η δώδεκα του τέως προέδρου Ντόναλντ Τραμπ από το υπουργείο Δικαιοσύνης και να μην καλύπτει έξοδα αμβλώσεων το Πεντάγωνο για τα μέλη του – όλες είναι οικονομικά αμελητέες. Η σκληροπυρηνική ομάδα θέλει να εξασφαλίσει ότι οι λοιπές κατηγορίες δαπανών δεν θα υπερβούν το ανώτατο όριο του 1,47 τρις. δολαρίων, περίπου 60 δισ. δολάρια κάτω από το επίπεδο που πρότεινε ο Μακάρθι στις αρχές του μηνός.

ΡwC Κύπρου

Annual Review 2023

Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα μας

ΑΝΑΛΥΣΗ

Της ΣΒΕΝΤΖΑ ΣΟΥΛΤΣΕ*

Η «πράσινη» πρόκληση της Παγκόσμιας Τράπεζας

Οι μεμονωμένες χώρες λίγα μπορούν να κάνουν από μόνες τους για να αντιμετωπίσουν την κλιματική αλλαγή, την απώλεια βιοποικιλότητας και τις πανδημίες. Οι επιπτώσεις αυτών των κρίσεων δεν σταματούν στα σύνορα των χωρών, οπότε η παγκόσμια κοινότητα πρέπει να αντιμετωπίσει αυτά τα ζητήματα από κοινού. Αυτό κοστίζει χρήματα κι εδώ έρχεται η Παγκόσμια Τράπεζα. Αλλάστε είναι οι μεγαλύτεροι αναπτυξιακός χρηματοδοτικός οργανισμός του κόσμου κι επομένως ασκεί σημαντική επιρροή στην αποδεδειγμένη χρηματοδότηση για την καταπολέμηση της κλιματικής κρίσης και άλλων παγκόσμιων προκλήσεων. Ενώπιον αυτών η Παγκόσμια Τράπεζα οφείλει να προσαρμόσει το τρέχον επιχειρηματικό της μοντέλο. Πρέπει να στηρίξει τις χώρες στο να ακολουθήσουν πιο βιώσιμο τρόπο ζωής, παραγωγής και κατανάλωσης. Στόχος είναι, επίσης, να είμαστε καλύτερα προετοιμασμένοι για κλιματικούς κινδύνους, μελλοντικές πανδημίες και άλλες κρίσεις, διότι η με κάθε κόστος ανάπτυξη δεν αποτελεί επιλογή. Καθαρό περιβάλλον, σταθερό κλίμα, ειρήνη και παγκόσμια υγεία είναι παγκόσμια δημόσια αγαθά αναγκαία για να επιβιώσουμε όλες και όλοι. Η παροχή ή η προστασία παγκόσμιων δημόσιων αγαθών στον παγκόσμιο Νότο θα κοστίσει περίπου 2,4 τρις. δολ. ετησίως έως το 2030. Αυτός ο αριθμός μπορεί να ακούγεται μάλλον ανησυχητικός.

Όμως, όπως σωστά επισημαίνει η Παγκόσμια Τράπεζα, πρόκειται για μικρό κόστος σε σύγκριση με τις δαπάνες που θα συνεπαγόταν η πλήρης απραξία μας, διότι όσο ωριότερα η παγκόσμια κοινότητα αντιμετωπίσει αυτές τις προκλήσεις, τόσο μικρότερες θα είναι οι αρνητικές συνέπειες και το κόστος. Μελέτες καταδεικνύουν ότι κάθε δολάριο που επενδύεται στην πρόληψη και στη βιωσιμότητα εξοικονομεί τέσσερα δολάρια από την αντιμετώπιση κρίσεων μα-

κροπρόθεσμα. Πώς όμως μπορεί η Παγκόσμια Τράπεζα να έχει πρόσβαση στα απαραίτητα κεφάλαια; Τροποποιώντας τις δομές και τους τρόπους λειτουργίας της, είναι η απάντηση, και δη με τη μόχλευση περισσότερων ιδιωτικών κεφαλαίων. Επίσης, θα βοηθούσε να αλλάξει τα κριτήρια χορήγησης δανείων και να προσφέρει, για παράδειγμα, ευνοϊκότερα δάνεια για την προστασία των δημόσιων αγαθών.

Τα πέντε ιδρύματα του ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας πρέπει να συνεργαστούν στενότερα. Μέχρι στιγμής αυτοί οι θεσμικοί επικεντρώνονταν είτε στον δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα, ενώ παρατηρείται έλλειψη συνεργασίας μεταξύ τους. Κι όμως, χρειάζομαστε συντονισμένη προσέγγιση δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

Η επένδυση σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας αξίζει τον κόπο, επειδή γίνονται όλο και περισσότερο η φθηνότερη και, τουλάχιστον θεωρητικά, η καλύτερη οικονομική επιλογή. Η ιδέα του ενιαίου ομίλου της Παγκόσμιας Τράπεζας / One World Bank Group, την οποία υποστηρίζω, σημαίνει πως όλα τα ιδρύματα παρέχουν στις δανειολήπτριες χώρες συντονισμένη στήριξη, βασισμένα σε κοινές ή συμπληρωματικές αναλύσεις. Για παράδειγμα, θα συμβουλευόνταν νέες αναλύσεις του ιδιωτικού τομέα αν εκθέσεις χωρών που εστιάζουν στις κλιματικές και αναπτυξιακές προκλήσεις. Επίσης, θα πρέπει να ενεργοποιούν τα αντίστοιχα εργαλεία τους για να αλληλοσυμπληρώνονται όπου υπάρχουν κενά. Μία τέτοια προσέγγιση, τέλος, θα βοηθούσε την Παγκόσμια Τράπεζα να εντοπίσει καλύτερα τα εμπόδια στις ιδιωτικές επενδύσεις και να τα αντιμετωπίσει αποτελεσματικά.

* Η κ. Σβέντζα Σούλτσε είναι υπουργός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης της Γερμανίας. Το άρθρο δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα του Ινστιτούτου Φρίντριχ Εμπερτ (<https://www.ips-journal.eu/>).

ΔΗΚΤΗΣ

Η κατάσταση στην οικονομία

Η **ευρωπαϊκή** οικονομία παρέμεινε στάσιμη κατά το πρώτο μισό του 2023 και παρουσιάζει υποχώρηση κατά το τρίτο τρίμηνο του έτους. Αυτό συμβαίνει επειδή υποχωρεί η ζήτηση για εξαγωγές και παραμένει χαμηλή η επενδυτική δραστηριότητα από επιχειρήσεις και νοικοκυριά, συνέπεια της περιοριστικής νομισματικής πολιτικής που εφαρμόζει η ΕΚΤ. Υποχώρηση καταγράφεται και στον τομέα των υπηρεσιών ο οποίος ολό το προηγούμενο διάστημα παρουσίαζε αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα σε αντίθεση με τη βιομηχανική παραγωγή. Την κατάσταση διασώζει η αγορά εργασίας η οποία παρουσιάζει θετικές επιδόσεις με την ανεργία να βρίσκεται στο ιστορικό χαμηλό του 6,4%, αν και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας αυτή την περίοδο είναι περιορισμένη. Σύμφωνα με τις προβλέψεις η ανάπτυξη θα κυμανθεί φέτος στο 0,7% ενώ τα επόμενα δύο χρόνια θα ανέλθει σε οριακά βελτιωμένα επίπεδα με 1% και 1,5% για το 2024 και το 2025 αντίστοιχα.

● ● ● ●

Η κατάσταση στις τράπεζες

Ο **ευρωπαϊκός** τραπεζικός τομέας παραμένει ανθεκτικός κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου διατηρώντας ικανοποιητικά κεφαλαιακά αποθέματα, ισχυρή ρευστότητα, βελτιωμένα στοιχεία ενεργητικού και αυξημένη κερδοφορία. Το ύψος των πρωτοβάθμιων κεφαλαίων παραμένουν σταθερά ψηλά στα τελευταία τρίμηνα και ανέρχονται κατά μέσο όρο στο ιστορικό ψηλό του 15,5% για τις σημαντικές τράπεζες του ευρωσυστήματος. Αντίστοιχη είναι και η εικόνα στο μέτωπο της ρευστότητας με τον δείκτη να καταγράφεται στο 161% και μεγαλύτερος από τα επίπεδα που βρισκόταν πριν την πανδημία. Εντυπωσιακά είναι τα αποτελέσματα και για την ποιότητα του ενεργητικού με τον δείκτη MEX να βρίσκεται μόλις στο 1,8% που επίσης αποτελεί ιστορικό χαμηλό. Τέλος, στο μέτωπο της κερδοφορίας, το πρώτο τρίμηνο του 2023 ο δείκτης απόδοσης κεφαλαίων ήταν στο 9,6%, που είναι το ψηλότερο από το 2014 όταν η ΕΚΤ ανέλαβε την κοινή εποπτεία των σημαντικών τραπεζών.

● ● ● ●

Σταθερά μειωμένη παραγωγή

Ο **μεγάλος** φόβος του πετρελαίου επανέρχεται με την τιμή των δικαιωμάτων προθεσμίας στο αμερικανικό αργό να διαπραγματεύονται στα 95 δολάρια το βαρέλι. Αυτή είναι η ψηλότερη τιμή από τον Αύγουστο του 2022 και ήδη τα καμπανάκια κινδύνου άρχισαν να ηχούν. Η άνοδος ήταν το αποτέλεσμα μειωμένης παραγωγής η οποία υπολογίζεται στα 22 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως, μια εξέλιξη που αν δεν αντιστραφεί θα διατηρήσει τις τιμές στα ψηλά για ένα μεγάλο

Σε μια δύσκολη για τους πολίτες οικονομική συγκυρία, η δημοσιονομική πολιτική θα πρέπει να ασκηθεί με γνώμονα την συγκράτηση των δαπανών και την οικονομική περισυλλογή.

χρονικό διάστημα χωρίς να αποκλείονται περαιτέρω αναταράξεις αν ο ΟΠΕΚ συνεχίσει την περιορισμένη παραγωγή λόγω των προβλέψεων για ύφεση. Σε σημείωμα ημερομηνίας 22 Σεπτεμβρίου, η Goldman Sacs επαναφέρει την εκτίμηση ότι η τιμή του πετρελαίου θα ανέλθει στα 100 δολάρια το βαρέλι.

● ● ● ●

Κατασκευαστικοί τριγμοί

Η **κρίση** ακινήτων στην κινεζική οικονομία καλά κρατεί. Οι μεγάλες αποταμιεύσεις των κινέζων στα χρόνια της μεγάλης ανάπτυξης κατευ-

θύνθηκαν άναρχα προς την αγορά ακινήτων με αποτέλεσμα σήμερα να έχουμε τριγμούς. Η Evergrande, ο μεγαλύτερος κατασκευαστής οικιστικών μονάδων στον κόσμο, επανέρχεται στο προσκήνιο με νέα προβλήματα. Αυτή τη φορά είχαμε την αναστολή διαπραγματεύσεων των μετοχών της στο χρηματιστήριο του Χονγκ Κονγκ μετά από πληροφορίες ότι οι επικεφαλής του ομίλου βρίσκονται υπό αστυνομική κράτηση. Η Evergrande είναι υπερδανεισμένη, και μόλις τον προηγούμενο μήνα ζήτησε να υπαχθεί κάτω από τον αμερικανικό πτωχευτικό κώδικα για να προστατευθεί από τους εκεί πιστωτές της.

● ● ● ●

Τραπεζικές υποχρεώσεις

Η **κλιματική** αλλαγή έπαψε εδώ και καιρό να αποτελεί αποκλειστικά ερευνητικό αντικείμενο και έγινε μέρος της καθημερινότητάς μας. Κάποιες χώρες ήδη υποφέρουν σκληρά ενώ άλλες αναμένεται πως θα χτυπηθούν βάνουσα τα επόμενα χρόνια. Η κλιματική αλλαγή εκτός από φυσικές προκαλεί και οικονομικές καταστροφές. Οι τράπεζες ως σημαντικό μέρος της οικονομίας καλούνται να αναλάβουν δράση για επιμέτρηση και μετριασμό των κινδύνων που προκαλεί η κλιματική κρίση στα επιχειρηματικά τους μοντέλα. Από το 2021 τους έχουν επιβληθεί συγκεκριμένες απαιτήσεις οι οποίες θα πρέπει να εφαρμοστούν πλήρως μέχρι το τέλος του 2024. Το 2022 στην επιμέτρηση της προόδου που έγινε, καταγράφηκε ποσοστό υλοποίησης κάτω του 50%. Μετά την καταληκτική ημερομηνία, η ΕΚΤ προτίθεται μέσω προστίμων να πιέσει για πλήρη εφαρμογή και συμμόρφωση με τα νέα δεδομένα.

Τι 30, τι 40, τι πάνω από 60

Τα ραντεβού της τρίτης ηλικίας κρύβουν περισσότερες ομορφιές από αγκάθια

Της ΚΑΘΡΙΝ ΠΙΣΩΝ

Όταν η 65χρονη Τζάνετ Χα ξεκίνησε για πρώτη φορά να ψάχνει για ερωτική συντροφιά στο Ιντερνέτ, τον περασμένο Φεβρουάριο, της φάνηκε «σύνθετο και παράξενο». Η πρώην σύντροφός του 20χρονου γιου της τη βοήθησε να φτιάξει ένα προφίλ στη δημοφιλή εφαρμογή «Bumble», όμως σύντομα αντιλήφθηκε με απογοήτευση πως οι περισσότεροι άντρες που συναντούσε εκεί ενδιαφέρονταν κυρίως για κάτι επιφανειακό και σύντομο.

«Στην περιγραφή μου είχα επιλέξει την απάντηση “κάτι χαλαρό”, γιατί σκεφτόμουν πως δεν ψάχνω για μια σχέση, όμως σύντομα κατάλαβα ότι αυτό ερμηνεύεται διαφορετικά σε μια πλατφόρμα τέτοιου είδους», λέει γελώντας. Σύντομα έμαθε να πλοηγείται στα ακατογράφητα νερά, όμως ακόμη δεν ήταν σίγουρη τι ακριβώς ήταν εκείνο που έψαχνε. Ο σχεδόν 30ετής γάμος της είχε λήξει με διαζύγιο και τα παιδιά της ήταν πλέον ενήλικα. «Δεν ήθελα να πρέπει πάλι να προσέχω κάποιον», εξήγησε η κυρία Χα, δασκάλα από τη Μινεσότα, που σκοπεύει να συνταξιοδοτηθεί την επόμενη άνοιξη.

Τα ραντεβού (το dating) μεταξύ Αμερικανών μεγαλύτερης ηλικίας απέκτησαν νέα διάσταση ύστερα από την πρεμιέρα του «The Golden Bachelor», ενός ριάλιτι σόου που ακολουθεί τον Τζέρι Τέρνερ, έναν 72χρονο, στην προσπάθειά του

να βρει μια σύντροφο. Όλες οι συμμετέχουσες είναι ηλικίας 60 ετών και άνω, χωρίς σύζυγο.

Αν και ένα ριάλιτι προφανώς δεν πρόκειται να απεικονίσει πραγματικές εμπειρίες, είναι γεγονός πως εκατομμύρια άνθρωποι μεγαλύτερης ηλικίας αναζητούν την αγάπη – και οι ιστορίες τους

Περίπου ένας στους τρεις ανθρώπους ηλικίας 57 έως 85 είναι εργένης, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, ενώ υπολογίζεται πως το 14% αυτών είναι σε μια κατάσταση στην οποία «βγαίνουν με κάποιον».

συνήθως δεν παίρνουν μεγάλη δημοσιότητα. Τα ραντεβού μεταξύ μεγαλύτερων σε ηλικία μπορούν, φυσικά, να αντιμετωπίσουν τα ίδια προβλήματα με αυτά των νεότερων – απότομη διακοπή στην επικοινωνία, αλλαγές στη συμπεριφορά –, όμως πολλοί δηλώνουν πως το dating μπορεί να είναι απίερως καλύτερο σε μια ηλικία που πλέον οι άνθρωποι δεν νιώθουν την ανάγκη να αποδείξουν πράγματα για τους εαυτούς τους.

Η Σίντι Ο, επαγγελματίας κλι-

νική ψυχολόγος στο Λος Αντζελες, δηλώνει εντυπωσιασμένη από το πόσο διαφορετικά είναι η εμπειρία για τους μεγαλύτερους πελάτες της, διότι εκείνοι έχουν πολύ πιο συγκροτημένη αίσθηση του εαυτού τους. «Έχουν αποδεχθεί ποιοι είναι και παρουσιάζουν τον εαυτό τους ανυπόκριτα», επισημαίνει.

Αν και η πρώτη γεύση της κυρίας Χα με τις εφαρμογές γνωριμιών δεν ήταν η καλύτερη, ύστερα από τέσσερις μήνες «ταίριαξε» με τον Μάικ Εκερ, 64 ετών, έναν διαζευμένο ηλεκτρολόγο από το Ουισκόνσιν.

«Εάν τον είχα γνωρίσει ως 20χρονη δεν νομίζω πως θα είχα νιώσει έλξη και νομίζω ούτε κι εκείνος θα είχε νιώσει κάτι», λέει η κυρία Χα, που περιγράφει τον εαυτό της ως «παιδί της πόλης» και τον εδώ και μήνες σύντροφό της ως «επαρχιώτοπαιδο». Η καλή τους επικοινωνία, ωστόσο, ξεδιπλώθηκε εύκολα και αυθόρμητα.

Στο τρίτο τους ραντεβού, η κυρία Χα οδήγησε τρεις ώρες από το σπίτι της προκειμένου να περάσουν μαζί το Σαββατοκύριακο. Εκτοτε έχουν περάσει όλα τα Σαββατοκύριακα μαζί, παίζοντας παιχνίδια, μαγειρεύοντας και κάνοντας «απίστευτο σεξ», του οποίου το μυστικό συστατικό είναι, σύμφωνα με την ίδια, η καλή επικοινωνία. «Συζητάμε ανοικτά για τα πάντα με έναν τρόπο που δεν είχα εξαχθεί στο παρελθόν», σημειώνει. «Όταν ήμουν νεότερη φοβόμουν να δείξω σε μια σχέση ποια πραγματικά είμαι, γιατί φο-

βόμουν μη φύγει ο σύντροφός μου. Πλέον, δεν τα έχω όλα αυτά».

«Αλλάξε η ζωή μου»

Περίπου ένας στους τρεις ανθρώπους ηλικίας 57 έως 85 είναι εργένης, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, ενώ υπολογίζεται πως το 14% αυτών είναι σε μια κατάσταση στην οποία «βγαίνουν με κάποιον».

Ο Ντέιβιντ, 61 ετών, δήλωσε πως άρχισε «να ζει ξανά» όταν ξεκίνησε να βγαίνει με γυναίκες αφότου ο 25ετής γάμος του κατέληξε σε διαζύγιο. Όπως υπογραμμίζει, «η μοναξιά που νιώθει κανείς μέσα σε έναν ψυχρό γάμο είναι χειρότερη απ’ όταν είναι πραγματικά μόνος».

Πλέον, αλλάζει συχνά συντρόφους και πειραματίζεται με τις μη μονογαμικές σχέσεις, κάτι που αισθάνεται πως είχε χάσει όλες αυτές τις δεκαετίες. Κατά τη διάρκεια του γάμου του, στον οποίο το σεξ απουσίαζε σχεδόν τελείως, είχε νιώσει αυτή την πλευρά του εαυτού του να καταπνέζεται, όμως ποτέ δεν είχε βρει το θάρρος να την εξερευνηθεί. «Η αυτοπεποίθηση που νιώθω τώρα είναι το σημαντικότερο εφόδιο που έχουν οι μεσήλικες στο φλερτ», εξηγεί, ενώ ζητάει να αναφερθεί μόνο με το μικρό του όνομα για λόγους σεβασμού προς την πρώην σύζυγό του.

Φυσικά, τα ραντεβού μετά τα 60 δεν είναι πάντα ρόδινα. Πολλοί αναφέρουν πόσο ενοχλήθηκαν

Το dating μεταξύ Αμερικανών μεγαλύτερης ηλικίας διαδόθηκε ιδιαίτερα μετά την πρεμιέρα του «The Golden Bachelor», ενός ριάλιτι σόου που ακολουθεί τον Τζέρι Τέρνερ, έναν 72χρονο, στην προσπάθειά του να βρει σύντροφο. Όλες οι συμμετέχουσες είναι ελεύθερες, ηλικίας 60 ετών και άνω.

όταν βγήκαν με ανθρώπους με τοξικές συμπεριφορές, τις οποίες είχαν διατηρήσει παρά τις δεκαετίες που είχαν ζήσει, ή άτομα που έλεγαν παθολογικά πολλά ψέματα ή είχαν εξάρτηση από το αλκοόλ. Όμως, για την κυρία Χα και τον κύριο Εκερ, το να ανοίγονται τόσο φυσικά ο ένας στον άλλον σε αυτό το στάδιο της ζωής τους, είναι

πηγή μεγάλης ευτυχίας. Τώρα σχεδιάζουν το επόμενο βήμα της κοινής τους ζωής, σκεπτόμενοι πως θέλουν να είναι ως συνταξιούχοι. «Από το πρώτο μήνυμα που μου έστειλε», λέει ο κύριος Εκερ, «ένιωσα πως αυτό που συμβαίνει εκπορεύεται από κάτι ανώτερο από εμάς, έξω από τον έλεγχό μας».

digital
agenda
CYPRUS SUMMIT

ALPHA STAGE

Where ideas change
the world

22

submissions received

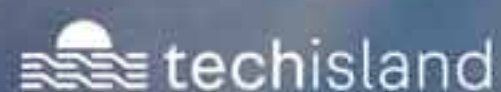
4

to be selected

1

to be awarded with
10K euros

MAIN SPONSORS

EVALUATION COMMITTEE

KYRIAKOS KOKKINOS
HEAD OF ORGANISING
COMMITTEE

ITAI GREEN
FOUNDER AND CEO
OF INNOVATE ISRAEL

DEMETRIOS ZOPPOS
CO-FOUNDER &
PARTNER, 33East

KATERINA PRAMATAHI
FOUNDING PARTNER
AT UNI.FUND

MELINA MAI
TECHNOLOGY INVESTMENT
ASSOCIATE AT
BIG PI VENTURES

YIANNIS EFTYCHIOU
CO-FOUNDER &
PARTNER, 33East

OCTOBER 17,
2023

BOOK TICKET NOW

digitalagency.com

Πιθανό ένα νέο ρεκόρ εσόδων στον τουρισμό

Η επέκταση της τουριστικής περιόδου απαιτεί ολοκληρωμένο σχεδιασμό, τονίζει ο υφυπουργός Κώστας Κουμής

Συνέντευξη στη **MARIA ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ**

Η απώλεια της ρωσικής αγοράς μετατράπηκε σε μία ευκαιρία ανόδου άλλων αγορών, αναφέρει ο υφυπουργός Τουρισμού Κώστας Κουμής. Ήδη έχει καλυφθεί αριθμητικά το κενό της, ενώ καταγράφεται σημαντική αύξηση τόσο στις αφίξεις –σε σχέση με πέρσι– όσο και στα έσοδα. Μάλιστα, η αύξηση πέραν του 30% των εσόδων, πολύ πιθανό να οδηγήσει σε νέο ρεκόρ εσόδων, όπως επισημαίνει ο υφυπουργός. Όσον αφορά την επέκταση της τουριστικής περιόδου, τόνισε ότι χρειάζεται ένας ολοκληρωμένος σχεδιασμός που περιλαμβάνει λύσεις για το εργασιακό και την ενίσχυση της αεροπορικής σύνδεσης. Στο μεταξύ, η διαδικασία επικαιροποίησης της Εθνικής Στρατηγικής για τον τουρισμό τρέχει και αναμένεται να ολοκληρωθεί τους επόμενους μήνες. Σε συνέντευξη στην «Κ» ο υφυπουργός Τουρισμού αναφέρθηκε σε στοιχεία που μπορούν να εμπλουτίσουν την προβολή της Κύπρου στο εξωτερικό, ενώ περιέγραψε ενέργειες στις οποίες προχωρά το υπουργείο, οι οποίες συμμορφώνονται και στο φετινό μήνυμα της Παγκόσμιας Ημέρας Τουρισμού για στόχευση στην πράσινη μετάβαση και τις πράσινες επενδύσεις.

-Πού βρίσκεται την Κύπρο το μήνυμα της παγκόσμιας ημέρας τουρισμού για πράσινη μετάβαση και πράσινες επενδύσεις;

Η Παγκόσμια Ημέρα Τουρισμού είναι φέτος αφιερωμένη στον άνθρωπο και στον πλανήτη, με την επίκληση για στόχευση στην πράσινη μετάβαση και στις πράσινες επενδύσεις. Το κάλεσμα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού είναι όπως ο τομέας του τουρισμού προσαρμόσει στρατηγικές, επιχειρηματικά μοντέλα επενδύσεων και σίγουρα κίνητρα με στόχο τη στοχευμένη επένδυση σε τρεις άξονες: το ανθρώπινο δυναμικό, την επιτάχυνση των πράσινων μεταβάσεων και την ευημερία που προκύπτει από την αξιοποίηση της καινοτομίας, της τεχνολογίας και της επιχειρηματικότητας. Ως κυβέρνηση είναι γνωστό ότι εφαρμόζουμε ένα πρόγραμμα με τον άνθρωπο στο επίκεντρο, και έχουμε πολύ ψηλά στις προτεραιότητές μας την προστασία του περιβάλλοντος με σαφέστατη κατεύθυνση προς την πράσινη μετάβαση. Εννοείται αυτές οι προσεγγίσεις υιοθετούνται και εφαρμόζονται και από το υπουργείο Τουρισμού. Οι δράσεις μας στοχεύουν στην αειφόρο τουριστική ανάπτυξη, την ψηφιακή μετάβαση, την εκπαίδευση, επανεκπαίδευση και αναβάθμιση δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού και την ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας. Μέσα από διάφορα σχέδια επικορηνήσεων, σήματα ποιότητας, δράσεις προβολής, εκπαιδευτικά προγράμματα και θεματικές εκδηλώσεις επιδιώκουμε όπως δι-
νουμε τέτοιες κατευθύνσεις. Και κατά την εκδήλωση μας στα Λαύκαρα για τους εορτασμούς της Παγκόσμιας Ημέρας Τουρισμού επιδιώξαμε να περάσουμε συγκε-

Ειδικά για την προσέλκυση μεγάλων μακρινών αγορών θα πρέπει να επιμένουμε και σε πακέτα συνεργασίας με άλλες χώρες, χωρίς να σημαίνει ότι άλλες προσπάθειες για απευθείας αεροπορική σύνδεση θα εγκαταλειφθούν, επισημαίνει ο κ. Κουμής.

Η επέκταση της τουριστικής περιόδου ξεκινά από την εξεύρεση λύσεων στα εργασιακά ζητήματα και απαιτεί σοβαρή βελτίωση της αεροπορικής σύνδεσης κατά τους χειμερινούς μήνες.

Η επικαιροποίηση της Εθνικής Στρατηγικής βρίσκεται σε προχωρημένο στάδιο και η ολοκλήρωση της σχετικής εργασίας αναμένεται τους αμέσως επόμενους μήνες.

κριμένα μηνύματα. Τιμήθηκαν οι πρωτοπόροι του τουρισμού, άνθρωποι που ξεχωρίζουν για την εθελοντική τους δράση, και εξαγ-
γίλαμε ταυτόχρονα και σήμα ποιότητας με στόχο την ανάδειξη της ιστορικής αξίας των τουριστικών επενδύσεων, δράση που πάλι καταλήγει στον άνθρωπο.

Σε σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος και την πράσινη μετάβαση προγραμματίζουμε κάποιες άλλες δράσεις τις επόμενες εβδομάδες.

-Στις πρώτες δράσεις σας ήταν η δημιουργία διατμηματικής επιτροπής με αντικείμενο τη

βιώσιμη ανάπτυξη και αειφορία στον τουρισμό. Ποιο το μέχρι στιγμής έργο της;

Η συγκεκριμένη διατμηματική επιτροπή λειτουργήσει και λειτουργεί εντός του υφ. Τουρισμού, όπως λειτουργούν ή προγραμματίζεται να λειτουργήσουν και άλλες διατμηματικές επιτροπές. Δεν θα έλεγα ότι θα πρέπει να βγαίνει προς τα έξω το έργο μιας ή περισσότερων επιτροπών, αλλά το έργο του υφ. Τουρισμού, καθώς οι προβληματισμοί ή εισηγήσεις μιας επιτροπής τυχάνουν επεξεργασίας πολλές φορές και σε επίπεδο διευθυντικών ομάδων ή ακόμη και σε πιο υψηλό επίπεδο.

-Σε ποιο στάδιο βρίσκεται η επικαιροποίηση της νέας στρατηγικής για τον τουρισμό; Πείτε μας, τι αναμένεται να αλλάξει όσον αφορά τους στόχους, κυρίως στον αριθμό των τουριστικών αφίξεων;

Η επικαιροποίηση βρίσκεται σε προχωρημένο στάδιο και η ολοκλήρωση της σχετικής εργασίας αναμένεται τους αμέσως επόμενους μήνες, οπότε θα μπορούσαμε να δώσουμε περισσότερα στοιχεία αναφορικά με το περιεχόμενό της. Ωστόσο κάνουμε δεύτερες σκέψεις προκειμένου να δώσουμε την ευκαιρία στην βιομηχανία να τοποθετηθεί μέσα από focus groups. Επιπρόσθετα, σκεφτόμαστε την προσθήκη κάποιων κεφαλαίων που σχετίζονται τόσο με τον άξονα προβολής όσο και με την τουριστική εμπειρία. Τη διασύνδεση του προορισμού ή των επιμέρους προορισμών με την ιστορία ή ακόμη και τη μυθολογία. Θεωρώ για παράδειγμα ότι θα μπορούσαμε να αποκομίσουμε ακόμη πιο πολλά οφέλη από την περαιτέρω προβολή της χώρας μας ως τον χώρο που

γεννήθηκε η θεά της Ομορφιάς. Ή για παράδειγμα, την προβολή μνημείων που σχετίζονται με την Φραγκοκρατία –τόρα που βιώνουμε άνοδο της Γαλλικής αγοράς. Γενικότερα χρειαζόμαστε δουλειά στον άξονα διασύνδεσης του τουρισμού με την ιστορία της χώρας μας. Ιδιαίτερη προσοχή θα έλεγα ότι είναι επίσης το κεφάλαιο που αφορά τις ειδικές μορφές τουρισμού, αλλά και της ανάδειξης τοπικών προϊόντων. Σε σχέση με τις αφίξεις, είναι ένα κεφάλαιο που είναι υπό μελέτη ακόμη, λαμβάνοντας υπόψη τη φέρουσα ικανότητα της χώρας, αλλά και την εξέλιξη της αγοράς. Είναι αυτά τα σημεία που επιβάλλεται να δούμε στη λεπτομέρεια.

Προσέλκυση αγορών - Ποια αποτελέσματα και μηνύματα αποκομίσατε από τις επαφές σας στη Σαουδική Αραβία;

Στην Σ. Αραβία αυτή τη φορά ήρθαμε για την άτυπη συνάντηση του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού και είχα σειρά επαφών τόσο με στελέχη της κυβέρνησης της Σαουδικής Αραβίας, όσο και με υπουργούς άλλων χωρών όπως του Ισραήλ, της Μάλτας και του Λιβάνου. Η αγορά της Σ. Αραβίας είναι μία αγορά που εξελίσσεται συνεχώς και που πολλοί προορισμοί ανά τον κόσμο έχουν στο στόχαστρο. Εμείς, σε σύγκριση με άλλους ανταγωνιστικούς προορισμούς, είμαστε σχετικά κοντά, άρα θεωρητικά έχουμε γεωγραφικό πλεονέκτημα. Παραδειγματικά να αναφέρω ότι από την περιοχή Νεομ, που το Βασίλειο της Σ.Αραβίας επενδύει τα μέγιστα με σκοπό και στόχο να τη μετατρέψει σ' ένα θέρετρο πολύ υψηλό προδιαγραφών, «home of international dreamers

Νέο label

-Πώς προέκυψε η ανάγκη για να δημιουργηθεί το σήμα ποιότητας ιστορικών ξενοδοχείων της Κύπρου;
-Μελετώντας τη φετινή προκήρυξη του UNWTO με την επίκληση για επένδυση στον άνθρωπο, αναζητούσα στοιχεία για την ιστορική εξέλιξη του τουρισμού στη χώρα μας. Την ίδια στιγμή σημειώνω ότι είμαστε συνεχώς σε μία φάση αναζήτησης λόγων ή μνημείων που δυνητικά θα έδιναν ιστορική αξία στον τουρισμό και ίσως κάποια από αυτά να δύναται να μετατραπούν σε αξιοθέατα. Γνωρίζοντας πολύ καλά ότι ο τουρισμός στη χώρα μας γνώρισε μεγάλη ακμή στις ορεινές περιοχές τη δεκαετία του '30 αλλά και μετά, έκανα ένα τηλεφώνημα στον κ. Ν. Μαθαίου, πρόεδρο της ΕΤΑΠ Τρόδους, για διασάφηση κάποιων πληροφοριών που μελετούσαμε. Ο κ. Μαθαίου ήταν ο άνθρωπος που μας έδωσε την ιδέα, η οποία μετεξελίχθηκε σε σήμα ποιότητας που ευελπιστούμε ότι θα δώσει περαιτέρω αξία σε κάποιες μονάδες και στο σύνολο του προϊόντος.

and doers», απέχουμε δύο ώρες αεροπορικά.

Αυτά, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η Σαουδάραβες προγραμματίζουν να επενδύσουν ακόμη περισσότερα στις αερομεταφορές (προχωρούν σε ίδρυση καινούριας αεροπορικής εταιρείας με την επωνυμία Riyadh Air με στόχο να πρωταγωνιστήσει στο παγκόσμιο τουριστικό στερέωμα) μάς ωθούν στο να είμαστε σε επαφή με την συγκεκριμένη αγορά, επιδιώκοντας μάλιστα και συνεργασία που θα αποδίδει οφέλη και στις δύο χώρες. Αυτή ήταν και η εισήγησή μας, τόσο στην κατ' ιδίαν συζήτηση ανοικτής τραπέζης που συμμετείχα με τον υφυπουργό Επενδύσεων της Σ. Αραβίας, Saleh Ali Khabti. Γενικά, θεωρώ ότι, ειδικά για την προσέλκυση μεγάλων μακρινών αγορών θα πρέπει να επιμένουμε και σε πακέτα συνεργασίας με άλλες χώρες, χωρίς να σημαίνει ότι άλλες προσπάθειες για απευθείας αεροπορική σύνδεση θα εγκαταλειφθούν. Βεβαίως για να υπάρξει αποτέλεσμα, εκτός από τη συνεργασία μεταξύ κρατών και κυβερνήσεων, απαιτείται και συνεργασία μεταξύ των συντελεστών της αγοράς.

-Πέραν της Σαουδικής Αραβίας, ποιες είναι οι χώρες οι οποίες παρουσιάζουν προοπτικές αύξησης τουριστικού ρεύματος;

Κατά κανόνα, θα έλεγα ότι όλες σχεδόν οι αγορές παρουσιάζουν προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης, νοούμενου ότι δημιουργούνται ή και αξιοποιούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις που διαφέρουν από χώρα σε χώρα.

Βεβαίως, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, προοπτικές ανάπτυξης έχουν οι πλείστες αγορές κατά τη θερινή περίοδο. Σε πολύ μεγάλο βαθμό, και λαμβάνοντας υπόψη αυτό, για να μεγαλώσει μία αγορά, πρέπει να απωλέσει μερίδιο αγοράς μία άλλη. Αυτό συνέβη την τελευταία διετία βασικά. Η απώλεια της ρωσικής αγοράς, μετατράπηκε σε μία ευκαιρία ανόδου άλλων αγορών. Το μεγάλο στοίχημα για τον τουρισμό της χώρας μας ήταν πάντοτε η επέκταση της τουριστικής περιόδου. Αυτό για να επιτευχθεί απαιτείται ένας ολοκληρωμένος σχεδιασμός, που ξεκινά από την εξεύρεση λύσεων στα εργασιακά ζητήματα, απαιτεί επίσης σοβαρή βελτίωση της αεροπορικής σύνδεσης κατά τους χειμερινούς μήνες, που δεν είναι τόσο εύκολο όσο νομίζουμε, καθώς ο τομέας των αερομεταφορών αντιμετωπίζει τη δική του κρίση μετά την πανδημία. Ασφαλώς απαιτείται επίσης σοβαρή επένδυση-βελτίωση στο προσφερόμενο προϊόν, και αναferομαι στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, και βεβαίως θέληση από το σύνολο της βιομηχανίας για την επίτευξη του στόχου. Είναι γι' αυτόν τον λόγο που λέω συνεχώς ότι απαιτείται ευθυγράμμιση και συμ-
πόρευση.

Σε σχέση με το ερώτημά σας, ενδιαφέρον, ως αγορές, παρουσιάζουν οι αγορές της Κεντρικής Ασίας και σίγουρα μας ενδιαφέρουν και εμάς, όπως και κάποιες άλλες αγορές για τις οποίες κάνουμε συγκεκριμένες κινήσεις αυτή τη χρονική περίοδο.

-Γενικότερα, υπάρχει ικανοποίηση για τα μέχρι στιγμής αποτελέσματα των αφίξεων; Πώς αναμένετε να κλείσει ο χρόνος τουριστικά; Πλέον έχουμε δείγματα γραφής και έτσι ο στόχος για αύξηση 5-10% σε σχέση με το 2022 έχει ξεπεραστεί.

Όταν θέταμε τον στόχο της φετινής περιόδου, είχαμε στο μυαλό μας το γεγονός ότι οι οικονομίες συγκεκριμένων χωρών όπως η βρετανική, η γερμανική, η σουηδική αντιμετώπιζαν κάποια θέματα, με αποτέλεσμα η αγοραστική αξία των πολιτών τους να έχει μειωθεί και με κίνδυνο να μεταδοθεί αυτό σ' ολόκληρη την Ευρωπαϊκή επικράτεια. Στον τουρισμό οφείλουμε να λαμβάνουμε πάντοτε πολύ σοβαρά υπόψη αυτά τα δεδομένα. Να υπενθυμίσω ότι ο στόχος μας ήταν μία αύξηση της τάξης του 5%-10% με την υποσημείωση ότι δεν θα σταματήσουμε λεπτό να εργαζόμαστε για ακόμη καλύτερα αποτελέσματα. Είμαστε εξαιρετικά ικανοποιημένοι με τα μέχρι στιγμής αποτελέσματα. Η αύξηση της τάξης του 24,5% στις αφίξεις, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, μας χαροποιεί, καθώς επίσης και η αύξηση πέραν του 30% στα έσοδα που πολύ πιθανόν να οδηγήσει σε νέο ρεκόρ εσόδων. Το πιο σημαντικό είναι ότι λαμβάνουμε μηνύματα ικανοποίησης από τη βιομηχανία και θεωρώ ότι έχουμε καταφέρει να καλύψουμε τουλάχιστον αριθμητικά το μεγάλο κενό της ρωσικής αγοράς.

Πιο «πράσινα» σχέδια χορηγιών

- Οι πράσινες επενδύσεις στον τουρισμό είναι το φετινό μήνυμα της παγκόσμιας μέρας τουρισμού. Πού προσανατολίζεται το υφυπουργείο;

Το υφυπουργείο κατανοεί την αναγκαιότητα και τα οφέλη των πράσινων επενδύσεων στον τουρισμό και εκτός από δράσεις και εκδηλώσεις, συμπεριλαμβάνει πρόνοιες στα Σχέδια Χορηγιών που ενθαρρύνουν την προώθηση πράσινων επενδύσεων. Για παράδειγμα, στα σχέδια που συγχρηματοδοτούνται από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας έχουν περιληφθεί επιλέξιμες δαπάνες που αφορούν μηχανήματα υψηλής

ενεργειακής απόδοσης, ειδικές εγκαταστάσεις και συστήματα διαχείρισης αποβλήτων, μονώσεις κ.ά., που στοχεύουν σε περιβαλλοντικά φιλική διαχείριση. Κάτι αντίστοιχο, εάν ληφθούν οι σχετικές εγκρίσεις, θα δείτε κατά πόσα πιθανότητα να συμβαίνει και με το σχέδιο χορηγιών που στοχεύει στην στήριξη των κέντρων αναψυχής και διασκέδασης που αναμένεται να εξαγγελθεί σε λίγες βδομάδες. Εδώ, κατά πόσα πιθανότητα αναμένεται να συμπεριληφθούν και κομποστοποιητές για πρώτη φορά. Επιπρόσθετα, οι ξενοδοχειακές μονάδες που εφαρμόζουν αειφόρες πρακτικές ή έχουν εξασφα-

λίσει σχετικές πιστοποιήσεις πιστοποιούνται με επιπλέον βαθμούς που λαμβάνονται υπόψη στη βαθμολογία κατάταξης τους από το υφυπουργείο Τουρισμού. Γενικότερα, η ευαισθητοποίηση της τουριστικής κοινότητας με σκοπό την εφαρμογή πρακτικών προσαρμόσεως του περιβάλλοντος, αλλά και η μετάβαση προς τις πράσινες επενδύσεις είναι επίσης ύψιστης σημασίας. Όπως έχουμε πει πολλές φορές, η προστασία του περιβάλλοντος και η ανάγκη για εφαρμογή πρακτικών προς την πράσινη μετάβαση δεν είναι και δεν γίνεται να μεταδίδονται ως εύηχα συνθήματα. Είναι άμεση ανάγκη πλέον.

Η ευαισθητοποίηση της τουριστικής κοινότητας με σκοπό την εφαρμογή πρακτικών προσαρμόσεως, αλλά και η μετάβαση προς τις πράσινες επενδύσεις είναι επίσης ύψιστης σημασίας, τονίζει ο κ. Κουμής.

Ανοικτά παραμένουν ακόμα τα μέτωπα για το χαλλούμι

Θα ζητήσουν συνάντηση με τον πρόεδρο Χριστοδουλίδη οι αιγοπροβατοτρόφοι, η διαφωνία με τους τυροκόμους και η πρόταση για τους Big Four

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ**

Αυξήσεις στην αξία εξαγωγών χαλλουμιού γύρω στο 10% σε επίπεδο εξαμήνου 2023 σε σχέση με πέρσι δείχνουν τα στατιστικά στοιχεία, κάτι που θα έπρεπε να φέρνει ικανοποίηση στον κλάδο παραγωγής. Εντούτοις, κάθε άλλο παρά ικανοποίηση εκφράζεται από τους Κύπριους παραγωγούς και τους τυροκόμους, αφού στο εσωτερικό δεν έχουν κοπάσει οι ενστάσεις και τα προβλήματα στην ομαλή μαζική παραγωγή και εξαγωγή του προστατευόμενου προϊόντος. Από τη μια η προσφυγή από τον Παγκύπριο Οργανισμό Αγελαδοτρόφων και το Τυροκομείο Παπouής που ζητούν ακύρωση της νο-

Από την αύξηση της τιμής του προϊόντος φαινό-
νεται ότι μόνο το 15% καταλήγει στους αιγο-
προβατοτρόφους.

μικής πράξης της κατοχύρωσης, με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου να αναμένεται περί τα τέλη του έτους. Από την άλλη, η διαφωνία αιγοπροβατοτρόφων και Τυροκόμων όσον αφορά την τιμή του αιγοπρόβειου γάλακτος και την εξεύρεση φόρμουλας για αύξηση στην τιμή του αιγοπρόβειου γάλακτος. Και την ίδια ώρα να επικρατεί προβληματισμός για το μερίδιο αγοράς που χάνεται από φθηνότερα τυριά από χώρες όπως Βουλγαρία, Ελλάδα, Ρουμανία και Σουηδία που λανσάρονται ως τυριά σκάρας και κερδίζουν ολοένα και περισσότερο έδαφος όχι μόνο στην αγορά του εξωτερικού, αλλά ακόμα και στον τομέα της εστίασης στην Κύπρο. Για τα πιο πάνω έχει ενημερωθεί λεπτομερώς και ο πρόεδρος της Δημοκρατίας από τον οποίο πλέον οι εμπλεκόμενοι αναμένουν την εμπλοκή του για την εξεύρεση λύσης, η οποία δεν έχει βρεθεί, παρά τις εισηγήσεις του υπ. Γεωργίας Πέτρου Ξενοφώντος.

Απέρριψαν τις προτάσεις

Τον Ιούλιο του 2022, στη βάση της συμφωνίας που είχε υπογραφεί και η οποία ξεκλείδωσε στην ουσία τη μαζική παραγωγή του προϊόντος, οι εμπλεκόμενες πλευρές είχαν συναινέσει στο εύρος της τιμής πώλησης

Χώροι εστίασης και ξενοδοχεία στην Κύπρο προσφέρουν στα πιάτα τους λευκό τυρί σκάρας από το εξωτερικό, σύμφωνα με καταγγελίες τυροκόμων.

του αιγοπρόβειου γάλακτος και έγιναν πω ξεκάθαρες οι ποσοστώσεις γάλακτος που θα ορίζονται από το διάταγμα. Οι τιμές θα ίσχυαν μέχρι τον Ιούλιο του 2023, ενώ η τιμή του γάλακτος θα ρυθμιζόταν από φόρμουλα η οποία θα ολοκληρωνόταν μέχρι τον Μάρτιο του 2023. Αυτό τουλάχιστον προνοούσε η συμφωνία. Ακολούθησαν συζητήσεις μεταξύ Συνδέσμου Αιγοπροβατοτρόφων και Συνδέσμου Τυροκόμων χωρίς να βρεθεί η χρυσή τομή, ενώ ατέλφορη ήταν και η προσπάθεια του υπουργείου Γεωργίας στις 11 Σεπτεμβρίου.

Σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», ο Π. Ξενοφώντας κατέθεσε κάποιες προτάσεις ενώπιον των δύο πλευρών, οι οποίες απορρίφθηκαν. Η 1η πρόταση αφορούσε την ανάθεση του υπολογισμού της τιμής και του κόστους του αιγοπρόβειου γάλακτος σε μία εταιρεία από τους Big Four (PwC, KPMG, Deloitte, EY), η οποία απορρίφθηκε. Η 2η πρόταση αφορούσε στο να μεσολαβήσουν τα εμπλεκόμενα μέρη ώστε να αποσυρθούν οι προσφυγές. Η 3η πρόταση ήταν να προχωρήσει η τροποποίηση της συμφωνίας για το χαλλούμι-μπέργκερ με την προϋπόθεση να αποσυρθούν οι αγωγές και να βρεθεί φόρμουλα συνεργασίας μεταξύ των αιγοπροβατοτρόφων και των τυροκόμων.

Όλες οι προτάσεις δεν βρήκαν πρόσφορο έδαφος. Ενεργή εμπλοκή στο ζήτημα αναμένεται ότι θα έχει ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο οποίος έχει ήδη ενημερωθεί από τον αρμόδιο υπουργό. Την Δευτέρα, όπως πληροφορείται η «Κ», η συντονιστική επιτροπή αγελαδοτρόφων θα αποστείλει σχετικό υπόμνημα στον Νίκο Χριστοδουλίδη το οποίο θα περιλαμβάνει και το αίτημα να προγραμματιστεί συνάντηση για εξεύρεση λύσης στο θέμα του κόστους αγοράς του προϊόντος. Αυτό που προκύπτει είναι ότι από την αλυσίδα παραγωγής του χαλλουμιού, οι αιγοπροβατοτρόφοι αποκομίζουν τα μικρότερα ποσά. Όπως εξήγησε ο εκπρόσωπος της συντονιστικής επιτροπής του κλάδου, από το 1,5 ευρώ αύξησης της τιμής του χαλλουμιού (ανά κιλό), μόνο τα 23 σεντ καταλήγουν στους αιγοπροβατοτρόφους. Σημειώνεται επίσης ότι αυτή τη στιγμή η μέση τιμή πώλησης πρόβειου γάλακτος κυμαίνεται στο 1,4 ευρώ το λίτρο και του αιγινού στο 0,9 ευρώ το λίτρο.

Τυρί σκάρας

Από την πλευρά του ο εμπορικός διευθυντής της Γαλακτοβιομηχανίας Αλάμπρα, μιλώντας στην εκπομπή Διασπορά Ειδήσεων στο SporFm, περιέγραψε ότι οι αυξήσεις στην τιμή

του κατοχυρωμένου προϊόντος έχουν οδηγήσει σε αύξηση μεριδίων των υποκατάστατων του ΠΟΠ, με πολλούς καταναλωτές να έχουν στραφεί στο εναλλακτικό τυρί σκάρας το οποίο διατίθεται σε καλύτερες τιμές από το κυπριακό χαλλούμι ΠΟΠ αφού η παραγωγή του έχει χαμηλότερο κόστος.

Εξήγησε ότι στην κυπριακή αγορά ο Κύπριος καταναλωτής θα προτιμήσει το ΠΟΠ, αλλά στους χώρους εστίασης το χαλλούμι ΠΟΠ χάνει συνεχώς μερίδια λόγω του ότι οι χώροι προτιμούν να προμηθευτούν προϊόντα που δεν φέρουν το όνομα χαλλούμι με σαφώς χαμηλότερες τιμές και κατά κύριο λόγο από το εξωτερικό –Ελλάδα, Βουλγαρία, Ρουμανία, ακόμα και τρίτες χώρες όπως Ισραήλ και Αυστραλία. Ανέφερε ότι έχουν γίνει σχετικές καταγγελίες προς το αρμόδιο υπουργείο και τόνισε την ανάγκη εντατικοποίησης των ελέγχων από διεπαγγελματική επιτροπή-κέντρο συντονισμού, τον οποίο να απαρτίζουν μέλη του υπουργείου Εμπορίου, τυροκόμοι, και άλλοι παραγωγοί, ώστε να γίνεται έλεγχος στο στάδιο παραγωγής και στην αγορά και στα ράφια της Κύπρου και του εξωτερικού, και να προχωρούν ενέργειες εναντίον αυτών που παράνομα ονομάζουν ένα προϊόν χαλλούμι, όπως ανέφερε.

ΑΡΘΡΟ / Του **ΦΩΤΗ ΠΑΠΑΔΗΜΑ**

Η πιστοποίηση του εθνικού μας τυριού

Η πιστοποίηση του εθνικού μας τυριού –το Χαλλούμι ως Προϊόν με Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης (ΠΟΠ)– φαίνεται να έχει δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για μια συνεχή ανοδική τάση στην ζήτηση του προϊόντος στις διεθνείς αγορές, με τις εξαγωγές να ανέρχονται κατά το πρώτο τετράμηνο του 2023 στα €111,8 εκ. ευρώ, ένα μέρισμα που αντιστοιχεί στο 20,49% των εξαγωγών κυπριακών προϊόντων.

Είναι απαραίτητη η βελτίωση και ο εμπλουτισμός του υφιστάμενου συστήματος ελέγχου για την προστασία του χαλλουμιού ΠΟΠ.

Η μεγάλη αυτή ζήτηση καθιστά την ανάγκη για έλεγχο των προδιαγραφών και της ποιότητας του τελικού προϊόντος αδήριτη, αφού έχει αναφερθεί ότι το γάλα και τα προϊόντα του είναι ένα από τα προϊόντα που είναι πολύ εύαλτα σε νοθείες λόγω οικονομικών κινήτρων.

Ως εκ τούτου, κρίνεται λοιπόν απαραίτητη η βελτίωση ή ο εμπλουτισμός του υφιστάμενου συστήματος ελέγχου ποιότητας γαλακτοκομικών προϊόντων με μια νέα μεθοδολογία, έτσι ώστε να είναι ακόμη περισσότερο εύρωστο και αξιόπιστο με στόχο την προστασία του προϊόντος –χαλλούμι ΠΟΠ.

Σε αυτό το πλαίσιο αναπτύσσεται μια μεθοδολογία σε συνεργασία με ερευνητικούς φορείς του τόπου αλλά και του εξωτερικού με συμβαλλόμενα μέρη το ΤΕ-ΠΑΚ, το Γενικό Χημείο του κράτους και το Τμήμα Γεωργίας η οποία περιλαμβάνει: (α) την ανίχνευση πρόσθετων στο γάλα τα όποια είναι εκτός της προδιαγραφής ΠΟΠ, (β) την επιβεβαίωση της γεωγραφικής προέλευσης του γάλακτος, (γ) τη δημιουργία ομάδας γεωγοληπτικής εξέτασης για

καταγραφή των οργανοληπτικών χαρακτηριστικών του προϊόντος αλλά και ελαττωμάτων στο τελικό προϊόν.

Η πρόταση ετοιμάζεται, θα κατατεθεί για έγκριση προς το υπουργείο Γεωργίας –μία διαδικασία που θα διαρκέσει περίπου 2-3 μήνες. Στο μεταξύ, οι παράλληλοι διοικητικοί έλεγχοι από τον Φορέα Ελέγχου (Bureau Veritas) σε όλη τη διαδικασία παραγωγής και παρασκευής του προϊόντος, αλλά και στις πρώτες ύλες (γάλα και ζωοτροφίες) και η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων των ελέγχων από την αρμόδια Αρχή (υπουργείο Γεωργίας Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος), αναμένεται ότι θα δημιουργήσουν ένα πλαίσιο ελέγχου το οποίο να προστατεύει το προϊόν από τυχόν παρεκκλίσεις από τις προδιαγραφές και να εμπνέει εμπιστοσύνη στον καταναλωτή στην Κύπρο ή στο εξωτερικό.

Το παράδειγμα της φέτας

Πρόσφατες περιπτώσεις που είχαν αναφερθεί στο εξωτερικό (Σουηδία, Γερμανία – Ιούλιο 2021) με ανάκληση από την αγορά νοθευμένης ελληνικής φέτας ΠΟΠ (παρουσία αγελαδινού αντιπρόβειου/ αιγινού γάλακτος) είναι τρανόν παράδειγμα αποφυγής. Είτε πρόκειται για βιομηχανικό λάθος ή ακόμη χειρότερα για εσκεμμένη περίπτωση νοθείας, οι πιο πάνω περιπτώσεις αποδεικνύουν τους μεγάλους κινδύνους που ελλοχεύουν από την μη τήρηση των προδιαγραφών ή/και τους ελλείψεις ελέγχους. Θα πρέπει να τονιστεί ξανά η ανάγκη για την απαραίτητη συνεργασία όλων των ενδιαφερόμενων μερών-παραγωγών γάλακτος, τυροκόμων και εποπτικών Αρχών για την επίτευξη του στόχου προς το κοινό όφελος.

Ο κος Φώτης Παπαδήμας είναι αναπληρωτής καθηγητής στο αντικείμενο «Εργαστήριο Επιστήμης και Τεχνολογίας Γάλακτος» στο Τμήμα Γεωπονικών Επιστημών, Βιοτεχνολογίας και Επιστήμης Τροφίμων του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Στα 920 εκατ. τα έργα υποδομής στον Προϋπολογισμό

Αλλά είτε βρίσκονται σε εξέλιξη, είτε προγραμματίζεται η έναρξη τους μέσα στο 2024 και υπάρχουν πιστώσεις

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ**

Έργα υποδομής συνολικής αξίας 920 εκατομμυρίων ευρώ περιλαμβάνονται στον Προϋπολογισμό του 2024 και στο Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό Πλαίσιο 2024-2026. Τα έργα τα οποία είτε βρίσκονται σε εξέλιξη, είτε προγραμματίζεται η έναρξη τους εντός του 2024 έχουν ένα εύρος τιμών από 143 εκατ. ευρώ έως και 4 εκατ. ευρώ. Σύμφωνα με ενδεικτικό πίνακα των κυριότερων έργων υποδομής που περιλαμβάνονται πιστώσεις στον Προϋπολογισμό του 2024, το μεγαλύτερο μέρος των χρημάτων απορροφά το «Νέο Κυπριακό Μουσείο», με κόστος 143 εκατ. ευρώ. Το «Σχέδιο Χτίζω» έχει κόστος 130 εκατ. ευρώ, ενώ η ανέγερση του Δικαστικού Μεγάρου Λευκωσίας θα κοστίσει 119 εκατ. ευρώ. Η ανέγερση νέου κτιρίου του Γενικού Χημείου θα κοστίσει 101 εκατ. ευρώ, ενώ η κατασκευή αυτοκινητόδρομου Αστρομερίτη – Ευρύχου θα έχει κόστος 88 εκατ. ευρώ. Η κατασκευή του δρόμου Πάφου – Πόλης Χρυσοχούς θα κο-

Η πηγή πληροφόρησης είναι το σύστημα «ΕΞΑΝΤΑΣ», με την τελευταία επικαιροποίηση στοιχείων να έχει γίνει τον Σεπτέμβριο του 2023.

στίσει 88 εκατ. ευρώ επίσης, ενώ ο δρόμος Λευκωσίας – Παλαικωρίου – Αγρού προϋπολογίζεται στα 78 εκατ. ευρώ.

Πέραν των παραπάνω που απαρτίζουν τα εφτά κυριότερα έργα υποδομής από τα συνολικά 24 που περιλαμβάνονται στη λίστα, υπάρχει και η βελτίωση/κατασκευή των Λεωφόρων. Η ανέγερση νέου κτιρίου του Γενικού Χημείου θα κοστίσει 101 εκατ. ευρώ, ενώ η κατασκευή αυτοκινητόδρομου Αστρομερίτη – Ευρύχου θα έχει κόστος 88 εκατ. ευρώ. Η κατασκευή του δρόμου Πάφου – Πόλης Χρυσοχούς θα κο-

Τα έργα τα οποία είτε βρίσκονται σε εξέλιξη, είτε προγραμματίζεται η έναρξη τους εντός του 2024, έχουν ένα εύρος τιμών από 143 εκατ. ευρώ έως και 4 εκατ. ευρώ.

παραλιακού δρόμου Λάρνακας – Δεκέλειας, «ΦΑΣΗ Γ'», θα υπάρξει κόστος 17 εκατ. ευρώ, και για τη βελτίωση του δρόμου που συνδέει τη Δερύνεια με τη Σωτήρα το κόστος θα είναι στα 15 εκατ. ευρώ. Για την ανακατασκευή και αναβάθμιση της

λεωφόρου «Αλεξανδρουπόλεως» στον δήμο Στροβόλου προϋπολογίζονται 12 εκατ. ευρώ και για την ανάπλαση και αναβάθμιση της οδού «Τσερίου» στον Δήμο Στροβόλου, 11 εκατ. ευρώ. Περνώντας στα «μικροπλάνα», η βελτίωση δρόμου που

συνδέει τις κοινότητες Ακρούντας – Διερώνας – Αρακαπά θα κοστίσει 8 εκατ. ευρώ και η βελτίωση της λεωφόρου «Κάπαρη στο Παράλιμνι», 7 εκατ. ευρώ. Για την κατασκευή παρακαμπτήριου δρόμου Γερμασόγειας – «ΦΑΣΗ Α'» θα χρει-

αστούν 7 εκατ. ευρώ, ίδια χρήματα που θα κοστίσει και η αναβάθμιση της λεωφόρου εντός του δήμου Τσερίου. Για την ανέγερση του Πυροσβεστικού Σταθμού Αγίας Νάπας θα χρειαστούν 6,8 εκατ. ευρώ, ενώ για την αναδόμηση πέντε πολυκατοικιών στον κυβερνητικό οικισμό «Αγίου Μάμα» στον δήμο Λακατάμιας – «ΦΑΣΗ Β'», 6 εκατ. ευρώ. Στην αναβάθμιση του Γυμνασίου Παραλινίου θα δοθούν 5,5 εκατ. ευρώ, για τα έργα αντισεισμικής αναβάθμισης και αντικατάστασης του Στ' Δημοτικού Σχολείου Λεμεσού 5 εκατ. ευρώ, για να αντικατασταθεί το Β' Δημοτικό Σχολείο του Ύψωνα 5 εκατ. ευρώ, για αντικατάσταση του Β' Δημοτικού Σχολείου Γερίου 5 εκατ. ευρώ και για την αποκατάσταση τμήματος του παλαιού δρόμου Λεμεσού – Πάφου παρά την Πέτρα του Ρωμίου 4 εκατ. ευρώ.

Σημειώνεται πως, η πηγή πληροφόρησης είναι το σύστημα «ΕΞΑΝΤΑΣ», με την τελευταία επικαιροποίηση στοιχείων να έχει γίνει τον Σεπτέμβριο του 2023.

Μικρό καλάθι λογιστών για φορολογική μεταρρύθμιση

Υποστηρίζουν ότι έπρεπε να έχουν ρόλο πρωταγωνιστικό και όχι «κομπάρσου»

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ**

Την Παρασκευή έγινε το επίσημο «λανσάρισμα» της προσπάθειας για τη φορολογική μεταρρύθμιση της Κύπρου. Το τεράστιο «πρότζεκτ» της φορολογικής μεταρρύθμισης το οποίο έχει να γίνει εδώ και μία 20ετία, θα έχει πολύ δρόμο να διανύσει, με τους λογιστές ωστόσο να «κρατούν μικρό καλάθι» για την εξέλιξη του. Οι προθέσεις της κυβέρνησης να

ΥΠΟΙΚ: Το νέο πλαίσιο έχει ως στόχο τη μείωση της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής καθώς και την ενίσχυση της φορολογικής δικαιοσύνης.

μεν είναι οι καλύτερες και ακουμπούν ένα κεφάλαιο ευαισθητο και καιρίο για την οικονομία, εντούτοις οι λογιστές είναι φανερά «ενοχλημένοι», όπως είναι σε θέση να γνωρίζει η «Κ», επειδή όπως υποστηρίζουν δεν είναι πρωταγωνιστές, αλλά «κομπάρσοι». Για του λόγου το αληθές, ο υπουργός Οικονομικών Μάκης Κεραυνός έχει σημειώσει πως οι λογιστές θα καλεστούν στο χρονικό σημείο που πρέπει για να δώσουν την εμπειρογνωμοσύνη τους και σε καμία

περίπτωση δεν είναι στο περιθώριο. Ωστόσο οι επαγγελματίες του κλάδου εκτιμούν πως έπρεπε να έχουν χρησιμοποιηθεί από την πρώτη ημέρα για μία τέτοια μεταρρύθμιση. Σχολιάζοντας παρασκηνιακά τα όσα ακούστηκαν στην έναρξη του έργου ερευνητικής συνεργασίας για τη μεταρρύθμιση του Φορολογικού Πλαισίου της Κύπρου την περασμένη Παρασκευή, οι επαγγελματίες λογιστές μετέφεραν στην «Κ» πως άκουσαν μόνο θεωρίες και αρκετά ανεφάρμοστα σημεία. Την ίδια ώρα, «κάκισαν» το σημείο στο οποίο δόθηκε μία ηλεκτρονική διεύθυνση, στην οποία μπορούν να στέλνουν οι ενδιαφερόμενοι τις εισηγήσεις τους και ακολούθως θα υπάρχει η δυνατότητα να αξιολογούνται. Ειδικότερα, δόθηκε ένα παράθυρο «ανοικτής διαβούλευσης», καλώντας ενδιαφερόμενους φορείς, οργανισμούς και την κοινωνία να καταθέσουν στο Κέντρο Οικονομικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Κύπρου τις εισηγήσεις τους σχετικά με τον φορολογικό μετασχηματισμό. Εν κατακλείδι, η δυσφορία στον κλάδο υπάρχει από την αρχή που ακούστηκε ότι το έργο θα είχε ανατεθεί στο Κέντρο Οικονομικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Κύπρου και όχι στους επαγγελματίες του κλάδου.

Όπως είχε γράψει σε ρεπορτάζ της το καλοκαίρι η «Κ», τα μεγάλα λογιστικά-ελεγκτικά γραφεία είναι έτοιμα να βοηθήσουν με πρόσωπα

Το πολυδιάστατο αυτό έργο έχει ανατεθεί στο Κέντρο Οικονομικών Ερευνών και θα ολοκληρωθεί σε 24 μήνες, ενώ οι πρώτες εισηγήσεις σχετικά με τα πράσινα μέτρα και αντισταθμιστικά αναμένονται σε 2 μήνες (11/2023).

τα οποία κατέχουν μεγάλες θέσεις στους οργανισμούς αυτούς και που ασχολούνται ειδικά με τον τομέα της φορολογίας. Όπως είχαν δηλώσει μεγάλοι «παίκτες» των «Big 4» στην «Κ», η τεχνογνωσία που έχουν αυτά τα πρόσωπα θα φέρουν στη σωστή πορεία το νέο φορολογικό μοντέλο το οποίο θα βοηθήσει γενικότερα την οικονομία της Κύπρου.

Το καλοκαίρι στην ετήσια συνέλευση του ΣΕΛΚ εγγάλου, είχε δοθεί «λευκή επιταγή» συνεργασίας των λογιστών με την Κυβέρνηση για την ολοκλήρωση αυτού του μεγαλεπήβολου έργου. Ο πρόεδρος του ΣΕΛΚ κ. Πιερής Μάρκου, τότε στην ομιλία του είχε δηλώσει πως «οι λογιστές» είχαν την εντύπωση ότι θα λάμβαναν το κάλεσμα της Κυβέρνησης για έναρξη της σχετικής συζήτησης για τη μεταρρύθμιση του φορολογικού μοντέλου. «Διατηρούμε την έντονη πεποίθηση ότι, η παρουσίαση αποτελεί πάγιο αίτημα των μόνιμου σώματος σε θέματα φορο-

λογίας στη βάση της πολυετούς τεχνογνωσίας και εμπειρογνωμοσύνης των μελών του, στο σχεδιασμό και στην οργάνωση του έργου είναι εκ των ων ουκ άνευ», είχε δηλώσει εμφατικά ο κ. Π. Μάρκου.

Τεράστιας σημασίας έργο

Ο υπουργός Οικονομικών κ. Μάκης Κεραυνός, κατά την ομιλία του την Παρασκευή στην Εναρκτήρια Συνάντηση του Έργου «Ολοκληρωμένος Φορολογικός Μετασχηματισμός» σχολίασε πως είναι ένα έργο στο οποίο ως Κυβέρνηση αποδίδει τεράστια σημασία, γιατί οι πρόνοιες και οι διατάξεις ενός φορολογικού συστήματος είναι καθοριστικές για την πορεία ανάπτυξης της οικονομίας και της διασφάλισης της βιωσιμότητάς της, μέσα από τη διαφανή και δικαιότερη κατανομή του φορολογικού βάρους. Σημείωσε ότι, η φορολογική μεταρρύθμιση αποτελεί πάγιο αίτημα των περισσότερων επαγγελματιών

φορέων και εργοδοτικών και συνδικαλιστικών οργανώσεων, όπως και άλλων οργανωμένων φορέων τα τελευταία χρόνια. «Πρόθεση της Κυβέρνησης είναι το εκσυγχρονισμένο πλαίσιο να σταθμίσει το σύγχρονο οικονομικό μοντέλο και τις εξελικτικές προοπτικές του, ενώ παράλληλα να είναι διαφανές, απλοποιημένο και να διέπεται από την ελάχιστη δυνατή γραφειοκρατία. Θα πρέπει να είναι εναρμονιστικό προς το επηρεαζόμενο και ταυτόχρονα να είναι κοινωνικά δίκαιο, καθώς και να ικανοποιεί τα ευρωπαϊκά πρότυπα και αρχές, με στόχευση τη μείωση της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής καθώς και την ενίσχυση της φορολογικής δικαιοσύνης», συμπλήρωσε.

Τελευταία προσπάθεια

Σύμφωνα με τις παρουσιάσεις των επικεφαλής του έργου από το Πανεπιστήμιο Κύπρου, η τελευταία ευρεία φορολογική μεταρρύθμιση στην Κύπρο έγινε το 2002 λόγω

της εναρμόνισης με την Ε.Ε. Έκτοτε, στο μεταβαλλόμενο διεθνές και εγχώριο περιβάλλον—σύμφωνα με το Παν. Κύπρου—επιβάλλεται ένας ολοκληρωμένος φορολογικός μετασχηματισμός που να σχετίζεται με τις νέες προτεραιότητες της Ε.Ε. και να αντιμετωπίζει τις σύγχρονες προκλήσεις καθώς και να συνάδει με το όραμα ανάπτυξης της κυπριακής οικονομίας.

Το έργο της φορολογικής μεταρρύθμισης έχει ανατεθεί στο Παν. Κύπρου και θα ολοκληρωθεί σε 24 μήνες, ενώ οι πρώτες εισηγήσεις σχετικά με τα πράσινα μέτρα και αντισταθμιστικά αναμένονται σε 2 μήνες (11/2023). Στο συγκεκριμένο έργο θα συμμετέχουν εμπειρογνώμονες οικονομολόγοι (σε διάφορους τομείς όπως δημόσια οικονομικά, ανταγωνιστικότητα, περιβαλλοντικά, οικονομικά εργασίας), οικονομέτρες, modelers, tax practitioners, και νομικοί από το δίκτυο συνεργατών του ΚΟΕ στην Κύπρο και το εξωτερικό.

Fattal Hotel: Επενδύσεις 430 εκατ. σε Κύπρο και Ελλάδα

Μετά την ολοκλήρωση των υφιστάμενων έργων, στο νησί θα έχει περισσότερα από 2.000 δωμάτια και στην Ελλάδα περίπου 1.500

Σε επενδύσεις 430 εκατομμυρίων ευρώ έχει προχωρήσει ο Όμιλος Fattal Hotel Group στην Κύπρο και στην Ελλάδα. Τα 350 εκατομμύρια ευρώ εξ' αυτών έχουν απορροφηθεί σε επενδύσεις στην Κύπρο, ενώ τα 80 εκατ. ευρώ αφορούν επενδύσεις στην Ελλάδα. Μετά την ολοκλήρωση των υφιστάμενων έργων, στην Κύπρο θα υπάρχουν πάνω από 2.000 δωμάτια του Ομίλου και στην Ελλάδα περίπου 1.500 δωμάτια.

Ο CEO Mediterranean Region του Fattal Hotel Group, κ. Roni Aloni, στο πλαίσιο παρουσίασης του νέου ξενοδοχείου του Ομίλου στο κέντρο της Λεμεσού με την επωνυμία NYX (NYX Limassol) που παρουσίασε τα παραπάνω νούμερα, τόνισε πως, τα επενδυτικά τους σχέδια θα συνεχιστούν και στις δύο χώρες, καθώς αξιολογούν όλες τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται.

Ο κ. Roni Aloni σημείωσε πως, μέσα στους επόμενους μήνες, επανεκκινούνται οι εργασίες για την ολοκλήρωση του 194 δωματίων NYX Λευκωσίας. Συγκεκριμένα, αφορά στο κτίριο που στεγάζονταν τα γραφεία της πρώην Λαϊκής Τράπεζας στη Λεωφόρο Μακαρίου, για να το μετατρέψουν σε ξενοδοχείο με την επωνυμία NYX.

Συγκεκριμένα για το brand «NYX» του Ομίλου Fattal, υπάρχουν 3 ξενοδοχεία NYX στην Ισπανία, 1 στην Ιταλία, 3 στη Γερμανία, 2 στην Ελλάδα, (1 στην Αθήνα και σύντομα 1 στη Θεσσαλονίκη), 2 στην Κύπρο (1 στη Λεμεσό και σύντομα 1 στη Λευκωσία), 3 στο Ισραήλ, 1 στο Ηνωμένο Βασίλειο,

Τα επενδυτικά τους σχέδια θα συνεχιστούν και στις δύο χώρες, καθώς αξιολογούν όλες τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται.

Μέσα στους επόμενους μήνες, επανεκκινούνται οι εργασίες για την ολοκλήρωση του 194 δωματίων NYX Λευκωσίας.

1 στην Πολωνία και 1 στη Τσεχία. Ολόκληρη η αλυσίδα έχει πέραν των 270 ξενοδοχείων σε περισσότερους από 117 προορισμούς στο Ισραήλ, την Ευρώπη και το Ηνωμένο Βασίλειο. Η μητρική εταιρεία FATTAL HOTEL GROUP είναι ει-

σηγμένη στο Χρηματιστήριο του Τελ Αβίβ και εκτιμάται περίπου στα 6 δις.

Οι επενδύσεις στην Κύπρο

Στη συνέχεια της ομιλίας του, ο κ. Roni Aloni ανέλυσε τις επενδύσεις που έχουν γίνει στην Κύπρο. Όπως είπε, το επαγγελματικό τους ταξίδι στην Κύπρο ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2017, όταν ολοκληρώθηκε η αγορά 3 ξενοδοχείων στην Πάφο. Του Leonardo Plaza Cyprus Maris Beach Hotel & Spa, του Leonardo Cyprus Bay και του Leonardo Laura Beach Hotel & Splash.

Όπως είπε, τότε απέκτησαν 723 δωμάτια τα οποία ανακαινίσαν

πλήρως, πρόσθεσαν και άλλα δωμάτια φτάνοντας τα 1.100, αλλά προχώρησαν και σε εκτεταμένες εγκαταστάσεις. Σημειώνεται πως, τα ξενοδοχεία έχουν πλέον τη δική τους ταυτότητα κάτω από την επωνυμία «Leonardo». Μέσα στις επενδύσεις τους μπήκε η Λεμεσός με τη γη που αγόρασαν και έφτιαξαν το «NYX Limassol», ενώ ο Πρωταράς ήταν το επόμενο βήμα, όπου ο Όμιλος ανέλαβε ένα πλήρως ανακαινισμένο ξενοδοχείο και το μετέτρεψε υπό την επωνυμία Leonardo σε 4 αστέρων ξενοδοχείο για ενήλικες. Έπειτα, ο Όμιλος αγόρασε το ξενοδοχείο στη Λάρνακα, το Leonardo Boutique Larnaca και προχώρησε και

σε επένδυση στο Λατσι της Πάφου. Ο Όμιλος απέκτησε ένα παραθαλάσσιο ξενοδοχείο όπου το έχει ημικατεδαφίσει για να δημιουργήσει οικογενειακό θέρετρο 250 δωματίων. Σε δεύτερη φάση, στα πλάνα του είναι να ανεγείρει ένα δεύτερο ξενοδοχείο—για ενήλικες με Spa.

Σημειώνεται πως, τον Μάιο του τρέχοντος έτους, ο Όμιλος ολοκλήρωσε τις διαπραγματεύσεις για την αγορά του ξενοδοχείου GrandResort στη Λεμεσό. Το ξενοδοχείο θα κλείσει στα τέλη Οκτωβρίου και μετά από ανακαινίσεις και προσθήκες θα ανοίξει ξανά στην επόμενη σεζόν. Το ξενοδοχείο θα συμπεριληφθεί στη σειρά «Li-

imited edition» της επωνυμίας Leonardo.

Οι επενδύσεις στην Ελλάδα

Πρόσφατη προσθήκη στον Όμιλο Fattal, σύμφωνα με τα δεδομένα που παρουσιάστηκαν, είναι το NYX Esperia Palace στο κέντρο της Αθήνας. Αποτελείται από 212 δωμάτια και σουίτες, ακριβώς στο κέντρο της Αθήνας δίπλα στην πλατεία Συντάγματος. Εντός των επόμενων ημερών ο Όμιλος θα ξεκινήσει τη μετατροπή κτιρίου στη Θεσσαλονίκη σε 135 δωμάτια με την επωνυμία NYX, στην Τοιμιοκή, στα Λαδάδικα. Τέλος, ο Όμιλος έχει και ξενοδοχείο στη Ρόδο, στην περιοχή Κολύμπα.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΡΟΥΓΚΑΛΑΣ

Στις συντάξεις η πλειονότητα των κοινωνικών δαπανών

Τον υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν τα παιδιά

Της **ΡΟΥΛΑΣ ΣΑΛΟΥΡΟΥ**

Το παράδοξο μια χώρα που έχει αναγάγει την υπογεννητικότητα και ευρύτερα το δημογραφικό πρόβλημα σε Νο 1 εκθρό, όπως είναι η Ελλάδα, να στηρίζει με τη μερίδα του λέοντος όσον αφορά τις κοινωνικές δαπάνες την τρίτη ηλικία εις βάρος ή, για την ακρίβεια, σε αντίθεση με την παρεχόμενη προστασία στους νέους, την υγεία, την παιδεία, την ανεργία ή την αναπηρία, περιγράφει στην έκθεσή του το Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή. Ειδικά, δε, στην περίπτωση των Ελλήνων που κινδυνεύουν από τη φτώχεια, η πολιτική αυτή επιλογή αποκალύπτει σε όλο την το μεγαλείο: τα παιδιά, σε ποσοστό 22,4% αντιμετωπίζουν τον υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας, με τους ηλικιωμένους να βρίσκονται στην πλέον «προστατευμένη» θέση, με τον κίνδυνο να μειώνεται στο 15,8%, εφόσον βεβαία στις συνολικές κοινωνικές δαπάνες συμπεριληφθούν εκτός από τα κοινωνικά επιδόματα και οι συντάξεις.

Διαχρονικά, το μεγαλύτερο μέρος των κρατικών δαπανών στην Ευρωζώνη αφορά τις δαπάνες που συνδέονται με την κοινωνική πολιτική και δη με τις δαπάνες για συντάξεις, υγεία, οικογένεια, ανεργία, στέγαση κ.ά. (κοινωνικές δαπάνες). Το μείγμα όμως των πολιτικών διαφέρει. Ετσι, στη χώρα μας, σε σύνολο 57,4% του ΑΕΠ κρατικών δαπανών, το 31,7%

Σε σύνολο 57,4% του ΑΕΠ κρατικών δαπανών, το 31,7% αφορά τις κοινωνικές δαπάνες, εκ των οποίων το 20,6% συντάξεις και επιδόματα.

Οι δαπάνες που κατευθύνονται στους νέους υπολείπονται του μέσου όρου της Ευρωζώνης.

αφορά τις κοινωνικές δαπάνες, εκ των οποίων το 20,6% συντάξεις και επιδόματα.

Αναλυτικά, στην έκθεση για το β' τρίμηνο του έτους διαπιστώνεται ότι η χώρα μας κατέχει τη δεύτερη υψηλότερη θέση ως προς το ύψος των συνολικών κρατικών δαπανών στην Ευρώπη το 2021 με 57,4% του ΑΕΠ (59,8% το 2020), 5,1 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερη από τον μέσο ευ-

ρωπαϊκό όρο (52,3% του ΑΕΠ). Την πρώτη θέση κατέχει η Γαλλία με 59,0% του ΑΕΠ, την τρίτη θέση η Αυστρία με 56,0%, ενώ τις χαμηλότερες συνολικές δαπάνες στην Ευρωζώνη εμφανίζουν η Ιρλανδία με 24,8% του ΑΕΠ.

Ειδικότερα, οι δαπάνες κοινωνικής προστασίας που αφορούν την τρίτη ηλικία και τους συζυγούς/τέκνα θανόντων (κυρίως συντάξεις και επιδόματα κηρείας) ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι, το 2021, υψηλότερα στην Ελλάδα κατά 2,8 και 0,7 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα, σε σχέση με την Ε.Ε.

Αντίθετα, εκείνες που σχετίζονται με την ασθένεια - αναπηρία και την ανεργία υπολείπονται κατά 1,3 και 1,2 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοι-

χα. Επίσης οι δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ που αφορούν την υγεία και την παιδεία υπολείπονται του μέσου όρου της Ευρωζώνης κατά 1,6 και 0,6 ποσοστιαίες μονάδες αντιστοίχα.

Στο πεδίο της φτώχειας, οι δείκτες επίσης είναι αποκαλυπτικοί. Το ποσοστό του πληθυσμού που αντιμετωπίζει κίνδυνο φτώχειας, πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (συντάξεις και κοινωνικά επιδόματα) είναι 46,1%, βελτιωμένο συγκριτικά με το προηγούμενο έτος (48,2%) τόσο για το σύνολο του πληθυσμού όσο και για τις επιμέρους ηλικιακές ομάδες: 32,9% για την ηλικιακή ομάδα 0-17 (35,4% το 2021), 35,8 για τις ηλικίες 18-64 (38,4% το 2021) και 83,3% για την ομάδα 65+ (84,2% το 2021).

Μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, το ποσοστό γίνεται 18,8% (19,6% το 2021), δηλαδή μειώνεται κατά 27,3 ποσοστιαίες μονάδες, από τις οποίες 4,8 οφείλονται στην καταβολή κοινωνικών επιδομάτων πλην συντάξεων και 22,5 ποσοστιαίες μονάδες στις συντάξεις. Ετσι εξηγείται άλλωστε το γεγονός ότι τον χαμηλότερο κίνδυνο φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις αντιμετωπίζουν οι ηλικιωμένοι με 15,8% (13,5% για την ηλικιακή ομάδα 65+ το 2021) και τον υψηλότερο τα παιδιά με 22,4% (23,7% στις ηλικίες 0-17 το 2021), ενώ για την ηλικιακή ομάδα 18-64 το ποσοστό φτώχειας είναι 18,9% (20,6% το 2021).

Στα 64,5 δισ. οι οφειλές
των επιχειρήσεων
προς το Δημόσιο

Το ποσό των 64,5 δισ. ευρώ χρωστούν στο ελληνικό Δημόσιο οι επιχειρήσεις, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της ΑΑΔΕ που επεξεργάστηκε το Γραφείο Προϋπολογισμού της Βουλής. Μάλιστα, το πλήθος των νομικών προσώπων που οφείλουν πάνω από 1 εκατ. ευρώ έχει φθάσει τα 5.552 αυξημένο σε ετήσια βάση κατά 145 νομικά πρόσωπα. Σημειώνεται ότι το σύνολο των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς την εφορία ανέρχεται πλέον στα 105 δισ. ευρώ.

Από τα στοιχεία που δημοσιοποίησε η ΑΑΔΕ προκύπτει η καταβολή στο Δημόσιο επιστρεπτών προκαταβολών συνολικού ύψους περίπου 120 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται ότι το ποσό που επιστρέφουν οι επιχειρήσεις και οι επαγγελματίες στο Δημόσιο είναι ήδη μειωμένο τουλάχιστον κατά 50% και κάποιои αποφάσισαν να μην επιστρέψουν τίποτα.

Από την ανάλυση των στοιχείων διαφαίνεται ότι οι οφειλές με χρέη έως 10.000 ευρώ μειώθηκαν κατά 261.853 πρόσφα σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Αντίθετα, στις υπολοίπες κατηγορίες οφειλές παρατηρείται αύξηση του αριθμού των οφειλετών με τη μεγαλύτερη, κατά 13.632 πρόσφα, να καταγράφεται στο εύρος οφειλής από 10.000 έως 100.000 ευρώ. Στην κατηγορία οφειλής άνω του 1 εκατ. ευρώ, και έως 100 εκατ. ευρώ καταγράφεται αύξηση του ληξιπρόθεσμου υπολοίπου κατά 799,4 εκατ. ευρώ, ενώ οι οφειλές άνω των 100 εκατ. ευρώ παρουσιάζουν σημαντική μείωση κατά 9,3 δις. ευρώ, η οποία είναι αποτέλεσμα της δι-

αγραφής οφειλών της ΟΣΕ Α.Ε. ύψους 10,4 δις. Σημειώνεται ότι στο εύρος οφειλής άνω του 1 εκατ. ευρώ συγκεντρώνεται το 77,7% του συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου και μόλις το 0,2% των οφειλετών.

Σε ό,τι αφορά την ποιοτική δια-
 ῥθρωπωση του πραγματικού ληζι-
 πρόσθετου υπολοίπου (78,5 δισ.
 ευρώ) οι αναλυτές του Γραφείου
 Προϋπολογισμού διαπιστώνουν
 ότι μόνο το 59% αυτού, που αντι-
 στοιχεί σε 46,5 δισ. ευρώ, προ-
 γάγει από φορολογικές οφειλές
 (άμεσοι και έμμεσοι φόροι, φό-
 ροι στην περιουσία, ΦΠΑ, ειδί-
 κoi φόροι κατανάλωσης κτλ.). Το
 υπόλοιπο των πραγματικών ληζι-
 πρόσθετων οφειλών προέρχεται
 από άλλες κατηγορίες οφειλών,
 οι οποίες καταρροιάζουν χαμηλό
 ποσοστό είσπραξης.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΑΑΔΕ, σε αυτές περιλαμβάνονται τα πρόστιμα (φορολογικά

και μη φορολογικά) τα οποία αποτελούν το 30,8% του πραγματικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου, καθώς αγγίζουν τα 24,2 δισ. ευρώ και οι μη φορολογικές οφειλές (δάνεια, δικαστικά έξοδα, καταλογισμοί κτλ.), οι οποίες αποτελούν το 10,3% του πραγματικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου, ποσοστό που αντιστοιχεί σε 8,1 δισ. ευρώ.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι 8,8 δις. ευρώ από τις φορολογικές οφειλές παράγουν από αφερέγγυους οφειλέτες και 10,9 δις. ευρώ αφορούν οφειλές με λήξη δόσεων πέραν της τελευταίας δεκαετίας, απομένουν 26,7 δις. ευρώ οφειλών από τις οποίες, σύμφωνα με στοιχεία της ΑΑΔΕ, παράγει ένω του 90% των εισπράσεων.

The Black Range Nutrients

Pharma
LEAD®
PHARMACY
CARE PRODUCTS

Προϊόντα μιας καλύτερης ζωής!

Fresh Freeze-dried
Τεχνολογία

Σταδιακή Αποδέσμευση
Παρατεταμένη Δράση

Συνεργιστική Δράση
με τη Δύναμη της Φύσης

Κατάλληλα για: Vegans, χορτοφάγους, διαβητικούς, ομοιοπαθητική
0% Sugar • Salt • GMO • Gluten • Lactose • Additives • Preservatives

Θα τα βρείτε από την Iama Pharmaceutical Ltd σε επιλεγμένα φαρμακεία. Τηλ.: 25 209500

iama pharmaceutical ltd

VITORGAN
www.pharmalead.gr

Πληρώσαμε περισσότερα για λιγότερα αγαθά

Το 2022 η κατανάλωση βασικών αγαθών μειώθηκε, αλλά η μέση ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών αυξήθηκε κατά 12,7%

Της ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ

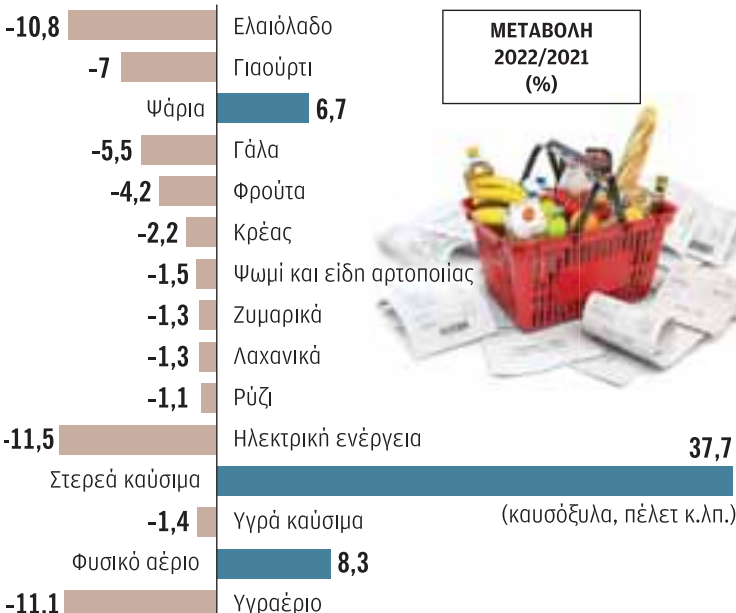
Ξόδεψαν περισσότερα για να αγοράσουν λιγότερα –τουλάχιστον σε ό,τι αφορά τα βασικά είδη διατροφής και την ενέργεια– τα ελληνικά νοικοκυριά το 2022, με τον πληθωρισμό να «τινάζει στον αέρα» τους οικογενειακούς προϋπολογισμούς. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών για το έτος 2022, που ανακοίνωσε η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), αν και τα νοικοκυριά στην Ελλάδα έδωσαν το 2022 7,9% περισσότερα χρήματα για γάλα, 3,8% περισσότερα χρήματα για λάδι, 9,2% για ψωμί, οι ποσότητες που κατανάλωσαν ήταν λιγότερες σε σύγκριση με το 2021 κατά 5,5%, κατά 10,8% και κατά 1,5% αντιστοίχως, με τον σχετικό κατάλογο να μην εξαντλείται στα τρία παραπάνω είδη.

Με την τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος να φτάνει σε δυσθεώρητα ύψη, ακόμη και μετά τις κρατικές επιδοτήσεις, δεν είναι τυχαίο που τα νοικοκυριά κατανάλωσαν 3,7% περισσότερες ποσότητες το 2022 σε καυσόξυλα και πέλετ, μειώνοντας την ίδια ώρα κατά 11,5% την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας. Η εκτίναξη των τιμών στα ύψη σε τρόφιμα και ενέργεια διέυρυνε στην πραγματικότητα τις ανισότητες μεταξύ των φτωχότερων και των πλουσιότερων νοικοκυριών.

Την ίδια ώρα, επιβεβαιώνεται η ένταση και οι βαθιές επιπτώσεις της εσωτερικής υποτίμησης στη διάρκεια της δεκαετούς οικονομικής κρίσης, με συνέπεια ακόμη και στο έντονα πληθωριστικό 2022 η μέση μηνιαία δαπάνη των νοικοκυριών στην Ελλάδα να παραμένει ση-

Έρευνα οικογενειακών προϋπολογισμών

Μέση μηνιαία κατανάλωση (ποσότητα) ειδών διατροφής και ενέργειας

ΠΗΓΗ: ΕΛΣΤΑΤ

Η μεγάλη αύξηση του πληθωρισμού διεύρυνε το χάσμα μεταξύ πλουσιότερων και φτωχότερων.

μαντικά χαμηλότερη από αυτή του 2008, περίπου κατά 25% ή κατά 520 ευρώ.

Σύμφωνα, λοιπόν, με όσα ανακοίνωσε η ΕΛΣΤΑΤ η μέση ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών για αγορές ανήλθε στα 19.204,08 ευρώ το 2022 (ή 1.600,34 ευρώ/μήνα), αυξημένη σε τρέχουσες τιμές κατά 12,7% σε σχέση με το 2021.

Σε σταθερές τιμές, ωστόσο, η μέση ετήσια δαπάνη των νοικο-

κυριών ήταν το 2022 αυξημένη πολύ λιγότερο σε σύγκριση με το 2021, κατά 4,6%, κάτι που δείχνει τη σημαντική επίδραση του πληθωρισμού. Το 20,9% του μέσου προϋπολογισμού των νοικοκυριών κατευθύνθηκε στα είδη διατροφής το 2022, έναντι 22% το 2021, κάτι που σχετίζεται περισσότερο με το γεγονός ότι για αρκετούς μήνες το 2021 υπήρχαν αυστηρά περιοριστικά μέτρα (π.χ. κλειστή εστίαση) λόγω COVID-19.

Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι το 2022 κατευθύνθηκε σε εστιατόρια, καφενεία και ξενοδοχεία το 10,3% των μηνιαίων δαπανών του μέσου προϋπολογισμού, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό το 2021 ήταν 8,9%. Η κατηγορία αυτή, άλλωστε, εμφανίζει και τη μεγαλύτερη

Ποσοστιαία κατανομή δαπανών στο φτωχότερο 20% και το πλουσιότερο 20% του πληθυσμού

	Φτωχότερο 20%	Πλουσιότερο 20%
Είδη διατροφής και μη οινόπνευμ. ποτά	33,9%	13,8%
Οινόπνευματώδη ποτά και καπνός	2,2%	3,8%
Είδη ένδυσης και υπόδησης	2,5%	5,4%
Στέγαση	24,2%	11,8%
Διαρκή αγαθά οικιακής χρήσης	3,8%	5,5%
Υγεία	7,1%	7,6%
Μεταφορές	6,1%	16,4%
Επικοινωνίες	7,1%	3,1%
Αναψυχή και πολιτισμός	1,4%	7,2%
Εκπαίδευση	1%	3,4%
Εστιατόρια, καφενεία και ξενοδοχεία	5%	12%
Διάφορα αγαθά και υπηρεσίες	5,6%	10%

ποσοστιαία αύξηση των δαπανών των νοικοκυριών το 2022 σε σύγκριση με το 2021, αύξηση που φτάνει σχεδόν το 31%.

Σε ό,τι αφορά ειδικά τα τρόφιμα, σε τρέχουσες τιμές παρατηρείται αύξηση της μέσης μηνιαίας δαπάνης στα παρακάτω είδη: 11,1% για κρέας, 10% για λαχανικά, 9,2% για αλεύρι, ψωμί και δημητριακά, 7,9% για γαλακτοκομικά και αυγά, 9,9% για λοιπά είδη διατροφής, 3,8% για έλαια και λίπη, 2,5% για μεταλλικά νερά, αναψυκτικά και χυμούς, 1,8% για ψάρια, 1,3% για φρούτα.

Η αύξηση της μέσης μηνιαίας δαπάνης για τα παραπάνω είδη δεν οφείλεται στο ότι κατανάλωσαμε περισσότερα από αυτά. Κάθε άλλο. Από τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ προκύπτει ότι

η μέση μηνιαία κατανάλωση σε ποσότητες υποχώρησε το 2022 σε σύγκριση με το 2021 κατά 10,8% στο ελαιόλαδο, κατά 7% στο γιαούρτι, κατά 5,5% στο γάλα, κατά 4,2% στα φρούτα, κατά 2,2% στο κρέας, κατά 2% στο τυρί, κατά 1,5% στο ψωμί και είδη αρτοποιίας, κατά 1,3% στα ζυμαρικά, κατά 1,3% στα λαχανικά και κατά 1,1% στο ρύζι.

Αν και τα ψάρια ήταν από τα είδη που δεν ακρίβυναν τόσο μέσα στο 2022, οι καταναλωτές μάλλον τα θεώρησαν μικρή πολυτέλεια, με συνέπεια να μειωθεί η κατανάλωσή τους κατά 6,7%.

Οι ανατιμήσεις σε σειρά προϊόντων και υπηρεσιών, χωρίς αντιστοιχη αύξηση των μισθών, διέυρυναν το χάσμα ανάμεσα σε φτωχούς και πλού-

σιους. Έτσι, σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, το μερίδιο της μέσης ισοδύναμης δαπάνης (αγορές, τρέχουσες τιμές) του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού είναι 5,39 φορές μεγαλύτερο από το μερίδιο της μέσης ισοδύναμης δαπάνης του φτωχότερου 20%, από 5,19 για το 2021.

Ο δείκτης μειώνεται στο 4,21 όταν συμπεριληφθούν στην καταναλωτική δαπάνη οι τεκμαρτές δαπάνες (τελική καταναλωτική δαπάνη), με την απόκλιση πάντως και σ' αυτή την περίπτωση να είναι μεγαλύτερη το 2022, καθώς το 2021 ήταν 4,08. Αλλωστε, αυξήθηκε το ποσοστό του πληθυσμού της χώρας που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας σε 17,4% το 2022 από 17,1% το 2021.

Καθοριστικό ρόλο στη διεύρυνση των ανισοτήτων παίζουν οι αυξήσεις στα είδη διατροφής, καθώς τα πιο φτωχά νοικοκυριά δαπανούν το 34,1% του μέσου προϋπολογισμού τους για τα είδη αυτά, ενώ τα μη φτωχά το 20,1%.

Η οικονομική κρίση, η πανδημία και πλέον η πληθωριστική κρίση άλλαξε καθοριστικά τις προτεραιότητες των νοικοκυριών σε ό,τι αφορά τις δαπάνες. Έτσι, πλέον οι δαπάνες για είδη ένδυσης και υπόδησης αποτελούν μόλις το 4,8% των συνολικών δαπανών έναντι 7,2% το 2008, έχοντας μειωθεί κατά 55,7%.

Από την άλλη, τα τρόφιμα, που αποτελούσαν το 2008 το 18% των συνολικών δαπανών των νοικοκυριών, από το 2012 κι έπειτα ξεπέρασαν το 20%, χωρίς να πέσουν ποτέ κάτω από αυτό το ποσοστό. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2008 η μέση μηνιαία δαπάνη των νοικοκυριών (σε τρέχουσες τιμές) ήταν 2.120,40 ευρώ.

Η μέση ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών υπερβαίνει το μέσο δηλωθέν εισόδημα

Του ΠΡΟΚΟΠΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

Ενα εξόχως ενδιαφέρον στοιχείο προκύπτει από την έρευνα της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής για τους οικογενειακούς προϋπολογισμούς, το οποίο εάν συνδυαστεί με τα στατιστικά της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων προκαλεί ερωτήματα, ενώ ενδεχομένως να αποκαλύπτει το μέγεθος της φοροδιαφυγής.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της στατιστικής αρχής, η μέση ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών για αγορές, κατά το έτος 2022, ανήλθε σε 19.204 ευρώ ή διαφορετικά σε 1.600 ευρώ τον μήνα, καταγράφοντας αύξηση 12,7% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Συγκεκριμένα, το 2021 η μέση ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών είχε διαμορφωθεί σε 17.038 ευρώ.

Σύμφωνα με τα τελευταία δημοσιευμένα στοιχεία της ΑΑΔΕ, το μέσο δηλωθέν οικογενειακό εισόδημα ανήλθε το 2021 σε 12.750 ευρώ. Δηλαδή, το μέσο δηλωθέν εισόδημα είναι χαμηλότερο περίπου κατά 25% από τις δαπάνες που πραγματοποιούσαν το 2021 (17.038 ευρώ) τα νοικοκυριά ή κατά 4.288 ευρώ. Επί της ουσίας, η μέση μηνιαία δαπάνη διαμορφώθηκε το 2021 στα 1.419 ευρώ, ενώ το μέσο μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα στα 1.062 ευρώ. Δηλαδή, τα νοικοκυριά ξόδεψαν περισσότερα από όσα δήλωσαν ότι έχουν αποκτήσει από τους μισθούς τους, τα κέρδη και τις διάφορες αποδοχές που λαμβάνουν. Μία εξήγηση που θα μπορούσε να δώσει κάποιος είναι ότι πρόκειται για ανάλωση κεφαλαίου δηλαδή έκαναν χρήση των αποταμιεύσεων τους.

Το 2021 η μέση ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών είχε διαμορφωθεί σε 17.038 ευρώ, ενώ το μέσο δηλωθέν οικογενειακό εισόδημα ήταν 12.750 ευρώ.

Ισχυρές ενδείξεις φοροδιαφυγής από την αντιπαραβολή των στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ με αυτά της ΑΑΔΕ.

Ωστόσο, από τα στοιχεία της ΤτΕ προκύπτει ότι το 2021 οι καταθέσεις των νοικοκυριών αυξήθηκαν κατά 8,5 δισ. ευρώ (ή 7%) σε σύγκριση με το 2020. Όπως, όμως, φαίνεται τμήμα της διαφοράς που διαπιστώνεται προέρχεται από φοροδιαφυγή, δηλαδή, από την απόκρυψη φορολογητέου εισοδήματος.

Από τα στατιστικά δεδομένα της ΑΑΔΕ προκύπτουν τα εξής ενδιαφέροντα:

- Εξί στα δέκα νοικοκυριά δηλώνουν στην εφορία ετήσια εισοδήματα που δεν υπερβαίνουν τις 10.000 ευρώ.
- Εισοδήματα στα όρια της

φτώχειας και συγκεκριμένα έως 5.000 ευρώ εμφανίζει το 37% των φυσικών προσώπων.

- 659.258 φορολογούμενοι δηλώνουν μηδενικό εισόδημα, μεταξύ των οποίων βρίσκονται και πολλοί φοιτητές που υποχρεούνται να υποβάλλουν φορολογική δήλωση.
- Εισοδήματα από 20.000-50.000 ευρώ δηλώνουν 1 εκατ. νοικοκυριά.
- Οι πλούσιοι Έλληνες με εισοδήματα άνω των 900.000 ευρώ (ή 7%) σε σύγκριση με το 2020.

Οι φορολογικές δηλώσεις του προηγούμενου έτους, οι οποίες χρησιμοποιούνται από την ΑΑΔΕ στις σύνθετες διασταυρώσεις όσων έχουν δηλώσει εισοδήματα κάτω των 10.000 ευρώ, κινούν υποψίες για φοροδιαφυγή, κάτι που φαίνεται και από τα στοιχεία των δαπανών των νοικοκυριών.

Ίδια εικόνα καταγράφεται και στους εταίρους των προσωπικών εταιρειών. Συγκεκριμένα, από το σύνολο των 101.437 ομόρρυθμων και ετερόρρυθμων εταιρειών (κατά κανόνα είναι μικρομεσαίες οικογενειακές επιχειρήσεις), οι 47.222 είναι ζημιογόνες. Και για τις υπόλοιπες που έχουν κέρδη, ενώ ο συνολικός τους τζίρος ανέρχεται σε 28,7 δισ. ευρώ, το καθαρό αποτέλεσμα μετά βίας ανέρχεται σε 2 δισ. ευρώ.

Η απόκρυψη εισοδημάτων είναι κάτι παραπάνω από εμφανής, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων. Κυρίως από τους ελεύθερους επαγγελματίες και τους αυτοαπασχολούμενους, όπου το 67,2% αυτών ή περίπου επτά στους δέκα δηλώνουν εισοδήματα που δεν ξεπερνούν τις 10.000 ευρώ. Το συνολικό φορολογητέο εισόδημα που δήλωσαν στην εφορία το προηγούμενο έτος ανήλθε σε 4,3 δισ. ευρώ, όταν ο τζίρος τους είναι σχεδόν δεκαπλάσιος.

Οριακά βγάζει τον μήνα το 87% των καταναλωτών

Χωρίς να τους περισσεύει τίποτα στο τέλος του μήνα, καθώς ξοδεύουν όλα τα έσοδά τους, ή ξοδεύουν περισσότερο και από αυτά, τελεί το 87% των καταναλωτών στην Ελλάδα, ποσοστό που είναι μάλιστα το υψηλότερο σε 24 ευρωπαϊκές χώρες. Τούτο συγκαταλέγεται στα πρώτα ευρήματα της Ευρωπαϊκής Έρευνας Πληρωμών των Καταναλωτών που διενεργεί η εταιρεία διαχείρισης απαιτήσεων Intrum, έρευνα που στην τελική της μορφή θα δημοσιευθεί τον ερχόμενο Νοέμβριο. Το παραπάνω αν μη τι άλλο σημαίνει ότι μεγάλο μέρος των καταναλωτών ξοδεύει από τα έτοιμα –αποταμιεύσεις– είτε ακόμη χειρότερα υπερκρεώνει τις πιστωτικές κάρτες με ό,τι αυτό συνεπάγεται για το μέλλον.

Στην Ελλάδα, εξάλλου, συναντάται το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό μεταξύ των 24 χωρών στις οποίες διενεργήθηκε η έρευνα της Intrum, των καταναλωτών που τους τελευταίους 12 μήνες δεν έχουν πληρώσει πλήρως τους λογαριασμούς. Θετικά απάντησε το 54% με το υψηλότερο ποσοστό, 57%, να συναντάται στη Νορβηγία. Το μέσο ευρωπαϊκό ποσοστό είναι 35% και είναι το υψηλότερο που έχει καταγραφεί στις σχετικές έρευνες της Intrum από το 2019.

Το ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι σε πανευρωπαϊκό επίπεδο το 31% όσων δεν πληρώνουν εγκαίρως τους λογαριασμούς δηλώνει ότι αισθάνεται λιγότερες ενόχες για αυτή την καυστέρηση σε σύγκριση με το παρελθόν, κάτι που ίσως διαμορφώσει ότι βρισκόμαστε στην αρχή μιας νέας κουλτού-

ρας πληρωμών, αρκετά επικίνδυνος. Το 43%, πάντως, δεν πλήρωσε εγκαίρως τους λογαριασμούς, διότι δεν είχε χρήματα. Το 49% των καταναλωτών στην Ευρώπη δηλώνει ότι έχει σημαντικά λιγότερο διαθέσιμο εισόδημα σε σχέση με ένα χρόνο πριν, μετά τις δαπάνες για τα βασικά για τη διαβίωση είδη και την πληρωμή των λογαριασμών. Οι μισοί δηλώνουν ότι λόγω του πληθωρισμού και

Ξοδεύουν από τα έτοιμα – αποταμιεύσεις– είτε, ακόμη χειρότερα, υπερκρεώνουν τις πιστωτικές κάρτες.

των υψηλών επιτοκίων δανεισμού τα πραγματικά εισοδήματά τους είναι στην καλύτερη περίπτωση στάσιμα. Ένας στους πέντε δεν έχει καθόλου αποταμιεύσεις, ενώ ένα 17% έχει αποταμιεύσεις που αντιστοιχούν σε λιγότερο από το εισόδημα ενός μηνός. Στο ναδίρ βρίσκονται όχι μόνο τα εισοδήματα αλλά και η ψυχολογία των καταναλωτών, με την πλειονότητα να πιστεύει ότι θα έχουμε υψηλό πληθωρισμό μέχρι το 2025.

Τέλος, το 50% των καταναλωτών δηλώνει ότι θα προτιμήσει εταιρείες που παρέχουν ευέλικτους τρόπους πληρωμής, ενώ από την άλλη σε ποσοστό 71% θα αποφύγουν εταιρείες που θεωρούνται ένοχες για «πληθωρισμό της απλότητας».

ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΑΝΙΦΑΒΑ

Σε κρίσιμο σημείο ο νέος Δρόμος του Μεταξιού

Η Κίνα ενδέχεται να περιορίσει το σχέδιο οικονομικής και πολιτικής επιρροής της

Πριν από 10 χρόνια τέτοιες ημέρες, το φθινόπωρο του 2013, στο πλαίσιο επίσκεψής του στο Καζακστάν, ο Κινέζος πρόεδρος Σι Τζιπίνγκ παρουσίαζε το δαιδαλώδες σχέδιό του για τον νέο Δρόμο του Μεταξιού, όπως ονομάστηκε το δίκτυο υποδομών που έθεσε σε εφαρμογή η Κίνα για να συνδέσει 150 χώρες σε Ασία, Αφρική και Ευρώπη. Το φιλόδοξο σχέδιο επέκτασης της οικονομικής και πολιτικής επιρροής της Κίνας έχει έκτοτε υλοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό, έχει επιφέρει ευεργετικές αλλαγές στη ζωή ορισμένων λαών, έχει δώσει στην Κίνα τη δυνατότητα να διαθέσει μέρος από τα τεράστια πλεονάσματά της τόσο κεφαλαίων όσο και παραγωγικής δυνατότητας και έχει προσφέρει διέξοδο στις κινεζικές κατασκευαστικές εν μέσω κορεσμού της εγχώριας αγοράς. Το σχέδιο έχει πρωτίστως καταγορηθεί ότι εγκλώβισε πολλές χώρες σε μια παγίδα χρέους εξαιτίας των δανείων που έχουν λάβει από την Κίνα. Σήμερα, καθώς το εκτεταμένο αυτό σχέδιο επενδύσεων σε οδικά δίκτυα, σιδηροδρομικές συνδέσεις, λιμάνια και μεγάλους αυτοκινητοδρόμους εισέρχεται στη δεύτερη δεκαετία του, έρχεται αντιμέτωπο με μια ραγδαία αλλαγή των συνθηκών. Ο κόσμος στον οποίο εγκαινι-

άστηκε ήταν εντελώς διαφορετικός από τον σημερινό και το σχέδιο περιβάλλεται από αβεβαιότητα, με κυριότερο ερώτημα πώς θα διαχειριστεί το σχέδιο η ηγεσία της Κίνας μέσα στα επόμενα χρόνια και κατά πόσο θα αποφασίσει να το περιορίσει εν μέσω των προκλήσεων που αντιμετωπίζει. Η κινεζική οικονομία αντιμετωπίζει εγχώρια προβλήματα, ενώ η παγκόσμια στροφή στην πράσινη οικονομία θέτει περιορισμούς στο είδος των έργων που μπορεί να χρηματοδοτήσει το Πεκίνο.

Πολλές από τις χώρες που έχουν επωμισθεί σημαντικό χρέος στο πλαίσιο των έργων που συγχρηματοδοτούν ή έχουν ήδη συγχρηματοδοτήσει αγωνίζονται ακόμη να ανακάμψουν από την ύφεση της πανδημίας και πλήττονται από τις αυξήσεις των επιτοκίων, αλλά και από την εκτόξευση των τιμών της ενέργειας και των εμπορευμάτων που προκάλεσε ο πόλεμος στην Ουκρανία.

Μιλώντας στο δίκτυο CNN, ο Αμάρ Μσαλίκ, ερευνητής της AidData, υπογραμμίζει πως «η μεγαλύτερη μεταβολή που οφείλουμε να αναγνωρίσουμε είναι ότι έχει λήξει η εποχή των χαμηλών επιτοκίων και του φθηνού χρήματος που άλλοτε έρρεε από την Κίνα προς τις

Οι κάτοικοι πολλών αφρικανικών πόλεων, στο Ναϊρόμπι, στο Λάγος (φωτ.) και στην Αντίς Αμπέμπα, κινούνται σε αυτοκινητοδρόμους, σιδηροδρόμους και αεροδρόμια που κατασκευάστηκαν με δάνεια από την Κίνα. Δάνεια που πλέον περιορίζει το Πεκίνο. Το 2022 τα δάνεια που χορήγησε το Πεκίνο σε αφρικανικές χώρες για έργα υποδομής, μόλις που πλησίασαν το 1 δισ. δολ., όταν στη διάρκεια του 2016 είχαν ανέλθει σε 28,5 δισ. δολάρια.

Ο κόσμος στον οποίο εγκαινιάστηκε πριν από μία δεκαετία ήταν εντελώς διαφορετικός από τον σημερινό.

χώρες του σχεδίου». Και όπως διευκρινίζει ο ίδιος, η Κίνα από μεγαλύτερος πιστωτής των αναπτυσσόμενων χωρών έχει τώρα εξελιχθεί «στον υπ' αριθμόν ένα εισπράκτορα χρέους στον κόσμο», γι' αυτό και προσπαθεί να διασφαλίσει πως θα έχουν επάρκεια ρευστότητας και πως τα έργα στο έδαφός τους θα είναι λειτουργικά, ώστε να μπορούν μεσοπρόθεσμα να αποπληρώσουν τα χρέη τους στην Κίνα και να καταβάλουν τόκους.

Πέραν της αποπληρωμής των χρεών, όμως, το Πεκίνο αντιμετωπίζει τα προβλήματα της κινεζικής οικονομίας και όλα δείχνουν πως μειώνει και μάλιστα με ραγδαίους ρυθμούς το σχέδιο, αν κρίνει κανείς από τη μείωση των δανείων που χορηγεί για την εκτέλεση έργων.

Σύμφωνα με νέα έρευνα του Διεθνούς Κέντρου Ανάπτυξης του Boston University, είναι ενδεικτική η πτωτική πορεία που σημειώνουν τα δάνεια προς τις χώρες της Αφρικής, καθώς στη διάρκεια του περασμένου έτους μόλις που πλησίασαν το 1 δισ. δολ., όταν στη διάρκεια του 2016, κατά την κορύφωση των έργων, είχαν ανέλθει σε 28,5 δισ. δολ. Το 2022 ήταν μάλιστα το δεύτερο συναπτό έτος που οι πιστώσεις της Κίνας σε χώρες της Αφρικής στο πλαίσιο του φιλόδοξου προγράμματος μειώθηκαν

κάτω από τα 2 δισ. δολ. Και όμως, οι χώρες της μαύρης ηπείρου είναι εκείνες που έχουν ωφεληθεί τα μέγιστα από το κινεζικό κεφάλαιο και τα έργα υποδομής, που έχει μερικώς χρηματοδοτήσει. Οι κάτοικοι πολλών αφρικανικών πόλεων, στο Ναϊρόμπι, στο Λάγος και την Αντίς Αμπέμπα, κινούνται πλέον σε αυτοκινητοδρόμους, σιδηροδρόμους, αλλά και σε αεροδρόμια που κατασκευάστηκαν τα τελευταία χρόνια με δάνεια από την Κίνα και συχνά από κινεζικές κατασκευαστικές.

Εξάλλου, τον Αύγουστο εγκαινιάστηκαν δύο νέες μονάδες παραγωγής ενέργειας στον σταθμό της περιοχής Χουανγκέ της Ζιμπάμπουε με την παρουσία του Κινέζου πρέσβη, αλλά και στελεχών της κυβέρνησης, που εγκωμίασαν το έργο. Στόχος του έργου είναι να περιορίσει τις διακοπές στην ηλεκτροδό-

τση της χώρας, αλλά και τον ρόλο του Πεκίνου στη χρηματοδότηση των δύο νέων μονάδων. Οι δύο μονάδες χρηματοδοτήθηκαν με 1 δισ. δολ. κινεζικά δάνεια προτού διακόψει το Πεκίνο τη χρηματοδότηση σε οποιοδήποτε νέο έργο ορυκτών καυσίμων υπό την εντεινόμενη πίεση για την κατάργησή τους. Εν ολίγοις, η Κίνα αναγκάζεται να θέσει σε προτεραιότητα περιβαλλοντικά ζητήματα δεδομένου ότι σχετική έκθεση της AidData από το 2021 φέρει το 35% των σχεδίων του νέου Δρόμου του Μεταξιού να αποτελεί αντικείμενο εταιρειών που στο διάστημα 2013-2017 παρουσίασαν προβλήματα σχετικά με την καταστροφή του περιβάλλοντος, σχετικά με σκάνδαλο διαφθοράς και με παραβιάσεις στοιχειωδών δικαιωμάτων εργαζομένων.

CNN

Πανεπιστήμιο

Κύπρου

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

ΤΕΛΕΤΗ ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ

DONATELLA DELLA PORTA

ΣΕ ΕΠΙΤΙΜΗ ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Πέμπτη, 5 Οκτωβρίου 2023

Ωρα 19:00

Αίθουσα 010

Κέντρο Κοινωνικών Δραστηριοτήτων

Πανεπιστημιούπολη

Δηλώσεις συμμετοχής:

<http://www.ucy.ac.cy/ucyevents>

μέχρι τις 4 Οκτωβρίου 2023

Πληροφορίες στα τηλ. 22894305/47

Η ηρώμενη θα δώσει ομιλία με τίτλο: “Innovations from below. How social movements can save democracy”.

HELLENIC BANK

Χειμερινό Ωράριο

Εξυπηρέτησης Πελατών

από 2 Οκτωβρίου 2023

ΔΕΥΤΕΡΑ

8:30 - 13:30 & 15:15 - 16:45

ΤΡΙΤΗ - ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

8:30 - 13:30

Για ευκολότερη εξυπηρέτηση

κάντε τις συναλλαγές σας 24/7

μέσω του Online Banking και των ATM μας.

<https://www.hellenicbank.com/onlinebanking>

Το Βερολίνο κρατικοποιεί το ηλεκτρικό δίκτυο

Κοντά σε συμφωνία για την αγορά του από την ολλανδική Tennet Holding

Η Γερμανία βρίσκεται πολύ κοντά στην υλοποίηση σχεδίου που επιδιώκει από το περασμένο έτος, όταν οι βιομηχανίες της βρέθηκαν σε διεινή θέση εξαιτίας της εκτόξευσης του κόστους της ενέργειας, ενώ παράλληλα η χώρα προσπαθούσε να δρομολογήσει το φιλόδοξο σχέδιο της μετάβασης της στην πράσινη ενέργεια. Ο λόγος περί της κρατικοποίησης του μεγαλύτερου δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας, μέσω της εξαγοράς του από την ολλανδική κρατική εταιρεία Tennet Holding. Πρόκειται για μια κίνηση που εκτιμάται ότι θα διευκολύνει τη μετάβαση της μεγαλύτερης ευρωπαϊκής οικονομίας στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, αλλά πρωτίστως εντάσσεται στις προσπάθειες της Γερμανίας να συγκεντρώσει υπό τον έλεγχό της τα δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας και να διασφαλίσει την παροχή και επάρκεια ενέργειας. Παράλληλα, όμως, το Βερολίνο επιδιώκει να έχει υπό τον έλεγχό του το δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας προκειμένου να προσελκύσει τις απαιτούμενες επενδύσεις για την ανανέωση και τον εκσυγχρονισμό του, δεδομένου ότι η έως τώρα ιδιοκτητριά του —η ολλανδική κρατική εταιρεία— δεν φαίνεται πρόθυμη

να διαθέσει τα απαιτούμενα κεφάλαια. Από τη στιγμή που θα ελέγχει το μεγαλύτερο δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας, θα είναι πολύ πιο εύκολο για τη Γερμανία να επιτύχει τον στόχο της οικονομίας με μηδενικό αποτύπωμα άνθρακα που έχει θέσει για το 2045. Ο εν λόγω στόχος προϋποθέτει εκ θεμελίων μετασχηματισμό του δικτύου της χώρας, προκειμένου να συνδεθεί η υπεράκτια αιολική ενέργεια που παράγεται στον βορρά με το βιομηχανικό κέντρο της χώρας, που βρίσκεται στον νότο. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις αναλυτών του κλάδου, η μεγαλύτερη ευρωπαϊκή οικονομία θα χρειαστεί να δαπανήσει περίπου 15 δισ. ευρώ, πέραν των δαπανών για την αγορά του δικτύου, για την αναβάθμισή του. Ως εκ τούτου το Βερολίνο διαπραγματεύεται με αυτό το επιχείρημα, σε μια προσπάθεια να εξασφαλίσει μικρότερο τίμημα. Σε ό,τι αφορά την ανάγκη για ενεργειακή ασφάλεια της μεγαλύτερης ευρωπαϊκής οικονομίας, έχει προηγηθεί προμηνών η κτηρή προειδοποίηση της ρυθμιστικής αρχής ενέργειας της Γερμανίας, πως ο χειμώνας 2023-2024 «θα είναι ο πρώτος που θα γνωρίσει η Γερμανία χωρίς να έχει καθόλου ρωσικό φυσικό αέριο, ενώ δεν θα έχει

Στόχος της Γερμανίας με την εξαγορά της Tennet είναι να διασφαλίσει την παροχή και επάρκεια ενέργειας και παράλληλα να διευκολύνει τη μετάβαση της μεγαλύτερης ευρωπαϊκής οικονομίας στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Εχει ήδη συμφωνηθεί ότι το τίμημα θα είναι ανάμεσα στα 20 και τα 30 δισ. ευρώ. Μέσα στις επόμενες δύο εβδομάδες θα ολοκληρωθεί το deal.

αυξηθεί και η προσφορά υδροπυμνένου φυσικού αερίου στην παγκόσμια αγορά».

Οι συνομιλίες ανάμεσα στο Βερολίνο και την ολλανδική εταιρεία είχαν αρχίσει από το δεύτερο εξάμηνο του περασμένου έτους και αναμενόταν πως θα είχαν ήδη ολοκληρωθεί στη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου

του 2023. Περιήλθαν, ωστόσο, σε αδιέξοδο, καθώς οι δύο πλευρές δεν μπορούσαν να συμφωνήσουν ως προς το ποιος θα είχε στο εξής τον έλεγχο της γερμανικής θυγατρικής της εταιρείας. Σύμφωνα με πληροφορίες του Bloomberg, η γερμανική κυβέρνηση σχεδιάζει να χρηματοδοτήσει την αγορά της Tennet χωρίς να καταφύγει σε νέα έκδοση χρέους. Σχεδιάζει, αντιθέτως, να δανειστεί τα απαιτούμενα κεφάλαια από την κρατική αναπτυξιακή τράπεζα KfW προκειμένου να μην παραβιάσει τη ρήτρα χρέους στο γερμανικό σύνταγμα. Σε ό,τι αφορά την Tennet, είχε προμηνών αναφέρει ότι εξετάζει το ενδεχόμενο να πουλήσει τη γερμανική της θυγατρική στο Βερολίνο, καθώς η ολλανδική κυβέρνηση αναζητεί εναλλακτικές

λύσεις για τη χρηματοδότησή της. Τότε είχε τονίσει μάλιστα ότι «τόσο η ολλανδική όσο και η γερμανική κυβέρνηση προτιμούν να χρηματοδοτούν, να ελέγχουν και να έχουν στην κατοχή τους το δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας των χωρών τους».

Με τις διαπραγματεύσεις ανάμεσα στις δύο πλευρές να βρίσκονται σε εξέλιξη, πηγές προσκείμενες στην ολλανδική εταιρεία δήλωσαν στο Bloomberg ότι οι συνομιλίες βρίσκονται σε προχωρημένο στάδιο και από την Τετάρτη το βράδυ οδεύουν προς τον καθορισμό ορισμένων καθοριστικών λεπτομερειών. Εχει ήδη συμφωνηθεί ότι το τίμημα θα είναι κοντά στο κατώτερο όριο ανάμεσα στα 20 και τα 30 δισ. ευρώ, με τα οποία άρχισαν οι σχετικές συζητήσεις.

Οι δύο πλευρές ευελπιστούν πως θα έχουν ολοκληρώσει τις σχετικές συνομιλίες και θα καταλήξουν σε συμφωνία μέσα στις επόμενες δύο εβδομάδες, οπότε και θα παραπεμφθεί η συμφωνία προς έγκριση στη βουλή της Ολλανδίας. Εκτιμούν μάλιστα πως θα λάβουν τη σχετική έγκριση πριν από τη διακοπή των εργασιών της βουλής στα τέλη Οκτωβρίου, όπως και πριν από τις γενικές εκλογές που έχουν προγραμματισθεί για τις 22 Νοεμβρίου. Εξάλλου, εκπρόσωπος της Tennet σχολίασε πως οι σχετικές συνομιλίες με τη γερμανικό κράτος είναι ακόμη σε εξέλιξη, αλλά απέφυγε να επεκταθεί σε λεπτομέρειες, όπως άλλωστε και ο εκπρόσωπος του ολλανδικού υπουργείου Οικονομικών.

BLOOMBERG, FINANCIAL TIMES

Ελεγχο των τιμών στην ενέργεια μέχρι το τέλος του έτους υπόσχεται ο Μακρόν

Τρόπους για να περιορίσει τις εθνικές τιμές ηλεκτρικής ενέργειας χωρίς να παραβιάσει τους σχετικούς κανόνες της Ε.Ε. αναζητεί η Γαλλία. Μια από τις επιλογές που εξετάζονται είναι το κράτος να συλλέξει και να αναδιανείμει ορισμένα από τα έσοδα της EDF, της μεγαλύτερης εταιρείας πυρηνικής ενέργειας στην Ευρώπη, επιβάλλοντας πλαφόν στην τιμή στην οποία πουλάει ενέργεια ο κολοσσός. Τα έσοδα πάνω από αυτό το όριο θα επέστρεφαν στην κυβέρνηση και θα διανέμονταν στους τελικούς χρήστες. Το Παρίσι ελπίζει ότι είναι σε θέση να λειτουργήσει ένα τέτοιο πλαίσιο, χωρίς να προκαλέσει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η οποία ελέγχει την κρατικά υποστηρίξη σε βιομηχανίες και νοικοκυριά που στρεβλώνουν την κοινή αγορά. Το αν θα μπορούσε πραγματικά να ενεργήσει μονομερώς, παραμένει ωστόσο ασαφές. «Μέχρι το τέλος του έτους θα πάρουμε ξανά τον έλεγχο των τιμών της ηλεκτρικής

«Κλειδί» η EDF με τους 56 πυρηνικούς αντιδραστήρες, ελπίζει να μην προκαλέσει αντιδράσεις από την Ε.Ε.

ενέργειας σε γαλλικό και ευρωπαϊκό επίπεδο», δήλωσε ο Μακρόν στις αρχές της εβδομάδας, επιστρατεύοντας μια φράση των υποστηρικτών του Βρεχίτ και προκαλώντας σύγχυση στις Βρυξέλλες. «Την τελευταία φορά που κάποιος υποσχέθηκε να ανακτήσει τον έλεγχο δεν είχε πολύ καλό τέλος για την ενιαία αγορά», σχολίασε ειρωνικά ανώτερος διπλωμάτης της Ε.Ε. Η κίνηση του Μακρόν αντανάκλα την απογοήτευση της Γαλλίας κατά τη διάρκεια των συνομιλιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τη μεταρρύθμιση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς το Πα-

Η Γαλλία εξετάζει την επιβολή πλαφόν στην τιμή στην οποία πουλάει ενέργεια ο κολοσσός EDF και τα έσοδα πάνω από αυτό το όριο να επιστρέφουν στην κυβέρνηση και να διανέμονται στους τελικούς χρήστες.

ρίσι και το Βερολίνο συγκρούστηκαν για το πώς θα αντιμετωπιστεί ο γαλλικός τομέας πυρηνικής ενέργειας και αν μπορεί να επωφεληθεί από ορισμένες επιδοτήσεις. Γάλλος αξιωματούχος που διατήρησε την ανωνυμία του είπε ότι το σχέδιο για τη δημιουργία εθνικού συστήματος

που θα περιορίζει τις τιμές του ηλεκτρικού ρεύματος δεν είναι ασυμβίβαστο με τις μεταρρυθμίσεις στις Βρυξέλλες. «Θέλουμε μια ευρωπαϊκή συμφωνία για τη μεταρρύθμιση της αγοράς, αλλά δεν θα έλυνε τα πάντα», είπε, προσθέτοντας ότι «αν χρειαστεί» η Γαλλία θα ενεργούσε

μόνη της. Η κίνηση Μακρόν, που θα είχε ευρύτερες επιπτώσεις πέρα από τις τιμές, όπως λένε αναλυτές, στοχεύει μεταξύ άλλων να γίνει ενεργειακά αυτόνομη η Γαλλία και να διασφαλίσει ότι θα αποφευχθούν κρίσεις όπως η περυσινή. Άλλοτε πρωταθλήτρια στις εξαγωγές ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρώπη, η Γαλλία ξέμεινε πέρυσι από ενέργεια λόγω των εργασιών σε πυρηνικούς αντιδραστήρες και της μείωσης της παραγωγής από τα υδροηλεκτρικά εργοστάσια της λόγω ξηρασίας και αναγκάστηκε για πρώτη φορά να κάνει εισαγωγές. Η Γαλλία θεωρεί τους 56 πυρηνικούς αντιδραστήρες της, που λειτουργούν από την EDF, ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που ενισχύει τη στρατηγική της για χαμηλές εκπομπές άνθρακα και βοηθάει επιχειρήσεις και νοικοκυριά χάρη στις τιμές που παρέμειναν χαμηλές μέχρι την ενεργειακή κρίση. Ωστόσο, η EDF είναι κρατική και κάθε της κίνηση συνεπάγεται δια-

μάχη με τις Βρυξέλλες, που θέλουν να διασφαλίσουν ότι τηρούνται οι κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων και ανταγωνισμού. Ο διευθύνων σύμβουλος της EDF, Λικ Ρεμόν, είναι ανοικτός σε μια λύση ανωτάτου ορίου τιμών, λένε πηγές, αλλά συγχροείται με την κυβέρνηση σχετικά με το ακριβές όριο, γεγονός που προσθέτει ένα ακόμη εμπόδιο στα σχέδια του Μακρόν. Μια πρόσφατη έκθεση της ρυθμιστικής αρχής ενέργειας έδειξε ότι το κόστος παραγωγής ενέργειας θα ισοδυναμούσε με 61 ευρώ ανά μεγαβατώρα για την EDF για τα επόμενα χρόνια και το κράτος πιέζει για μια τιμή όσο το δυνατόν πιο κοντά σ' αυτήν. Η EDF θεωρεί όμως ότι η τιμή πρέπει να είναι υψηλότερη για να μπορέσει να υλοποιήσει το σχέδιο του Μακρόν να κατασκευάσει τουλάχιστον έξι νέους αντιδραστήρες την επόμενη δεκαετία, με εκτιμώμενο κόστος 52 δισ. ευρώ.

FINANCIAL TIMES

ΕΠΑΡΧΙΑΚΟ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ
Γνωστοποιείται σύμφωνα με το άρθρο 25 του Περί Ακινήτου ιδιοκτησίας (Διακατοχή, Εγγραφή και Εκτίμηση) Νόμου Κεφ. 224, ότι συμφωνήθηκε να πωληθεί το μερίδιο ή συμφέρον στα ακίνητα που αναφέρονται πιο κάτω
Δήλωση Μεταβίβασης: 1/Π/3935/2023
Πωλητής/τές: NELAZA LIMITED, ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ 2, Διαμ. 401, ΑΓΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, ΔΗΜΟΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ, ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ
Αγοραστής: ANDREAS CONSTANTINOU+ASSOCIATES ARCHITECTS L.L.C., ΑΓΙΟΥ ΘΕΡΑΠΟΝΤΟΣ 8, 2055 ΧΡΥΣΕΛΕΟΥΣΑ, ΔΗΜΟΣ ΣΤΡΟΒΟΛΟΥ, ΛΕΥΚΩΣΙΑ
Ακίνητο:
Αρ. Εγγραφής: 0/13856
Φύλλο/Σχέδ./Τμήμα/Τεμ./Κλίμ.: 21/64W1/6/584/4
Είδος Ακινήτου: ΟΙΚΟΠΕΔΟ
Υποδιοκτησίες
Εμβαδό τ.μ.: 1152
Γεωγραφική Περιοχή: ΛΕΥΚΩΣΙΑ ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΛΑΝΤΙΑΣ
Τοποθεσία: ΜΥΛΟΥΣ
Μεταβιβ. Μερίδιο στο Ακιν.: 7/117
Ποσό Πώλησης: €155.000,00
ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα ακίνητα ενδέχεται να υπόκεινται σε Φ.Π.Α. ο οποίος δεν συμπεριλαμβάνεται στο ποσό πώλησης.

Πρόβλεψη για ύφεση 0,6% φέτος στη Γερμανία

Καθ' οδόν προς τον πρώτο χρόνο συρρίκνωσης μετά την πανδημία βρίσκεται η γερμανική οικονομία, σύμφωνα με νεότερες εκτιμήσεις, αν και η ανάκαμψη της ζήτησης ενδέχεται να οδηγήσει σε ανάπτυξη το 2024.

Το ΑΕΠ θα υποχωρήσει κατά 0,6% το 2023, βάσει των προβλέψεων πέντε ινστιτούτων που συμβουλευδούν την κυβέρνηση. Πρόκειται για πιο δυσόιωνες από εκείνες του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το επόμενο έτος εκτιμάται ότι η γερμανική οικονομία θα αναπτυχθεί κατά 1,3%, με ώθηση από την αύξηση των μισθών, τις χαμηλότερες τιμές της ενέργειας και την αποσυμφόρνηση στην εφοδιαστική αλυσίδα. Τα ινστιτούτα αναθεώρησαν επί τα χείρω τις

Πέντε ινστιτούτα αναθεώρησαν επί τα χείρω τις εκτιμήσεις τους για το 2023, «βλέπουν» ανάπτυξη 1,3% το 2024.

εκτιμήσεις τους για φέτος, καθώς τον Απρίλιο προέβλεπαν επέκταση της οικονομίας κατά 0,3%.

Η πτωτική αναθεώρηση οφείλεται στη βιομηχανία και την ιδιωτική κατανάλωση, που «ανακάμπτει πιο αργά απ' ό,τι αναμέναμε», δηλώνει ο Ολιβερ Χολτμίλερ, αντιπρόεδρος του Halle Institute. Η μεγαλύτερη οικονομία της Ευρώ-

Καθ' οδόν προς τον πρώτο χρόνο συρρίκνωσης μετά την πανδημία βρίσκεται η γερμανική οικονομία.

πης δεν έχει καταφέρει να τεθεί σε τροχιά ανάπτυξης μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, που εκτίναξε τις τι-

μές ενέργειας. Τα προβλήματα αυτά έχουν επηρεάσει και την πολιτική, συμβάλλοντας στην πτώση της δημοτικότητας του κυβερνητικού συνασπισμού του καγκελάριου Ολαφ Σολτς, ενώ έχει ανέβει στις δημοσκοπήσεις το ακροδεξιό κόμμα AfD. Το τρέχον τρίμηνο προβλέπεται ύφεση 0,4% και οριακή ανάπτυξη 0,2% τους τελευταίους τρεις μήνες του 2023. Παρότι η οικονομική δυσπραγία αρχίζει να αγγίζει την αγορά εργασίας, τα ινστιτούτα αναμένουν μια συγκρατημένη αύξηση της ανεργίας φέτος και μείωση το 2024. Ωστόσο, προβλέπεται αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, με τους αναλυτές να τοποθετούν τον ετήσιο πληθωρισμό το 2023 στο 6,1%, στο 2,6% το 2024 και στο 1,9% το 2025.

Η εξάρτηση της Δανίας από μία και μόνον εταιρεία

Η κεφαλαιοποίηση της φαρμακευτικής Novo Nordisk ξεπερνάει το ΑΕΠ της Ελλάδας

Σε οικονομία δύο ταχυτήτων έχει μετατρέψει τη Δανία η επιτυχία της φαρμακοβιομηχανίας Novo Nordisk χάρη στα εξαιρετικά δημοφιλή φάρμακά της κατά της παχυσαρκίας, με αποτέλεσμα στελέχη της κυβέρνησης και του επιχειρηματικού κόσμου να ανησυχούν. Όπως εξηγούν, θεωρούν επικίνδυνη την υπερβολική εξάρτησή της από μία και μόνον εταιρεία και φοβούνται μήπως η χώρα έχει την τύχη της Φινλανδίας όπως την καθόρισε η άνοδος και η πτώση της Nokia.

Όπως επισημαίνει σχετικό ρεπορτάζ των Financial Times, η ανησυχία τους εκπορεύεται από το γεγονός ότι η Novo Nordisk έχει εξελιχθεί σε πρώτη εταιρεία στην Ευρώπη από πλευράς χρηματιστηριακής αξίας και γνωρίζει μια αστρονομική εκτόξευση της κεφαλαιοποίησής της στα 410 δισ. δολ., εν ολίγοις πάνω από τα 400 δισ. δολ. στα οποία ανέρχεται το ΑΕΠ της Δανίας. Οφείλει την εκτόξευσή της αυτή στο φάρμακο Ozempic, που κανονικά χορηγείται κατά του διαβήτη αλλά το χρησιμοποιούν διάφορες διασημότητες για να ελέγξουν το βάρος τους, καθώς και στο Wegovy, που είναι αγωγή κατά της παχυσαρκίας.

Μιλώντας στη βρετανική εφημερίδα ο Τόμας Χαρ, οικονομολόγος της Τράπεζας της Δανίας, περιγράφει πως πολιτικοί και οικονομικοί κύκλοι της Δανίας βλέπουν να έχει διχοτο-

μηθεί η οικονομία της, «από τη μία η φαρμακοβιομηχανία και από την άλλη όλη η υπόλοιπη οικονομία». Ο ίδιος εξηγεί επίσης ότι «ο κίνδυνος σε μια τέτοια περίπτωση είναι ότι οι ιθύνοντες μπορεί να νομίζουν ότι η οικονομία πηγαίνει καλύτερα».

Από την πλευρά τους, στελέχη του επιχειρηματικού κόσμου που μίλησαν στη βρετανική εφημερίδα σε καθεστώς

Η κυβέρνηση ανησυχεί μήπως η χώρα έχει την τύχη της Φινλανδίας όπως την καθόρισε η άνοδος και η πτώση της Nokia.

ανωνυμίας τονίζουν πως «η Novo πηγαίνει καταπληκτικά και αυτό είναι καλό για την ίδια και για τους μετόχους της, αλλά επικρατεί μεγάλη ανησυχία για το τι θα γίνει στη Δανία αν κάποια στιγμή πάει στραβά η εταιρεία». Όπως εξηγούν, η οικονομία της Φινλανδίας κατέληξε σε μια χαμένη δεκαετία όταν αντιμετώπισε πρόβλημα η Nokia. Μετά την επιτυχία που γνώρισε με το πρώτο κύμα μαζικών αγορών κινητών από τους καταναλωτές ανά τον κόσμο, η φινλανδική εταιρεία παραγωγής

συσκευών κινητών είδε τα κέρδη της να μηδενίζονται από το 2000, όταν κυκλοφόρησαν τα iPhone της Apple. Στις μεγάλες της δόξες η Nokia αντιπροσώπευε το 25% των φορολογικών εσόδων της Φινλανδίας και το 4% του ΑΕΠ της. Από τη στιγμή που εξέλιπαν όλα αυτά, η φινλανδική οικονομία παρέπαιε επί χρόνια σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 2010.

Όπως τονίζουν οι Financial Times, οι αναλογίες με τη Novo Nordisk και την οικονομία της Δανίας είναι ανησυχητικές. Για δέκα και πλέον χρόνια ήταν μια από τις μεγαλύτερες εταιρείες της, αλλά τα τελευταία χρόνια οι πωλήσεις και τα κέρδη της έχουν φτάσει στη στρατόσφαιρα. Το πρώτο εξάμηνο η οικονομία της Δανίας αναπτύχθηκε κατά 1,7% σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022.

Αν όμως εξαιρεθεί ο κλάδος των φαρμακοβιομηχανιών, στον οποίο δεσπόζει βέβαια η Novo Nordisk, το ΑΕΠ της Δανίας έχει συρρικνωθεί κατά 0,3%. Ο βαθμός στον οποίο καθορίζει η εταιρεία αυτή το ΑΕΠ της Δανίας έχει γίνει πλέον αντιληπτός, σε βαθμό που η στατιστική υπηρεσία δίνει στη δημοσιότητα ξεχωριστά στοιχεία της οικονομίας με και χωρίς τον τομέα των φαρμακοβιομηχανιών.

Δεν λείπουν βέβαια και οι αισιόδοξοι που επιμένουν πως η δανική οικονομία θα αντέξει ακόμη κι αν εξανεμιστεί η

Η εκτόξευση της Novo Nordisk οφείλεται στο φάρμακο Ozempic, που κανονικά χορηγείται κατά του διαβήτη αλλά το χρησιμοποιούν διάφορες διασημότητες για να ελέγξουν το βάρος τους, καθώς και στο Wegovy, που είναι αγωγή κατά της παχυσαρκίας. Το πρώτο εξάμηνο η οικονομία της Δανίας αναπτύχθηκε κατά 1,7% σε σύγκριση με το 2022. Αν όμως εξαιρεθεί ο κλάδος των φαρμακοβιομηχανιών, στον οποίο δεσπόζει η Novo Nordisk, το ΑΕΠ της χώρας συρρικνώθηκε κατά 0,3%.

δημοτικότητα των φαρμάκων της Novo Nordisk. Επισημαίνουν πως μεγάλο μέρος του αντικτύπου που έχει η εταιρεία στο ΑΕΠ της χώρας οφείλεται στο ότι η παραγωγή της φαρμακοβιομηχανίας γίνεται στο εξωτερικό. Ανάμεσα στους υποστηρικτές αυτής της άποψης είναι και ο Γιόνας Νταν Πέτερσεν, σύμβουλος της στατιστικής υπηρεσίας επί θεμάτων εθνικής οικονομίας. Όπως τονίζει, «τα ιλιγγιώδη κέρδη της εμφανίζονται στο ΑΕΠ της χώρας αλλά

δεν έχουν εκρηκτικό αποτέλεσμα στην ανεργία».

Το ίδιο επισημαίνει και ο Τζάκομπ Ελεμαν Γένσεν, αντιπρόεδρος της κυβέρνησης και υπουργός Οικονομικών, που επικαλείται «τις σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις όποιες δυσκολίες αντιμετωπίζει σήμερα η Δανία και σε όσα συνέβησαν με τη Nokia στη Φινλανδία». Και ο Χέλγκε Πέντερσεν, οικονομολόγος της μεγαλύτερης σκανδιναβικής τράπεζας, της Nordea, επιμένει πως η επι-

τυχία της Novo Nordisk, καθώς και άλλων φαρμακοβιομηχανιών της Δανίας, αποτελεί «τεράστιο όφελος» και δεν υπάρχει κίνδυνος «υπερεξάρτησης» της οικονομίας. Τέλος, ο Ολι Ρεν, ο οποίος σύντομα εγκαταλείπει τη θέση του ως διοικητής της κεντρικής τράπεζας και θα είναι υποψήφιος για πρόεδρος της χώρας, υπογραμμίζει ότι στη Δανία «υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση στις βιομηχανίες της, ενώ κυριαρχούν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις».

ΧΟΡΗΓΟΣ
PORSCHE

ΤΖΕΜΑ ΑΡΤΕΡΤΟΝ ΕΙΣΑΓΜΕΝΟ ΝΤΕΜΠΙΚΙ ΙΣΑΜΠΕΛΑ ΡΟΣΣΕΛΙΝΙ
με βάση της ΤΖΑΝΙΑ ΜΙΛΑΤΟΝ

Ο ΕΡΩΤΑΣ ΤΗΣ ΒΙΡΤΖΙΝΙΑ ΓΟΥΛΦ
Η ιστορία που ενέπνευσε το μυθιστόρημα Ουίλιαμ

ΚΥΡΙΑΚΗ 1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 21:00

VITA & VIRGINIA / Ο ΕΡΩΤΑΣ ΤΗΣ ΒΙΡΤΖΙΝΙΑ ΓΟΥΛΦ
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Όταν η αριστοκράτισσα Βίτα Σάκβιλ-Γουέστ γνωρίζει τη λαμπρή αλλά προβληματική συγγραφέα Βιρτζίνια Γουλφ, την ερωτεύεται. Μεταξύ τους αρχίζει μια παθιασμένη σχέση που μεταμορφώνει βαθιά και τις δυο, και γίνεται έμπνευση για ένα από τα σπουδαιότερα έργα της Γουλφ.

Το Κανάλι Διατίθεται:

cablenet **cytavision** **MOVIES** **MESIMVRIA**

Θέση: 101 Θέση: 49

www.mesimvria.com

ΠΡΩΤΗ ΠΑΣΑ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΟΓΙΔΗΣ
ΣΤΕΛΛΑ ΜΑΡΚΟΥ
ΑΝΤΡΕΑΣ ΓΙΩΡΓΑΛΛΑΣ

ΔΕΥΤΕΡΑ-ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
07:00 – 10:00

SPOR FM 95.0
ΑΥΤΟ ΑΚΟΥΣ!

Αλμα 18,7% στα ενοίκια φοιτητικής στέγης

Σε Αθήνα, Πάτρα και Θεσσαλονίκη καταγράφονται οι μεγαλύτερες αυξήσεις

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΞΑΝΟΓΛΟΥ**

Ιδιαίτερα δυσχερής για τους περισσότερους νέους ενδιαφερομένους είναι η ενοικίαση φοιτητικής στέγης στις πόλεις της χώρας με τη μεγαλύτερη ζήτηση, καθώς η κατακόρυφη αύξηση των ενοικίων φαίνεται πως έχει επεκταθεί πλέον και στην περιφέρεια, πέραν δηλαδή των δύο μεγάλων αστικών κέντρων. Στη φετινή της ετήσια έκθεση για τη φοιτητική στέγη, η Geoxis, εταιρεία πιστοποιημένων εκτιμητών, καταγράφει μέση ετήσια αύξηση των τιμών των ενοικίων κατά 18,7%, ενώ συγκριτικά με πριν από δέκα χρόνια, όταν ξεκίνησε η σχετική καταγραφή, παρατηρείται σωρευτική άνοδος κατά 62%.

Ωστόσο, σε Αθήνα και Πάτρα η εικόνα είναι σαφώς δυσκολότερη. Με βάση τα σχετικά στοιχεία, στην πρωτεύουσα φέτος οι τιμές των διαμερισμάτων που απευθύνονται σε φοιτητές καταγράφουν αύξηση κατά 23,7% σε 9,17 ευρώ/τ.μ., ενώ συνολικά από το 2014 μέχρι σή-

μερα η αύξηση διαμορφώνεται σε 80,42%. Αντίστοιχα στην Πάτρα, όπου επίσης παρατηρείται σημαντική συγκέντρωση φοιτητών, η μέση τιμή αγγίζει φέτος τα 8,7 ευρώ/τ.μ., αυξημένη κατά 27,47% (!) σε σχέση με το 2022, ενώ συνολικά τα τελευταία 10 χρόνια το κόστος ενοικίασης έχει εκτοξευθεί κατά 80,37%. Στην Θεσσαλονίκη η συνολική αύξηση ανέρχεται σε 68%, ενώ από πέρυσι οι τιμές καταγράφουν αύξηση κατά 22,27%, σε 8,5 ευρώ/τ.μ. Πιο διαχειρίσιμη φαντάζει η κατάσταση στο Ηράκλειο της Κρήτης, με τη μέση τιμή να διαμορφώνεται σε 7,7 ευρώ/τ.μ., 16,5% υψηλότερη από πέρυσι. Ωστόσο, στην περίπτωση της εν λόγω πόλης είναι συχνό το φαινόμενο της «έξωσης» των φοιτητών από τον Μάιο μέχρι και τον Σεπτέμβριο, λόγω τουρισμού, καθώς πολλοί ιδιοκτήτες επιθυμούν να καρπωθούν και το πρόσθετο όφελος της βραχυχρόνιας μίσθωσης του ακινήτου τους κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών, δημιουργώντας σοβαρή δυσχέρεια

PHFH: Geoxis Property & Valuations Services

Η σωρευτική άνοδος στις τιμές ενοικίασης διαμερισμάτων που απευθύνονται σε φοιτητές, από το 2014 έως σήμερα, αγγίζει το 62%.

στους φοιτητές. Αυτό το φαινόμενο είναι εφικτό, ακριβώς λόγω της έλλειψης διαθέσιμων διαμερισμάτων στο Ηράκλειο, με αποτέλεσμα οι φοιτητές να μην έχουν εναλλακτική επιλογή και να αποδέχονται τέτοιους όρους.

Όπως τονίζεται στην ανάλυση της εταιρείας, υπολογίζεται ότι

περίπου 15%-20% κατά μέσον όρο από τα διαμερίσματα που θα μπορούσαν να διατεθούν σε φοιτητές έχουν απορροφηθεί οριστικά από τον κλάδο της βραχυχρόνιας μίσθωσης, με τους ιδιοκτήτες τους να προτιμούν τη συγκεκριμένη δραστηριότητα για την εκμετάλλευση των ακινήτων τους. Αυτός είναι κι ένας από τους λόγους που έχει προκαλέσει τις αυξήσεις αυτές στις τιμές ενοικίασης, μαζί φυσικά με τη γενικότερη έλλειψη διαμερισμάτων προς ενοικίαση, τα κενά και αναξιοποίητα ακίνητα και τη στροφή της πλειονότητας των ενδιαφερομένων στην επιλογή της ενοικίασης αντί της αγοράς.

Σύμφωνα με τον Γιάννη Ξυλά, ιδρυτή και επικεφαλής της Geoxis, «η πλειονότητα των ενδιαφερομένων επιλέγει να νοικιάσει όσο

το δυνατόν παλαιότερα διαμερίσματα, ενώ καταγράφεται αύξηση των φοιτητών που επιλέγουν να συγκατοικήσουν για να επιμερίσουν τα έξοδα.

Το αποτέλεσμα είναι να περιορίζεται το ρίσκο διάθεσης ακόμη και σε μεγαλύτερα διαμερίσματα, που στο παρελθόν ίσως δεν θεωρούνταν ότι μπορούν να απευθυνθούν και σε φοιτητές». Παράλληλα, σύμφωνα με τον ίδιο, καθώς οι φοιτητές αρχίζουν κι επιλέγουν το αντικείμενο των σπουδών τους με βάση την έδρα του πανεπιστημίου και όχι το γνωστικό αντικείμενο, η ζήτηση στο μέλλον αναμένεται να αυξηθεί για κατοικίες που βρίσκονται κοντά στις μεγάλες πανεπιστημιακές σχολές και να μειωθεί στην περιφέρεια.

Εν τω μεταξύ, σύμφωνα με τη

σχετική έρευνα της Geoxis, τα ενοίκια των φοιτητικών κατοικιών αφορούν, ως επί το πλείστον, μικρά σε επιφάνεια και μεγάλης ηλικίας ακίνητα, καθώς στόχος των φοιτητών και των οικογενειών τους είναι ο περιορισμός του κόστους. Ωστόσο, όπως φαίνεται, ακόμη και σε ακίνητα τέτοιων προδιαγραφών, το κόστος είναι δυσανάλογο σε σχέση με τις παροχές. Στην Αθήνα η μέση ηλικία των διαμερισμάτων που απευθύνονται σε φοιτητές διαμορφώνεται σε 48 έτη, ενώ η επιφάνεια είναι της τάξης των 50 τ.μ. Στην Πάτρα, η μέση επιφάνεια είναι μόλις 42 τ.μ. και η μέση ηλικία τα 32 έτη. Πιο νέα σε ηλικία ακίνητα εντοπίζονται στο Ηράκλειο της Κρήτης με 22 έτη, ενώ η μέση επιφάνειά τους διαμορφώνεται σε 50 τ.μ.

Αγοράζουν ακίνητα για να τα μισθώσουν μέσω Airbnb

Το 41,5% των κατοικιών στις πλατφόρμες έχει αποκτηθεί γι' αυτόν τον λόγο

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΞΑΝΟΓΛΟΥ**

Υπερδιπλάσιο σε σχέση με την υπόλοιπη Ε.Ε. είναι η ποσοστό των ακινήτων που αποκτήθηκαν στην Ελλάδα, με αποκλειστικό στόχο την αξιοποίησή τους ως καταλύματα βραχυχρόνιας μίσθωσης. Σύμφωνα με σχετική έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε διάφορες χώρες της Ε.Ε., προκύπτει ότι το 41,5% των ακινήτων που είναι αναρτημένα σε πλατφόρμες βραχυχρόνιας μίσθωσης έχουν αποκτηθεί ακριβώς για τον σκοπό αυτό, δηλαδή για να αξιοποιηθούν επενδυτικά.

Το ποσοστό αυτό επιμερίζεται σε 30,2% μεταξύ όσων έχουν τουλάχιστον δύο ακίνητα υπό τον έλεγχό τους και σε 11,3% για όσους έχουν ένα ακίνητο. Τα αντίστοιχα ποσοστά στην Ε.Ε. δεν ξεπερνούν το 5,7% και 12,8%, δηλαδή δεν ξεπερνούν αθροιστικά το 18,5%. Το γεγονός αυτό, σύμφωνα με το τελευταίο εβδομαδιαίο δελτίο οικονομικών εξελίξεων της Alpha Bank, «συνάδει με την άνοδο των ξένων άμεσων επενδύσεων σε ακίνητα στην Ελλάδα και αποτελεί έναν από τους παράγοντες αύξησης της ζήτησης».

Όπως γίνεται λοιπόν εμφανές,

η ελληνική αγορά ακινήτων προσείλκυσε μεγάλο ποσοστό ξένων επενδυτών, ακριβώς λόγω της απήχησης της βραχυχρόνιας μίσθωσης και της επιτυχίας της. Ρόλο στην άνοδο των ξένων επενδύσεων, οι οποίες το 2022 ανήλθαν σε 2 δισ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση κατά 68% σε ετήσια βάση (έναντι μόλις 156 εκατ. ευρώ το 2013), διαδραμάτισε ασφαλώς και το πρόγραμμα χορήγησης αδειών παραμονής σε πολίτες τρίτων χωρών «χρυσή βίζα». Όπως αναφέρει η Alpha Bank, στις περιοχές που καταγράφεται έντονη τουριστική δραστηριότητα, δηλαδή σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Κρήτη και Νότιο Αιγαίο, ο αριθμός των καταλυμάτων βραχυχρόνιας μίσθωσης που είχε τουλάχιστον μία αξιολόγηση, ανήλθε σε σχεδόν 43.000, ενώ μέχρι το 2016 ήταν λιγότερα από 10.000. Παράλληλα, το 2022, ο συνολικός αριθμός των εγγεγραμμένων ακινήτων στις πλατφόρμες ήταν σημαντικά υψηλότερος, καθώς προσέγγισε τις 73.000 στις παραπάνω περιοχές και πάνω από 100.000 σε πανελλαδικό επίπεδο.

Σύμφωνα με την Alpha Bank, σε μελέτη του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, επισημαίνεται ότι μια επι-

Η ελληνική αγορά ακινήτων προσείλκυσε μεγάλο ποσοστό ξένων επενδυτών, λόγω της απήχησης της βραχυχρόνιας μίσθωσης και της επιτυχίας της.

Το αντίστοιχο ποσοστό στις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. διαμορφώνεται στο 18,5%, σύμφωνα με έρευνα της Κομισιόν.

πλέον επίπτωση της αγοράς βραχυχρόνιας μίσθωσης σε μια χώρα, είναι ότι δύναται να περιορίσει την προσφορά ακινήτων για μακροχρόνια μίσθωση και να οδηγήσει σε άνοδο των ενοικίων. Ωστόσο, ο βαθμός στον οποίο θα συμβεί αυτό εξαρτάται, μεταξύ άλλων παραγόντων, από τα επιμέρους χαρακτηριστικά της αγοράς βραχυχρόνιας μίσθωσης, π.χ. εάν θα

διατεθεί ολόκληρο το ακίνητο ή ένα μέρος αυτού.

Επενδύσεις σε κατοικίες

Εν τω μεταξύ, η αγορά ακινήτων στην Ελλάδα καταγράφει πλέον ισχυρή δυναμική, η οποία, σύμφωνα με την Alpha Bank, θα διατηρηθεί και στο μέλλον. Κατά τη διάρκεια του φετινού πρώτου εξαμήνου οι επενδύσεις σε κατοικίες αυξήθηκαν με το εντυπωσιακό 46,8% σε σχέση με το περυσινό διάστημα, όταν η αντίστοιχη αύξηση δεν είχε ξεπεράσει το 16,4%. Επιπλέον, ο δείκτης παραγωγής στις κατασκευές αυξήθηκε κατά 16,8% σε ετήσια βάση (από 22,8% το περυσινό πρώτο εξάμηνο). Όπως τονίζεται στη σχετική ανάλυση, η ανάκαμψη της αγοράς ακινήτων, που ξεκίνησε το 2018, συμπίπτει χρονικά με την αύξηση τόσο των

επενδύσεων σε ακίνητα όσο και των οικοδομικών αδειών.

Με βάση τα στοιχεία που ανακοίνωσε η ΕΛΣΤΑΤ, κατά το φετινό πρώτο εξάμηνο η ιδιωτική οικοδομική δραστηριότητα αυξήθηκε κατά 11,6% με βάση τον αριθμό των οικοδομικών αδειών, κατά 15% με βάση την επιφάνεια και κατά 15,9% με βάση τον όγκο. Τον Ιούνιο εκδόθηκαν 2.423 οικοδομικές άδειες, που αντιστοιχούν σε 495.334 τ.μ. επιφανείας και 2.350.370 κυβικά μέτρα όγκου, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 11,9% στον αριθμό των οικοδομικών αδειών, αύξηση κατά 9,6% στην επιφάνεια και αύξηση κατά 26,7% στον όγκο, σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2022.

Τα παραπάνω στοιχεία αποτυπώνονται και στην πορεία των τιμών των κατοικιών, οι οποίες έχουν

συμπληρώσει επτά διαδοχικά τρίμηνα διψήφιας ανόδου. Κατά το φετινό δεύτερο τρίμηνο οι τιμές αυξήθηκαν κατά 13,9% σε ετήσια βάση, έναντι αύξησης κατά 15% που είχε σημειωθεί κατά το πρώτο τρίμηνο.

Από το τρίτο τρίμηνο του 2017 και μέχρι φέτος οι τιμές των κατοικιών έχουν αυξηθεί κατά περίπου 54%, αλλά εξακολουθούν να υπολείπονται κατά 11,4% από τα υψηλότερα επίπεδα στα οποία είχαν βρεθεί πριν από την οικονομική κρίση, το τρίτο τρίμηνο του 2008. Σε άνοδο βρίσκονται και οι τιμές γραφείων και καταστημάτων, σημειώνοντας ετήσια αύξηση κατά 3,1% και 5,3% αντιστοίχως κατά το δεύτερο τρίμηνο. Η αύξηση των ενοικίων γραφείων και καταστημάτων ήταν 1,8% και 4,7% αντίστοιχως.

Ο Ερικ Μπάρτον ζει μόνιμα στην Κηφισιά, θυμάται την εποχή των Animals και δηλώνει έτοιμος για νέα μουσικά ταξίδια. «Εχω βαρεθεί λίγο το “House of the Rising Sun”. Θέλω να μπω βαθιά στη μουσική», λέει στην «Κ» με ενθουσιασμό ειρήβου.

Animal στο ατελιέ του Μόραλη

«Η κάπως ανώνυμη ύπαρξή μου εδώ στην Ελλάδα με ξεκουράζει», λέει στην «Κ» ο τραγουδιστής της μπάντας, Ερικ Μπάρτον

Συνέντευξη στη **ΜΑΡΩ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ**

Ο Ερικ Μπάρτον στο ατελιέ του Γιάννη Μόραλη στην οδό Ξενοκράτους. Ξεφυλλίζει τα περίφημα τετράδια-ημερολόγια του ζωγράφου. Κοιτάζει τα έργα που βρίσκονται εδώ, στέκεται μπροστά στην ενόπτητα με τα προσχέδια για επιτολικά δελτάρια, την «πολεμική σειρά» του 1941 για τις Ταχυδρομικές Υπηρεσίες. Του θυμίζουν το storyboard που είχε σχεδιάσει ο σκηνοθέτης Ρίντλεϊ Σκοτ για το «Blade Runner», ταινία-αναφορά στην ιστορία του αμερικανικού κινηματογράφου. «Το “Blade Runner” του 1985», διευκρινίζει, «τότε που ο Ρίντλεϊ με είχε καλέσει να περάσω μια ολόκληρη ημέρα στο στούντιο παρακολουθώντας τα γυρίσματα. Μόνο που τα δικά του σχέδια ήταν πιο ωμά, πιο βίαια, πιο ερωτικά». Ο Μπάρτον και ο Σκοτ είναι περίπου συνομήλικοι –ο πρώτος γεννημένος το 1941, ο δεύτερος το 1937–, Βρετανοί και οι δύο που έκαναν καριέρα στην Αμερική, αλλά επίσης υπήρξαν συμφοιτητές στο καλλιτεχνικό κολέγιο.

Αυτές οι σπουδές είναι που εξηγούν την επίσκεψή του στο εργαστήριο του Μόραλη: «Με ενδιαφέρει οτιδήποτε έχει να κάνει με την τέχνη και τους καλλιτέχνες, με εμπνέει πολύ αυτός ο χώρος», λέει. «Από παιδί αγαπούσα τις τέχνες, ειδικά το σινεμά, γιατί μπορούσα να φύγω από το σπίτι, να πληρώσω μια-δυο δεκάρες, να κωθώ στο σκοτάδι και να παρασυρθώ. Ο κινηματογράφος τότε ήταν κυρίως καου-

“
Με ενδιαφέρει οτιδήποτε έχει να κάνει με την τέχνη και τους καλλιτέχνες, με εμπνέει πολύ αυτός ο χώρος.

μπόηδες και Ινδιάνοι. Μεγαλώνοντας θέλησα να αμφισβητήσω τα πράγματα. Ειδικά όταν πήγα στην Αμερική, ήθελα να μάθω για τη γενεαλογία των Ινδιάνων».

Εφτάσε στις ΗΠΑ πολύ νέος, αρχές του '60. Βιαζόταν να ξεφορτωθεί το Νιούκαστλ και την πλήξη του. Ηθελε να ξεχάσει τον πόλεμο μέσα στη δίνη του οποίου γεννήθηκε, αλλά ποτέ δεν κατάφερε να βγει από τη σκιά του αφού στην Αμερική ήρθε αντιμέτωπος με το Βιετνάμ – τυχαία άραγε ένωσε τις δυνάμεις του τη δεκαετία του '70 με το καλιφορνέζικο φανκ ροκ συγκρότημα War; Ηθελε επίσης να αποτελούν κορυφαίο συγκρότημα της ροκ «Βρετανικής Εισβολής» στις ΗΠΑ μαζί με τους Beatles, τους Rolling Stones, τους Who.

«Αν θέλετε να καταλάβετε τι είναι η Αμερική, πρέπει να ξε-

Το τραπέζι με τα εργαλεία της ζωγραφικής του Γιάννη Μόραλη στο εργαστήριό του, το οποίο επισκέφθηκε ο Ερικ Μπάρτον.

φλουδίσετε τη γυαλιστερή επιφάνεια και να δείτε την ασχήμια από κάτω. Αλλά αν δεν είχα πάρει εκεί, δεν θα είχα γνωρίσει μερικούς καταπληκτικούς ανθρώπους. Μια φορά συνάντησα δύο Αμερικανούς – Ινδιάνους που ζούσαν στα βουνά. Ήταν ντυμένοι με ρούχα εργασίας: μπλε τζιν παντελόνι, μπλε τζιν μπουφάν. Τους ρώτησα τη φυλή τους και μου είπαν: “Απάτσι”. Τους λέω εντυπωσιασμένος, “όταν ήμουν παιδί, το μόνο που έκανα ήταν να διαβάζω, να γράφω και να αναρωτιέμαι για τις φυλές των Απάτσι”. Μου απάντησαν: “Λοιπόν, είμαστε πάτσι, γιατί από τότε που ήμασταν 6-7 ετών, τραγου-

δούσαμε το “House of the Rising Sun”».

Μιλώντας με τη χαρακτηριστική, βαθιά φωνή του που ταιριάζει με το blues και τη rock, διηγείται μπεινοβγαίνοντας στη ζωή του με την άνεση που του δίνει η ηλικία, και ένα βιογραφικό από αυτά τα μυθικά – φίλος του Λένον, παρέα του Μικ Τζάγκερ, που δεν τον πολυσυμπαθεί εξαιτίας της προσήλωσής του στο χρήμα, όπως λέει. Είναι ένας μουσικός θρύλος. «Αυτό που θέλουν οι άνθρωποι να σε κάνουν, δεν είναι στα χέρια σου», υπογραμμίζει. «Είναι προνόμιο του κοινού να δίνει τίτλους, όχι του καλλιτέχνη». «Μα οι Animals

“
Υπάρχουν ακόμη άνθρωποι που με πλησιάζουν και λένε «ευχαριστώ για ό,τι έκανες». Και μου αρέσει, αλλά όχι τόσο όσο παλιά. Και νιώθω χαρούμενος γι' αυτό.

ήταν ένα από τα μεγαλύτερα ροκ συγκροτήματα των '60s», εξανίσταται. «Λοιπόν, όντως αφήσαμε ένα σημάδι στην κοινωνία. Και είμαι κάπως περήφανος. Πάντα, όμως, έτρεχα για κάτι άλλο. Ο παππούς μου, ξέρεις, ήταν για μένα το σημαντικότερο πρόσωπο μέσα στην οικογένειά μου. Όταν ήμουν πολύ μικρός, ο παππούς φρόντιζε το έδαφος στο γήπεδο της τοπικής ποδοσφαιρικής ομάδας. Με πήρε λοιπόν μαζί του κι έγινα ball boy. Εδίδα την μπάλα στους ποδοσφαιριστές μέσα σε ένα γήπεδο με χιλιάδες ανθρώπους. Αυτή ήταν η πρώτη μου εμπειρία μπροστά σε ένα μεγάλο πλήθος. Μετά ανακάλυψα ότι γίνεται και με τη μουσική ροκ εν ρολ. Επαιξα και τραγούδησα μπροστά σε 30.000 θεατές, μερικές φορές έφτασαν τις 50.000». «Πώς νιώθετε όταν τα θυμάστε όλα αυτά;». «Ήταν το πιο

συναρπαστικό πράγμα που μου συνέβη. Κράτησε μέχρι τα 30 μου σχεδόν, και μετά σταμάτησε. Κάπως επικίνδυνο αυτό, σαν μια σύγκρουση στον τοίχο. Τίποτα όμως δεν διαρκεί για πάντα. Τώρα είμαι αυτός που είμαι. Εχω ηρεμία, έχω χρόνο. Η κάπως ανώνυμη ύπαρξή μου εδώ στην Ελλάδα με ξεκουράζει. Υπάρχουν ακόμη άνθρωποι που με πλησιάζουν και λένε “ευχαριστώ για ό,τι έκανες”. Και μου αρέσει, αλλά όχι τόσο όσο παλιά. Και νιώθω χαρούμενος γι' αυτό».

«Αιχμάλωτος» της Κηφισιάς

Ζει στην Κηφισιά με την Ελληνίδα σύζυγό του. Ηρθαν από την Καλιφόρνια όπου κατοικούσαν για να περάσουν τον αποκλεισμό της πανδημίας και η χώρα τους κράτησε. Περισσότερα από χίλια συλλεκτικά DVD πέρασαν μαζί του τον Ατλαντικό και τα απολαμβάνει στην Αθήνα.

«Θα σας άρεσε να δώσετε πάλι μια συναυλία;» τον ρωτάω. «Ναι, αλλά έχω βαρεθεί λίγο το “House of the Rising Sun”. Θέλω να μπω βαθιά στη μουσική. Το ζήτημα είναι πως αν στο παρελθόν ήσουν τόσο αξιολογός όσο εγώ, τότε σε ζητούν μία ή δύο φορές για εμφανίσεις, και αυτό είναι όλο. Αρα σε αυτό το επίπεδο, είμαι αιχμάλωτος του εαυτού μου. Αιχμάλωτος της ωραίας Κηφισιάς. Σαν τον “Αιχμάλωτο της Τζέντα”, για να θυμηθούμε μια κλασική ταινία. Αλλά τώρα, as πάρουμε άλλο ένα μπισκότο», λέει με πονηρό, φλεγματικό γέλιο και πίνει μια γουλιά από το τσάι του.

Αιζέντα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ε Σ

1.10 - 7.10.23

Επιμέλεια: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ
kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΜΟΥΣΙΚΗ

Ομάδα βιταμίνα

Η ομάδα βιταμίνα γιορτάζει τα πέντε χρό-νια λειτουργίας της με ένα λογοτεχνικό δρώμενο αφιερωμένο στον ποιητή Τάσο Λειβαδίτη με τίτλο «Φρικασέ». Η γραφή του Λειβαδίτη χαρακτηρίζεται από ατμοσφαιρικές εναλλαγές εικόνων και καταστάσεων και κάθε ιστορία ή ποίημα θα μπορούσε να γίνει μια ταινία μικρού μή-κους ή και θεατρικό. Μέσα από μια συρρα-φή πεζών κειμένων του ποιητή, η μουσική ο λόγος και το όνειρο συνυπάρχουν μέσα στο «Φρικασέ» ένα μουσικό λογοτεχνικό δρώμενο που αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στον εφιάλτη και την παρόρνοια. Μουσική / ερμηνεία: Δημήτρης Σπύρου, αφήγηση / ερμηνεία Ηλίας Σωφρονίδης. **Πολυχώρος συνεργείο, Ελευθερίας 91β, Λεμεσός, 5, 6 και 7 Οκτωβρίου, ώρα 8:30 μ.μ.**

ΘΕΑΤΡΟ

«Το πάρτυ της ζωής μου»

Η Ελένη Ράντου επιστρέφει θεατρικά στην Κύπρο με την παράσταση «Το πάρ-τυ της ζωής μου», σε σκηνοθεσία Ανέστη Αζά. Αντλώντας έμπνευση από το «Every Brilliant Thing» των Duncan Macmillan και Jonny Donahoe η Ελένη Ράντου ξετυλίγει με χιούμορ και αφοπλιστική ειλικρίνεια πενήντα χρόνια «τραυμάτων» της ηρωίδας της, με φόντο τα τραύματα της σύγχρο-νης Ελλάδας, αναζητώντας 5.000 λόγους που τη ζωή αξίζει να τη ζήσεις. Η Ελένη Ράντου στο ρόλο της ζωής της γίνεται το επίκεντρο μιας βαθιά συναισθηματικής και

επιδραστικής σκηνικής εμπειρίας, που συ-νυπογράφεται από μια ομάδα εξαιρετικών συντελεστών. Την Ελένη Ράντου συνοδεύ-ουν ζωντανά επί σκηνής οι String Demons, Κωνσταντίνος και Λυδία Μπουντούνη. **Πα-ραστάσεις: Δημοτικό θέατρο Λευκωσίας: Τετάρτη 4 Οκτωβρίου, Πέμπτη 5 Οκτω-βρίου, Παρασκευή 6 Οκτωβρίου, Σάββατο 7 Οκτωβρίου, ώρα 8:30 μ.μ. και Κυριακή 8 Οκτωβρίου 7:00 μ.μ. Πατίκειο θέατρο Λεμεσού: Τρίτη 10 Οκτωβρίου, Τετάρτη 11 Οκτωβρίου και Πέμπτη 12 Οκτωβρίου, ώρα 8:30 μ.μ.**

ΕΚΔΟΣΗ

«Διόραμα» τ. 49

Φτάνοντας στον όγδοο χρόνο κυ-κλοφορίας το διμηνιαίο περιοδικό πολιτισμού «Διόραμα» συνεχίζει να προσφέρει στο αναγνωστικό κοινό ενδιαφέρουσες εργασίες ευρύτερης ανάπτυξης για θέματα πολιτισμού. Στο 49ο τεύχος (Ιούλι-ος - Αύγουστος 2023) οι αναγνώ-στες/ιες μπορούν να βρουν θέ-ματα, όπως ποικιλικό αναλόγιο με τους Λούη Περεντό, Μάριο Αγα-θοκλέους, Νίκη Παπαξενωφώντος και Δημήτρα Δημητρίου. Επίκαιρη εργασία του Σόλωνα Ξενόπουλου με τίτλο «News, Fake News και ο χώρος της τηλεοπτικής εικόνας», όπως και το ενδιαφέρον κείμε-νο των Αθανασίου Κουτουπά και Rehaf Orabi με τίτλο «Ανικνεύο-ντας τη Νεκρόπολη του Shatby στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου». Και σε αυτό το τεύχος περιλαμ-βάνονται κείμενα για τη μουσική, τα εικαστικά, τον κινηματογράφο. **Κεντρική Διάθεση από τον εκδό-τη Ανδρέα Χατζηθωμά, τηλέφωνο 99653588 και eteandros@hotmail.com. Το περιοδικό διατίθεται και στα μεγάλα βιβλιοπωλεία.**

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Ο εναλλακτικός κόσμος ενός «ποταμόπλοιου»

Η **φράση** του σκηνοθέτη Νικόλα Φιλίμπέρ, «σημασία δεν έχει τόσο το θέμα όσο το βλέμμα», θα μπορούσε να είναι η αρχή και το τέλος αυτού του σχολίου. Γιατί ο 72χρονος Γάλλος δημιουργός, που βρα-βεύτηκε με τη Χρυσή Αρκτο της φετινής Μπερλινάλε για το ντοκιμαντέρ του «Στο ποταμόπλοιο» («On the Adamant»), δεν είναι η πρώτη φορά που ασχολείται με το θέμα της ψυχικής διαταραχής. Το 1996, είχε παρακολουθήσει τους τροφίμους του ψυχιατρείου La Borde στις πρόβες για την ετήσια θεατρική τους παράσταση. Ο Φι-λιμπέρ αφοσιώνεται στο αντικείμενο της παρατήρησής του, αφιερώνει όσο χρόνο χρειάζεται για να ολοκληρωθεί μια κίνη-ση, ένα νεύμα, μια φράση, μια παύση. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι έχει ως σκοπό της ζωής του να δώσει «φωνή», μέσα από την εικόνα, σε αυτούς που δυσκολεύονται να εκφραστούν. Ανθρωποι με κώφωση, ψυ-χικά διαταραγμένοι ή μια ομάδα μαθητών με τον δάσκαλό τους σε μια επαρχία της Γαλλίας (στο, μάλλον πιο δημοφιλές του «Είμαι και έχω»).

«Στο ποταμόπλοιο», που σήμερα το από-γευμα προβάλλεται στον Δαναό, στις 29ες «Νύχτες Πρεμιέρας», κινηματογραφεί ένα πρότυπο πλωτό κέντρο ημερήσιας φροντί-δας ψυχικά ασθενών, στον Σηκουάνα, στο κέντρο του Παρισιού. Εκεί, ασχολούνται με τη μουσική, τη ζωγραφική, τον χορό, τον κινηματογράφο, το γράψιμο, το ράψιμο, οργανώνουν φεστιβάλ ταινιών, συμμετέ-χουν σε συζητήσεις. Είναι άραγε ο στόχος του σκηνοθέτη να μιλήσει για «τον θερα-πευτικό ρόλο της τέχνης»; Θα συνοψίζαμε και θα υπεκφεύγαμε αν επιλέγαμε (μόνο τουλάχιστον) αυτήν την εκδοχή.

Δεν είναι, ομολογουμένως, εύκολο να συνταχθεί κανείς με την άποψη ότι οι πα-ράλογες αφηγήσεις τους δεν είναι απλώς αποκυήματα μιας ταραγμένης φαντασίας

ΣΥΜΦΩΝΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ

Starlight 1 – Μεγάλοι Ερμηνευτές

Στο **πρώτο** πρόγραμμα της σειράς Starlight, η Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου υποδέχε-ται στη σκηνή τον εκθαμβωτικό και πολυβρα-βευμένο βιολιστή Roman Simonic, εξάρχοντα της Συμφωνικής Ορχήστρας του Λονδίνου και καθηγητή στη Βασιλική Ακαδημία Μουσικής του Λονδίνου. Αυτόχρονα, με χαρά ανανε-ώνουμε τη συνεργασία μας με τη διεθνούς φήμης μάεστρο Ζωή Τσόκανου για να διευ-θύνει τα δύο εμβληματικά ρωσικά αριστουρ-γήματα του προγράμματος. Πρόκειται για το θρυλικό Κοντσέρτο για βιολί αρ. 1 του Dmitri

Shostakovich που απαιτεί εξαιρετική σωμα-τική και συναισθηματική αντοχή από τον σο-λίστ και το νεωτεριστικό μπαλέτο του Igor Stravinsky Το πουλί της φωτιάς, τον πρώ-το καρπό της ιστορικής συνεργασίας του συνθέτη με τα Ρωσικά Μπαλέτα του Sergei Diaghilev στο Παρίσι. Συναυλίες: Λεμεσός: Πέμπτη 5 Οκτωβρίου στο Πατίκειο Δημοτικό θέατρο, ώρα 8:30 μ.μ. και στη Λευκωσία: Πα-ρασκευή 6 Οκτωβρίου, στο Δημοτικό θέατρο Στροβόλου, ώρα 8:30 μ.μ. **Πληροφορίες τηλέ-φωνο 22463144, www.cyso.org.cy**

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

Edmond Torikian

Εκθεση φωτογραφίας για τον Edmond Torikian διοργανώνεται στο CVAR, Ίδρυμα Κώστα και Ρίτας Σεβέρη, στη Λευκωσία. Ο Edmond Torikian (1922-2006), φωτογρά-φος και μηχανικός αυτοκινήτων αρμενικής καταγωγής, είναι ένας από τους ιδρυτές της Φωτογραφικής Εταιρείας Κύπρου. Ο Torikian πέρασε τη ζωή του απθαντιζό-ντας στιγμές της Κύπρου. Το αρχείο του παρουσιάζει διάφορες πτυχές του νησιού από τη δεκαετία του 1950 έως τη δεκαετία του 1970, μετά από την οποία έφυγε για τον Καναδά, όπου πέρασε το υπόλοιπο της ζωής του. Στον Καναδά, δίδαξε φωτογρα-φία στο Humber College. Ωστόσο, η βαθιά του σχέση με την Κύπρο άντεξε και έκανε περιστσιακές επισκέψεις στο νησί. Σε

συνεργασία με τη Φωτογραφική Εταιρεία Κύπρου και την υποστήριξη του υφυπουρ-γείου Πολιτισμού. CVAR, Ίδρυμα Κώστα και Ρίτας Σεβέρη, Ερμού 285, Λευκωσία. **Εγκαίνια Δευτέρα 2 Οκτωβρίου, ώρα 6:30 μ.μ. Διάρκεια έως 17 Οκτωβρίου.**

ΕΚΘΕΣΗ

«26 Έργα - Ιδέες Σε Μικτή Τεχνική»

Εκθεση ζωγραφικής του Γιώργου Λουλού-δη με τίτλο «26 Έργα - Ιδέες σε μικτή τεχνική» στην γκαλερί Marginalia στον Στρόβολο. Ο ζω-γράφος σημειώνει για τη δουλειά του: «Δεν έχω συγκεκριμένη εικό-να για το αποτέλεσμα, όλα τα στοιχεία συγκεντρώνονται στην εξέλιξη του έργου και μέσα από «διαλό-γους» και συνθέσεις βγαίνει το αποτέλε-σμα. Ενώ μένω πιστός στην αρχική ιδέα, δουλεύοντας από μνήμης και με το συ-ναίσθημα αφίνω τα πράγματα να βγουν στην επιφάνεια. Το έργο με καθοδηγεί

και εγώ αυτό. Τα υλικά είναι τα ίδια πάντα αλ-λά δεν ακολουθώ κα-μιά σειρά ή κανόνες. Ακολουθώ τις ποιότη-τες και τις υφές και εκεί δουλεύω. Τοπία, κτίρια, νεκρή φύση, δεν συν-δέονται τόσο στη θεμα-τική όσο στην τεχνική.

Είναι μια ενόπτια δουλειάς των τελευταί-ων δύο χρόνων». Εγκαίνια: Παρασκευή 6 Οκτωβρίου, ώρα 7:00 μ.μ. Διάρκεια έκθεσης έως 28 Οκτωβρίου. Γκαλερί Marginalia, Αρχ. Κυπριανού 15, Στρόβο-λος. **Πληροφορίες τηλέφωνο 99657080, marginalia.gallery@gmail.com**

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ | Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Η ιστορία ως ανεκτίμητη πυξίδα

Την **περασμένη** εβδομάδα διοργανώ-θηκε έκθεση βιβλίου τοπικής ιστο-ρίας της Κύπρου (διοργανωτές το Κοινωνοφέλες, Επιστημονικό και Πολιτι-στικό Ίδρυμα «Φώτος Φωτιάδης», το Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Στρο-βόλου, το Γραφείο Τύπου και Πληρο-φοριών, οι Εκδόσεις Οίκος Εν Τύποις, ο Εκδοτικός Οίκος Κώστα Επιφανίου, οι Εκδόσεις Ηλία Επιφανίου και ομάδα συγγραφέων βιβλίων Τοπικής Ιστορί-ας [σ.σ. με ό,τι και αν σημαίνει αυτό]). Σίγουρα είχε ενδιαφέρον η συγκε-ντρωση εκατοντάδων βιβλίων που αφο-ρούν τη μικρή και τη μεγάλη ιστορία των πόλεων και των χωριών ολόκληρης της Κύπρου. Η έντονη βιβλιοπαραγωγή που αφορά την τοπική ιστορία αναδει-κνύει την ανάγκη για ερευνητικά εργα-λεία, αναδεικνύει την ανάγκη για την ύπαρξη ενός θεσμικού φορέα που θα αγκαλιάζει παρόμοιες πρωτοβουλίες, ενός επιστημονικού φορέα που θα προ-ωθεί επιστημονικές μελέτες επιπέδου και θα συνδράμει τους συγγραφείς. Ενός φορέα που θα είναι ικανός να αγκαλιά-σει, να εμπνεύσει και να εκτελέσει με-γάλα επιστημονικά προγράμματα που αφορούν την ιστορία του τόπου. Κάτι όχι και τόσο δύσκολο, αν σκεφτείτε, ότι έχουμε τη μαγιά, έχουμε τα εργαλεία, έχουμε σχεδόν και τον φορέα, που δεν είναι άλλος από το Κέντρο Επιστημονι-κών Ερευνών, το οποίο μέχρι πρότινος

είχε «καταληφθεί» από το υφυπουργείο Πολιτισμού.

Πολλάκις έχουμε αναφερθεί από τις στήλες μας ότι στο Κέντρο υπάρχουν τα σπουδαία αρχεία Προφορικής Πα-ράδοσης, το Λαογραφικό Αρχείο, το Αρχείο Παλαιών Πολεμιστών, το Ιστο-ρικό Αρχείο του. Στο Κέντρο υπάρχει επίσης μία πλούσια, πλουσιότατη Κυ-πριολογική Βιβλιοθήκη που μπορεί να εξυπηρετήσει ερευνητές και φιλότορες, ιστορικούς και ιστοριοδίφες.

Έχουμε λοιπόν έναν φορέα που δεν τον αξιοποιεί η Πολιτεία όπως θα όφει-λε, όπως θα έπρεπε, αλλά τον αφήνουμε να φθίνει χρόνο με τον χρόνο, ώσπου να πουν αμάν και αυτός να χαθεί, απορ-ροφούμενος ίσως από κάποιον άλλο ορ-γανισμό, που φοβάμαι μη λειτουργήσει ως όρνεο επί πτώματος.

Πολλά μπορούν να γίνουν αρκεί να βρεθεί εκείνο το πρόσωπο που θα έχει την πολιτική βούληση να εγκύψει στο θέμα του Κέντρου και να το τραβήξει από τον πάτο της γραφειοκρατίας. Να του δώσει την ευκαιρία να ξαναλάβει, όπως κάποτε. Χρειάζεται πολιτική χεί-ρα, για να το ανασύρει, όχι όμως για να το σφικταγκαλιάσει και να το πνίξει, αλλά για να το αφήσει να αναπνεύσει και να ξαναδώσει καρπούς καλούς. Η στήλη γνωρίζει ότι γίνονται ενέργειες για να ενεργοποιηθούν τα αρχεία του, να γίνουν ευρέως προσβάσιμα, να κατα-

στούν ερευνητικό επιστημονικό εργα-λείο. Και το υποβλητικό κτήριο της οδού Γλάδστωνος να γίνει κοιτίδα έρευνας και επιστημονών, να ξαναπάρει ζωή για να δώσει ζωή στο παρελθόν, υπη-ρετώντας την επιστήμη της Ιστορίας, της Αρχαιολογίας, της Λαογραφίας. Να αναδείξει τη γλώσσα, τους χορούς και τη μουσική αυτού του τόπου. Να δια-φυλάξει την ιστορία των κατεχόμενων χωριών, κωμοπόλεων και πόλεων της Κύπρου, των χωριών των ελευθερων περιοχών της Κύπρου.

Αν έχει κάτι ανάγκη η Κύπρος αυ-τό είναι επιστημονικοί φορείς που θα υπηρετούν το νησί, για να του εξασφα-λίσουν ένα μέλλον, που θα έχει σπτη-ριχθεί στα καλά και στα κακά του πα-ρελθόντος του. Καλές και οι Ακαδημίες και τα Ιδρύματα, αλλά κάλλιστα θεωρώ πως είναι εκείνα τα Ιδρύματα που στο-χο έχουν την εις βάθος επιστημονική εξέταση της ιδιοσυστάσιας του νησιού.

Επιστρέφοντας στην έκθεση βιβλί-ου τοπικής ιστορίας της Κύπρου ανα-ρωτιέμαι πόσα περισσότερα βιβλία θα είχαμε, πόσο πιο έγκυρα βιβλία θα είχα-με, πόσο πιο πλούσια και τεκμηριμέ-να βιβλία θα είχαμε γράψει, αν υπήρχε ένα πλήρως λειτουργικό επιστημονικό κέντρο, κατά πάντα φροντισμένο από την Πολιτεία, που θα στηρίζει την έρευ-να και τη συγγραφή;

Κλείνοντας, με την αίσθηση που πύ-

ρα από την έκθεση, θεωρώ πως από τη στιγμή που μεταξύ των διοργανωτών ήταν ο Δήμος Στροβόλου και το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών περιμένα η έκθεση θα είχε περισσότερη οργάνω-ση. Ο χώρος του Πολιτιστικού Κέντρου του Δήμου Στροβόλου ήταν ιδανικός από κάθε άποψη, ώστε η έκθεση να είχε αφήσει μεγαλύτερο αποτύπωμα και θα είχε αν σε αυτήν είχαν προσέλ-θει θεσμικοί φορείς του κράτους για το βιβλίο, αν είχαν δώσει το παρών τους και η νέα υφυπουργός Πολιτισμού, και άνθρωποι από το υφυπουργείο, αν είχε καταφέρει και η υπουργός Παιδείας να είναι παρούσα.

Είναι μια καλή ευκαιρία για όλους και όλες μας να αναλογιστούμε γιατί είναι σημαντικό ένας τόπος όπως η Κύ-προς να μην έχει ελλείμματα ερευνη-τικά και επιστημονικά. Είναι μια καλή ευκαιρία και για τον πρόεδρο, ως ιστο-ρικό, να εγκύψει στο ζήτημα της ιστο-ρικής επιστημονικής έρευνας. Άλλωστε αναφέρθηκε και στην ιδιότητά του ως ιστορικού στην ομιλία του στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ πριν από μερικές ημέρες: «Ως ιστορικός, πιστεύω ακρά-δαντα ότι η ιστορία χρησιμεύει ως μια ανεκτίμητη πυξίδα και ως η πιο πολύ-τιμη πηγή μαθημάτων». Ορίστε, πεδίων δόξης λαμπρόν.

kouroupakisa@kathimerini.com.cy

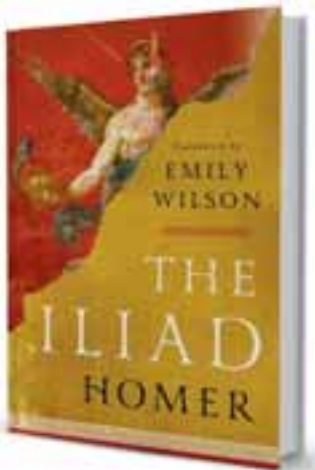
Και οι ομηρικοί ήρωες
χρειάζονται ένα ποτό

Η Εμιλι Γουίλσον μιλάει για τη μετάφραση της Ιλιάδας

Συνέντευξη στην **ΞΕΝΙΑ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ**

Η μετάφραση της Ιλιάδας στα αγγλικά από τη διακεκριμένη καθηγήτρια Κλασικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο της Πεννσιλβάνια Εμίλι Γουίλσον κυκλοφόρησε πριν από μία εβδομάδα και ήδη τα σχόλια από τους βιβλιοκριτικούς είναι αποθεωτικά. Το να διαβάζεις για τις μάχες που εκτυλίσσονται στην Ιλιάδα είναι σαν να ακούς ραδιοφωνική μετάδοση αγώνα, αναφέρει ο New Yorker. Της είναι γνώριμες όλες αυτές οι αντιδράσεις, την ίδια θερμή υποδοχή επιφύλαξε αναγνωστικό κοινό και διεθνής Τύπος στη μετάφραση που επιχείρησε στην Οδύσσεια –η πρώτη από γυναικά φιλόλογο-, το 2017.

Οι New York Times συμπεριέλαβαν το ομηρικό έπος για τον νόστο στα σημαντικότερα βιβλία για το 2018 και η ίδια, ένα χρόνο αργότερα, απέσπασε την υποτροφία από το ίδρυμα MacArthur για την προσπάδιά της να εξοικειώσει το κοινό με τα κλασικά κείμενα και να τα συστήσει σε ακόμη περισσότερους. Πόσο εύκολο ήταν όμως, να επαναλάβει τον άθλο και να χαρίσει μια ζωντανή, ρυθμική απόδοση της αρχαίας ελληνικής στην αγγλική πάνω σε ένα έργο εξαιρετικά ογκώδες, που εμπλέκει τόσο πολλά πρόσωπα και ιστορίες; «Ασχολούμαι με τις ομηρικές μεταφράσεις περισσότερο από δέκα χρόνια, τον πρώτο καιρό πάσχιζα να βρω τη «φωνή» μου. Δοκιμάζα διαφορετικά μέτρα και τρόπους

Η Ιλιάδα στα αγγλικά. Η συγγραφέας του βιβλίου κράτησε τον ίδιο αριθμό στίχων στην αγγλική μετάφραση και επέλεξε το ιαμβικό πεντάμετρο, για να ρέει το κείμενο.

διαχειρίσις της γλώσσας». Κρά-
τησε τον ίδιο αριθμό στίχων στην
αγγλική μετάφραση και επέλεξε το
ιαμβικό πεντάμετρο, για να ρέει το
κείμενο, χρησιμοποιώντας, όμως,
λέξεις πιο καθημερινές, σύγχρονες,
που μας συνδέουν με τα νοήματα
και τη δράση. Έτσι για παράδειγμα,
η Ναυσικά προσφωνεί τον πατέρα
της, βασιλιά των Φαιάκων, Αλκι-
νοο, «παμπάκ» (daddy), η Εκά-
βη προτείνει στον Εκτορά «ένα
ποτό» ύστερα από μια δύσκολη
μάχη, ενώ ο Μενέλαος επιπλη-
τείται πως φέρεται τρέλα, πως έχει
«ξεφύγει».

«Δεν χρειάζεται να πάρω θέση
για το πώς γράφτηκαν τα Ομηρικά

Εἴπα, ἀν ἦταν ἓνας ἡ περισσότεροι οἱ συγγραφεῖς τοὺς, ἀν δομῆθηκαν ἀποασματικά ἡ ἀν ολοκληρώθηκαν εἰς συγκεκριμένη χρονικὴ περίοδο. Πρέπει, ὅμως, να μπορῶ να ἐξηγήσω πῶς πᾶρα μια ἀπόφασις για τὴν ἐπιλογὴ μιας λέξης, ὅταν οἱ ἀρχαῖες πηγὲς μὴ υποδεικνύουν περισσότερες ἀπὸ μία λύσεις».

ΟΙ «ΔΥΣΚΟΛΕΣ» ΛΕΞΕΙΣ

Οι περισσότερες επισημάνσεις που δέχτηκε αφορούν την υιοθέτηση από την πλειρά της πιο «σκληρών» λέξεων, όπως είναι οι «δούλοι» σε αντίθεση με τις πιο μετριопαθείς επιλογές των συναδέλφων της που στην ίδια πρόταση τοποθετούν τη λέξη «υπηρέτες». «Το χρέος ενός μεταφρασστή είναι να πει την αλήθεια και να μεταφέρει πιστά μέσα από τις λέξεις το ίδιο συναίσθημα που γεννούσε το άκουσμά τους – τότε και τώρα. Πρέπει να αναζητά τη λέξη που θα αποτυπώνει τη σύνθετη δομή της κοινωνίας στην οποία αναφέρεται και θα δλώνει ρητά την ιεραρχία των τάξεων. Όταν χρησιμοποιείς λέξεις όπως υπηρέτες, υπονοείς πως μπορεί να ήταν εκεί με τη θέλησή τους, δεν λες την ιστορία καθαρά».

Το πως μεταβλήθηκε η έννοια των λέξεων στο πέρασμα των χρόνων είναι κάτι που σχολιάζει κι εκείνη στα εισαγωγικά κείμενα της Οδύσσειας. Ξεκινώντας από το «έπος», διευκρινίζει πως ετυμολογικά η λέξη σημαίνει την ιστορία που έχει ειπωθεί και σε καμία

«Ασχολούμαι με τις ομηρικές μεταφράσεις περισσότερο από δέκα χρόνια, τον πρώτο καιρό πάχιζα να βρω τη “φωνή” μου. Δοκίμαζα διαφορετικά μέτρα και τρόπους διαχείρισης της γλώσσας», λέει στην «Κ» η Εμίλι Γουίλσον.

περίπτωση δεν υποδηλώνει την έκταση του ποιήματος ή όσα διαδραματίζονται σε αυτό.

Αντίστοιχα στην αρχαία Ελλάδα όταν έλεγαν ήρωας αναφέρονταν σε έναν πολεμιστή, δεν σκιαγραφούσαν το προφίλ ενός ανθρώπου που θα προέβαινε σε πράξεις ανδρείας για το κοινό καλό. «Νομίζω ότι η σημερινή έννοια του ήρωα στα νέα ελληνικά ίσως να είναι πιο κοντά στους αγίους της Ορθόδοξης Εκκλησίας και ίσως να μπαίνει κάποιος στον πειρασμό να σκεφθεί με τον ίδιο τρόπο και τους ομηρικούς ήρωες. Δεν ήταν, όμως, καθόλου έτσι. Ο Αχιλλέας και ο Οδυσσέας δεν ήταν ο Σούπερμαν, δεν έβγαζαν έξω για να σώσουν τον κόσμο».

Ειδικά για τον Οδυσσέα αφιερώνει στις πρώτες σελίδες αρκετές γραμμές για να τον συστηθεί. Είναι, όπως γράφει: ξένος, πειρατής, μαραγκός, βασιλιάς, αθλητής, ζητιάνος, σύζυγος, εραστής, πατέρας, γιος, αγωνιστής, ψεύτης, αρχηγός και κλέφτης. «Δεν συμπαθείτε ιδιαίτερα τον πολυμήχανο βασιλιά

της Ιθάκης», τη ρωτάω. «Τον αγα-
πώ όπως και όλα τα πρόσωπα που
πρωταγωνιστούν στα ομηρικά έρ-
γα. Δεν θα τον παντρεύομαι, εί-
ναι ένας συναρπαστικός ήρωας και
διακρίνω στοιχεία του εαυτού μου
στον τρόπο που θέλει να αφηγηθεί
μια ιστορία ή στο πώς επανεφευ-
ρίσει τον εαυτό του ανάλογα με
τις περιστάσεις».

Η επαφή με την Οδύσσεια

Η αγάπη για την Οδύσσεια γεννήθηκε από την παιδική της ηλικία. Όταν ήταν οκτώ ετών, η δασκάλα στο δημοτικό ετοίμασε μία διασκευή του ομηρικού έπους για τα παιδιά. Η Εμίλι Γουίλσον θα αποδυόταν τη θεά Αθηνά, ο παραξίας της τάξης τον Οδυσσεά και ο διευθυντής του σχολείου τον Πολύφημο. «Είχα ξετρελαθεί, δεν ήταν απλά ότι θα βγαζαμε το μάτι του διευθυντή, με είχε συνεπάρει η ιστορία».

Της εξηγώ ότι στην Ελλάδα οι μαθητές μελετούν τα ομηρικά κείμενα στις πρώτες τάξεις του γυμνασίου και το βιώνουν, ιδίως όσοι προσανατολίζονται σε θετική κα-

τεύθυνση, σαν αγγαρεία. «Μα είναι τόσο κρίμα, είναι τόσο επίκαιρα αυτά τα ποιήματα. Δεν υπάρχει ποιαταιριαστό κείμενο για να μιλήσει στον ψυχισμό ενός απελπισμένου εφήβου, έτοιμου να εκραγεί».

Η αγάπη της για τα αρχαία ελληνικά κείμενα δεν εξαντλείται στα ομιρικά έργα, έχει μεταφράσει τραγωδίες του Ευριπίδη (η «Ελένη» είναι η αγαπημένη της) και του Σοφοκλή, έχει τατουάζ με θεότητες και σύμβολα του αρχαίου κόσμου, ενώ η μεσαία κόρη της ακούει στο όνομα Ψυχή (Psyche). Σας μισεί για αυτήν την έμπνευση; «Όταν ήταν στο νηπιαγωγείο και στις πρώτες τάξεις του δημοτικού, τα παιδιά της τραγουδούσαν το “Psycho Killer” των Talking Heads. Τώρα πλέον το έχει αποδεχθεί...».

Στις 3 Οκτωβρίου, στις 7 μ.μ., η Εμίλι Γουίλσον θα δώσει στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη την πρώτη από μια σειρά διαλέξεων στην μνήμη της Θάλειας Ποταμιάνου, με θέμα: «Ελ τρωπότητα του ηρωισμού». Είσοδος ελεύθερη. Όλες οι διαλέξεις θα προβληθούν ζωντανά μέσω Διαδικτύου.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΑΝΚΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ ΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

**ΔΗΜΟΤΙΚΟ
ΘΕΑΤΡΟ
ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ
4-5-6-7-8
ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ**

**ΠΑΤΤΙΧΕΙΟ
ΘΕΑΤΡΟ
ΛΕΜΕΣΟΥ
10-11-12
ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ**

Ελένη Πάντου
ΣΥΝΟΔΕΥΟΥΝ ΜΕΛΩΔΙΚΑ
STRING DEMONS

TO PARTY!

ΤΗΣ Ζωής Μου

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ *Ανέστης Αζάς*

ΜΕΓΑΣ ΧΟΡΗΓΟΣ: Electroline είδη στο αύριο	ΧΟΡΗΓΟΙ: cable.net	ALAMBRA	ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΕΣ: Parex	Pharma LEAD PHARMACY CARE FOR EVERYBODY	αλφάμεγα	ΟΙ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΜΕ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΤΗΣ UNCARS
ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: LOVE 100.7 FM 98.1 & 105.7	Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ	A KYPPOY	ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ: Tickethour.com.cy	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: 7777 7040 ΚΑΙ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ	ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΑΕΡΟΜΕΤΑΦΟΡΕΑΣ: SKY express	

Η Τέχνη να εκπροσωπεί την εποχή της

Ο Θεόδουλος Γρηγορίου μιλάει στην «Κ» για την τέχνη με αφορμή την έκθεσή του στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στο Βουκουρέστι

Συνέντευξη στον
ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Συνάντησα τον καλλιτέχνη Θεόδουλο Γρηγορίου στο εργαστήριό του στην Αγλαντζιά για να μιλήσουμε για την τέχνη, με αφορμή την έκθεσή του στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης - MNAC Βουκουρεστίου με τίτλο «Νοπτική Γεωγραφία – Αστερισμοί». Μετά την ξενάγησή μου στον κόσμο του καλλιτέχνη, στα ψηλοτάβανα δωμάτια, εκεί όπου γεννιούνται ιδέες ή μετουσιώνονται σε έργα εγγραφείς στο υποσυνείδητο του καλλιτέχνη εμπειρίες, μιλήσαμε για την τέχνη του, για τους κώδικές του και φυσικά για την έκθεση στο Βουκουρέστι. Ο Θεόδουλος Γρηγορίου, μεταξύ άλλων πολλών, συμμετείχε στην Μπιενάλε Βενετίας (Aperto '90), ενώ από τις πλέον εμβληματικές δουλειές του είναι η έκθεση στο Μουσείο του Λούβρου, στην αίθουσα με τις κυπριακές αρχαιοτήτες αλλά και η εγκατάσταση «Κύτταρα» το 2016 στην πλατεία μπροστά από το Λούβρο, έπειτα από πρόσκληση του δήμου του Παρισιού.

–Κύριε Γρηγορίου, πώς μετουσιώνονται σε τέχνη οι πρωταρχικές εμπειρίες από τον γενέθλιο τόπο σας, τη Μαλούντα;
–Αυτές οι εμπειρίες ήταν φυσικά αφηρημένες, υπήρχε μια επαφή με τη γη, με τα στοιχεία της να είναι ανέμικτα με αρχαιολογικά κατάλοιπα, τα οποία βρίσκαμε στα χωράφια. Από πέντε χρόνων έπαιζα με αυτά... όλα αυτά λειτούργησαν στο πίσω μέρος του μυαλού μου, χωρίς να γίνεται καμία ενέργεια συνειδητά. Σε κάποιες περιπτώσεις, ωστόσο, αντιλαμβάνομαι ποια είναι η πηγή της έμπνευσής μου... Τα βιώματα που έχουμε ως παιδιά είναι εξαιρετικά σημαντικά, μπαίνουν έντονα στο υποσυνείδητό σου... Έρχονται με τον τρόπο που σκέφτομαι, με το πώς αντιλαμβάνομαι το ωραίο, τη φύση. Το τοπίο της παιδικής μου ηλικίας ήταν ένα σταυρόλεξο με τετραγωνάκια διαφορετικού χρώματος, που σήμερα δεν υπάρχει. Ήταν ένα πολύ ενδιαφέρον τοπίο, το οποίο μεταμορφωνόταν συνεχώς. Αυτή όλη η ενέργεια είναι μέσα μου, δεν νομίζω ότι χρειάζονται πολλές ερμηνείες. Είναι πράγματα που είναι βαθιά ριζωμένα μέσα σου.

–Η τεχνολογία πώς βοηθάει την πνευματική διεργασία ώστε να παραχθεί τέχνη;
–Ξεκίνησα πριν από τριάντα πέντε χρόνια να χρησιμοποιώ την πρωτόγονη τεχνολογία, και λέω πρωτόγονη, γιατί δεν γεννήθηκαν ούτε στα εργαστήρια της SONY, ούτε στο underground της Νέας Υόρκης, αλλά γεννήθηκαν σε αυτόν τον τόπο. Τότε ήταν η φάση του τελευταίου βρόχου

«Μηχανευόμαστε για να βρούμε λύσεις που να έχουν μία πνευματική χροιά, να αναδείξεις τον γραφικό χαρακτήρα της εποχής σου και να τα συνδυάσεις με ιστορία, που για μένα είναι σημαντικό».

«Η τεχνολογία ακόμα και αν μεταφερθεί σε μία παραστατική ζωγραφική μάς δίνει λύσεις να δούμε τον κόσμο από μια άλλη οπτική γωνία και αυτή εισχωρεί αναπάντεχα στο πνευματικό πεδίο».

της ασπρόμαυρης εικόνας, πήρα αυτόν τον βρόχο, έχοντας και τις παιδικές εμπειρίες μου –ακόμα και στην Ευρώπη δεν ήταν ακόμα πολύ αποδεκτή– και τα έκανα τέχνη. Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό της Τέχνης είναι να εκπροσωπεί την εποχή της, να είναι η σφραγίδα της εποχής της. Τότε, λοιπόν, όταν ξεκινούσα να χρησιμοποιώ τις ασπρόμαυρες οθόνες με ρώτησε ένας δημοσιογράφος τι σημαίνει για μένα τεχνολογία, όπως αυτή την ερώτηση που μου κάνετε τώρα εσείς. Η απάντησή μου ήταν ότι με ενδιέφερε πάρα πολύ να παρακολουθήσω πώς θα συμπεριφερθούν οι νεότερες γενιές που θα γεννηθούν με ένα «ποντικό» στο χέρι. Γιατί, όταν μεγαλώνεις με αυτές τις εμπειρίες αυτές γίνονται προέκταση του εαυτού σου και των πνευματικών σου ανησυχιών. Μπορεί να σε εκφοβίζει απόλυτα η χρήση της τεχνολογίας, κάτι που λείπει όμως από τη δική μας τη γενιά, μιας και μεγάλωσε με άλλους τρόπους, εμείς τη χρησιμοποιούμε εγκεφαλικά. Αλλά πιστεύω πως η τροχιά που έχει πάρει η τεχνολογία σήμερα είναι ανοδική, και μάλιστα έχουν βοηθήσει αρκετά οι καλλιτέχνες ώστε να βελτιωθούν οι τεχνικές δυνατότητες του

«Το τοπίο της παιδικής μου ηλικίας ήταν ένα σταυρόλεξο με τετραγωνάκια διαφορετικού χρώματος, που σήμερα δεν υπάρχει. Ήταν ένα πολύ ενδιαφέρον τοπίο, το οποίο μεταμορφωνόταν συνεχώς. Αυτή όλη η ενέργεια είναι μέσα μου, δεν νομίζω ότι χρειάζονται πολλές ερμηνείες» λέει ο καλλιτέχνης Θεόδουλος Γρηγορίου.

ηλεκτρονικού πεδίου, γιατί εκεί όπου η τεχνολογία αδυνατούσε να αγγίξει τις αισθήσεις, η τέχνη βοηθούσε στο να βρεθούν λύσεις. Αυτή σχέση έχει μια απίστευτη δυναμική πλέον. Βλέποντας έργα καλλιτεχνών από την Κορέα ή την Κίνα, βλέπω πως η τεχνολογία ακόμα και αν μεταφερθεί σε μία παραστατική ζωγραφική μάς δίνει λύσεις να δούμε τον κόσμο από μια άλλη οπτική γωνία και αυτή εισχωρεί αναπάντεχα

στο πνευματικό πεδίο. Και εκεί νομίζω πως είναι το μεγάλο όφελος. Παρατηρήστε την τωρινή ζωγραφική για παράδειγμα, θα δείτε ότι είτε είναι στο άκρο του primitivism είτε στο άκρο της τεχνολογικής επίδρασης – και μιλά για μία παραστατική ζωγραφική στην οποία εισχωρούν δαιμόνια που δεν υπήρχαν προηγουμένως και μας τα έφερε η τεχνολογία.

–Επίσης, στη δουλειά σας σας

«Πρέπει να έχεις μία τιμότητα απέναντι στην εποχή σου και απέναντι στον χρόνο, να προσπαθείς να κάνεις αυθεντικά πράγματα που πραγματικά βγαίνουν από μέσα σου».

απασχολούν πολύ οι έννοιες της μεταβολής και της συνεχούς κίνησης...

–Από παλιά έχω εισαγάγει το κεφάλαιο της κινούμενης εικόνας. Δούλεψα πάρα πολύ ανάμεσα στην ύλη και το άυλο, την υλική μορφή των πραγμάτων και την άυλη τους που εκπροσωπείται συνήθως από τη γραφή, από τη σκέψη, την άυλη προβολή, είτε αυτή είναι γεωμετρική είτε είναι εικόνα και περιέχει και το στοιχείο της κίνησης μερικές φορές. Για παράδειγμα το έργο του Λούβρου «Κύτταρα» είναι από τα έργα που δούλεψα πάνω στις επιστρώσεις του χρόνου. Σε αυτό υπήρχε μια τρύπα διαμέτρου οκτώ εκατοστών μέσα σε αυτό και είχα τοποθετήσει μία οθόνη, η οποία ήταν μία κινούμενη εικόνα κάτω από την επιφάνεια των επιστρώσεων. Ένα άλλο σχετικό έργο είναι αυτό των Δελφών, το οποίο ήταν ένα κώνος, όπως εκείνοι της Μπιενάλε της Βενετίας, τον έβαλα μέσα στη γη, το οποίο είναι μια αναφορά στο έργο μου του 1983, του Πάρκου της Πύλης Αμμοχώστου ή μία αναφορά στους κρατήρες των μεταλλείων της παιδικής μου ηλικίας, ήταν η landart η δική μου. Αποφάσισα λοιπόν να φέρω τη θάλασσα στους Δελφούς και έτσι έβαλα μία

οθόνη στον πυθμένα του έργου και έτσι το κύμα έφτανε στα πόδια μας. Μηχανευόμαστε για να βρούμε λύσεις που να έχουν μία πνευματική χροιά, να αναδείξεις τον γραφικό χαρακτήρα της εποχής σου και να τα συνδυάσεις με ιστορία, που για μένα είναι σημαντικό.

–Τι ρόλο παίζει η γεωμετρία στη δουλειά σας;

–Νομίζω έχει πρωταρχικό ρόλο, γιατί προέρχεται πάλι από την παιδεία της νεανικής ηλικίας. Αυτή η παιδεία μου οργάνωσε τον τρόπο που σκέφτομαι και αυτό βγαίνει στην κάθε μου κίνηση.

–Τι σημαίνει χρόνος για εσάς και ποιο είναι το ήθος που θέλετε να αφήσετε στο διηνεκές του χρόνου;

–Το ήθος δεν είναι αυτοσκοπός. Πρέπει να έχεις μία τιμότητα απέναντι στην εποχή σου και απέναντι στον χρόνο, να προσπαθείς να κάνεις αυθεντικά πράγματα που πραγματικά βγαίνουν από μέσα σου. Πολύ τακτικά υπάρχουν πράγματα που μοιάζουν με κάτι άλλο, ή γίνονται συναντήσεις πνευμάτων, μπορεί να κάνεις κάτι που συνέβη ή θα συμβεί πολύ μακριά σε έναν χώρο που εσύ δεν έχεις επαφή. Ο χρόνος κατ' αρχήν δεν είναι ποτέ δεν είναι ο ίδιος για κανέναν. Αλλά την αντίληψη που έχεις για τον χρόνο προσπαθείς να τη δώσεις στο κλίμα των έργων σου. Την έννοια αυτή τη χρησιμοποιώ με τις επιστρώσεις στα έργα μου, γιατί ξέρω ότι η μία επίστρωση θα αναιρέσει την προηγούμενη.

–Ποιος νομίζετε ότι πρέπει να είναι ο ρόλος του ανθρώπου του πνεύματος σήμερα; Μιλάνε αρκετά;

–Νομίζω πως σήμερα υπάρχει μια σύγκρουση ανάμεσα στο τι είναι αυτό που ονομάζεται άνθρωπος του πνεύματος, εγώ δεν τολμώ να πω ότι ανήκω σε αυτή την κατηγορία, γιατί αυτό είναι μία πολύ σοβαρή υπόθεση. Επίσης, υπάρχει και μεγάλη σύγκρουση για το κατά πόσο πρέπει να εμπλεκόμαστε επί παντός επιστητού. Νομίζω πως πρέπει να επικεντρωνόμαστε πάνω στα ζητήματα τα οποία γνωρίζουμε καλά, που επηρεάζουν τη συνειδησή μας, την ψυχή μας, αλλά η τοποθέτηση επί παντός επιστητού είναι αντιαισθητική για μένα...

–Ένας καλλιτέχνης όμως δεν οφείλει να παίρνει θέση για πράγματα που αφορούν την κοινωνία; Αφού από αυτήν εμπνέεται...

–Οφείλει ο κάθε άνθρωπος, όχι μόνο ο καλλιτέχνης. Πιστεύω πως το πιο σημαντικό στίγμα που έχει να δώσει ο καλλιτέχνης είναι μέσα από το έργο του και όχι μέσα από τη γλώσσα του.

Προσωπικά είμαι υπέρ του έργου που πρώτα συγκινεί

Ο Θεόδουλος Γρηγορίου μιλώντας για την έκθεση στο Βουκουρέστι που είναι συνδιοργάνωση μεταξύ του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης-MNAC Βουκουρεστίου και του Τμήματος Νεότερου και Σύγχρονου Πολιτισμού του υφυπουργείου Πολιτισμού της Κύπρου και με την υποστήριξη του Iron Mountain, με τίτλο «Νοπτική Γεωγραφία – Αστερισμοί», η οποία ρίχνει αυλαία σήμερα Κυριακή 1 Οκτωβρίου, λέει πως ξεκίνησε ως υποτιπώδης αναδρομική έκθεση, αλλά μετά μάλλον έγινε μία έκθεση πανόραμα της δουλειάς του. «Αρχικά επιλέξαμε μία σειρά από έργα που σχετιζόνταν μεταξύ τους, διαφορετικών περιόδων, για να δείξουμε και τη συνέπεια που υπήρχε στο πέρασμα του χρόνου, καθώς και μερικά έργα που είναι σταθμός στην καλλιτεχνική μου εξέλιξη. Ήταν πολύ σημαντικό για μένα ότι

επέστρεφα κατά κάποιο τρόπο στη χώρα τους καρπούς που έχω ωφεληθεί από τη χώρα». Αυτή η επιστροφή όπως μου λέει ο κ. Γρηγορίου κλείνει και έναν κύκλο και συζητώντας μπαίνουμε στη συζήτηση του πώς στήνεται μία τέτοια έκθεση: «Μια τέτοια παραγωγή χρειάζεται πάντα ένα δεύτερο μάτι, μια δεύτερη γνώμη και ένα πρόσωπο που να μπορεί να διαχειριστεί πέραν των καλλιτεχνικών ζητημάτων και πρακτικά θέματα» μου λέει και ο Θεόδουλος Γρηγορίου. Αυτό το πρόσωπο το βρήκε στην Catherine Νικήτα, η οποία γνωρίζοντας πολύ καλά τον καλλιτέχνη έγινε πολλά περισσότερα από ένα δεύτερο μάτι. «Αυτό που με ενδιαφέρει στον επιμελητή/τρια είναι να υπάρχει ιστορική συνείδηση για τον καλλιτέχνη, να γνωρίζει τη διαδικασία της διεκπεραίωσης, να προσφέρει θεωρητική και πρακτική υποστήριξη και

Η έκθεση «Νοπτική Γεωγραφία – Αστερισμοί» στο Βουκουρέστι ήταν μία συνδιοργάνωση μεταξύ του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης-MNAC Βουκουρεστίου και του Τμήματος Νεότερου και Σύγχρονου Πολιτισμού του υφυπουργείου Πολιτισμού της Κύπρου και με την υποστήριξη του Iron Mountain.

φυσικά να γνωρίζει τα logistics μιας έκθεσης, τα οποία κρύβουν παγίδες και γι' αυτό χρειάζονται γνώσεις. Αυτά λείπουν από τον τόπο μας» μου λέει. Σε αυτό το

σημείο στη συζήτησή μας μπήκε και η Catherine Νικήτα, επιμελήτρια της έκθεσης του Γρηγορίου στο Βουκουρέστι, και λέει πως για την ίδια ο ρόλος της επιμελήτριας

δεν είναι τίποτε άλλο από το να αντιλαμβάνεται το άτομο που θα επιμεληθεί μια έκθεση με ωριμότητα την πορεία του καλλιτέχνη «και να μπορέσεις να βρεις εκείνα τα σημεία που ο ίδιος ο καλλιτέχνης, χωρίς να σου το λέει, σου ζητάει την άποψή σου. Αυτό για μένα σημαίνει επιμέλεια, η πλήρης ώσμωση καλλιτέχνη – επιμελητή» και συμπληρώνει: «Με τον Θεόδουλο αποφασίσαμε να μην καθορίσουμε τον ρόλο μου επακριβώς, παραγωγός ή επιμελήτρια. Εγώ συνοδεύω ένα έργο που ήδη έχει την ωριμότητά του και αυτό που είναι σημαντικό είναι να καταφέρει ο επιμελητής/συνοδός του έργου να περάσει το μήνυμα και στην περίπτωση του Θεόδουλου θέλαμε να περάσουμε το μήνυμα της πορείας του και πώς κλείνει αυτός του ο κύκλος». «Στο τέλος αυτό που μετράει» λέει η κα Νικήτα «είναι να παρα-

τηρείς το κοινό με πόση ελευθερία προσέγγιζε τα έργα, και νομίζω ότι καταφέραμε να επικοινωνήσουμε το μήνυμα του Θεόδουλου». Σε αυτό το στοιχείο που αναφέρει η κα Νικήτα στέκεται και ο κ. Γρηγορίου, λέγοντας πως τον ικανοποίησε πάρα πολύ, λέγοντας πως ο στόχος εξετελέσθη, προσθέτοντας: «Προσωπικά είμαι υπέρ του έργου που πρώτα συγκινεί και μετά να ψάχνεις να ανακαλύψεις τι είναι». Η πρόταση του καλλιτέχνη στο Βουκουρέστι είχε τη μορφή μιας in situ εγκατάστασης, αναδεικνύοντας την πολυετή έρευνά του σε θέματα όπως η οικολογία, η κυτταροειδής δομή και οι διαδικασίες της διαστρωμάτωσης της εικόνας – τόσο με την έννοια της παρατηρούμενης και ανακατασκευασμένης γεωλογίας, όσο και της διαρκώς μεταβαλλόμενης ταυτότητας και της καταγραφής της.

Ο πόλεμος ως σκηνικό της ζωής

Όταν οι σφαίρες καθηλώνουν το σώμα, το μυαλό ταξιδεύει στον χρόνο, σε έρωτες, σε όνειρα, σε πάθη και φιλοδοξίες

JOAN SALES
Αβέβαιη δόξα
μτφρ.: Ευρυβιάδης Σοφός
εκδ. Αγρ, 2023, σελ. 720

Της **ΣΩΗΣ ΚΑΡΑΜΗΤΡΟΥ**

Μια μικρή ατιμία. Μια τόση δα παρέμβαση στα μοναστηριακά κατάστιχα καταχώρισης γάμων. Μια πλαστογραφία. Και η Καρλάνα, πρώην υπηρέτρια, ερωμένη του άρχοντα και χήρα του πια, με τα δύο παιδιά τους δακτυλοδεικτούμενα και περιφρονημένα, αποκαθίσταται στα μάτια της μικρής κοινωνίας του Ολιβέλ, αποκτά το κύρος της δέσποινας, διαχειρίζεται την περιουσία με σθένος, ονειρεύεται άρχοντες στη θέση του πατέρα τους, τους δύο της γιους. Ποιος κάνει το μικρό αθώο έγκλημα; Ποιος γράφει μια μικρή γαμήλια γραμμή και γιατί; Ο Λιούις ντε Μπροκά, ένας αστός δικηγόρος, αναρχικός, σύντροφος και χωρίς γάμο πατέρας ενός παιδιού, αφήνεται στο συναίσθημα, πολιορκεί χωρίς ανταπόκριση την Καρλάνα και της χαρίζει ένα δώρο· την υπόληψη. Ο ίδιος είναι ρεπουμπλικανός στρατιώτης στο μέτωπο της Αραγώνας, χωρίς πίστη στον πόλεμο, συγκεντρωμένος στον εαυτό του, στις σκέψεις, στη ζωή του.

Ισπανικός εμφύλιος και ο πόλεμος λειτουργεί σαν σκηνικό σε τούτο το μυθιστόρημα που υπάρχει για να φανερώσει την υπαρξιακή ανάγκη του κάθε πρωταγωνιστή, του καθενός μας. Ο πόλεμος ως μέσο πίεσης

του εσωτερικού κόσμου του ανθρώπου, μια ακραία συνθήκη που οδηγεί στην πιο αυθεντική εμφάνιση των σκέψεων, των επιλογών, της φύσης μας. Προβάλλουν τέσσερις.

Ο Λιούις, δεσμευμένος με την Τρίνι, αναρχική που ζει στη Βαρκελώνη με το παιδί τους. Ο Κρουέλς, νεαρός σπουδαστής ιερατικής σχολής και στρατιώτης που πολεμά μαζί με τον Λιούις, και ο Ζούλι Σολεράς, εκκεντρικός, κυνικός, άπελπις και χαρισματικός. Είναι μια φιγούρα συναρπαστική και περιπετειώδης,

Μια σειρά επιστολών και απομνημονευμάτων τεσσάρων ανθρώπων κατά τον ισπανικό εμφύλιο.

μια κινητήριος δύναμη για όλο το βιβλίο, γεμάτος ειλικρίνεια στο συναίσθημα, πολιορκεί χωρίς ανταπόκριση την Καρλάνα και της χαρίζει ένα δώρο· την υπόληψη.

Ο ίδιος είναι ρεπουμπλικανός στρατιώτης στο μέτωπο της Αραγώνας, χωρίς πίστη στον πόλεμο, συγκεντρωμένος στον εαυτό του, στις σκέψεις, στη ζωή του.

Ισπανικός εμφύλιος και ο πόλεμος λειτουργεί σαν σκηνικό σε τούτο το μυθιστόρημα που υπάρχει για να φανερώσει την υπαρξιακή ανάγκη του κάθε πρωταγωνιστή, του καθενός μας. Ο πόλεμος ως μέσο πίεσης

Γυναίκες και παιδιά ψάχνουν μέσα στα ερείπια οτιδήποτε μπορεί να τους φανεί χρήσιμο, μετά την πτώση της Μαδρίτης στα χέρια των εθνικιστών του Φράνκο, στον ισπανικό εμφύλιο.

ας, εξευτελισμού της ζωής και θανάτου, μα και ονειροπολήσεις ερωτευμένου, εξιδανικευσης της αγαπημένης, μοναχικών περιπάτων, εξερευνήσεων, περιγραφών της φύσης, της κοινωνίας που τον παρατηρεί όσο κι εκείνος. Η Τρίνι, μια γυναίκα που ενσαρκώνει

τη νέα εποχή, αυτόνομη, δυνατή, ανεξάρτητη, γράφει στον Σολεράς για να μοιραστεί τη δύσκολη, κάποτε απελπιστική ζωή στα μετόπισθεν.

Πείνα, επιθέσεις από αέρος, βία κατά των ιερών άκριτη και εξολοθρευτική. Είναι μια γυναί-

Τέσσερις ήρωες, φίλοι, μπλέκονται στον ίδιο ιστό του έρωτα για τη γυναίκα, του αναρχισμού για την πορεία της κοινωνίας.

κα ενσυνείδητα αναρχική στη σκέψη, στον τρόπο, στις αποφάσεις γι' αυτό κι όταν μάθει ότι ο σύντροφός της σκέφτηκε μια άλλη γυναίκα, δεν θα διστάσει, θα τελειώσει αυτό που δεν είναι σχέση για την ίδια πια. Στα γράμματά της προς τον Σολεράς, όμως, επιβεβαιώνοντας την άκρα αντίφαση της ανθρώπινης φύσης, δεν θα διστάσει να περιγράψει «καθισμένοι κι οι δύο σ' εκείνες τις δύο πολυθρόνες που είναι κοντά στο τζάκι, εσύ κι εγώ να είμαστε πια σύζυγοι».

Στο τρίτο μέρος, ο Κρουέλς μάς συστήνει μέσα από τα αναδρομικά πολεμικά απομνημονεύματά του, πασχίζει να σώσει την κλονισμένη σχέση των δύο, καταθέτει ένα σημαντικό πολεμικό χρονικό.

Ο Σολεράς ένας σκεπτόμενος τυχοδιώκτης, ένας διακριτικός υποκριτής, ένας τραυματίας του κυνισμού, ένας πότης του κονιάκ και της ζωής, φέρει την απελπισία, την εκκεντρικότητα, γίνεται σχεδόν αποκρουστικός, αλλά παραμένει γοητευτικά γνήσιος. Οι διαδρομές του μυαλού του χαράζονται βαθιά και συναρπάζουν.

Αν μοιάζει τον πρώτο λόγο σε τούτη τη γραφή να τον έχει ο πόλεμος, είναι η ζωή, η υπόκωφη εσωτερική δράση, η χειμαρρώδης γραφή, ένα ταλέντο λαμπερό που σαν αρπακτικό αδράχνει τη σκέψη μας και την οδηγεί σε απάτητες κορυφές. Είναι ένα μυθιστόρημα έξω από τον χρόνο, πέρα από τη συγκεκριμένη συνθήκη, μια πολυπρισματική και ιδιόμορφη σύνθεση ζωής, τόσο σαρωτική όσο και καθηλωτική.

Ο Σάλες υπήρξε ένας πολίτης του κόσμου προσδοκώντας την πτώση του Φράνκο. Γυρίζοντας στη Βαρκελώνη το 1948, αρχίζει να γράφει τούτο το μυθιστόρημα που μέχρι να φτάσει στην έκδοση έζησε αλλεπάλληλες μεταβολές, προσθήκες, αναδιρθώσεις, αρνήσεις εκδόσεως. Όμως έφτασε, και «οι δύο άρχοντες της Βερόνας» του Σαίξπηρ μας ψιθυρίζουν τον τίτλο «αχ, πόσο η άνοιξη μοιάζει αυτής της αγάπης με την αβέβαιη δόξα μιας απριλιάτικης μέρας». Ο Σάλες απλά ξέρει ότι «πολλά θα συγχωρεθούν σε όποιον έχει αγαπήσει πολύ... Είμαστε αμαρτωλοί, με μεγάλη δίψα για δόξα. Γιατί η δόξα είναι ο σκοπός μας».

Ριαλτό

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

προτείνει

23

www.rialto.com.cy

7 - 13 ΣΑΒ - ΠΑΡ 20:30
Διεθνές Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους Κύπρου (18+)

Ένα πανόραμα από ταινίες μυθοπλασίας, animation, πειραματικών πρότζεκτ και ντοκιμαντέρ, που αναδεικνύει τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της τοπικής και διεθνούς κινηματογραφικής κοινότητας. Το ISFFC οργανώνεται για 13^η συνεχή χρονιά, σε καλλιτεχνική διεύθυνση των Ιωακείμ Μυλωνά και Αλεξίας Roider. Παράλληλες δράσεις, εκπαιδευτικά εργαστήρια και προβολές πλαισιώνουν και φέτος το Φεστιβάλ, το οποίο αποτελεί ετήσιο θεσμό του Υφυπουργείου Πολιτισμού (Τμήμα Νεότερου και Σύγχρονου Πολιτισμού) και συνδιοργανώνεται με το Θέατρο Ριάλτο. Με ελληνικούς και αγγλικούς υπότιτλους. **Είσοδος ελεύθερη** (απαραίτητη η εξασφάλιση θέσεων).

19 ΠΕΜ 20:30 (75')
Vakia / Βάκια Σταύρου

Η Βάκια Σταύρου, κοσμοπολίτισσα και κοσμογυρισμένη, παρουσιάζει τη νέα της discoγραφική δουλειά που φέρει ως τίτλο μόνο το όνομά της: Vakia. Ένα κράμα από τραγούδια που αποτέλεσαν κατά καιρούς τον κύριο κορμό των συναυλιών της. Τραγούδια που αγάπησε, αλλά και τραγούδια που συνέθεσε ως τραγουδοποιός, υπογράφοντας και τους στίχους. Με οδηγό τη φωνή της και συνοδοιπόρους τον Σωκράτη Λεπτό και τον Στέλιο Πίττα. **€15 / 10**

20 ΠΑΡ 20:30 (75')
Η Μάνα του Ι Θέατρο ΑντίΛογος

Ένα έργο-ντοκουμέντο του Μιχάλη Παπαδόπουλου, σε σκηνοθεσία της Αλεξίας Παπαλαζόρου. Η σκηνοθέτις ξετυλίγει την ιστορία των αδελφών της Κυριάκου και Σωτήρη, την απώλειά τους, τη δολοφονία του αδερφού της, «Δίπλα» της η μητέρα της Αγαθονίκη, που περιγράφει μέσα από το πένθος της την Κύπρο όπως την έζησε από την Αγγλοκρατία μέχρι και την Τουρκική Εισβολή. Επί σκηνής: Αλεξία Παπαλαζόρου, Χριστίνα Χριστοφία, Ηλιάνα Κάκκουρα και Μυροίνη Χριστοδούλου. **€15 / 12**

21 ΣΑΒ 20:30 (120')
Σ' ευχαριστώ Λουκιανέ

Μια πολύχρωμη παρέα μουσικών ακολουθεί τα ίχνη του μοναχικού καουμποί των Αθηνών, του αντισυμβατικού και πολυμήχανου Λουκιανού Κηληδόνη! Με φρέσκιες εκτελέσεις των πάντα επίκαιρων τραγουδιών από τον ομώνυμο δίσκο που κυκλοφόρησε, το Σ' ευχαριστώ Λουκιανέ, η παρέα κάνει ένα αφιέρωμα στον πρωτεργάτη των πρώτων μας πάρτυ, αλλά και τον εμπνευστή των πιο τρελών μας σχεδίων! Συμμετέχουν οι: Πάνος Μουζουράκης, Μανώλης Φάμελλος, Μαρία Κηληδόνη και Χρήστος Παπαδόπουλος. Μουσικοί: Στέφανος Δανιηλίδης, Μάνος Λούτας, Βαγγέλης Τσιμπλάκης. **€25 / 20**

22 ΚΥΡ 10:30, 12:00 (90')
Περιπατώ Ι Μαρία Βαρνακίδου, ΚωνσταντίνΑ Ανδρέου

Ο ηχητικός διαδραστικός περίπατος για την Πλατεία Ηρώων διευρύνεται, αγκαλιάζοντας και το αγγλόφωνο κοινό. Ένα ταξίδι στον χρόνο, ένα αποτύπωμα μνήμης, μια εμπειρία ηχητικών και οπτικών εικόνων, στο πλαίσιο του Προγράμματος του Συνεργαζόμενου Καλλιτέχνη του Θεάτρου Ριάλτο και του Limassol Art Walks. **Είσοδος ελεύθερη** (απαραίτητη η εξασφάλιση θέσεων).

25 ΤΕΤ 20:30 (75') ΕΠΙ ΣΚΗΝΗΣ
Αλμπέρ Καμύ: Ο λογοτέχνης, ο φιλόσοφος, ο άνθρωπος

Με ευκαιρία τη συμπλήρωση εκατό δέκα χρόνων από τη γέννηση του σπουδαίου συγγραφέα και φιλοσόφου Αλμπέρ Καμύ, το Βιβλιότροπιο διοργανώνει αφιέρωμα στο οποίο θα μιλήσουν η κριτικός λογοτεχνίας Τίνα Μανδηλάρα και η συγγραφέας Νάσια Διονυσίου. Στο πλαίσιο της εκδήλωσης θα παρουσιαστεί η δράση Ο ερωτικός Καμύ όπου οι ηθοποιοί Βαρνάβας Κυριαζής και Βασιλική Κυπραίου θα δραματοποιήσουν αποσπάσματα από την αλληλογραφία του Καμύ με τη Μαρία Κασαρές. **Είσοδος ελεύθερη** (απαραίτητη η εξασφάλιση θέσεων).

26 - 28 ΠΕΜ - ΣΑΒ 20:30
The Animattikon Project

Το διεθνές φεστιβάλ κινουμένων σχεδίων επιστρέφει για την έκτη του διοργάνωση και προτείνει μια πλούσια επιλογή ταινιών animation μικρού μήκους από 18 χώρες, από όλο το φάσμα της διεθνούς ανεξάρτητης σκηνής. Στο πλαίσιο του φεστιβάλ διοργανώνονται διαλέξεις, εργαστήρια και εκθέσεις. Διοργάνωση: Κέντρο Τεχνών Κίμωνος, σε συνεργασία με το Θέατρο Ριάλτο και το Τμήμα Πολυμέσων και Γραφικών Τεχνών του ΤΕΠΑΚ. Με αγγλικούς υπότιτλους. **€5** (Είσοδος ελεύθερη σε μαθητές και φοιτητές).

29 ΚΥΡ 20:30 (50') ΕΠΙ ΣΚΗΝΗΣ
Βιομαγεία Ι FlashArt 2023

Τι θα γινόταν αν κάποιος μας έδινε την ευκαιρία να γυρίσουμε τον χρόνο και να τα αλλάξουμε όλα; Ο Γιαν, κάνει ένα «ταξίδι» στη συνάντησή που είχε με μια κοπέλα. Η συνάντησή αυτή κράτησε μόνο δύο λεπτά. Τι θα γινόταν αν ξαναζούσε αυτά τα δύο λεπτά δίνοντας σημασία στις λεπτομέρειες; Μια παράσταση με χιούμορ, παιχνίδι και... Μαγεία! Σκηνοθεσία: Ελένη Αναστασίου. Παιζουν: Αντρέας Κουτσόφτας, Μάρια Κυπριανού. Μουσικός Επί Σκηνής / ΈλαΒασίλης: Ανδρέας Μιχαλόπουλος. **€12 / 10**

31 ΤΡΙ 20:30 (75')
Ο «Δικός» μου Ennio Morricone
Σταύρος Λάντσιας Quartet

Ο καταξιωμένος Κύπριος πιανίστας και συνθέτης Σταύρος Λάντσιας ανοίγει ένα παράθυρο στο μουσικό σύμπαν του Ennio Morricone. Παρουσιάζει τις αξέχαστες μελωδίες του που έχουν «ντύσει» εμβληματικές ταινίες όπως *Λολίτα*, *Σινεμά ο Παράδεισος*, *Κάποτε στην Άγρια Δύση*, *Ο καλός, ο κακός και ο άσχημος*, και άλλες, μέσα από ευρηματικές ενορχηστρώσεις και εμπνευσμένες εκτελέσεις από χαρισματικούς σολίστες. Συμμετέχουν: Σταύρος Λάντσιας, Ανδρέας Πολυζωγόπουλος, Μιχάλης Καγκάνης, Μιχάλης Καπηλίδης. **€15 / 10**

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Επιμέλεια **ΝΙΚΟΣ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΣ**

ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

Αλμπέρτο Τζακομέτι

Υπάρχουν αναγνώστες που λατρεύουν τις βιογραφίες. Ας προσθέσουν στη λίστα τους τη νέα βιογραφία για τον Ελβετό γλύπτη Αλμπέρτο Τζακομέτι (1901-1966) γραμμένη από τον 82χρονο Βρετανό ιστορικό τέχνης Μάικλ Πέπιατ. Επικεντρώνεται στα χρόνια που ο Τζακομέτι πέρασε στο Παρίσι, όπου διαμορφώθηκε καλλιτεχνικά (Michael Peppiatt, «Giacometti in Paris», εκδ. Bloomsbury, σελ. 386). Για τον Πέπιατ, ο Τζακομέτι ήταν από πάντα εμμονή. Συνέλεγε οποιαδήποτε πληροφορία, καταλόγους, φωτογραφίες...

ΟΞΦΟΡΔΗ

Επανάσταση στο χρώμα

Η νέα έκθεση στο μουσείο Ασμόλεαν στην Οξφόρδη εστιάζει στη ριζοσπαστική χρήση του χρώματος στη διάρκεια της βικτωριανής περιόδου και με εφαρμογή στην τέχνη, στη μόδα και στο ντιζάιν. Η τολμηρή εφαρμογή του χρώματος αποκαλύπτει τις μεταβολές της κοινωνίας και δείχνει τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία του 19ου αιώνα προσέγγιζε την απόλαυση και την πολυτέλεια. Στη φωτογραφία, έργο του Καταλανού ζωγράφου Ραμόν Κάσας (1866-1932), ένα από τα ξεχωριστά της έκθεσης.

ΛΟΝΔΙΝΟ

Κλοντέτ Τζόνσον

Στην Πινακοθήκη Courtauld στο Λονδίνο εγκαινιάστηκε έκθεση έργων της 64χρονης σύγχρονης εικαστικού Κλοντέτ Τζόνσον (αίθουσες Denise Coates, έως 14 Ιανουαρίου). Η Τζόνσον θεωρείται μία από τις σημαντικές εκπροσώπους του ρεύματος Black British Arts. Για πάνω από 30 χρόνια δημιουργεί μεγάλων διαστάσεων προσωπογραφίες μαύρων ανδρών και γυναικών. Χρησιμοποιεί ποικιλία μέσων, υδατογραφία, γκούας, παστέλ, με έντονη αφηγηματική διάσταση.

ΒΕΡΜΟΝΤ

Ομορφη πόλη

Το Μπέρλινγκτον, με πληθυσμό 45.000 κατοίκων, είναι η πιο μεγάλη πόλη στο Βερμόντ, κοντά στον Καναδά (153 χλμ. από το Μόντρεαλ). Πόλη πανεπιστημιακή με θαυμάσια φύση ολόγυρα, θεωρείται μία από τις ωραιές μικρές πόλεις, όπως αφηγείται το σχετικό άρθρο των «Νιου Γιορκ Τάιμς» στη στήλη «36 ώρες». Έχει εξελιχθεί σε κέντρο γαστρονομίας και ευ ζην (με σάουνα στη λίμνη), όπως και σε ορμητήριο για την εξερεύνηση της φύσης κυρίως προς τη λίμνη Σαμπλίν.

ΠΑΡΙΣΙ

Κομεντί Φρανσέζ

Ιδιαίτερο συμβολισμό είχε η διαδρασσία επανεγκατάστασης της αυλαίας στην Κομεντί Φρανσέζ μετά την ολοκλήρωση των εργασιών συντήρησης και αποκατάστασης. Έργο του καλλιτέχνη Ολιβιέ Ντεμπρέ (1920-1999), η αυλαία είναι από μόνη της μνημειώδης και φαντασμαγορική, τοποθετημένη στην ιστορική σκηνή πριν από 40 χρόνια. Η αποκαθάρωση και η επανορθοθέτηση της κόκκινης αυλαίας υπήρξε ένα έργο σοβαρής τεχνικής δυσκολίας, που δείχνει και τον σεβασμό στην ιστορία της Κομεντί Φρανσέζ.

Το πιο διάσημο ζωγραφικό έργο στη Σκωτία: «Monarch of the Glen» του σερ Εντουίν Λάντισερ (1851).

Η αναγέννηση της Πινακοθήκης της Σκωτίας

Στο Εδιμβούργο, η Εθνική Πινακοθήκη της Σκωτίας εγκαινίασε μια νέα εποχή. Η εποχή αυτή, με τη χθεσινή έναρξη λειτουργίας των νέων αιθουσών (Hoskins Architects), σηματοδοτεί περίοδο αυτοπεποίθησης και περηφάνιας με εξαιρετική προβολή της σκωτσέζικης τέχνης από τις αρχές του 19ου αιώνα έως τα μέσα του 20ού. Αυτή είναι περίπου η 150ετία που φωτίζεται διεξοδικά συγκεντρώνοντας τα περισσότερα και καλύτερα έργα τέχνης που φιλοτέχνησαν καλλιτέχνες από τη

Σκωτία. Η αναμόρφωση της Πινακοθήκης στο Εδιμβούργο, ένα πολύ ωραίο κλασικό κτίριο του 19ου αιώνα (με επεκτάσεις κυρίως υπόγειες κατά τη δεκαετία του 1970), κέρδισε παράταση ζωής για τους επόμενους αιώνες και σε επίπεδο συμβολικό συγκεντρώνει όλα όσα κάνουν τους Σκωτσέζους περήφανους. Αλλά είναι και ένας τρόπος διεθνοποίησης της τέχνης της Σκωτίας, ένας τρόπος να κινηθεί η Πινακοθήκη με τη μεγαλύτερη δυνατή εξωστρέφεια. Το έργο της αναμορφωμένης Εθνικής Πι-

νακοθήκης ξεκίνησε το 2018 και απαιтσε κονδύλια ύψους σχεδόν 39 εκατομμυρίων στερλινών. Επιτρατεύτηκαν κρατικοί και ιδιωτικοί φορείς, καθώς και μια καμπάνια για συγκέντρωση κεφαλαίων που απέδωσε σχεδόν το 40% των αναγκών κονδυλίων. Ήταν μια πανστρατιά που αποκαλύπτει και το πάθος για μια κιβωτό εθνικής τέχνης. Ο σερ Τζον Λέιτον, διευθυντής της Πινακοθήκης, μιλάει για μια νέα εμπειρία του επισκέπτη. Η προσβασιμότητα είναι ελεύθερη και εύκολη για όλους, και ο τρό-

πος επανέκθεσης με εμπλουτισμό από έργα που ήταν αποσυρμένα στις αποθήκες γεννούν πρωτόγνωρα βιώματα. Θα υπάρχει πάντα κάτι για όλους, λένε. Ο χώρος περιήγησης μέσα στην Πινακοθήκη διπλασιάστηκε. Οι νέες αίθουσες είναι 12 και η θέα προς την ιστορική πόλη συναρπαστική. Οι κορυφαίοι ζωγράφοι της Σκωτίας βρίσκονται όλοι εκεί με έργα μεγάλης καλλιτεχνικής και συναισθηματικής αξίας. Η εξωστρέφεια της Εθνικής Πινακοθήκης στο Εδιμβούργο σηματοδοτείται επίσης

από πέντε έργα ζωγραφικής Μεγάλων Δασκάλων που εκτίθενται για πρώτη φορά. Έργα των Πουσέν, Γκογκέν, Μονέ, Σαρντέν και Καναλέτο δείχνουν πλέον τη δυνατότητα της εθνικής κιβωτού της Σκωτίας να συνομιλήσει με το διεθνές κοινό και με την ιδιότητα μιας Πινακοθήκης που παρακολουθεί την ιστορία της τέχνης. Ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει συνολικά 460 έργα ζωγραφικής σε όλες τις αίθουσες της νέας Πινακοθήκης. Είναι μια μεγάλη επένδυση για το μέλλον της Σκωτίας.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

«...με μια σφαίρα να τον περιμένει στο τέρμα του»

Ο **Μπενχαμίν Λαμπατούτ** έχει βρει ένα χρυσωρυχείο ιστοριών στον κόσμο της φυσικής, της χημείας, των μαθηματικών. Ο Χιλιανός συγγραφέας που του αρέσει να υπερδεύει την ιστορική πραγματικότητα με τη μυθοπλασία, τη βιογραφία με τη φανταστική προσωπογραφία και το χρονικό των επιστημονικών επιτευγμάτων με τη δαιμονολογία της εσωτερικής μας τρικυμίας, δεν μπορεί να ανακόψει τα αλληπάληνλα κύματα της δημιουργικής εμμονής του: το ότι η επιστήμη βασίζεται στη λογική και στην εμπειρία· το ότι η επιστήμη βρίσκει το παράλογο και την οργανιαστική φαντασία μέσα στη φύση. Πώς γίνεται να ισχύουν και τα δύο; Και όμως.

Στο νέο του βιβλίο, «Maniac», ο Λαμπατούτ (ο κύριος Γκρι τον λάντρεψε στο «Όταν παύουμε να καταλαβαίνουμε τον κόσμο», έπειτα στον «Λίθο της τρέλας» και τώρα

**Αν ανακαλύψετε μια
δυσαρμονία στη φύση,
δεν πρέπει ποτέ να
μιλήσετε γι' αυτό, ούτε
στον ίδιο σας τον εαυτό.**

στο «Maniac» – όλα από τις εκδ. Δώμα, όλα εξαιρετικά μεταφρασμένα από την Αγγελική Βασιλάκου) σκιαγραφεί μια σειρά από πορτρέτα επιστημόνων που υπήρξαν μεγάλα μυαλά – και ακραίοι άνθρωποι (περισσότερα για το βιβλίο προσεχώς στις σελίδες του ενθέτου από τον Μανώλη Ανδριωτάκη).

Παράδειγμα, ο Αυστριακός φυσικός Πάουλ Ερενφεςτ, η τραγική ιστορία του οποίου φιλοξενείται στο πρώτο κεφάλαιο «Πάουλ ή Η ανακάλυψη του ανορθολογικού». Η λογική δεν είναι ποτέ αρκετή για τον Ερενφεςτ. Γι' αυτόν, «η

Ο φυσικός Πάουλ Ερενφεςτ μιλάει για τη «δυσαρμονία στη φύση», πρωτίστως στον εαυτό του. Και τρελαίνεται.

πραγματική κατανόηση ήταν μια συνολικά σωματική εμπειρία, κάτι που ενέπλεκε ολόκληρη την ύπαρξή σου, όχι μόνο τον νου ή τη λογική σου».

Ο Ερενφεςτ είναι πιστός στη γυναίκα του, μα την ίδια στιγμή είναι εμμονικός με την ερωμένη του, τη Νέλλν. Πρόκειται για μια σχέση που οδηγείται στην καταστροφή. Η Νέλλν το βλέπει πρώτα αυτό. «Στη φύση, έλεγε η Νέλλν, υπάρχουν πράγματα που βρίσκονται έξω από την έννοια του μέτρου, πράγματα που δεν μπορούν να παρομοιαστούν με τίποτα, που δεν υπακούουν σε αναλογίες και που αντιστέκονται σε κάθε κατηγοριοποίηση, διότι υπάρχουν εκτός της τάξης που κανονικά διέπει όλα τα φαινόμενα. (...) Αν ανακαλύψετε μια δυσαρμονία στη φύση, εξήγησε η Νέλλν, κάτι που αναιρεί πλήρως τη φυσική τάξη των πραγμάτων, δεν

πρέπει ποτέ να μιλήσετε γι' αυτό, ούτε στον ίδιο σας τον εαυτό δεν πρέπει να το πείτε»...

Αλλά, φυσικά, ο Ερενφεςτ μιλάει για τη «δυσαρμονία στη φύση», πρωτίστως στον εαυτό του. Οι μαύρες τρύπες δεν υπάρχουν μονάχα στον ουρανό. «“Ανθρωποι σαν εμένα γιατί να είναι καταδικασμένοι να ζουν;” έγραφε στην ερωμένη του εκείνο το τελευταίο του καλοκαίρι».

Καμία από τις γυναίκες δεν «μπορούσε να τον βγάλει από το μονοπάτι που κάποια άγνωστη δύναμη έμοιαζε να έχει επιλέξει για λογαριασμό του, με μια σφαίρα να τον περιμένει στο τέρμα του».

Πράγματι· η ιστορία ξεκινά με δύο πυροβολισμούς. Τελειώνει με την αναμονή των πυροβολισμών αυτών. «Στις δέκα θα έφτανε στον προορισμό του», η τελευταία πρόταση. Τόσο λογική μα και τόσο παράλογη την ίδια στιγμή.

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗ**

Και σήμερα είναι Κυριακή

Για τον κατώτερο δημόσιο υπάλληλο Ζαν Ντεζέρ, τον ήρωα της νουβέλας «Οι Κυριακές του Ζαν Ντεζέρ» (Αντίποδες, 2023) του ακύμορου Ζαν ντε λα Βιλ ντε Μιρμόν (Jean de La Ville de Mirmont, 1886-1914), η Κυριακή είναι η πιο ευχάριστη μέρα της άλλως άχαρης και ερημικής ζωής του. Η μέρα προσφέρεται για βόλτες, φαγητό στο εστιατόριο, θερμά λουτρά, τυχαίες οιονεί ερωτικές συναντήσεις, ακόμη και για αυτοκτονία. Ένα μόνο πράγμα δεν σκέφτεται να κάνει ο συμπαθής κύριος Ιωάννης Ερμπος (Jean Désert/désert), στη θλιβερή τελικά Κυριακή του: να πάει εκκλησία. Δεν μας παραξενεύει: την εποχή που γράφεται η νουβέλα (1914), ο θρησκευτικός χαρακτήρας της Κυριακής έχει υποχωρήσει στη Γαλλία, όπως και σε όλο τον δυτικό χριστιανικό κόσμο.

Η μέρα της Κυριακής έχει μακρά και πλούσια ιστορία, από τη στιγμή που ήρθε να πάρει τη θέση του ιουδαϊκού Σαββάτου και να γίνει για τους χριστιανούς, κατ’ εικόνα του Σαββάτου, ημέρα λατρείας του Θεού καισχόλης [βλ. εν προκειμένω το βιβλίο του αντιβεντιστή Samuele Bacchiocchi (1938-2008), «From Sabbath to Sunday: A Historical Investigation of the Rise of Sunday Observance in Early Christianity», The Pontifical Gregorian University Press, 1977]. Η ιστορία αυτή έχει πολλές φάσεις, αλλά όλες περιστρέφονται γύρω από τρία στοιχεία: θρησκεία, εργασία, διασκέδαση. Για τους χριστιανούς είναι η ημέρα της Ανάστασης του Χριστού (αλλά και της έλευσης του Παρακλήτου: Πεντηκοστή), άρα κατεξοχήν ημέρα Κυρίου, dies Dominicus, εξ ου και η ονομασία της σε πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες (Κυριακή, Domenica, Daminica, Domingo, Dimanche). Ας σημειώσουμε παρεμπιπτόντως ότι σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες δεν συνδέεται με τον Κύριο αλλά με τον ήλιο (Sunday, Sonntag, Sontag), ονομασία εθνικής αφετηρίας (Sol invictus), αποδεκτή πάντως από τους χριστιανούς, αφού ο Χριστός είναι ο ήλιος της δικαιοσύνης. Τον καρό της χριστιανοσύνης (Christendom), στον κυριακάτικο εκκλησιασμό συ-

Αγαπημένη κυριακάτικη ιεροτελεσσία: εφημερίδες και καφενείο. Μια «λειτουργία μετά τη λειτουργία», παρότι ο αριθμός των πιστών φθίνει...

Οποιος ελέγχει την κοινωνική οργάνωση του χρόνου ελέγχει την κοινωνία και τη ζωή των ανθρώπων.

γκροτείται και ανασυγκροτείται η κοινότητα και σφυρηλατείται η ενότητά της. Μετά το τέλος της χριστιανοσύνης και όσο υποχωρεί, στα νεότερα χρόνια, ο θρησκευτικός χαρακτήρας της Κυριακής, τόσο διευρύνεται αντίστοιχα το πεδίο της εργασίας και της διασκέδασης.

Απαξίωση και... καταργηση

Η ιστορία της Κυριακής έχει τεράστιο ενδιαφέρον, γιατί η ημέρα αυτή αποτέλεσε πεδίο αναμέτρησης διαφόρων θεσμών και κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων που, μέσω του καθορισμού του περιεχομένου και της κοινωνικής λειτουργίας της, διεκδίκησαν τον έλεγχο του κοινωνικού χρόνου. Οποιος ελέγχει την κοινωνική οργάνωση του χρόνου ελέγχει την κοινωνία και τη ζωή των ανθρώπων. Ο καλός Γάλλος ιστορικός Αλέν Καμπαντούς (Alain Cabantous) στο βιβλίο του «Le Dimanche, une histoire. Europe occidentale (1600-1830)» (Seuil, 2013), μελετάει τις λογής λογής διεκδικήσεις της Κυριακής, κατά την κρίσημ αυτήν περίοδο της ευρωπαϊκής ιστορίας, την περίοδο δηλαδή του προτεσταντισμού, της καθολικής αντιμεταρρύθμισης και τε-

λικά της Γαλλικής Επανάστασης. Δεν μπορώ βεβαίως να συμπυκνώσω εδώ τούτη την ιστορία, σημειώνω μόνο παραδειγματικά ότι οι καλβινιστές δεν πιστεύουν στην ιερότητα της Κυριακής – για τη Μεταρρύθμιση εν γένει καμία μέρα δεν είναι ιερότερη από μια άλλη–, η οποία δεν είναι εξάλλου μέρα Θείας Κοινωνίας, αφού λίγες Κυριακές τον χρόνο (τέσσερις σε πολλές περιπτώσεις) τελείτο Θεία Ευχαριστία· η Κυριακή είναι γι’ αυτούς η μέρα της κοινοτικής ακρόασης του Λόγου, των έργων της φιλαλληλίας και, βεβαίως, της ευρείας απαγόρευσης των διασκεδάσεων (σ. 80). Για την Καθολική Εκκλησία της αντιμεταρρύθμισης, ο μν εκκλησιασμός συνιστά βαρύτατο αμάρτημα, οι διασκεδάσεις απαγορεύονται και προβλέπονται αυστηρές κυρώσεις για τους παραβάτες. Η Γαλλική Επανάσταση, στο πλαίσιο του αγώνα της εναντίον του χριστιανισμού και προκειμένου να ελέγξει τον κοινωνικό χρόνο προς τη δική της κατεύθυνση, θα καθιερώσει το 1793 νέο ημερολόγιο, σύμφωνα με το οποίο οι μήνες διαιρούνται σε τρεις δεκάδες, με την τελευταία μέρα, τη δεκάτη (décadi), να ορίζεται ως ημέρα αργίας. Από το 1793 έως το 1805 η Κυριακή δεν υπάρχει πλέον ως ημέρα στη Γαλλία.

Μια μέρα όπως οι άλλες

Σήμερα, εδώ και πολλές δεκαετίες, η Κυριακή είναι στην Ευρώπη μια μέρα σχεδόν σαν όλες τις άλλες και, για όσους εξα-

κολουθεί να είναι αργία, σημαίνει ό,τι ορίζουν το γούστο και οι συνήθειες του καθενός: γήπεδο για την παρακολούθηση του αγώνα της αγαπημένης ομάδας, τρέξιμο, επίσκεψη στα μουσεία ή στα πεθερικά και χίλια δυο άλλα. Δεν θα αποφύγω να πω ότι για μένα προσωπικά μένει πάντα η ωραιότερη μέρα της εβδομάδας, από τα παιδικά μου χρόνια μέχρι σήμερα, για πολλούς και διαφορετικούς λόγους κάθε εποχή, μα και για έναν σταθερό: το ανακαινιζόμενο κάθε βδομάδα δώρο της Λειτουργίας. Στα μαθητικά χρόνια, ήταν διπλά και τριπλά η ωραιότερη, γιατί ήταν η μόνη μέρα χωρίς σχολείο και η μόνη επίσης που τρώγαμε όλοι μαζί στο σπίτι το μεσημέρι. Αργότερα, στην κυριακάτικη απόλαυση προστέθηκε η ανάγνωση εφημερίδων στο καφενείο, που διπλασιάστηκε και αυτή, όταν τις διάβαζα μαζί με τον γιο μου, αλλάζοντας λίγες κουβέντες. Εδώ και κάμποσα χρόνια, η Κυριακή είναι και η μέρα δημοσίευσης κάποιου κειμένου μου στην ανά χειρας εφημερίδα, μία φορά τον μήνα και από φέτος δύο φορές, που συνοδεύεται από τα μηνύματα φίλων, με σχόλια, παρατηρήσεις, αντιρρήσεις. Για τους ανθρώπους της ηλικίας μου, η ανάγνωση των εφημερίδων την Κυριακή αποτελούσε προέκταση της λατρείας της ημέρας, «λειτουργία μετά τη λειτουργία».

Ο πολιτισμός της εφημερίδας

Ομολογώ πως θλίβομαι πραγματικά όταν διαπιστώνω ότι πολλοί συνομήλικοι έχουν πάψει να διαβάζουν εφημερίδα, ούτε καν τις κυριακάτικες, αλλά είναι κολημένοι όλη μέρα στα τηλεοπτικά. Ο κόσμος ο δικός μας είναι ο πολιτισμός της εφημερίδας, και πρέπει να τον υπερασπιστούμε, όχι ανταγωνιστικά ούτε γιατί είναι ο καλύτερος όλων, αλλά απλώς επειδή είναι ο δικός μας. Ο,τι πάντως και αν σημαίνει για τον καθένα, η Κυριακή πρέπει να μείνει για όλους ημέρασχόλης. Έχει πολύ μεγάλη πνευματική σημασία να καταπαύει ο άνθρωπος από την εργασία του μία μέρα την εβδομάδα, να σχολάζει, να σταματάνε οι συναλλαγές και να μην ακούγεται την ημέρα αυτή ο ήχος του χρήματος.

500 ΛΕΞΕΙΣ

ΜΕ ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ

Ο Γιάννης Νικολούδης γεννήθηκε το 1987 στο Ηράκλειο Κρήτης. Σπούδασε οικονομικά στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Διηγήματά του έχουν διακριθεί σε διαγωνισμούς. Το 2016 εκδόθηκε το πρώτο του βιβλίο («Αμοιρό παιδί», εκδόσεις Παράξενες Μέρες). Ακολούθησε το «Από χώμα και κόκαλα» (εκδόσεις Σκαρίφημα, 2021), που ήταν υποψήφιο για το βραβείο νουβέλας του περιοδικού «Ο Αναγνώστης». Ο «Αδειος τόπος», που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις Πατάκη, είναι το τρίτο του βιβλίο.

Ποια βιβλία έχετε αυτόν τον καιρό πλάι στο κρεβάτι σας;
Το «ΡΟΡΙ280» του Τζιμ Τόμσον, το «Γιουνγκ και μυθολογία» του Ρόμπερτ Σίγκαλ και το «Τέλος του κόκκινου ανθρώπου» της Σβετλάνα Αλεξέβιτς.

Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον στοιχείο που μάθατε πρόσφατα χάρη στην ανάγνωση ενός βιβλίου;
Μια φράση που συγκράτησα από ένα βιβλίο του Ρίτσαρντ Ντόκινς (καθώς περιγράφει τη λειτουργία των γονιδίων): «Το σώμα είναι ένα συνονθύλευμα από συμβιβασμούς».

Ποιο κλασικό βιβλίο διαβάσατε πρόσφατα για πρώτη φορά;
Την «Κατάρα των Ντέιν» του Ντάσιελ Χάμετ.

Περιγράψτε την ιδανική αναγνωστική συνθήκη.

Εκτός σπιτιού: Φλοίσβος, λιγοστές ανθρώπινες φιγούρες στο βάθος, απαγόρευση (διά ροπάλου) μουσικής και ρακετών. Εντός σπιτιού: όχι δυνατό φως, χαμηλή (πολύ χαμηλή) μουσική, ένα αιλουροειδές να σε δυσκολεύει να γυρίζεις τις σελίδες.

Υπάρχουν βιβλία για τα οποία να νιώθετε ενοχές που σας άρεσαν;
Ας νιώθουν ενοχές όσοι δεν διαβάζουν βιβλία.

Τι είναι αυτό που σας συγκινεί περισσότερο σε ένα βιβλίο;

Τα ρίσκα που είναι διατεθειμένος να πάρει ο συγγραφέας. Η αδιαφορία του για την όποια «πολιτική ορθότητα», «μόδα» ή τάσεις. Η προσπάθειά του να μιλήσει με ειλικρίνεια για την ανθρώπινη συνθήκη.

Ποιο είναι το επόμενο βιβλίο που θα διαβάσετε;
Η «Κασέτα» της Λούλας Αναγνωστάκη καθώς και ο «Χορός του θανάτου» του Στρίντμπεργκ είναι οι επόμενες αναγνώσεις.

Πώς προέκυψε ο τίτλος «Αδειος τόπος» και σε τι αναφέρεται;
Ο τίτλος προέκυψε μέσα από το ίδιο το κείμενο και ήταν μια επισήμανση/πρόταση ενός ανθρώπου που εκτιμώ και θαυμάζω. Νομίζω ότι έχει διττή σημασία. Αφενός αναφέρεται στην ερήμωση της ψυχής, σε έναν κόσμο χωρίς αγάπη και συμπόνια. Αφετέρου έχει να κάνει με ένα είδος κάθαρσης. Κάπου στο βιβλίο, άλλωστε, ο ήρωας λέει ότι «Αδειασε από κακό αίμα και εικόνες».

Ποια η σημασία της «ρίζας» στο βιβλίο;
Νομίζω ότι το βιβλίο μιλάει κυρίως για την απουσία ρίζας. Ο ήρωας δεν έχει πουθενά να πατήσει. Γι’ αυτό ακριβώς νέφτει έτσι άσχημα.

Επιμέλεια: **ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΚΑΡΑΚΗ**

Η Read Library στο Nicosia Book Festival

7 και 8 Οκτωβρίου στο Πάρκο της Ακρόπολης

Για πρώτη φορά φέτος η Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Read συμμετέχει στο Nicosia Book Festival. Η Read Library διοργανώνει δράσεις στον χώρο του Φεστιβάλ, στο Πάρκο της Ακρόπολης, που απευθύνονται σε μικρούς και μεγάλους αναγνώστες. Το πρόγραμμα δραστηριοτήτων Read Library στο Nicosia Book Fest 2023 περιλαμβάνει:

Σάββατο 7 Οκτωβρίου
11:00 - Μουσικοκινητικό παιχνίδι και διαδραστική αφήγηση του παιδικού βιβλίου «Το χωριουδάκι του Νοστιμούλη» από τη δημιουργό του διατροφολόγο Ιωάννα Μασούρα.
12:00 - Γνωριμία με τη συγγραφέα παιδικών βιβλίων Γεωργία Κυριάκου.
17:00 - Δράση της Read Library για παιδιά με τίτλο: «Παίζω με τα γράμματα, μαντεύω τις λέξεις, βάζω φαντασία και φτιάχνω ένα e-book». Συμμετέχουν οι: Καπανδρέου Ανδρέας, συγγραφέας/ βιβλιοθηκονόμος, Πανάου Πέτρος, συγγραφέας/ καθηγητής Παιδικής Λογοτεχνίας στο University of Georgia, Περικλέους Έλενα, πρόεδρος ΚΕΣΠΝΒ/ Συντονίστρια Πολιτιστικής Παιδείας στο Υφυπουργείο Πολιτισμού/ Εκπαιδευτικός/ Συγγραφέας, Πέτρου Θεοδώρα, πρόεδρος ΚΕΒΕΠ/ Βιβλιοθηκονόμος.
18:00 - Αφήγηση της ιστορίας για παιδιά «Μύθος και αληθείες για τα ζώα συντροφιάς» του υπουργείου Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος από τους δημιουργούς του Μαρίνα Μιχαηλίδου Καδή και Χάρη Νικολάου.

Κυριακή 8 Οκτωβρίου
11:00 - Διαδραστική παρουσίαση του παιδικού βιβλίου «Ντέον το ακορτέον» από τη δημιουργό του, Κλεοπάτρα Χαράλαμπος.
12:00 - Γνωριμία με τον επικοινωνιολόγο/ συγγραφέα Λάκη Αργυρού. 15:00: Συζήτηση με τίτλο «Το βιβλίο στην αιωνιότητα» Συμμετέχουν: Καπανδρέου Ανδρέας, συγγραφέας/ βιβλιοθηκονόμος, Πανάου Πέτρος, συγγραφέας/ καθηγητής Παιδικής Λογοτεχνίας στο University of Georgia, Περικλέους Έλενα, πρόεδρος ΚΣΠΠΝΒ/ Συντονίστρια Πολιτιστικής Παιδείας στο Υφυπουργείο Πολιτισμού/ Εκπαιδευτικός/ Συγγραφέας, Πέτρου Θεοδώρα, πρόεδρος ΚΕΒΕΠ/ Βιβλιοθηκονόμος. Συντονίζει η Λασθηιώτακη Ανδρονίκη, επιμελήτρια Ψηφιακής Βιβλιοθήκης Read / Μέλος Δ.Σ. ΚΣΠΠΝΒ. Στη Λογοτεχνική Σκηνή.
17:00: Γνωριμία με τη συγγραφέα Γιόλλα Δαμιανού Παπαδοπούλου.

Όλες οι δραστηριότητες, εκτός από τη συζήτηση με τίτλο «Το βιβλίο στην αιωνιότητα», θα πραγματοποιηθούν στον χώρο της Read Library.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της **ΛΙΝΑΣ ΠΑΝΤΑΛΕΩΝ**

Ενα βλέμμα από το Ψυχικό

ΜΑΡΙΛΗ ΜΑΡΓΩΜΕΝΟΥ
Εφήμερος
εκδ. Καστανιώτη, **σελ.** 480

Τον Ιανουάριο του 1999, πάνει δουλειά στην εφημερίδα «Εφήμερος» ο εικοσάχρονος Λεωνίδας Δρακόμπαλλος. Πιστεύει πως γράφει καλά και πως γράφοντας μπορεί να αλλάξει τον κόσμο. Μένει στην πλατεία Αγίας Ειρήνης, κυκλοφορεί με περιβολή Εξαρχείων, αλλά η καβάτζα του είναι στο Ψυχικό, όπου τον περιμένει το παστίτσιο της μαμάς. Μολονότι μπαίνει ήδη ενθουσιώδης στο δημοσιογραφικό κολαστήριο του «Εφήμερου», ο ενθουσιασμός του απογειώνεται όταν μαθαίνει ότι εκεί μέσα βυσοδομεί μια δράκα τρομοκρατών. Θέλουν και αυτοί να αλλάξουν τον κόσμο. Εκτός από πένες, έχουν και ρουκέτες. Ο Λεωνίδας προσχωρεί άσκεπτα στην ομάδα τους, για να συνειδητοποιήσει σύντομα πως ο ρόλος που είχε διαλέξει για τον εαυτό του ήταν ο πλέον ακατάλληλος. Στο δεύτερο μυθιστόρημά της, η Μαρίλη Μαργωμένου επανέρχεται στο περιβάλλον του πρώτου της βιβλίου, «Το θηρίο βγήκε βόλτα», όπου κυριαρχούσε η εξαρχείωση του σωφρονιστικού συστήματος μέσα από το βλέμμα

ενός έμφροβου δημοσιογράφου, ο οποίος εξελίσσεται εντυπωσιακά φαύλος. Και εδώ με φόντο τη γραφεία μιας εφημερίδας, η Μαργωμένου σκιαγραφεί μια βαθιά νοσούσα κοινωνία, που οδεύει στη νέα χιλιετία διαβρωμένη από τις πλάνες και τις ψευδαισθήσεις της δεκαετίας του ’90. Στη σκηνογραφία της εποχής όλα λαμποκοπούν, ενόσω, όπως εκ των υστέρων είδαμε, απλώς ισορροπούν στο χείλος του τέλους. Τα ρεκόρ στο Χρηματιστήριο υποθάλπουν τη συλλογική ευδαιμονία, τα δόκανα των ΕΛΔΕ (εταιρείες ελέους δυνάμει εκατομμυριούχων) σπίνονται δίπλα σε εξωτικά εστιατόρια, οι τρομοκράτες επιμένουν μαχόμενοι, αν και σταδιακά «ξεπέφτουν σε χτυπήματα χαμηλού ρίσκου», οι εφημερίδες διατηρούν το κύρος τους, τα κινητά φέρνουν κοντά τους ανθρώπους και τα chat rooms φιλοξενούν τα πρώτα ψηφιακά ειδύλλια, η Βίλα Αμαλία ανθοβολεί κατελιμμένη,

τη «Matrix» μαρτυρεί το μέλλον. Χάρη στην εντόπια τρομοκρατία, ο Χάρης ανακάλυψε πως ο κόσμος μπορεί να γίνει συναρπαστικός. Η αφέλεια τον προστατεύει από την πραγματικότητα. Αλλωστε και η ομάδα τον αντιμετωπίζει σαν παιδί. Στη γιάφκα τον βάζουν να κοιμηθεί σε ένα παιδικό δωμάτιο, ενώ όταν έρχεται η ώρα των όπλων, τον πηγαίνουν για πείνιμπολ. Το 1999 εναλλάσσεται με το 2018, όπου παρακολουθούμε τον τρόφιμο ενός γηροκομείου, γνώριμο από τον «Εφήμερο». Εδώ η πολέμική στόχευση της συγγραφώς είναι ο ιδρυτής του γηροκομείου, ένας διεφθαρμένος παπάς, ο οποίος παραπέμπει ευθέως στην υπόθεση της «Κιβωτού». Αραγε ο τρόφιμος-τρομοκράτης θα καταφέρει να εξουδετερώσει αυτό το φιλάνθρωπο ανοσιούρημα; Δυστυχώς, η εποχή δεν προσφέρεται για μεγαλεία και ο ίδιος είναι πολύ κουρασμένος, όχι όμως

Ο Ελον Μασκ με το πρώτο Tesla που βγήκε από τη γραμμή παραγωγής του Βερολίνου. Η επιτυχία ακολουθεί κάθε σχέδιό του, όμως ο ίδιος είναι αδύνατο να χαρεί για τα κατορθώματά του. Ακόμα κι όταν τα πράγμα-τα είναι καλά γι' αυτόν, επινοεί δράματα που θα πονέσουν τον ίδιο και τους άλλους για να συνέλθει.

Ο δαίμονας που θέλει να μας σώσει

Το μεγαλείο και τα αδιέξοδα του Ελον Μασκ, του πιο καινοτόμου επιχειρηματία της σύγχρονης τέχνης

WALTER ISAACSON
Elon Musk. Η επίσημη βιογραφία
μυθρ.: Γιώργος Μαραγκός
εκδ. Κλειδάριθμος, 2023, σελ. 770

Του **ΜΑΝΩΛΗ ΑΝΔΡΙΩΤΑΚΗ**

Μπορείς να ξεχωρίσεις τον δημιουργό από το έργο του; Αυτό το κλασικό ερώτημα επανέρχεται σαν λάιτ μοτίβ στο μυαλό μου φυλλομετρώντας την ογκώδη βιογραφία του Ελον Μασκ από τον διάσημο βιογράφο Γουόλτερ Αϊζακσον. Η απάντηση που δίνω είναι ότι το έργο και ο δημιουργός πρέπει να είναι δύο διακριτά στοιχεία. Μπορείς να είσαι σπουδαίος μηχανικός, με τρομερά καινοτόμο έργο, και την ίδια στιγμή να είσαι κάθαρμα. Μπορείς να είσαι μεγάλος επαναστάτης ή σπουδαίος επιστήμονας, και την ίδια στιγμή να είσαι εξαιρετικά τοξικός για το περιβάλλον σου. Μπορείς να είσαι ο πιο επιτυχημένος όλων, και την ίδια στιγμή να είσαι ο πιο δυστυχημένος όλων. Το έργο έχει πατρότητα, αλλά και αυτονομία, δική του ζωή. Ο δημιουργός συνεχίζει να εξελίσσεται μετά την παραγωγή του κάθε έργου, δεν είναι στατικός. Στο επόμενο έργο του δεν είναι ο ίδιος άνθρωπος.

Η επιλογή να διαβάσει κάποιος τη βιογραφία του Μασκ υπό το πρίσμα της διακριτικότητας έργου-δημιουργού θα αποδειχτεί σωτήρια, αν και δεν θα τον απαλλάξει από τη μελαγχολία και το αδιέξοδο που διαπερνά υπογείως όλο το βιβλίο. Απ' τη μια πλευρά, έχουμε να κάνουμε μ' έναν ιδιοφυή και πολύ ικανό άνθρωπο, τα επιτεύγματα του οποίου ξεπερνούν κατά πολύ τα παραδεκτά όρια, και απ' την άλλη έναν πολύ κακοποιντικό τύπο. Συνηθίζουμε να θαυμάζουμε μεγαλοφυείς και καινοτόμους επιχειρηματίες οι οποίοι αλλάζουν βιομηχανίες ολόκληρες, ή επινοούν δικά τους υπερ-περιπτώσεις προϊόντα, στην περίπτωση ωστόσο του Μασκ είμαστε αναγκασμένοι να διευρύνουμε το οπτικό μας πεδίο σ' ένα φάσμα δραστηριοτήτων που δεν έχει κανένα προηγούμενο.

Ο Μασκ είναι ο πλουσιότερος άνθρωπος στον κόσμο γιατί έβαλε κολοσσιαία στοιχήματα παραπάνω από μία ή δύο φορές. Ο άνθρωπος είναι σε θέση να διευ-

θύνει ταυτόχρονα επιχειρήσεις με κεφαλαιοποίηση δισεκατομμυρίων δολαρίων, σαν ένας υπεράνθρωπος μαέστρος, και ταυτόχρονα να βρίσκει τον χρόνο να αναρτά εφηβικού χιούμορ μιμίδια στο X (πρώην Twitter), το οποίο πλέον είναι δικό του. Προφανέστατα, είναι μια μοναδική περίπτωση, και προς επιρρωση, η βιογραφία αυτή είναι η δεύτερη που κυκλοφορεί μέσα σε μόλις 8 χρόνια. Στο προηγούμενο χρονικό της ζωής του, ο δημοσιογράφος Ασλι Βαβς («Elon Musk. Η Tesla, η SpaceX και η αναζήτηση του φανταστικού μέλλοντος», εκδ. Ψυχογιός) έσκαψε βαθιά, αλλά μόνο μέχρι εκεί που του επέτρεψε ο Μασκ. Τώρα, ο Αϊζακσον έμαθε ακόμα περισσότερα για την οικογενειακή ζωή του επιχειρηματία που είχε δύσκολη παιδική ηλικία, και ιδίως για τον εμφανώς διαταραγμένο πατέρα του, τον Ερλ Μασκ.

Χωρίς καμία αμφιβολία στο βιβλίο κυριαρχούν δύο όψεις, η αμφιλεγόμενη προσωπικότητα του Μασκ και τα αξιοσημείωτα επιτεύγματά του. Η τρίτη όψη είναι το ευνοϊκό περιβάλλον μέσα στο οποίο σταδιοδρόμησε ο κακοποιημένος νεαρός.

Το ξεκίνημα

Ο Μασκ ξεκίνησε την επιχειρηματική του διαδρομή ανεβαίνοντας πάνω στο κύμα του Διαδικτύου. Βρέθηκε κι αυτός στο σωστό μέρος τη σωστή στιγμή. Υπήρξε αρκετά τυχερός στο ξεκίνημά του, καθώς η πρώτη του επιχείρηση, η Zip2, προάγγελος των Google Maps, αγοράστηκε από τον κολοσσό Compaq αντί 200 εκατομμυρίων δολαρίων.

Η συμβολή της ευνοίας της τύχης όμως σταματά κάπου εκεί. Αυτό που χαρακτηρίζει τον επιχειρηματία Ελον Μασκ είναι η παθολογική του ροπή προς το ρίσκο. Αντί να επαναπαυθεί στα εκατομμύρια, επέλεξε να τα επενδύσει σε μια νέα εταιρεία, την PayPal, απ' την οποία έγινε δισεκατομμυριούχος. Τον ίδιο δρόμο επέλεξε και μετά. Αντί να καθίσει πάνω στα χρήματά του, τα επένδυσε στην Tesla, στην SpaceX, στην Neuralink, στην SolarCity, στο Twitter, και εσχάτως στην X.AI.

Ο Μασκ κατόρθωσε να κατασκευάσει επαναχρησιμοποι-

Η ροπή του προς το ρίσκο είναι παθολογική. Αντί να επαναπαυθεί στα εκατομμύρια, επέλεξε να τα επενδύσει σε μια νέα εταιρεία, την PayPal, και έγινε δισεκατομμυριούχος.

Ο Ελον Μασκ του Αϊζακσον είναι ένας άνθρωπος που υποφέρει. Του είναι αδύνατο να χαρεί για πολύ τα κατορθώματά του. Ζει για να βρίσκεται σε κρίση.

Στο βιβλίο του Γουόλτερ Αϊζακσον κυριαρχούν δύο όψεις, η αμφιλεγόμενη προσωπικότητα του Ελον Μασκ και τα αξιοσημείωτα επιτεύγματά του.

ήσιμους πυραύλους και να κερδίσει σημαντικά συμβόλαια με τη NASA. Πιστεύει ότι η επιβίωσή μας ως είδους εξαρτάται από το αν θα γίνουμε διαπλανητικοί είδος ή όχι. Για τον Μασκ, η δημιουργία αποικιών στον Άρη πρέπει να γίνει υπαρξιακή μας προτεραιότητα. Κάθε επιχειρηματική του δραστηριότητα χαρα-

κτηρίζεται από μια αίσθηση κατεπείγοντος. Για να ανακόψουμε τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, πρέπει να στραφούμε σε πιο καθαρές μορφές ενέργειας. Η Tesla μεταμορφώνει την αυτοκινητοβιομηχανία, και ξαφνικά αρχίζει να πουλάει περισσότερα ηλεκτρικά αυτοκίνητα από όλες μαζί τις ανταγωνίστριές της. Η SolarCity εγκαθιστά ηλιακά πάνελ, η Neuralink στοχεύει στη διεπαφή εγκεφάλου-υπολογιστή, το Twitter δικτυώνει ενεργούς, και μη, πολίτες, και η X.AI δημιουργεί μια νέα και ασφαλή τεχνητή νοημοσύνη. Αν θέλει κάποιος να δει τι συμβαίνει σήμερα στις νέες τεχνολογίες δεν έχει παρά να διαβάσει τη βιογραφία του. Ο Μασκ έχει βάλει παντού τα χέρια του. Ετοιμάζει ανθρωπομόρφο ρομπότ, τα Optimus, ετοιμάζει αυτο-οδηγούμενα οχήματα, ετοιμάζει διαπλανητικές αποστολές. Και ταυτόχρονα, βγάζει πολλά χρήματα.

Το τίμημα που πληρώνει για να τα πετύχει όλα αυτά είναι υψηλό. Ο βιογράφος του γίνεται μάρτυρας του πόνου του. Ο Ελον Μασκ του Αϊζακσον είναι ένας άνθρωπος που υποφέρει. Του είναι αδύνατο να χαρεί για πολύ τα κατορθώματά του. Ζει για να βρίσκεται σε κρίση, κι όταν τα πράγματα είναι καλά για αυτόν, επινοεί δράματα που θα πονέσουν τον ίδιο και τους άλλους για να συνέλθει. Η χαρά του διαρκεί ελάχιστα και εκφράζεται κυρίως με εκκεντρικούς και παιδιάστικους τρόπους. Οι σχέσεις του με τους ανθρώπους απέχουν πολύ απ' το να είναι ισορροπημένες. Είναι σαν να αναβιώνει διαρκώς την κακοποιντική σχέση με τον πατέρα του. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες πολλών υπαλλήλων του, φίλων, γνωστών και συγγενών, ο Μασκ μπορεί να γίνει δαιμονιζόμενη προσωπικότητα του Ελον Μασκ, εκδηλώνει χειριστικότητα, συναισθηματική απόστασιοποίηση, ακραία σκληρότητα, το κακοποιντικό προφίλ του δεν θα μπορούσε να σκιαγραφηθεί με πιο μελανά χρώματα. Κι όλα αυτά δικαιολογούνται απ' τα αξιοσημείωτα και αδιαμφισβήτητα αποτελέσματα.

Βασανισμένη ψυχή

Αφθονα περιστατικά της αφήγησης σε κάνουν να πιστέψεις ότι

ο πλουσιότερος άνθρωπος του κόσμου είναι μια βασανισμένη ψυχή, η οποία ιδανικά θα έπρεπε να αναζητήσει επειγόντως βοήθεια από επαγγελματία ψυχικής υγείας. Το παράδοξο ότι αυτός ο άνθρωπος μπορεί να αγοράσει τα πάντα, αλλά όχι την ψυχική του υγεία, δεν περνάει απαρατήρητο. Ο ίδιος παραδέχεται ανοιχτά ότι είναι διπολικός, και ότι διαμορφώθηκε από τις «αντιξοότητες» της παιδικής του ηλικίας, επικαλείται διαρκώς το γεγονός ότι έχει Ασπεργκερ και αμφισβητεί την ψυχική του ισορροπία. Πιθανώς να είναι αργά για κάποια ανατροπή· η σκληροπυρηνική στάση ζωής απέναντι στους άλλους και στον εαυτό του έχει γίνει μέρος της ιδεολογίας του. Χωρίς αυτά, τα επιτεύγματα και το οικοδόμημα που έχει φτιάξει, καταρρέουν.

Το πιο διαφωτιστικό μέρος του βιβλίου αναφορικά με την αντιφατική προσωπικότητα και τον ψυχισμό του Μασκ είναι τα σχόλια του βιογράφου του για τον πατέρα του, Ερλ Μασκ. Ενώ η μητέρα του, Μέι, βρίσκεται διαρκώς στο κάδρο της ζωής του, ο Ερλ κρατιέται σε απόσταση ασφαλείας. Ο Μασκ τον περιγράφει ως έναν ασταθή, σκληρό και ανισόρροπο πατέρα, ο οποίος τον ταλαιπώρησε πολύ στην παιδική και εφηβική του ηλικία. Πρώην γυναικες του μαρτυρούν ότι όταν ο Ελον μπαίνει σε «λειτουργία δαίμονα», μοιάζει με τον πατέρα του. Ο Ερλ Μασκ διατρέχει την αφήγηση ως ένας αντι-ήρωας, ένα φάντασμα απ' το οποίο τρέχει μάταια να γλιτώσει ο πρωταγωνιστής, ο οποίος έχει διαρκώς στο πλευρό του τη μητέρα νάρκισσο.

Μεσσιανισμός

Ο Μασκ δηλώνει ότι πίσω από το όραμά του βρίσκεται η επιθυμία να σώσει την ανθρωπότητα. Είναι ολοφάνερα επηρεασμένος απ' τα μυθιστορήματα επιστημονικής φαντασίας και τα βιντεοπαιχνίδια που εξακολουθεί να παίζει. Διαχρονικό σημείο αναφοράς του, το σατιρικό μυθιστόρημα του Ντάγκλας Άνταμς, «Γυρίστε τον γαλαξία με ωτοστόπ». Ο Μασκ μιλάει διαρκώς για υπαρξιακούς κινδύνους, για την τεχνητή νοημοσύνη, την κλιματική αλλαγή, και προτείνει ρηξικέλευστες λύσεις, τον αποικισμό του Άρη, το

τσιπάρισμα των εγκεφάλων μας.

Το ερώτημα είναι: γιατί θέλει να μας σώσει; Ενδιαφέρεται πρωτίτως για τον εαυτό του, θα μπορούσε να πει κάποιος κακοπροαίρετος. Ο μεσσιανισμός του δημιουργεί ερωτήματα καθώς στις σχέσεις του με τους άλλους ανθρώπους δεν φαίνεται να είναι ιδιαίτερα τρυφερός, ή πονόψυχος. Να το πούμε με άλλα λόγια, δεν φαίνεται ο Μασκ να αγαπάει ιδιαίτερα τους ανθρώπους. Τους μεταχειρίζεται με τον χειρότερο τρόπο, ως μέσα, ως εργαλεία και μηχανές, που μπορούν να αντικατασταθούν. Γιατί να θέλει να τους σώσει, εκτός απ' το να διατηρήσει την εξουσία του πάνω τους; Χωρίς υπηκόους, σκέφτεται κανείς, δεν θα μπορεί να είναι πια βασιλιάς. Η βιογραφία του καταδεικνύει ότι μπορεί να είναι κάποιος ο πλουσιότερος όλων σε χρήματα, και μαζί ο πιο ανώριμος. Το νόημα της ζωής προφανώς και δεν είναι το 42 όπως αποφαίνεται το αγαπημένο του μυθιστόρημα. Εως τώρα, δεν μοιάζει να το έχει αντιληφθεί.

Το μυστικό του «Ιανού»

Ο Μασκ πίστεψε ότι πουλώντας όλα τα σπίτια του θα κερδίσει την εύνοια του διεμφυλικού γιου του, της Τζένα, η οποία τον μισεί και δεν του μιλάει. Πηγαίνει απ' τη μια σύντροφο στην άλλη, κάνοντας διαρκώς παιδιά, για να μειώσει την υπογεννητικότητα, όπως λέει, και περιφέρει ένα παιδί σαν μπρελόκ, το οποίο έχει ονομάσει X, σε επαγγελματικές συναντήσεις του. Επιπλέον, έστειλε ένα αυτοκίνητο στο Διάστημα, γιατί μπορεί. «Εχω συναισθήματα θαμμένα κάτω από πολλές διαδοχικές στρώσεις τσιμέντου», εκμυστηρεύεται στον αδελφό του, τον Κίμπαλ, «και δεν είμαι έτοιμος να τα βγάλω έξω».

Ο Αϊζακσον αφήνει ένα υπονοούμενο ότι ο Μασκ ίσως να κρατάει ένα μυστικό απ' την παιδική του ηλικία. Δεν θα μας έκανε εντύπωση αν στην επόμενη βιογραφία του μαθαίναμε κάτι ακόμα πιο συνταρακτικό. Σε κάθε περίπτωση, ο Αϊζακσον έχει κάνει σπουδαία δουλειά, παρουσιάζοντας ισότιμα τα δύο πρόσωπα του Ιανού. Η γεύση όμως που αφήνει στον αναγνώστη η προωθούμενη σωτηρία του κακοποιημένου κακοποιντή είναι μικρή.

Αναζήτηση στο δάσος της λήθης

Αναψηλάφηση του παρελθόντος σαν να έχει τελεστεί κάποιο έγκλημα

ΠΑΤΡΙΚ ΜΟΝΤΙΑΝΟ
Chevreuse
μτφρ: Αχιλλέας Κυριακίδης
εκδ. Πόλις, 2023, σελ. 142

Του ΔΙΟΝΥΣΗ ΜΑΡΙΝΟΥ

Ένας από καιρό αφρόντιστος κήπος με βεράντα που περιτοιχίζεται από μαντρότοιχο. Η σκουριασμένη εξώπορτα της περιφραξης που οδηγεί στο ξέφωτο ενός δάσους, αλλά και στο παρελθόν. Η κοιλάδα του Σεβρέζ, κατά τα πρότυπα του Μαρσέλ Προυστ, είναι σαν ένας νέος κόσμος να ανοίγεται στο τοπίο. Δάσος, λίμνες, άλση, πάρκα, μνήμες, άνθρωποι, αποσιωπημένες πράξεις: όλα αυτά είναι το Σεβρέζ μέσα στην ομιχλώδη μνήμη του Ζαν Μποσμάν. Ένα ακόμη alter ego του Γάλλου νομπελίστα συγγραφέα Πατρίκ Μοντιανό, έτσι όπως μας τον εμφανίζει στο πρόσφατο βιβλίο του, «Chevreuse».

Η αναφορά στον συγγραφέα του «Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο» δεν είναι τυχαία, καθώς τούτο το βιβλίο μοιάζει να είναι περισσότερο από οποιοδήποτε άλλο του Μοντιανό τόσο κοντά

στον Προυστ. Η διαφορά είναι ότι ο Προυστ καταλαμβάνεται από λαχτάρα για την παιδική του ηλικία και η γεύση μιας μαντλέν είναι ικανή να πυροδοτήσει με αυθόρμητο τρόπο μια σειρά από ευτυχισμένες αναμνήσεις. Στην περίπτωση του Μοντιανό, έχουμε μια αναψηλάφηση του παρελθόντος ωσάν να έχει τελεστεί κάποιο έγκλημα εκεί πίσω στον χρόνο και τώρα ο ήρωας, εν προκειμένω ο Μποσμάν, να προσπαθεί να μαζέψει τις ψιφίδες της μνήμης, μέσα από ένα δάσος λήθης, ώστε να βρει θύτες και θύματα.

Δεν είναι τυχαίο ότι το βιβλίο αφήνει μια αίσθηση αστυνομικής πλοκής, καθώς ο ήρωας περιδιαβάζει στη συνοικία Οτέιγι του Παρισιού και στην κοιλάδα του Σεβρέζ. Δύο τόποι που διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην πλοκή.

Ήδη από την εισαγωγή του βιβλίου ο συγγραφέας Μποσμάν σημειώνει ονόματα, αποσπάσματα τραγουδιών, δρόμους και ανθρώπους. Λεπτομέρειες που πιστεύει πως θα ρίξουν φως σε πράγματα που του συνέβησαν πριν από πενήντα χρόνια μετα-

Λίμνες, άλση, πάρκα, μνήμες, άνθρωποι, πράξεις. Αυτά είναι το Σεβρέζ μέσα στην ομιχλώδη μνήμη του Ζαν Μποσμάν, ενός ακόμη alter ego του Γάλλου νομπελίστα συγγραφέα Πατρίκ Μοντιανό.

«Οι διαφορετικές περίοδοι μιας ζωής αντιστοιχούν και σε πολλούς διαδοχικούς θανάτους», σημειώνει ο συγγραφέας.

Ξύ Οτέιγι και Σεβρέζ. Αν και έχουμε να κάνουμε με ολιγοσέλιδο βιβλίο, ο Μοντιανό με θαυμαστή πυκνότητα μας εμφανίζει τον ήρωά του σε τρεις διαφορετικές χρονικές περιόδους: ως παιδί, ως εικοσάχρονο και ως ώριμο πια. Για να επιβεβαιωθεί αυτό που ο ίδιος γράφει στο μυθιστόρημά του: «Οι διαφορετικές περίοδοι μιας ζωής αντιστοιχούν και σε πολλούς διαδοχικούς θανάτους». Γίνεται αντιληπτό ότι ως παιδί, ο Μποσμάν έγινε μάρτυρας ορισμένων γεγονότων που συνέβησαν σε ένα σπίτι στο Σεβρέζ. Επίσης, ως εικοσάχρονος βρέθηκε μπλεγμένος σε έναν κύκλο ανθρώπων που δεν φημιζονταν για την καλοσύνη τους, με αποτέλεσμα να πέσει θύμα των μηχανορραφιών τους.

Πλέον, ως μεγάλος, ο Μποσμάν, ο οποίος είναι επιπλέον και συγγραφέας, ξαναφτιάχνει αυτόν τον περασμένο κόσμο ψηφίδα ψηφίδα, του μεταγγίζει τη δύναμη της μυθοπλασίας, μετατρέπει τα πρόσωπα του παρελθόντος του (άλλοτε υπαρκτά και άλλοτε φανταστικά) σε ήρωες ενός εν εξελίξει έργου.

Αυτό που καταφέρνει ο Μοντιανό είναι να ενώνει και ταυτόχρονα να επιτρέπει να συγκρου-

στούν δύο εντελώς ασύμβατοι κόσμοι: η πραγματικότητα και η μυθοπλασία. Έτσι, εισχωρώντας ο ένας μέσα στον άλλον, να μη γίνεται εύκολα αντιληπτό αν όλα αυτά τα έζησε ο Μποσμάν (και σε ποιο βαθμό) ή αν τα επινόησε για χάρη της τέχνης του.

Ο Μοντιανό δεν χρησιμοποιεί τη λογοτεχνία μόνο ως μέσο για να ανασύρει ανθρώπους από την αφάνεια και ύστερα να τους αφήσει να ξανακυλιστούν στο βαθύ πηγάδι του παρελθόντος, αλλά λειτουργεί και ως διαμεσολαβητής μεταξύ πραγματικότητας και φαντασίας. Κάτι που ισχύει συνολικά στο «Chevreuse», που πατάει γερά και στους δύο κόσμους.

Η «Νεκροκεφαλή»

Αυτό που σίγουρα μένει από την ανάγνωση του βιβλίου είναι

Το βιβλίο αφήνει μια αίσθηση αστυνομικής πλοκής, καθώς ο ήρωας περιδιαβάζει στη συνοικία Οτέιγι του Παρισιού και στην κοιλάδα του Σεβρέζ. Δύο τόποι που διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην πλοκή.

κάποιοι ιδιαίτεροι χαρακτήρες (η Καμίλ ή αλλιώς «Νεκροκεφαλή», ο Μισέλ ντε Γκαμά και ο Γκι Βενσάν) που αναδύονται από τα έγκατα της μνήμης του Μποσμάν.

Επιπλέον, κατά τη συνήθη πρακτική του Μοντιανό, το βιβλίο είναι γεμάτο δρόμους, σοκάκια και παράδρομους, που αν τα τοποθετήσεις όλα μαζί φτιάχνουν έναν άλλον, ολότελα προσωπικό, χάρτη του Παρισιού που ουδεμία σχέση έχει με τον πραγματικό της πόλης.

Υπό τη στενή έννοια του όρου, δεν έχουμε ένα βιβλίο που στηρίζεται στην πλοκή του, αλλά μήπως αυτό δεν είναι το θαυμαστό με τον Μοντιανό; Κάθε βιβλίο του είναι μια μεθυστική περιδιάβαση στον χρόνο, στη γραφή και στη λειτουργία της μνήμης. Στο «Chevreuse», και οι τρεις συνθήκες εκπληρώνονται στο έπακρο. Η μετάφραση του Αχιλλέα Κυριακίδη είναι ιδιαίτερα λεπτεισθητή και οργανικά δεμένη με τη γραφή του Πατρίκ Μοντιανό.

Για τον άνθρωπο και τον γοργισμό

30 χρόνια

ΚΑΝΑΛΙ

106.00 | 98.6 | 107.00 | 106.9

ΕΞ

Romas Kotsonis

www.kanali6.com.cy info@kanali6.com.cy 25 820500

7-8 οκτωβρίου 2023

10:00-22:00

πάρκο ακρόπολης

NICOSIA BOOK FEST 2023

χορηγός επικοινωνίας

Read LIBRARY

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

www.nicosiabookfest.com

Γούντι Αλεν με γαλλικό άρωμα

Ένα κωμικοτραγικό ερωτικό τρίγωνο
με έμφαση στην... τύχη

Γυρίσματα της τύχης ★★★
ΚΟΜΕΝΤΙ (2023)

Σκηνοθεσία: Γούντι Αλεν
Ερμηνείες: Λου ντε Λαάζ,
Μελβίλ Πουπό, Νιλς Σνάιντερ

Του **ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΜΠΗ**

Συμπληρώνοντας αισίως τις 50 τα-
νίες στην καριέρα του, ο Γού-
ντι Αλεν βρίσκεται «εξόριστος»
κινηματογραφικά στο Παρίσι,
δημιουργώντας ένα καθαρά
γαλλόφωνο φιλμ με θέμα τη δι-
αχρονική επίδραση της τυchai-
ότητας πάνω στις ανθρώπινες
σχέσεις. Η Φανί (Λου ντε Λαάζ)
και ο Ζαν (Μελβίλ Πουπό) ζουν
έναν ευτυχισμένο γάμο σε κά-
ποιο εύπορο προάστιο του Πα-
ρισιού.

Όταν όμως εκείνη συναντά
τυχαία στον δρόμο τον Αλέν
(Νιλς Σνάιντερ), έναν παλιό συμ-
μαθητή της από το σχολείο, ο
έρωτας θα τη χτυπήσει για τα
καλά. Η εξωσυζυγική σχέση που
θα ακολουθήσει μοιάζει με ανέλ-
πιστο δώρο, αλλά ο απαιτημένος
σύζυγος δεν είναι διατεθειμένος
να αποδεχθεί τόσο εύκολα την
καινούργια κατάσταση.

Στα 88 του πια, ο Αμερικανός
κινηματογραφιστής συνεχίζει
να κάνει άρτιο σινεμά, το οποίο
άλλοι κατά πολύ νεότεροι συνά-
δελφοί του δεν μπορούν καν να
προσεγγίσουν, τουλάχιστον στο
συγκεκριμένο είδος.

Η ιστορία που χτίζεται εδώ
είναι απλή και ταυτοχρόνως εύ-
στοχη, προκειμένου να αναδεί-
ξει ένα κωμικοτραγικό ερωτικό
τρίγωνο, με έμφαση μάλιστα στη
γυναικεία πλευρά του.

Η Γαλλίδα ηθοποιός Λου ντε
Λαάζ είναι πολύ γοητευτική
στον ρόλο της νεαρής γυναίκας,
η οποία μετεωρίζεται ανάμεσα
στον ενθουσιασμό του έρωτα
και στη φαινομενική ασφάλεια
μιας τοξικής κατά τα άλλα συζυ-
γικής σχέσης.

Απολαυστικός στον ρόλο του
άνδρα της είναι ο Μελβίλ Πουπό,
ο οποίος έχει ερμηνεύσει ξανά
με επιτυχία παρόμοιους χαρα-
κτήρες.

Από εκεί και έπειτα, εξίσου
βασικό θέμα όπως είπαμε απο-
τελεί εδώ η έννοια της τύχης. Δί-
χως να φτάνει το βάθος και την
ευρηματικότητα του αζεπέρα-
στου «Match Point», το καινούρ-
γιο φιλμ μιλάει με πιο ανάλαφρο
και λιγότερο περίπλοκο τρόπο

**Μια σύζυγος
μετεωρίζεται ανάμεσα
στον ενθουσιασμό
του έρωτα**

**και στη φαινομενική
ασφάλεια ενός τοξικού,
κατά τα άλλα,
έγγαμου βίου.**

για τους αστάθμητους παράγο-
ντες, όλα εκείνα τα φαινομενικά
μικρά και ασήμαντα που μπο-
ρούν, ωστόσο, να αποδειχθούν
καθοριστικά μέσα στην πορεία
των πραγμάτων.

Το γουντιαλενικό χιούμορ
ντύνει φυσικά τις καταστάσεις
με το γνωστό του πέπλο, δίνον-
τας έτσι παικνιδιάρικο χαρα-
κτήρα ακόμη σε κάποιες πολύ
δραματικές σεκάνς.

Συνολικά, πάντως, εδώ έχου-
με να κάνουμε απλώς με... Γούντι
Αλεν. Σε αυτήν τη φάση της κα-
ριέρας του, ο Αμερικανός σκηνο-
θέτης δεν πρόκειται προφανώς
να μας δώσει έργα πρωτοτυπίας,
ωστόσο συνεχίζει να ανακινεί
με κέφι τα γνωστά του θέματα
και παράλληλα να αναδεικνύ-
ει καινούριους πρωταγωνιστές,
ακόμη και αν ο ίδιος δεν γνωρί-
ζει καν τη γλώσσα τους, όπως
συμβαίνει εδώ.

Ο Γούντι Αλεν με την πρωταγωνίστρια της 50ής ταινίας του, «Γυρίσματα της τύχης», Λου ντε Λαάζ, στη Βενετία. Σε δεύτερο πλάνο, η Βαλερί Λεμερσάι.

HOME CINEMA

Ο θρύλος του Ταπί έρχεται στο Netflix

**Οι χίλιες ζωές
του Μπερνάρ Ταπί
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ (2023)**
Δημιουργός: Ολιβιέ Ντεμανζέ,
Τρίσταν Σέγκελα
Ερμηνείες: Λορέν Λαφίτ,
Ζοζεφίν Ζαπί

Ο σκεδόν μυθιστορηματικός βίος
του Γάλλου επιχειρηματία, πολι-
τικού, τραγουδιστή και... πολλά
άλλα μεταφέρεται μυθοπλαστικά
στην οθόνη, σε μια απολαυστική
μίνι σειρά του Netflix. Ο ταλα-
ντούχος ηθοποιός Λορέν Λαφίτ
αναλαμβάνει να αφοσίωση την κε-
ντρική ερμηνεία έχοντας να μπει
στα παπούτσια μιας τρομερά πλη-
θωρικής προσωπικότητας. Αρχικά
βλέπουμε έναν Ταπί με καλλιτε-
χνικές βλέψεις να παρουσιάζει τον
πρώτο του δίσκο· στη συνέχεια να
προσπαθεί να βρει χρηματοδότες
για τα φιλόδοξα επιχειρηματικά
του σχέδια. Πρόσκαιρες επιτυχίες
αλλά και παταγώδεις αποτυχίες θα
τον οδηγήσουν σε διαφορετικές
κατευθύνσεις – από πρόεδρος πο-
δοσφαιρικής ομάδας μέχρι υπουρ-
γός της κυβέρνησης στις αρχές
της δεκαετίας του 1990. Η σειρά
του Netflix μάς μεταφέρει (αρχικά)

στα τέλη της δεκαετίας του 1960,
εκεί όπου ο νεαρός Μπερνάρ Τα-
πί προσπαθεί να κάνει τα πρώτα
βήματα έχοντας εξωφρενική πί-
στη στον εαυτό του. Γενικώς η
απεικόνιση της εποχής είναι εδώ
σχεδόν υποδειγματική, μαζί με
ένα καλογραμμένο σενάριο, το
οποίο καταφέρνει να σκιαγραφή-
σει τις διαφορετικές πλευρές του
πρωταγωνιστή, παραμένοντας
ταυτόχρονα διασκεδαστικό και
ενδιαφέρον. Φυσικά, το πιο γο-
ητευτικό κομμάτι της ιστορίας
έχει να κάνει με την αμφιλεγό-
μενη φύση του Ταπί, στην οποία
πάντως η σειρά θα μπορούσε να
εμβαθύνει και με ακόμη μεγαλύ-
τερη τόλμη.

**Candelaria: ένα τραγούδι
για την Αβάνα** ★★★
ΔΡΑΜΑ (2017)
Σκηνοθεσία: Τζόνι Χέντριξ
Ερμηνείες: Βερόνικα Λιν,
Αλντεν Νάιθ, Φίλιπ Χόχμαϊρ

Από την πλατιφόρμα του Ertflix επι-
λέγουμε μια πολύ τρυφερή και
ασυνήθιστη ιστορία αγάπης, η
οποία εξελίσσεται με φόντο την
Κούβα των αρχών της δεκαετίας

του 1990. Με την οικονομία σε
βαθιά κρίση, μετά την κατάρρευ-
ση του σοβιετικού μπλοκ, μεγάλο
μέρος του πληθυσμού της Αβά-
νας βρίσκεται στα όρια του λιμού.
Ο Βίκτορ Ουγκό και η Καντελά-
ρια είναι ένα ηλικιωμένο ζευγά-
ρι· δουλεύουν και οι δύο και ζουν
φτωκικά, άτεκνοι, παρέα με 5-6
κοτόπουλα που μόλις έχουν βγει
από το αυγό. Η καθημερινότητά
τους θα διαταραχθεί όταν εκείνη
θα βρει μια κάμερα ανάμεσα στα
σεντόνια του ξενοδοχείου όπου
εργάζεται. Εκείνος την κινημα-
τογραφεί και ξαφνικά ανακαλύ-
πτει ξανά όλα όσα τον έκαναν να
την ερωτευθεί αρχικά. Ο σκηνο-
θέτης Τζόνι Χέντριξ («Choco»)
μπλέκει υπέροχα τη ρουτίνα του
ζευγαριού, τις έγνοιες, τις γκρί-
νιες και τη χαρά τους με το γεγι-
κότερο κοινωνικό πορτρέτο μιας
χώρας σε κρίση. Σε αυτό το φιλμ,
ωστόσο, δεν χωρούν υπερβολές
και μελοδραματισμοί – τα πάντα
μοιάζει να καλύπτονται από μια
γλυκιά αχλύ και την πατινά του
χρόνου, η οποία όμως δεν μπο-
ρεί να στερήσει το πάθος και την
ασυγκράτητη επιθυμία των αν-
θρώπων για ζωή.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Του **ΝΙΚΟΥ Α. ΔΟΝΤΑ**

Ενδιαφέρουσα βραδιά με αποσπάσματα από σπάνιες όπερες

ΑΞΙΖΕ η μικρή εκδρομή μέχρι το
Θέατρο «Αλίκη Βουγιουκλάκη»
στα Βριλήσσια, όπου στις 20 Σε-
πτεμβρίου πραγματοποιήθηκε
«βραδιά όπερας» στο πλαίσιο του
τοπικού φεστιβάλ. Ως τύπος συ-
ναυλίας ο συγκεκριμένος συνή-
θως αποδεικνύεται μάλλον πλη-
κτικός, καθώς τις περισσότερες
φορές το ενδιαφέρον εξαντλείται
στις επιδόσεις των εκάστοτε μο-
νωδών σε κιλιτραγουδισμένες
άριες και ντουέτα. Στα Βριλήσσια
το παιχνίδι αντιστράφηκε χάρη
σε ένα πρόγραμμα με αποσπά-
σματα από έργα που ακούγονται
σπάνια και τα οποία υπηρέτηθη-
καν από δύο άξιους Έλληνες τρα-
γουδιστές, την υψίφωνο Άννα
Στυλιανάκη και τον τενόρο Δη-
μήτρη Πακσόγλου. Τη Φιλαρμό-
νια Ορχήστρα Αθηνών διύθυσε ο
Βύρων Φιδετζής.

Η βραδιά ξεκίνησε δυναμικά
με τον «Χορό των δαيمόνων» από
την όπερα «Θαυμαστή Ανθή» του
Σπυρίδωνος Φιλίσκου Σαμάρα.
Στο ανοικτό θέατρο των Βριλήσ-
σιων οι τραγουδιστές βοηθήθη-
καν από σχετικά διακριτικά ηλε-
κτρική ενίσχυση, όχι όμως και η
ορχήστρα, που έτσι έμεινε σε δεύ-
τερο πλάνο. Παρ' όλα αυτά εκτι-

μήθηκε η ερμηνεία της στο ιντρέ-
μέδιο από τη β' πράξη της όπερας
- μπαλέτο «Τα Βίλι» του Πουτσίνι,
όπως επίσης στο ιντερμέδιο από
τη γ' πράξη της όπερας «Ο φίλος
Φρίτς» του Μασκάνι. Στον δημο-
φιλή «Στοχασμό» από τη «Θαΐδα»
του Μασνέ απολάμβανε κανείς
εξίσου την αξιόπιστη σολιστική
συνεισφορά του εξάρχοντα της

**Τον πλούτο
του λυρικού
ρεπερτορίου ανέδειξαν
με τις επιλογές τους
οι συντελεστές
της βραδιάς.**

ορχήστρας Γιάρεσλαφ Τοκάρεφ.
Τα τελευταία χρόνια ο Μασνέ
«ζει» μια μικρή αναγέννηση, κα-
θώς χάρη στη σοβαρή μουσικο-
λογική δουλειά, στις συναυλίες
και στις εξαιρετικά επιμελημέ-
νες δισκογραφικές εκδόσεις του
Κέντρου Ρομαντικής Γαλλικής
Μουσικής έρχονται στο φως τρα-
γουδία και λησμονημένες όπερες
του, όπως η «Τερέζ», η «Αριάδνη»

Η Άννα Στυλιανάκη και ο Δημήτρης Πακσόγλου έδωσαν τον καλύτερό τους εαυτό υπό τη διεύθυνση του Βύρωνα Φιδετζή.

και η «Γκριζελίντις». Αποκαλύπτε-
ται όλο και περισσότερο ο πλού-
τος και η έμπνευση ενός συνθέ-
τη ο οποίος δεν έγραφε μονάχα
εξαιρετικά αισθησιακή, μελωδι-

κή μουσική, αλλά ήταν επίσης
θαυμάσιος συμφωνιστής. Αυτό
φάνηκε καθαρά στην άρια της
Σιμέν από την όπερα «Ο Σιντ»,
όπου η μεγάλη ορχήστρα περιέ-

βαλε αρμονικά την πλούσια και
άνετη φωνή της Άννας Στυλια-
νάκη. Το σκούρο πχόχρωμα και
ο γεμάτος ήχος της φωνής της
ταίριαζαν επίσης στη συμφωνι-

κή γραφή του Τσαϊκόφσκι: η Στυ-
λιανάκη ερμήνευσε εκφραστικά
τη «σκηνή των γραμμάτων» της
Τατιάνας από την όπερα «Ευγέν-
ιος Ονέγκιν», η οποία ιδανικά
θα ωφελούνταν εξίσου από φω-
νή πιο φωτεινή και εύθραυστη.
Ο Δημήτρης Πακσόγλου ξεκί-
νησε με την άλλοτε εξαιρετικά
δημοφιλή άρια του Λιονέλ από τη
«Μάρθα» του Φλότο, την οποία
απέδωσε στα ιταλικά. Στη συνέ-
χεια, οι ωραία δεμένες μουσικές
φράσεις, το γλυκύ πχόχρωμα και
η σιγουριά της φωνής επέτρεψαν
στον τενόρο να αντιμετωπίσει με
επιτυχία την απαιτητική άρια του
Ντον Αλβάρο από τη «Δύναμη του
πεπρωμένου» του Βέρντι. Μαζί,
οι δύο τραγουδιστές ερμήνευσαν
το ντουέτο της Βαλεντινής με τον
Ραούλ από τους απαιτητικότε-
ρους και σήμερα λησμονημένους
«Ουγενότους» του Μεγερμπερ
-όπερα που, παρεμπιπτόντως,
φαίνεται πως είχε παρουσιαστεί,
άγνωστο πώς, από γαλλικό θίασο
στην Αθήνα στα τέλη του 19ου
αιώνα-, καθώς επίσης το ντουέ-
το ανάμεσα στον Παύλο και στην
Κοντέσα από την «Κρητικοπού-
λα» του Σαμάρα. Σπάνιες λικου-
διές, καλά ερμηνευμένες.

Οι επισκέπτες της έκθεσης θα θαυμάσουν, μεταξύ άλλων, αυθεντικά αντικείμενα από διαστημικές αποστολές, πιστά αντίγραφα σκαφών, μοντέλα πυραύλων και δορυφόρων και διαστημικές στολές.

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΡΑΪΣΚΟΥ

Τρεις μόνο εβδομάδες μεσολάβησαν ανάμεσα στις δύο πρώτες επανδρωμένες διαστημικές πτήσεις της ιστορίας, εκείνες των Γιούρι Γκαγκάριν και Άλαν Σέπαρντ. Στις 12 Απριλίου του 1961, ο Ρώσος κοσμοναύτης έγινε ο πρώτος άνθρωπος στο Διάστημα και έμεινε σε τροχιά γύρω από τη Γη για 108 ολόκληρα λεπτά, κερδίζοντας για τη Σοβιετική Ένωση ένα πολυπόθητο προβάδισμα έναντι των Ηνωμένων Πολιτειών στον ψυχροπολεμικό «διαστημικό αγώνα». Είκοσι τρεις ημέρες μετά, στις 5 Μαΐου, ο Σέπαρντ έκανε μια υποτροχιακή διαστημική πτήση διάρκειας 15 λεπτών, ισοφαρίζοντας το «κόκκινο» προβάδισμα και εμπνέοντας τον πρόεδρο Κένεντι να πει μερικά διάσημα λόγια: «Αυτό το έθνος πρέπει να δεσμευτεί ως προς την επίτευξη ενός στόχου: προτού κλείσει η δεκαετία, να στείλει έναν άνθρωπο να πατή-

«Life in Space», η μεγάλη έκθεση του Τζόρτζιο Καστανιέρα σε συνεργασία με τη NASA και τον ESA έρχεται στην Ελλάδα.

σει στο φεγγάρι και να τον γυρίσει με ασφάλεια πίσω». Ο «χρησμός» του Κένεντι επαληθεύτηκε: τον Ιούλιο του 1969, η αποστολή του «Απόλλο 11» έφτασε στη Σελήνη και έφερε δύο Αμερικανούς κοσμοναύτες που περπάτησαν πάνω της.

Από τη δεκαπεντάλεπτη πτήση του Άλαν Σέπαρντ έως σήμερα, η NASA, η Εθνική Υπηρεσία Αεροναυπηγικής και Διαστήματος των ΗΠΑ, έχει πραγματοποιήσει 166 επανδρωμένες πτήσεις, από τις οποίες μάλιστα οι 163 δεν είχαν ανθρώπινες απώλειες. Αξίζει να σημειωθεί, επίσης, πως ο Διεθνής Διαστημικός Σταθμός (ISS) έχει φιλοξενήσει από το 2000 έως σήμερα συνολικά 65 αστροναύτες. Όσο για το φεγγάρι, σύντομα θα το ξαναεπισκεφτούμε. Το πρόγραμμα «Αρτεμис» της NASA θα πραγματοποιήσει το 2024 επαν-

δρωμένη πτήση τεσσάρων ατόμων χωρίς προσσελήνωση και το 2025 άλλων τεσσάρων με προσσελήνωση. Αυτή τη φορά όμως δεν θα αρκεστούμε σε έναν περι-

πατο, αλλά θα θεμελιώσουμε την πρώτη σεληνιακή βάση.

Και ενώ η εκτόξευση του πρώτου τεχνητού δορυφόρου, του σοβιετικού «Σπούτνικ» μας έχει βά-

λει στη «διαστημική εποχή» ήδη από το 1957, δεν φαίνεται να μπορούμε να ταξιδεύουμε στο Διάστημα (τουλάχιστον σε προσιτές τιμές) πριν από τα μέσα του αιώνα.

Εως τότε, μπορούμε να κάνουμε αυτό που πάντα κάναμε κοιτώντας τα αστέρια και το φεγγάρι μέσα στο βραδινό στερέωμα: να ονειρευόμαστε πως μπορούμε να

φτάσουμε εκεί, πώς θα είναι η θέα του «μπλε πλανήτη» μας από ψηλά και πώς άραγε να είναι η ζωή των κοσμοναυτών μέσα σε διαστημόπλοια, κάψουλες και διαστημικούς σταθμούς.

Αυτή η αρχέγονη γοητεία που ασκεί πάνω μας η υπερβατική σκέψη ενός «ταξιδιού στο Διάστημα» (από τον Ζορζ Μελιές έως τον Ντέιβιντ Μπόουι), η ουτοπική προοπτική μιας εμπειρίας «εκεί ψηλά», φαίνεται πως είναι πλήρως αντιληπτή από τον Τζόρτζιο Καστανιέρα, έναν 43χρονο Ιταλό παραγωγό πολιτιστικών δράσεων που έχει στήσει, σε συνεργασία με την ίδια τη NASA αλλά και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Διαστήματος (European Space Agency - ESA), μια μεγάλη έκθεση που προσπαθεί να μας δώσει μια γεύση από τη «ζωή στο Διάστημα». Φέρει τον τίτλο «Life in Space» και ξεκίνησε λίγο πριν από την πανδημία, για να προστεθεί στην ολόένα και μακρύτερη λίστα θεματικών εκθέσεων που περιοδεύουν ανά τον

Οι επισκέπτες θα έχουν την ευκαιρία να αγγίξουν ακόμη και αληθινό κομμάτι σεληνιακού μετεωρίτη.

πλανήτη και προσφέρουν «εμβυθιστικές εμπειρίες», μια νέα τάση που, όπως φαίνεται, γίνεται όλο και πιο δημοφιλής.

Η ιδέα για την έκθεση γεννήθηκε στο μυαλό του Καστανιέρα το 2012, σε μια επίσκεψή του στο US Space & Rocket Center στην Αλαμπάμα. «Εκείνη την εποχή δεν υπήρχε ακόμα αγορά για τις περιόδους εκθέσεις, αλλά αρχίσαμε να συζητάμε την πιθανότητα να προτείνουμε στο μουσείο της NASA να οργανώσει μια έκθεση με κάποια κομμάτια του» θα μας πει ο Ιταλός παραγωγός, που τελικά, μια δεκαετία μετά, είχε καταφέρει να στήσει μια υπερπαραγωγή που έκανε επιτυχημένες παρουσιάσεις σε πόλεις της Ευρώπης και του κόσμου (από το Γιοχάνεσμπουργκ έως το Μπακού) με τον μέσο αριθμό επισκεπτών ανά πόλη να φτάνει τις εκατό χιλιάδες.

«Κλείνεις τα μάτια σου να κοιμηθείς και βλέπεις αστραπές στους βολβούς σου»

Σε λίγες μέρες, το «Life In Space» έρχεται και στην Αθήνα, στο Ολυμπιακό Κέντρο στο Γουδί, από τις 19 Οκτωβρίου έως τις 15 Ιανουαρίου. Με περισσότερα από 50 εκθέματα (από αυθεντικά αντικείμενα από τις διαστημικές αποστολές έως πιστά αντίγραφα σκαφών, μοντέλα πυραύλων και δορυφόρων, διαστημικές στολές, μέχρι και ένα κομμάτι από αληθινό σεληνιακό μετεωρίτη) αλλά και μια σειρά προσομοιωτές (από έναν που δημιουργεί την αίσθηση έλλειψης βαρύτητας στο Διάστημα έως έναν άλλον που, μέσω τεχνολογίας εικονικής πραγματικότητας, προσφέρει μια περιήγηση στον Διεθνή Διαστημικό Σταθμό), το «Life in Space» προσφέρει στους επισκέπτες του μια γεύση από την επερχόμενη εποχή του διαστημικού τουρισμού αλλά και από τη ζωή των κοσμοναυτών. Πώς, όμως, πράγματι είναι η ζωή τους στο Διάστημα;

Θα υπάρχει μια σειρά από προσομοιωτές, ένας εκ των οποίων θα δημιουργεί την αίσθηση έλλειψης βαρύτητας στο Διάστημα.

μα; Πώς νιώθει το σώμα τους, πώς κοιμούνται, τι τρώνε;

Σε συζητήσεις που έκανε ο Τζόρτζιο Καστανιέρα με τον μηχανικό του Διεθνούς Διαστημικού Σταθμού και Ιταλό αστροναύτη Πάολο Νεσπόλι (έναν θρύλο στη χώρα του, όπου τον αποκαλούν καίδευτικά AstroPaolo), εκείνος μοιράστηκε, ενδεικτικά, τα εξής: «Στη μέση της πρώτης μου νύχτας σε τροχιά, ξύπνησα και αναρωτήθηκα γιατί στεκόμουν για λίγα δευτερόλεπτα στο κεφάλι μου μέχρι που κατάλαβα

πως, απλώς, ήμουν στο Διάστημα. Όταν κλείνεις τα μάτια σου για να κοιμηθείς, βλέπεις αστραπές να σκάνε μέσα στους βολβούς των ματιών σου. Επιπλέον, δυσκολεύεται να κινηθείς μέσα στον χώρο. Η πρώτη μέρα είναι γεμάτη με αλλεπάλληλα “συγγνώμη”, καθώς αναπόφευκτα κλωτσάς ή αγκωνιάζεις τους συναδέλφους σου καθώς σπαρταράς σαν ψάρι έξω από το νερό. Τελικά όμως τα καταφέρνεις, και για όσους από εμάς είχαμε την τύχη να κάνουμε αποστολές μεγάλης διάρκειας, περίπου ένα μήνα στο Διάστημα, στο τέλος έγινε συνήθεια. Και όταν το συνθιζεις, τότε είναι που ξυπνάς το πρωί, βγαίνεις από τον υπνόδοκό σου, ιπτάσαι μέσα στον διαστημικό σταθμό σαν τον Σούπερμαν και κάνεις και μερικές τούμπες, ενώ οδεύεις για πρωινό στο μαγειρείο».

Και αν οι σημερινοί κοσμοναύτες αντιμετωπίζουν ακόμα δυσκο-

λίες και προκλήσεις, τότε πώς άραγε να ήταν για κάποιους σαν τον Άλαν Σέπαρντ τα πρώτα διαστημικά ταξίδια, μέσα στους κλειστοφοβικούς, χωρίς ανέσεις χώρους των πρώτων διαστημοσυσκευών;

Ο επισκέπτης της έκθεσης κατανοεί τις διαφορές μεταξύ των πρώτων αστροναυτών της δεκαετίας του '60 και εκείνων του σήμερα, οι οποίοι έχουν στη διάθεσή τους πιο άνετα σκάφη, εξελιγμένη τροφή και συνθήκες εργασίας που δεν εγκυμονούν κινδύνους της παλαιότερης εποχής.

Όταν πέταξε ο Σέπαρντ

Αρκεί να σκεφτούμε πως όταν πέταξε ο Σέπαρντ, υπήρχε μια πιθανότητα 58% να αποτύχει η αποστολή, ή ότι, με την επόμενη αποστολή Artemis του φεγγάρι, οι αστροναύτες θα έχουν ακόμα και μπάνιο στην κάψουλα τους, κάτι που ο Άρμυστρονγκ και οι συνάδελφοί του δεν είχαν καθόλου

κατά τη διάρκεια της μιας εβδομάδας της αποστολής τους.

Όσο για την ίδια την έκθεση και τη διαδραστική, βιωματική της διάσταση, αλλά και τα μεγάλα της νούμερα (είτε πρόκειται για τα δύο τετραγωνικά χιλιόμετρα που καταλαμβάνει, είτε τους συνολικά έως τώρα 4 εκατομμύρια επισκέπτες της ανά τον κόσμο), σηματοδοτεί και συμβολίζει μια νέα τάση που, όπως φαίνεται, μαγνητίζει το κοινό και ιδίως τους νεότερους επισκέπτες, οι οποίοι, ούτως ή άλλως, έχουν μεγαλώσει μέσα σε ένα ψηφιακό, διαδραστικό περιβάλλον μιας πραγματικότητας που, λίγο έως πολύ, είναι εικονική.

Όπως είχε δηλώσει πρόσφατα στο διεθνές επιστημονικό συνέδριο Ecsite η εκπρόσωπος του Βρετανικού Μουσείου Olivia O'Leary, «σε ένα όχι και τόσο μακρινό παρελθόν, μια έκθεση χωρίς πρωτότυπα έργα τέχνης

πιθανόν να μη λογιζόταν ως “αληθινό” πολιτιστικό προϊόν. Όμως, η άνοδος της δημοτικότητας των βιωματικών εκθέσεων που προσφέρουν εμπειρίες μέσα από τη χρήση ψηφιακών εργαλείων, νηπιτικών τοπίων, εγκαταστάσεων και άλλων μορφών μεικτής πραγματικότητας, αποτελούν απόδειξη πως εκείνη η παλιά θεώρηση ήταν λανθασμένη. Επισκέπτες από όλον τον κόσμο, ειδικά οι νεότερες γενιές που αναζητούν ενεργά μια αξιοσημνημένη εμπειρία, κάνουν τους δημιουργούς των παραδοσιακών εκθέσεων να πρέπει να επανεκτιμήσουν τη δουλειά τους. Το αν πρόκειται απλά για μια μόδα, ή κάτι που θα μείνει, αυτό θα το δείξει ο καιρός». Από την πλευρά του, ο Τζόρτζιο Καστανιέρα, μας ρωτάει απλά το εξής: «Πού αλλού θα μπορέσετε να αγγίξετε ένα κομμάτι σεληνιακού μετεωρίτη».

ΟΙ ΤΟΠΟΙ ΜΑΣ ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΑ
ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΜΑΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ

ΚΥΡΙΑΚΗ
8/10

Το χθες και το σήμερα
Οι άνθρωποι και οι ιστορίες τους
Η χαρά της ζωής και το πάθος για δημιουργία
Η ΨΥΧΗ ΜΙΑΣ ΠΟΛΗΣ ΣΕ 320 ΣΕΛΙΔΕΣ

